

C

CADOU v. DAR.

CAFEA (*Coffea arabica* - DLRM, p. 106)

Se crede că acela care varsă cafeaua va lua bani - Ilfov; Prahova; Buzău; Iași; când cineva o varsă din întâmplare, va câștiga în ziua aceea - Argeș (2. GOROVEI, p. 33; NOTE, Antonescu). Pentru cine visează cafea măcinată înseamnă ceartă; înseamnă bucurie pentru cel care se visează bând cafea - Suceava (NOTE, Băncescu).

CAFENEA

Pentru cine visează cafenea înseamnă ceartă - Suceava (NOTE, Băncescu).

CAIER

Se crede că nu este bine ca fetele să plece din șezătoare cu caierul neterminat - Tecuci; ca urmare, pentru ca viitorii soți să nu fie spâni, se crede că este bine să se toarcă tot caierul în aceeași șezătoare - Tecuci; când mai multe femei torc împreună, nu este bine să așeze caier peste caier, dacă vor să întrerupă lucrul, pentru că, se crede, vor deveni văduve și vor avea și un al doilea bărbat - Bucovina (2. GOROVEI, p. 33, 218; 249). Fetele nu așează caierul pe tăietorul de lemne, pentru că se tem de Fata-Pădurii - Maramureș (BOGDAN, p. 89).

CAL (*Equus caballus* - DLRM, p. 107)

Locuitorii satelor spun că pe cal l-a făcut Dumnezeu, ca să slujească gândul omului, din care cauză ori omori un om, ori un cal tot una este; calul poate ghici ori presimți intruziunea demonilor malefici, simte puterea răului și poate indica locul unde se ascunde strigoiul („*când calul trage într-un loc, unde începe să bată cu copita, dedesubt nu este lucru curat*”), punându-se astfel în evidență dimensiunea sa sacralizatoare, în sensul purității magice și ceremoniale; pentru calitățile și priceperea sa, calul este deosebit de prețuit, românii afirmând că este cel mai frumos, mai nobil și mai deștept dintre toate animalele, deoarece, „*unde a fost el o dată, nu trebuie să mai existe dubiu, nimerește el singur și merge acolo unde știe că a mai fost cândva*”; mai crede poporul că patrupedul este năzdrăvan, pricepe ce i se spune, este foarte credincios, presimte moartea stăpânului său, soarta sa este ca și a omului, chiar că, în multe privințe, îl întrece pe om, pentru că are presimțiri despre primejdii, nenorociri, moarte, pe când omul nu le are; dar atributul de „năzdrăvan” poate fi citit și malefic, fiindcă el se poate preface în drac, diavol, că poate vorbi cu stăpânul; în mod emblematic, folclorul românesc asociază calul cu feciorul și fecioria; în unele zone etno-folclorice există chiar obiceiul de a crește un „*cal de holtei*”, care nu se folosește la muncile gospodărești și care se ține numai pentru călărie; acest cal constituie un semn de putere și prestigiu social (nu oricine poate întreține un asemenea cal), dar și o marcă distinctivă pentru o anumită categorie de vârstă, pentru un anumit mod de a fi și de a se comporta în lume; în doine, elogiul calului reprezintă, de fapt, elogiul unui asemenea model uman, definit prin vitejie și fală; semnele cele mai elocvente ale acestor calități sunt calul priceput și armele bune („*Voinicul fără cal/E ca peștele pe mal*”); calul suflă pe nări, spun unele colinde, foc și vânt, uscând hainele stropite cu apă ale voinicului; în general, saltul peste mare are rolul unei probe eroice, al unei probe consacrate; din perspectiva mitului, jocurile cu măști care înfățișează chipul calului pot oferi date interesante; masca de cal apare în datinile de Anul Nou și în cele de Sântoader; ea poate fi o mască simplă, sub care se ascunde un jucător, sau una dublă, cu doi oameni formând calul și un al treilea călare pe ei; însoțit de alaiul său, calul pătrunde în fiecare gospodărie, unde „joacă”, stârnind incitarea și bucuria gazdelor, având doar rolul de a declanșa elanul debordant al dansatorilor, însoțit de explozie de râs și veselie; la jocul „*căiuților*” (în Moldova), dansatorii

poartă, în jurul brâului, o figură din lemn, reprezentând animalul consacrat; în forma lor actuală, cu probabilitate manifestările poartă amprenta caracterului apotropaic și fertilizator, fiind menite să alunge, prin invocarea figurii magice a animalului puternic și fecund, duhurile malefice și să provoace declanșarea energiilor ascunse ale firii; calul chthonian apare explicit destul de rar în folclorul românesc și nu are consistență concludivă în acest sens; conotează ideea de eroism și virilitate războinică, de unde și „*încurarea cailor*”, care consacră pe tânărul cel mai priceput și cel mai viteaz; în sistemul gândirii tradiționale românești, calul se individualizează, prin structura profund contradictorie a atributelor sale fundamentale, prin caracterul tensionat și ambiguu al simbolismului său, care îi circumscrie sfera semantică; ambivalența calului este relevată mai ales de credințele populare, care susțin că el este „*animalul cel de mijloc între animalele de casă*”; se și spune: „*cine ține cai, să țină și boi; cu caili să lucrezi și boii să-i țină, că, dacă ține numai cal, va rămâne sărac*”; foamea neobișnuită a calului se datorează unei pedepse de sorginte sacră, fiind blestemat să fie mereu flămând, pentru că a refuzat, odată, să treacă o divinitate peste un râu, motivând că nu are timp; calul mănâncă mult, dar și muncește mult și fără odihnă; poporul îl caracterizează astfel: „*calul este blestemat de Dumnezeu*”; „*el piere și nu se satură*”; „*el e mort și e cu iarba-n gură*”; „*diavolul în cal se preface*”; poporul crede că „*dracul umbă călare pe un cal, ori se preface în cal*”; „*calul e al dracului, el pe om l-ar omorî, dar i se pare omul tare mare și se teme de el*”; „*poartă numai gând rău asupra omului*”; „*este un animal care nu ține la om*”; „*el totdeauna, când pleacă cu gazda, pleacă cu gândul să nu-l mai aducă înapoi*”; „*este dușman al omului ca și mîța*”; cu toate acestea și în mod paradoxal, alte atestări folclorice susțin exact contrariul, calul fiind „*animal plăcut lui Dumnezeu*”; „*cu caili nu te cuprinde nici un rău, fiind blagosloviți de Ilie*”; „*cu calul poți merge și în Rai și în iad, că te scoate și de aici și de acolo*”; calul este „*spurcat*”, termenul având în acest caz un dublu sens: citit din perspectiva codului alimentar, el înseamnă „*necomestibil*”; citit din perspectiva codului mitologic, el semnifică maleficul și apartenența la spațiul demonic; se mai crede că este spurcat, pentru că, în „*illo tempore*”, o femeie a îndrăznit să-l încalce; fiind un animal care degajă eroismul și virilitatea, calul exclude femininul, de aceea, în sistemul simbolicii populare, imaginea femeii călare reprezintă o adevărată „*coincidentia oppositorum*”, o alăturare șocantă a două realități profund antinomice: „*fetele care merg călare fac păcat ca și cum ar omorî pe cineva*”; nu este exclus ca puterea pe care o are calul de a trece peste mari întinderi de apă, cum este prezentat în multe narațiuni folclorice, să fie o reminiscență a funcțiilor sale mitologice de animal călător, fie de cărător solar, ca purtător al astrului zilei peste lume, fie ghid psihopomp, ca îndrumător al sufletelor spre tărâmul celălalt; pentru a pune în concordanță timpul datinii cu timpul povestirii, colindele afirmă că întrecerile de cai au loc la Crăciun (25 decembrie) și la Bobotează (6 ianuarie), adică la cele două sărbători limită (început și sfârșit), care străjuiesc intervalul de 12 zile ceremoniale consacrate trecerii dintr-un an în celălalt; în realitate însă, alergările de cai se desfășoară la venirea primăverii, în prima sâmbătă după Lăsatul de sec pentru Postul Paștelui, de ziua lui Sântoader, patronul și divinitatea tutelară a cailor; ambivalența sa își are explicația și în determinările mitologiei, deoarece calul conturează una dintre cele mai polimorfe figuri mitice, al cărei simbolism cuprinde toate gamele posibile, de la solar la acvatic, de la celest la chthonian, de la cosmogonic și eroic la demonic; apare în aproape toate genurile literaturii orale, în sărbători și obiceiuri populare, în medicina și magia populară, în ornamentică, în jocuri ori în alaiurile cu măști; este însemn al tinereții eroice, pentru că, dacă mortul a fost neînsurat, sau om de arme, i se aduce calul la mormânt și acolo se dă de pomană unui alt tânăr neînsurat; îndeplinește nenumărate funcții pe lângă stăpânul său (sfătuitor, mesager, salvator) și nu se poate imagina voinicul, ca și haiducul, fără cal, aceasta fiind o situație generală pentru tot folclorul lumii; consumă alimente fermecate, ori substanțe cu puteri magice (măr, lapte, rouă, jăratec etc.), înțelege graiul oamenilor, prevestește viitorul, dăruiește armele fermecate, posedă obiecte vrăjite (gresia, oglinda, peria etc.), scuiță foc, zboară „*mai iute ca vântul și ca gândul*”, îl ajută pe erou în faptele sale: căutări, lupte, metamorfoze, probe de

pricepere și istețime, evadări din temniță, saltul peste mare, anunță moartea eroului, îi sapă mormântul și uneori moare odată cu el; ca și vânarea cerbului sau a monstrului marin, vinderea calului are rostul de a sprijini întemeierea unei case, a unei noi familii, motivația actului fiind de natură economică, marcând astfel ieșirea dintr-o condiție (aceea de june, de holtei) și integrarea în alta (aceea de om matur, de gospodar), adică intrarea „în rândul lumii”, renunțând la calul său, adică la emblema statutului său de tânăr neînsurat; în folclorul românesc, tânărul nu dă drumul definitiv calului decât în două situații: înaintea nunții și înainte de moarte, când îl îndeamnă să plece către ceata de haiduci ascunși în codru; contrar unor credințe, în literatura orală calul se prezintă ca un demon vegetațional, acolo unde calcă natura se împlinește, câmpiile arse înverzesc, piatra seacă izvorăște, văile lasă să curgă de-a lungul lor apă lină, iar codrii se acoperă de frunze; „*jucatul*” și „*încuratul cailor*” sunt aidoma săritului fertilizator, în măsură să declanșeze renașterea miraculoasă a întregii naturi, provin din același nucleu simbolic care pune în evidență figura calului fecund, puternic, întemeietor de lume, stăpân al apelor și al bogățiilor pământului; prin alergarea lor, caii pământeni sprijină soarele în momentele de cumpănă ale firii, în momentele de trecere de la o etapă la alta a vieții; întrecerea din sat este un analogon, ritual și simbolic, al întrecerii din ceruri, al goanei neobosite prin care caii soarelui asigură mersul, zilnic și anual, al astrului de la un crug la altul; acest sens nu epuizează însă valorile semantice ale complexului mitologic al „*încurării cailor*” solari și pământeni; rostul acestui obicei este probabil apotropaic și fertilizator; deci, „*alergarea cailor*” are drept scop alungarea și împrăștierea, în ultima zi a ciclului calendaristic, a spiritelor rele cuibărite în timpul iernii; unele credințe dubleză ritul printr-o dimensiune mitologică, afirmând că alergarea cailor pământeni repetă, în plan profan, cursa cailor sacri ai lui Sântoader; astfel, calul este dedublat, născând cuplul cailor (și al călăreților) gemeni; ei apar frecvent în colinde, în ipostaze îndeobște consacrate: dezleagă izvoarele, trezesc la viață întreaga natură, zboară prin ceruri, stăpânesc lumea, salvează pe cei aflați în pericol, ceea ce duce la concluzia că imaginea folclorică a cuplului cailor năzdrăvani este o prelungire a atributelor străvechiului grup divin al călăreților danubieni, zeități de origine geto-dacă, intens adorate în teritoriile dunărene; rosturile de animal fertilizator explică și asocierea intimă dintre cal și mediul acvatic: calul apare mereu în preajma mării, înoată cu ușurință, destupă izvoarele, protejează fântânile, este legat de solomonari etc. ; mai mult chiar, într-un recitativ spus de copii, ca să alunge norii, este invocată o iapă fabuloasă, stăpână și născătoare a ploilor; fără a fi în mod vădit stăpânul apelor, calul din folclorul românesc relevă însă, la nivelul conotațiilor simbolice, profunde afinități cu orizontul acvatic, afinități concretizate fie în planul magiei apotropaice (capul de cal păzind fântânile), fie în acela al asocierilor poetice (calul sărind peste mare, declanșând izvoarele, oprind ploile etc.); calul și lupul, în calendarul popular, domină fiecare câte o jumătate de an; lupul stăpânește perioada hibernală, vremea frigului și a morții, în timp ce calul are sub puterea sa perioada de primăvară și vară, vremea renașterii firii, a tinereții și a elementelor vitale; când Sfântul Gheorghe aleargă pe calul său în jurul pământului, iarba înverzește, pământul se deschide și primăvara vine; se poate spune că lumina și căldura se află sub zodia calului; capul de cal apără de boli, de alte rele și, în plus, aduce norocul în casă; el este prezent la capătul grinzilor ce susțin acoperișul caselor, la stâlpii porților, în vârful acoperișurilor, la capetele lavițelor, la fântânile „*cu cai*” din Gorj, la vasele din lemn pentru lapte, la capetele leagănului copiilor; lipsa dimensiunilor infernale și malefice își are explicația în faptul că, în civilizația tradițională românească, chipul calului este orientat cu predilecție către atributele sale solare și fecundatoare; zilele consacrate calului sunt: Anul Nou; Boboteaza; Sântoader (cam trei zile și în special sâmbăta din Săptămâna Albă sau a Brânzei, prima săptămână din cadrul Postului Paștelui) și Ispasul sau Joia Înălțării Domnului (COMAN, I, p. 2; 35-40; 42-48; 50; 64; II, p. 165; NOTE, Antonescu). Calul se asociază cu libertatea flăcăului neînsurat, cu plinătatea forțelor tinereții și curajul aspirațiilor juvenile; în cântecele fetelor, iubitul este asociat cu calul său, amândoi formând un tot unitar și armonios; stăpânul și calul par a se înțelege fără cuvinte; are funcție de mediere, fiind unul din principalii

mijlocitori între sfera femininului și principiul masculin; calului îi revine rolul de a străbate drumurile dorului; saltul iubitei în șa semnifică desprinderea ei de sfera fecioriei, de casa părintească și trecerea în stadiul de femeie, iubită și soție; există poezii populare construite pe paralelismul tânărl/murg; legarea calului de un buștean semnifică o aventură erotică, în același timp calul fiind și călăuză și sfetnic în inițierea erotică; în ceremonialul nupțial, există prezența activă a calului ca simbol arhetipal al principiului energetic masculin; gândurile și sentimentele tânărului sunt transferate calului în acțiunea ce o întreprinde pentru cucerirea fetei (EVSEEV, p. 95-96; 193). Credințele în puterea binefăcătoare a capului de cal, pus de pază la intrarea în casă, pe acoperiș, la lavițele de lângă sobe, fiarele de pus lemnele pe ele la vatră poartă numele de „cai”, la căucele mari de luat apă, a căror coadă are cam 50 cm. , la locuințele semiîngropate (bordeiele din câmpia Olteniei), unde chiar piesele de susținere, care străjuiesc intrarea în pantă, poartă denumirea tehnică de „cai”, la bisericile de lemn din toate cele trei provincii istorice românești, la așa-numitele „fântâni cu cai”, construcții care captează mici izvoare, prezente în Mehedinți, Gorj, Vâlcea, mai rar în Muntenia de nord-vest, până pe apa Argeșului, pentru a goni spiritele rele, sunt prezente în multe zone din România; de un deosebit interes este faptul că, pe lângă reprezentările plastice, cel mai adesea realizate din lemn cioplit, acesta se întâlnește și sub forma craniului descârnat, pus în parii gardurilor de la grădini, în preajma grajdurilor, între butucii de vie, în copacii bătrâni crescuți lângă izvoare, bănuți a fi bântuiți de iele; zona de extensiune a acestui fenomen este sudul țării, cu deosebire în Oltenia și Dobrogea, în nordul Moldovei, în Ținutul Pădurenilor fiind folosite, cu același scop, craniile de cornute, mai ales de berbeci (PETRESCU, p. 116-119). Atât chiuiturile feciorilor, cât și unele figuri coregrafice de joc din Țara Oltului amintesc de cai (nechezatul, tropotul, săriturile cailor), imaginea fiind completată cu denumirea pe care o are o fază de joc, numită „șchiopătârca” (o învățată pe loc, în care perechile de dansatori, după două învățături normale, la a treia șchiopătează, târând puțin piciorul pe pământ, apoi ridicându-l în sus), pot avea o origine simbolică cabalină; problematica se amplifică, dacă se ia în considerare că grupurile de feciori, junii, „ridicatul” craiului, Plugarul, dar mai ales „Călușarii”, prin sistemul de organizare și repertoriu, care au toate o trăsătură comună, sunt executate de o clasă de sex și de vârstă foarte precisă; cailor care apar atât de des în colindele din Țara Oltului nu sunt, în general, cai solari, ci cai de voinici, iar, când au un caracter magico-religios, sunt mai curând demoni ai vegetației; ei nu fac decât să reamintească, uneori printr-un aspect agrar, vechile culte silvo-vânătoarești; calul este animalul cel mai important al deghizărilor, este deținătorul unei anumite forțe sacre, pare chiar înfățișarea unui vechi zeu al anului (HERSENI, p. 40; 300; 323). Ca o sumă a observațiilor, se constată că, în performarea călușărească, s-au contopit două reprezentări principale, una legată de venerarea ielelor, cealaltă de cultul cabalin; călușerii din Banat obișnuiesc să poarte cu ei un cap mic de cal, sculptat în lemn și pus într-un mâner; în Vâlcea, chiar steagul cetei de călușari poartă numele de „căluș”, iar, prin Teleorman, instrumentul din mâna mutului se numește „cal”; mai mult, steagul și „calul” mutului se formează punând fiecare membru al cetei câte un fir de pelin și de usturoi, fără ca să vorbească; după toate probabilitățile, așa-zisul „cioc” sau „iepure”, purtat de călușarii din Oltenia alături de steag, n-ar fi decât reprezentarea sumară a calului, blana de iepure închipuind un patruped miniatural asemănător statuetei din lemn a călușarilor bănățeni; prezența pintenilor la călușari pare a fi subordonată semnificației cabaline a jocului, atestată documentar și de călătorii străini care au străbătut meleaguri oltenesti; felul cum se formează ceata înainte de Rusalii, în Dolj, oglindește aceeași dependență cabalină, întrucât ritualul de intrare în ceată constă în sărirea celorlalți membri, succesiv, ca peste un cal; printre numeroasele figuri ale jocului călușăresc, se întâlnesc pași care vor să imite trapul cabalin, pași care se fac săltat, ridicând fluierul piciorului în poziție orizontală, în timp ce se sare pe celălalt picior, pași care apar în „plimbările” în cerc, menite să separe între ele feluritele figuri sau jocuri călușărești, urmele fiind vizibile și la călușarii stilizați din Transilvania; dansul *Căiușilor*, specific Moldovei, ar fi un dans imitativ, care urmărea să supună

calul voinței umane; altă ipoteză ar fi că acest cult al calului este în legătură cu fertilitatea; toate detaliile *Călușului* arată nu numai o strânsă dependență de cal, ci chiar o încercare de a se integra în speța cabalină; dintre jocurile practicate în Oltenia și Muntenia, cele mai frecvente sunt *Călușul* și *Florica*, la care se adaugă altele, printre care *Calul*, ultimul dans distingându-se și prin faptul că, în timpul acestuia, nu se strigă, ci se nechează, subliniind dependența de cabalin; calul are o poziție privilegiată față de celelalte animale, din cauza însușirilor sale de natură profilactică; se crede astfel că oasele calului au puternice virtuți apotropaice, de aici practica atât de răspândită de a pune tigve de cal pe gardurile și împrejmirile caselor (BÂRLEA, p. 41-43; 59). Jocul *Călușarilor*, dar mai ales organizația care stă la baza acestui joc, *călușăria*, sunt întemeiate pe credința magică ce emană de la șeful ei, numit *vătaf, jude, primicer*, care este urmat clipă de clipă, în timpul jocului ce durează până la două ore, de toți jucătorii; însă mitul inițial, al omului-cal, este același și la confrerii, cu toate că este rar citat; după cum se știe, *călușăria* este un aspect practic, un rit de educație, după alții de inițiere, care se înțelege și se explică prin mitul Sântoaderului, varianta românească a mitului indo-european al centaurului; adevăratele „*încurări ale cailor*” au loc în pragul primăverii, sâmbătă, în ziua Sântoaderului sau Calului cel Mare, alteori duminică, în ziua de Lăsatul secului la intrarea în Postul Paștelui; dar tot în această duminică se desfășoară ritualul numit *Alimori, Roata de foc, Urlalia* sau *Priveghi*, care încheie câșlegile și încep păsresimile, adică Postul Paștelui (BUHOICIU, p. 46; 69). Calul și lupul domină fiecare câte o jumătate de an; soarele este purtat pe cer de telegari voinici; calul îl poartă pe Sântilie, care trăsnește cu biciul de foc diavoli; caii îi ajută pe Sântoader și pe Sânnicoară să întoarcă Soarele, hotărât să se refugieze pentru totdeauna de privirile oamenilor; caii purifică, prin goana lor, spațiul la Bobotează sau la Lăsatul Secului; caii lui Sântoader instituie ordinea și echilibrul după perioada câșlegilor, întrerupând șezătorile și întâlnirea fetelor cu băieții; în calendarul popular, cultul cailor este exprimat direct (săptămâna de opt zile dedicată cailor lui Sântoader, „*Încurarea cailor*” la Bobotează sau Lăsata Secului, Todorusele - zi când se întâlnesc caii lui Sântoader pentru a petrece cu Rusaliile, Paștele cailor); Sântoaderul cel Mare poate fi localizat între 8 februarie și 14 martie, dar documentele arată că, înainte de introducerea calendarului creștin, el se celebra la echinocliul de primăvară; S. Fl. Marian culege din Banat o informație, conform căreia caii lui Sântoader sunt de două feluri și anume albi și negri, iar caii cei albi prigonesc neîncetat pe cei negri și, ajungându-i, încep a-i mușca cu gurile și a-i bate cu copitele și, de regulă, nu se lasă până ce nu-i înving; apariția „junilor” călări în ziua de miercuri din „Săptămâna luminată” (prima săptămână de după Duminica Învierii Domnului, Paștele), când se chiue și se trag focuri de armă, reprezintă, pentru multă lume, adevărata sărbătoare a „junilor”, călăreții și caii, împodobiti cu ghirlande de flori, devin un fel de semizeii de tipul Sântoaderilor, de a căror forță fantastică se sperie spiritele necurate; călărirea cailor de către „juni” are deci aceeași semnificație cu „*încurarea cailor*” la Bobotează, Lăsata Secului și Sântoader, când sunetele trâmbiței, focurile pistoalelor, chiotele, goana cailor alcătuiesc adevărate scene de vânătoare rituală a spiritelor iernii; animalul protector, calul, era invocat de către oameni de două ori într-un an: să înfrângă spiritele morții din anotimpul friguros, strigoii, al căror patron este lupul, și spiritele morții din anotimpul călduros, ielele, al căror patron sunt Zânele sau Rusaliile; de aici „*încurarea cailor*”, Săptămâna Nebunilor și Săptămâna lui Sântoader, inclusiv dansul călușarilor; indirect, calul este prezent în calendarul creștin prin sfinți însoțiți de cai sau transportați de cai precum sunt Sângiorz, Sântilie sau Sânnicoară; printre multele mențiuni de prezență în arta populară a motivului calului (și a călărețului), mai sunt amintite porțile maramureșene, uneltele de muncă, lăzile de zestre; calul, în întregul său, mai apare modelat în lut, la ceramica din Pisc și Puchenii (Ilfov) și foarte frecvent pe textilele cusute sau țesute, motivul călărețului apărând cu deosebire pe obiectele de ceramică și pe covoarele din Maramureș și sudul Moldovei și pe ștergarele din Dobrogea; se mai crede că Săptămâna Cailor lui Sântoader deschide anul agrar (12. GHINOIU, p. 93-94; 96-97; 256; 277; NOTE, Antonescu). Bărbații, femeile, dar mai ales fetele și flăcăii, în sâmbăta lui Sântoader, înainte de a răsări soarele sau de a da de mâncare

cailor, se spală și își spală și părul, ca să le crească frumos tot anul (precum cozile cailor la fete, precum coamele cailor la băieți) - Suceava; cine nu se spală pe cap, sau se spală după ce au trecut primele ore ale zilei, se spune că i se „paște” părul tot anul, adică le cade părul, dar se crede că înșiși caili le pasc părul - Suceava; sau că Sântoader ar „împiedica” patrupedele în cozile fetelor și le-ar încurca părul, după care părul n-ar mai crește; spălatul nu se face cu leșie (apă și cenușă), pentru că, fiind sâmbăta morților, se crede că morții s-ar adăpa din aceasta, ci numai cu apă în care se pun flori și ierburi cu efect odorizant și curativ: sfărâmaturi de fân, rădăcini de urzică (acestea pot fi și fierte), busuioc (*Ocimum Basilicum L.*), mentă (*Mentha piperita L.*), cimbrisor (*Thymus serpyllum L.*), toaie (*Aconitum Napellus*), calapăr (*Balsamita vulgaris*), căprusnic (*Cirsium oleraceum Scop*), smeurică (*Reseda odorata L.*), fapnic, leuștean (*Levisticum officinale Koch*), hamei (*Humulus Lupulus L.*), năvalnic (*Scolopendrium officinale*), nu doar ca să le crească părul, ci ca să fie întotdeauna înflorite, îmbujorate, drăgălașe ca florile, să fie solicitate la joc și jucate - Suceava; în apă mai pun și monede de argint, ca să fie albe ca argintul, sau se mai spală și cu lapte de iapă, pentru a le crește părul - Suceava; caili lui Sântoader poartă numele de Sân- sau Sântoaderi, au zilele lor anumite, adică încep întotdeauna în prima marți, la amiază, din Păresimi și țin șapte, respectiv opt zile, ceea ce înseamnă că se încheie fie marți, după duminica lăsatului de brânză (Banat), fie țin nouă zile și se sfârșesc miercuri la amiază săptămâna următoare - Transilvania; cel mai cal dintre ei, numit Sântoaderul cel Mare, cade totdeauna sâmbătă, după începerea lor, adică în ziua de Sântoader - Banat; a opta zi, înainte de ieșirea lor din perioada rituală, se numește ziua mare a Sântoaderilor (Banat) și este dedicată celor șchiopi, pentru că între caili lui Sântoader se află și unii șchiopi, care nu se pot ține de ceilalți - Transilvania; caili lui Sântoader sunt foarte răi și nu cruță în special pe cei care nu țin ziua stăpânului lor, a Sântoaderului cel Mare - Transilvania; Mehedinți, îi calcă în picioare până îi lasă morți - Gorj; femeia care îndrăznește să lucreze în ziua întâi a Sântoaderilor este răpită seara de caili lui Sântoader - Năsăud, iar cea care lucrează vineri seara, spre ziua lui Sântoader, se va îmbolnăvi, pentru că, în timp ce doarme, vin caili lui Sântoader și joacă pe și peste trupul ei - Teleorman, unde se crede că acești cai sunt de culoare galbenă; nevestele tinere și fetele se feresc în toate zilele să lucreze, mai ales să facă vreo împunsătură cu acul, iar bărbații nu lucrează cu securea ori cu cuțitul, pentru că altfel vin noaptea caili și, zornăind din lanțuri, îl „leagă” pe cel ce a lucrat, legarea manifestându-se prin dureri reumatice la mâini, picioare și la toate încheieturile - Transilvania; nu este bine să se împungă, cu deosebire marțea, când „se pun caili”, apoi sâmbăta, când este Calul cel Mare, apoi marți din săptămâna următoare, când se încheie perioada lor, și miercuri și joi, care sunt zilele celor șchiopi - Transilvania; nu este bine să se toarcă, să se urzească și să se țeasă cât țin Caili lui Sântoader, iar femeii care toarce în răstimpul acesta i se înșiră intestinele, după cum se înșiră firul din furcă pe fus, sau nu se urzește, fiindcă se vor încurca în urzeală caili lui Sântoader - Gorj; celei care țese i se vor rupe firele în stative în cursul anului - Suceava; dacă femeile vor să toarcă, să o facă ținând furca aplecată, ca să nu se împiedice caili, dar cel mai bine este ca fusele și caierele să fie ținute ascunse în toate aceste zile - Gorj; în decursul Sântoaderilor și mai ales în ziua Sântoaderului cel Mare, seara, nu este bine să se meargă la petreceri sau în șezătoare, fiindcă vin caili și taie capul tuturor ce se află acolo - Transilvania; nu este bine să se spele cămăși toată săptămâna, pentru că se va îmbolnăvi cel ce le va purta, cămășile fiind călcate în picioare de către cai - Banat; Năsăud; nu este bine de pus cloșcă pe ouă, pentru că din acele ouă vor ieși pui slabi, puțin rezistenți, nu este bine să se dea sare la vite, pentru că se vor îmbolnăvi peste an, dar se poate da sare descântată vitelor folosite la muncă - Transilvania; Suceava; nu este bine să se lase peste noapte aluatul de pâine, fiindcă vine Sântoader și „se mâzgălește” în plămădeală și pâinea nu mai crește - Suceava; în această perioadă nu se descântă - Banat; nu este bine să se iasă afară sau să se călătorească noaptea, pentru că, întâlnind caili lui Sântoader, aceștia îi bat și îi calcă în picioare, până îi lasă morți - Năsăud; Mehedinți; Dolj; Romanați; casa unde vor să facă rău se crede că este o casă necinstită, că în ea este cuibărită o „patimă” ori un rău și de aceea vin caili la acea

casă și umblă prin pod, prin pivniță, prin cămară, fac zgomot și mult rău; iar, dacă vrea cineva să-i izgonească, se îmbolnăvește, sau, suindu-se pe o scară, cade și-și rupe o mână sau un picior, pentru că ei vin pentru vreun păcat pe care l-a săvârșit un membru al familiei; dar oamenii se pot feri de cai, dacă întorc toate vasele din casă cu gura în jos și închid bine ușa - Banat; cel mai bun mijloc de a contracara acțiunea nocivă a cailor lui Sântoader este să le fie ținute zilele, drept pentru care nu se lucrează fie în toate aceste zile, fie numai trei zile și acelea doar dimineața până la amiază, ori de la amiază până seara - Banat; caii mai pot fi opriți astfel: în seara premergătoare zilei de marți, când „se pun” caii lui Sântoader, înainte de a însera, femeile dau unul-doi pumni de porumb cailor din gospodărie, ca să le păzească pe ele și familia lor, fiind chiar mai bine dacă porumbul este dus cailor din altă gospodărie - Transilvania; nu doar luni când apune soarele, ci și în cursul săptămânii, femeile duc porumb, ovăz și fân cailor din sat, ca viața să le fie lină, fără boală și alte accidente - Banat; în ziua de sâmbătă, la Sântoaderul cel Mare, femeile duc cailor porumb, ovăz și sare, ca aceștia să fie liniștiți și să nu le facă rău celor ai casei și loturilor din hotarul satului - Banat; „încurarea cailor” se ține în sâmbăta lui Sântoader și este uzitată mai ales în Muntenia; nu este vorba de zilele onomastice ale celor 7-8 sfinți din calendarul creștin, ci de întâia sâmbătă ce urmează după Lăsata Secului pentru intrarea în Postul Paștelui; nu este cutare zi din lună, ci invariabil prima sâmbătă din post și mai adesea în luna cu care începe primăvara, pentru că martie din post nu lipsește niciodată; pentru că se lasă sec de două ori, o dată de carne, a doua oară de brânză, „încurarea cailor” se practică fie în sâmbăta din „Săptămâna brânzei”, fie în sâmbăta din prima săptămână de post; prima este valabilă, în unele sate, pentru „încurarea cailor”, cealaltă pentru obiceiul spălării părului; în Muntenia, „încurarea cailor” se mai practică în ziua martirului Teodor Tiron (17 februarie) și în ziua Sfinților 40 de mucenici (9 martie); în unele părți din Transilvania (lângă Blaj), precum și în Banat, „încurarea cailor” este uzitată în prima zi de luni din Postul Paștelui; totuși ziua cea mai des folosită rămâne sâmbăta lui Sântoader cel Mare; în Romanați, „încurarea” este o întrecere desfășurată la loc deschis, unde, la sosire, învingătorul este sărbătorit și laudat; în Suceava, asistența face pariuri; „încurarea cailor” este prezentă cu deosebire în textul colindelor din Banat, Transilvania și Muntenia și, până după ultimul război mondial, se organiza „încurarea” și în București, lângă Obor, în sâmbăta lui Sântoader, sau vara, de ziua Sfântului Pantelimon (27 iulie), lângă Cernica și biserica Spitalului din comuna Pantelimon; „încurarea” a mai fost practică și pe câmpia Colentinei, lângă Mănăstirea Plumbuita, organizându-se în ziua de Drăgaică (24 iunie) sau de Sfântul Prooroc Ilie (20 iulie); calul, pisica, câinele, oaia și alte animale domestice prevestesc ploaie printr-o mișcare neliniștită și mirosind cu insistență unele locuri (2. MARIAN, I, p. 86; 244-245; 249; 252-253; 269-272). În Transilvania, nordul Munteniei și Moldova, dacă un decedat este tânăr neînsurat sau om de arme, i se aduce calul la mormânt, în ziua înmormântării, și se dă de pomană unui alt holtei (3. MARIAN, III, p. 216). Sântoangerii omoară fetele care lucrează cânepa în zilele dedicate lor; se spune că, la o șezătoare, au venit opt flăcăi și o fată a văzut coada în cizma unuia dintre ei și imediat s-a dus acasă și a întors totul pe dos: oglinzi, blide, vase, masa, lavițe etc. ; au venit la ea, dar ea nu a vrut să le deschidă și atunci ei au poruncit fiecărui obiect să deschidă ușa, dar obiectele răspundeau că ele nu pot, pentru că sunt întoarse pe dos; au mai poruncit unei oale, aflată pe o grindă, dar oala a căzut și s-a spart, după care flăcăii-cai au plecat; dar a doua zi, sătenii au văzut că fetele din șezătoare erau moarte, iar intestinele lor erau întinse pe gardurile caselor - Banat (LĂPUȘTE, p. 89-90). Se spune că, la Sântoader, caii lui coboară din munte și la o săptămână urcă din nou, din care cauză femeile, atât la coborâre cât și la urcare, nu lucrează până la prânz, nici bărbații nu se duc la pădure, fiindcă nu este bine; fetele nemăritate, dimineața, până a nu se face ziuă, se duc pe stâncile din munte și fac un foc mare, după care joacă în jurul lui, uneori fiind prezente și neveste tinere și copiii, se joacă și se cântă până se luminează de ziuă, invocând pe Sântoader să le ajute să le crească părul și să le aducă „buze dulci”; la coborârea spre sat, culeg iederă și flori de orice fel, pe care le fierb, iar cu apa se spală pe cap, crezând că se vor mărita în scurt timp; tot atunci, se mai face un colăcel

împletit, numit „brăduleț”, plămădit din aluatul pentru pâine, care se dă, după coacere, săracilor de pomană - Țara Hațegului (CLOPOTIVA, p. 448-449). Pentru că fuge iute și nu obosește, se crede că nu are splină - Ialomița; să se țină la casa omului cal, ca să meargă bine familiei stăpânului său - Galați; se mai crede că îl vede pe om ca pe un uriaș și de aceea i se supune, dar, după ce omul moare, îl vede în adevăratele sale dimensiuni și îi pare rău că l-a ascultat - Suceava; va muri calul care apucă să-și vadă propriul trup - Ialomița; calul se încalecă pe partea unde nu este coamă - Galați; nu este bine să se țină pe lângă casă cal abraș (năvălaș), pentru că nouă cai după el trebuie să se ducă de sufletul diavolului, adică să moară sau să fie furați - Iași; când se fac pregătirile pentru o nuntă, caii plâng cu trei zile înainte de cununie - Suceava; craniul de cal se pune în parii gardului, pentru ca lupii să nu atace vitele din gospodărie - Suceava; îl va dura inima pe cel care încalecă un cal pe partea stângă a acestuia - Galați; nu este bine pentru cine vede cal alb în ziua de Bobotează (6 ianuarie), considerându-se că nu i se vor mai mărita fetele - Neamț; cine vede primăvara, pe nemâncate, cal împiedicat va umbla împiedicat toată vara - Argeș; carnea de cal nu se mănâncă, deoarece a fost încălecat și de femei - Tecuci; va face bătăături și bășici pe călcâie și pe talpa picioarelor, sau pur și simplu se îmbolnăvește de picioare cel care, cu picioarele goale fiind, calcă prin locul unde s-a tăvălit un cal - Dolj; Galați; Vaslui; Suceava; la fel, copiii cred că sunt trântiți de cai, deoarece au călcat pe locul unde s-au tăvălit aceștia - Moldova; bătăăturile de la picioare se refac și dacă s-a călcat în urina unui cal - Suceava; bubele de la colțurile gurii trec, dacă se iau zăbalele cailor în gură, sau măcar se ating locurile bolnave cu ele - Suceava; contra diferitelor forme de umflături este bine să fie folosită o falcă de craniu de cal găsită, dar aceasta trebuie repusă în poziția inițială, dacă se dorește ca boala să nu mai revină - Tecuci; craniu de cal se pune și în parii gardurilor, ca să apere casele gospodarilor de duhurile rele - Vaslui; sau ca să le ferească de deochi - Iași; sau ca să nu mănânce lupii animale din gospodărie - Suceava; de asemenea, la coama acoperișurilor caselor, se pune chipul unui cap de cal, confecționat din lemn sau tablă - Galați; Suceava; greierii fug și mor, dacă la locul pe unde intră ei în casă se pune o copită de cal mort - Tecuci; dacă în timpul deplasării la o petrecere sau în vreo vizită, calul sau caii strănută, este semn pentru cel care face drumul că va petrece bine sau că va fi bine primit - Suceava; dar dacă i se împotrivesc caii să plece cuiva care dorește să călătorească este semn că el va muri curând - Suceava; când calul se duce singur într-un loc unde începe să bată cu copita, este semn că sub acel loc se ascunde ceva necurat - Tecuci; dacă nechează un cal în timp ce un hoț stă la pândă, ca să fure, este semn că mai bine ar renunța la acțiune - Vaslui; vederea slabă se vindecă, dacă respectivul se spală cu apă din troaca de unde bea apă caii - Suceava; ca să se vindece de negi, cel care îi are trebuie să se spele pe ei cu apă prelinsă de pe botul calului, după ce acesta este adăpat - Dolj; când caii sforăie e semn de ploaie - Teleorman; când se așează cu spatele spre gard și stau, fără a face nimic altceva, este semn că vremea se va schimba - Iași; dacă visează cineva cai alergând e semn că a doua zi va fi vânt - Suceava (2. GOROVEI, p. 17; 34-35; 97; 105; 146; 165; 173; 178; 261; 270; 272; 274; 279; 281-282; 287; NOTE, Antonescu). Dacă femeia gravidă a împlinit nouă luni și nu naște, să dea unui armăsar grăunțe din poală, mai întâi din poala din spate, apoi din cea din față și numai deocâț o apucă durerile facerii și naște - Vrancea (1. STAHL, p. 191). Nu este bine să se calce în *tăvălitură* de cal - Maramureș (BOGDAN, p. 94). Când înțelegerea dintre părinți și pețitori este făcută, se obișnuiește ca fata să împodobească peșitorilor caii cu ștergare, pentru ca satul să ia cunoștință de eveniment - Banat (1. LAZĂR, p. 266). Prezența unui craniu de cal înfipt într-un par al gardului este explicată prin afirmația că acesta păzește să nu vină holera la vitele din gospodărie - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 110). Cui îi apare în vis cavalerie va avea parte de neliniște; va avea parte de odihnă cine se visează descălecând de pe un cal; visarea unui cal fugind înseamnă supărare, înseamnă pericol pentru cel care îl visează sărind și pagubă pentru cel care se visează că este mușcat de un cal; este iubit de oameni cel ce visează cal alb sau vânat, dar se va întrista cel care visează cal negru; nu i se va împlini dorința celui care se visează căzând de pe cal; va primi în casă persoane însemnate cel care visează cal având șaua pusă și i se vor împlini scopurile celui care

se visează călărind; sau va face o călătorie cel care visează cal înhămat; înseamnă grijă pentru cel care visează cal slab și bucurie, când calul este gras; înseamnă fericire în casă visul în care apar cai păscând; va avea parte de vești rele cel ce visează cal murind - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *plante-argint-lapte(de iapă)*; *pelin-usturoi*.

CALCE (CALCEA CALULUI; *Caltha palustris* - DLRM, p. 107)

Plantă erbacee, cu frunze groase și lucitoare, în forma copitei de cal, și cu flori galben-aurii, numită și *bulbuci de baltă*; cu toate că este toxică, florile ei se legau în palma sau la încheietura mâinii, în credința că bășica formată va trage în ea „frigurile” din corpul bolnavului; primăvara, este dată oilor, tăiată mărunț și amestecată cu sare și cu păsat (porumb sau mei măcinat mare), ca să aibă lapte mai mult - sudul Transilvaniei; în unele zone, florile de calce se puneau în vasele în care erau mulse vacile, în credința că laptele va fi în cantitate mai mare peste an, iar untul va fi galben precum florile acestei plante (BALASZ, II, p. 86).

CALEA LACTEE

Este partea ecuatorială a Galaxiei, de forma unei lentile, cu densitate stelară mare, vizibilă în nopțile senine ca un brâu al bolții cerești și având peste 200 miliarde de stele (ȘĂINEANU, I, p. 45). Cunoscută și sub denumirile de *Calea Laptelui* și *Calea Robilor*, formațiunea astrală face parte dintr-un sistem cosmic organizat, conform concepției tradiționale, aidoma satului românesc; era deci normal să se creadă că indică drumul de reîntoarcere acasă a tuturor celor căzuți în robia turcilor (VLĂDUȚESCU, p. 94; URSACHE, p. 71). Cunoscută și sub denumirea de *Troianul*, *Troianul Cerului* sau *Calea lui Traian*, fie pentru că după ea s-a orientat împăratul roman în drumul său spre Dacia - Neamț, fie pentru că ea le-a indicat celor luați în robie de Traian drumul spre casă - Argeș, fie că este semn călăuzitor lăsat de Dumnezeu pentru toți cei duși în robie, indiferent de dușman, ca să se poată reîntoarce acasă, și că această cale va pieri numai atunci când va pieri și robia de pe pământ - Ialomița; Vrancea; se mai crede că este drumul pe care merg spre Rai sufletele celor morți - Prahova, sau că este drumul pe care se vor duce oamenii la judecata de apoi, fiindcă toți oamenii sunt robii lui Dumnezeu - Neamț (OTESCU, p. 51-52).

CALEAȘCĂ

Trăsură de lux, construită pe arcuri foarte flexibile (ȘĂINEANU, II, p. 190). Este menționată frecvent în basmele populare românești, ca mijloc de deplasare a capetelor încoronate și a familiilor acestora; cine se visează călătorind într-o caleașcă înseamnă că se va bucura de cinste și respect din partea semenilor și de ascultare din partea fiilor săi - Suceava (NOTE, Băncescu).

CALOIANUL

Este un obicei de invocare a ploii, care se practică de obicei în Oltenia, Muntenia și Dobrogea pe timp de secetă, de către cete de copii, desfășurarea concentrându-se asupra unei păpuși de lut; textul este un cântec ritual de alungare a secetei, fără să i se cunoască sensul exact; o variantă a acestui obicei este „*Mumulița ploii*” sau „*Muma ploii*”, întâlnită în Oltenia și Țara Oltului, obiceiul din aceste zone arătând mai clar că este vorba de un ritual combinat între unul de invocare a ploii și unul de alungare a secetei; procedeul pare a fi același ca la alungarea anului vechi prin înmormântarea turcii sau a brezaiei, prin uciderea uncheșului sau înmormântarea vătafului de juni; scopul obiceiului este de a contribui la obținerea unei recolte bogate, deci un rost de rodire (4. POP, p. 107; 109-111). Cu deosebire în Ilfov, Ialomița, Buzău și Brăila, în fiecare an, în dimineața celei de a treia zi de marți după Paște, mai multe fete se adună la un loc și fac un om mic din lut, sau un copil, în unele locuri chiar și două asemenea păpuși, bărbat și femeie; omulețul acesta se numește *Caloian* sau *Scaloian*, în unele părți numindu-se și *Muma-ploii* sau *Mumulița-ploii*; îl îmbracă în negru, îl pun într-un sicriș sau pe o scândură, îl înconjoară cu coji de ouă roșii păstrate

de la Paște, precum și cu flori și busuioc, apoi îl duc și îl îngroapă pe câmp, sau la umbra unui pom, sau printre brazdele cu legume, sau printre măricini, sau pe malul unei ape, ori în alt loc tainic; înainte de „înmormântare”, una dintre fete se face preot, alta dascăl, a treia duce „steagul”, adică o trestie cu o batistă albă în vârf, alta (altele) duc(e) sicriul, celorlalte fete revenindu-le rolul de a purta lumânări aprinse, de a simula plânsetul și de a rosti chiar descântece; a treia zi după ce l-au înmormântat, adică în joia a treia după Paște, sau în ziua de Paparudă, fetele se duc și îl dezgroapă, îl bocesc, rostind aceleași descântece; îl duc în sat și îl aruncă într-o fântână sau îi dau drumul pe o apă curgătoare, urând ca anul să fie ploios și îmbelșugat; dar înainte de toate, în unele locuri, Caloianul este frânt în mai multe bucăți care sunt aruncate în fântâni, puțuri, bălți sau gârle; apoi se adună la o casă, fac o plăcintă mare, numită *ghizmană*, sau mai multe plăcinte, precum și alte preparate, iar flăcăii satului aduc vin și lăutari și se veselesc din pomana Caloianului; la urmă, se prind cu toți în joc până spre seară; dacă fetele sunt prea mici și nu au unt, făină, ouă etc. , fac un sul din haine femeiești și pleacă prin sat cu el, femeile ies în poartă, udă sulul cu apă și le dau acestora tot ceea ce le lipsește; în final, sulul cu haine este legat de cumpăna unei fântâni și i se spune și acestuia tot Caloian sau Scaloian; în alte părți ale Munteniei (în Câmpia Bărganului), în aceeași zi de marți din a treia săptămână după Paște și când este secetă mare care durează de mai mult timp, uneori și în alte zile, este datină ca fetele și femeile să frământa pământ galben și să modeleze din el un om în miniatură, numit Caloian sau Scaloian; procedeul este același ca mai sus, descântecele rostite fiind invocații pentru aducerea ploii; după dezgropare, în a treia zi, omulețul este aruncat în fântâni sau în alte ape, considerându-se că astfel se tulbură norii și apele; în această zi, bărbații ară numai până la prânz, iar după aceea participă la veselia generală; la fel se procedează și în Moldova; în zona Iași, îl duc pe Scaloian și îl îngroapă în pădure; se obișnuiește a se face Scaloianul și în Dobrogea, unde se face în ziua de joi din cea de a patra săptămână după Paște, iar omulețului de lut i se dă drumul pe apa Dunării sau pe o baltă; în unele părți, Caloianului i se mai spune *Gherman*, denumirea fiind întâlnită și în Banat, dar sub acest nume se regăsește o sărbătoare, care se ține totdeauna cu cinci zile înainte de Ispas (Înălțarea Domnului) și care se prăznuiește prin nelucrare, ca să nu mănânce omizile câmpurile (2. MARIAN, II, p. 323-327). În ziua de marți din a treia săptămână după Paște, fetele și femeile obișnuiesc să frământa lut galben și să modeleze din el un om în miniatură, acesta purtând numele de *Caloianul* sau *Scaloianul*, acesta fiind după datină omul care trebuie să meargă la Dumnezeu să ceară să deschidă porțile cerului și să sloboade ploile; după ce a fost modelat din lut, este pus într-un mic sicriu, îl tămâiază și îl bocesc ca pe un mort; plânsul la înmormântarea Caloianului este obligatoriu, iar dacă fetele care îl bocesc nu pot să plângă, atunci se freacă cu ceapă la ochi pentru a provoca lăcrimarea abundentă; la trei zile după ce este îngropat, Caloianul este dezgropat și este aruncat într-o gărlă, ca să se tulbure norii și apele, cum se întâmplă înainte de ploaie; în unele sate ale Munteniei, figurina din lut masculină poartă numele de *Tatăl Soarelui* iar cea feminină *Mumulița-Ploii*, *Caloița* sau *Caloienița*; *Tatăl Soarelui* este îngropat după ritualul deja descris mai sus, iar *Mumulița-Ploii* este atârnată într-un pom sau înfiptă într-un stâlp și stropită cu o găleată de apă, crezându-se că efectele acestor figurine sunt benefice pentru aducerea ploii și pentru vegetație (PRESA).

CAMERĂ

Peste tot, în România, când locul nu impune altfel, casele sunt construite cu fațada spre sud, ca să fie luminate din zori și până la apus; odaia (camera) orientată spre răsărit este destinată a fi *camera curată*, *camera de oaspeți*, *odaia cea bună*, la care peretele dinspre răsărit este considerat, în Gorj, sacru, pentru că are streășina aplecată deasupra brazdelor cu flori, adică deasupra locului unde odihnesc *Cele Frumoase* - duhurile bune (PRESA). În principiu, o cameră are patru „locuri” cu o încărcătură simbolică deosebită: „colțul cu vatră” - considerat ca spațiu exclusiv al femeii; „colțul cu pat” - considerat a fi spațiul cuplului; în zonele etno-folclorice din întreaga țară, patul, ca și suprafața de perete de deasupra lui, este tratat în mod cu totul special, cu

deosebire în camera curată, unde sunt expuse majoritatea pieselor textile de mari dimensiuni și unele piese de pot, cam tot ceea ce este mai bine realizat din punct de vedere estetic; „colțul cu masă” - considerat a fi spațiul întregii familii; în fine, „după ușă” este colțul duhurilor, al măturii, al gunoiului etc. (NOTE, Antonescu). v. CASĂ.

CANĂ

Copiii să nu se spele sau să fie spălați cu apă turnată dintr-o cană sau ulcică, deoarece nu mai cresc, rămân precum ulcelele - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 239). Cănila și paharele din care se bea la nuntă țin și ele de sfera femininului, precum reiese și din următoarele cimilituri și orații de nuntă: „Am o fetiță; /De-ați veni toți, /La guriță o sărutăți”; „Să-mi iau nora din car, /Că-i mândră ca un pahar!” (EVSEEV, p. 202). Înseamnă intrigi pentru cine visează o cană spărgându-se și va primi musafiri cel care se visează bând dintr-o cană - Suceava (NOTE, Băncescu).

CANDELA-CERULUI

Numele popular al Stelei Polare (ȘĂINEANU, I, p. 47). v. STEA.

CANDELA

În înțelesul de mică lampă cu ulei, așezată în față și sub icoane sau la morminte (ȘĂINEANU, II, p. 195). Când cineva varsă din neatenție candela este semn de moarte - Iași; când candela se stinge de la sine, fără un alt motiv și fără ca uleiul din ea să se fi epuizat, este semn de nenorocire - Tecuci; se mai crede că, în cele trei zile ale Învierii Domnului, în văzduh ard trei candelale mari, dar pe care nimeni de pe pământ nu le vede - Suceava (2. GOROVEI, p. 38; 115). Primele două credințe menționate se întâlnesc însă în toată țara, pentru că aprinderea și întreținerea iluminăției cu ajutorul candelale exprimă adorația față de lumea sfinților sau față de sufletele celor morți (NOTE, Antonescu).

CAP

Parte superioară a trupului uman, capul este considerat ca adăpost al vieții și al sufletului nemuritor; este locul de unde pornesc toate forțele generatoare de gândire benefică sau de gândire demonică; din aceste motive, încă din paleoliticul superior, capul a fost folosit ca obiect de cult, păstrându-și caracteristici magico-religioase până în zilele noastre; el întrupează singur întreg corpul uman, este figura sau icoana cerească, imagine a lumii, universul însuși fiind intuit ca având forma craniului (BUHOCIU, p. 315-316). Dacă, după nașterea unui copil, primul care intră în casă, bărbat sau adolescent, are capul descoperit, este semn că nou-născutul nu va trăi - Tecuci; ca să nu învie ca strigoi și să facă apoi rău, capul copilului mort nebotezat este lovit ușor cu piciorul - Moldova; copiii care nu stau cu capul pe pernă nu vor mai trăi - Tecuci; este păcat ca femeile să meargă cu capul descoperit la biserică - Teleorman; Muntenia; când moare cineva din familie, bărbații umblă cu capul descoperit, iar femeile cu părul despletit - Iași; Suceava; să nu se stea cu capul descoperit când se vântură la arie orz, ovăz etc., pentru că va face tăciune grâul - Tecuci (2. GOROVEI, p. 41; 43; 129; 147; 152). În Banat, timp de 6 săptămâni, uneori chiar și un an, după moartea tatălui, a mamei, a soției sau a unui copil românii umblă cu capul descoperit, înfruntând ploaia, zăpada și arșița verii, în aceasta constă doliul practicat de ei, fiind absolut convinși că printr-o astfel de ispășire ar fi de mare folos sufletului celui răposat (GRISELINI, p. 188). În Maramureș, dar și în multe alte zone ale țării, cozile despletite, la femei, și capul descoperit, la bărbați, este semn de jale, de moarte în familie; tot în Maramureș, când doi copii se lovesc, din întâmplare, cap în cap, trebuie neapărat să scuipe și să spună: „Ptiu, să n-am două capete!”, sau „Ptiu, să n-am bube dulci!” (BOGDAN, p. 35; 85). Cine visează om având două capete înseamnă reunire cu rudele și prietenii apropiați; cine visează cap pleșuv înseamnă amăgire; cap acoperit cu păr frumos înseamnă că va fi bine în viitorul apropiat; visând, după vreo boală, cap desprins de trup (tăiat)

înseamnă sănătate; dacă se visează cineva că se spală pe cap sau spală capul altcuiva este semn că va scăpa de griji; cine se visează având fruntea lată înseamnă că va avea mintea limpede și multă judecată în afacerile imediate - Suceava (NOTE, Băncescu).

CAPCANĂ

În înțeles de cursă, de dispozitiv pentru prinderea unor animale sălbatice (ȘĂINEANU, II, p. 198). Dacă visează cineva că s-a prins într-o capcană e semn că i se va întâmpla o mare rușine, dezonoare - Suceava (NOTE, Băncescu).

CAPELĂ

Mică bisericuță, amplasată obișnuit în cimitir, unde se depune defunctul și unde se desfășoară slujba religioasă de înmormântare (ȘĂINEANU, II, p. 198). Cine visează capelă, va nădăjdui în împlinirea apropiată a unei bucurii care îl va face fericit - Suceava (NOTE, Băncescu). v. BISERICĂ.

CAPRĂ

În tradiția populară românească, imaginea caprei se asociază întotdeauna cu aceea a sărăciei; se conturează astfel o antiteză dintre oaie și capră, care semnifică opoziția dintre bogăție și sărăcie; se spune că este un animal rău: „Cine ține numai capre și cai va fi tot sărac!”, „Caprele și caii sunt marha (vita) sărăciei; pentru că capra numai cât se uită la pom și se usucă”; la fel ca și calul, capra este „spurcată”, „săracă”, neproductivă; pe deasupra, ea este și blestemată, intim asociată forțelor malefice: „Dintre toate animalele e cea mai apropiată de diavol; el apare adesea sub înfățișarea ei; de aceea, nici nu e bine să dai capră de pomână”; în credințele populare, capra este „oaia dracului”; în cântecul popular, bolile ori duhurile rele iau chipul caprei, lovesc omul și aduc beteșugul și suferința; de altfel, capra și țapul au fost atrase în sfera demoniacului și au căpătat rolul de întrupări și atribute ale duhurilor necurate; totuși, este ambivalentă, este făcută de drac, are chiar chipul lui, dar poartă un suflet dăruit de demiurg; deși este „a dracului”, ea nu-i aparține în întregime; în consecință, nu toată capra este impură, ci numai picioarele ori copitele ei; de la textele folclorice la cele ale datinilor populare, imaginea caprei se schimbă radical; devine una dintre cele mai iubite ceremonii populare, care include masca, alaiul, cântecul și jocul caprei, având certe semnificații magice; scopul jocului și al procesiunii cu capra stă în transferul de puteri de la figura sacră a măștii (care, probabil, reprezenta cândva o divinitate autohtonă) către casa și bunurile gospodarului; întregul ceremonial urmărește obținerea fecundității, garantarea sănătății gazdelor și invocarea belșugului în roade și animale; din acest punct de vedere, capra face parte din complexul arhaic al caprei și țapului fertili, dispensatori de putere și bogăție, complex larg răspândit în spațiul indo-european; privită astfel, datina caprei se integrează în marea familie a sărbătorilor de crug, a carnavalurilor care marchează începutul unui nou ciclu al vieții și care încearcă, prin rituri și manifestări simbolice, să îmbuneze puterile firii, să obțină garanția unui an bun și bogat; prin aceste atribute, ea poate fi comparată cu ceremoniile de primăvară consacrate lui Dyonyos, în centrul cărora se aflau sacrificiul țapului și „tragosul” (cântecul țapului) și cu sărbătoarea romană Lupercalia, în care sacrificiul caprei și atingerea pieii sacre aveau drept scop purificarea cetății și invocarea fertilității (COMAN, I, p. 27-32). Laptele de capră roșie este bun pentru vindecarea bolilor de plămâni - Tecuci; părul de capră sălbatică, pus în mâncare cuiva, îi provoacă acestuia un puternic deranjament stomacal, care îi poate provoca moartea - Suceava; dacă la o casă, în ziua Sfântului Vasile (1 ianuarie), este primit un grup de colindători purtând „capra”, de acea casă nu se mai apropie îngerul timp de 50 de zile - Suceava (2. GOROVEI, p. 43; 189; 272). Ipostaza din Muntenia a jocului „Capra” se numește *Brezaie*, masca acesteia având adesea aspect zoomorf (PRESA). Pentru cine visează capră înseamnă griji; va fi îngrijorat sau chiar bolnav cel care visează o capră mergând; nu va avea nici un fel de succes în întreprinderile sale cel care se visează tăind o capră - Suceava (NOTE, Băncescu).

CAR

Se pune o roată de car în casă, pentru a nu mai intra greierii - lalomița (2. GOROVEI, p. 105). Pentru cine visează car, ușor își va schimba locul; visarea unui car încărcat înseamnă grijă pentru existență; car răsturnându-se înseamnă boală; car cu fân înseamnă piedici în afaceri; înseamnă vrajbă și silă pentru cine se visează stând într-o căruță - Suceava (NOTE, Băncescu).

CARNE

Pentru ca o femeie să nască fată, pe timpul sarcinii trebuie să nu mănânce carne de la animalele sau păsările de parte masculină (vițel, bou, țap, berbec, rățoi, cocoș, gânsac, curcan) - Tecuci; când se ajunge acasă de la slujba din Duminica Învierii Domnului, nu se mănâncă imediat carne, pentru ca lupii să nu atace vitele - Suceava; în ziua nunții, mirii nu mănâncă nici un fel de carne, în credința că astfel trupul le va fi sprinten, vor avea noroc și vor trăi ani mulți - Muntenia; este păcat să se mănânce carne obținută prin sacrificarea de către o femeie a unui animal sau a unei păsări - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 44; 163; GOLOPENȚIA, p. 138). În seara de ajun a Bobotezei (5 ianuarie), sub mai multe farfurii se pun diferite obiecte, fiecare având altă semnificație; astfel, flăcăul care indică farfuria sub care se află o bucată de carne se crede că va lua de soție o fată molâie; se repetă de trei ori procedeul, pentru conturarea unui profil moral și fizic mai complex al viitoarei soții (2. MARIAN, I, p. 141). Va fi de bine pentru cel care se visează cumpărând carne; va înregistra o pagubă sau destulă bătaie de cap cu grijile diurne cel care se visează mâncând friptură - Suceava (NOTE, Băncescu).

CARPEN (*Carpinus betulus* - DLRM, p. 118)

Arbore cu lemnul tare, de culoare albă, având dungi argintii și adâncituri pe trunchi, întrebuințat cu precădere în construcții și în meșteșugul rotăritului (ȘĂINEANU, II, p. 206). Dar, pentru că se crede că lemnul de carpen atrage dracii, adică tocmai pe aceia pe care Sfântul Ilie îi tună și îi fulgeră de ziua lui (20 iulie), nu este bine să fie folosit în construcția caselor (PRESĂ). Prin extindere, nu este bine să se stea lângă un carpen când plouă, pentru că este pericol ca omul să fie trăsnet, fulgerat - Suceava (2. GOROVEI, p. 44).

CARTE

Dus la biserică pentru botez, moașa îi așează pruncului mâna dreaptă pe cartea preotului, considerând că astfel va ajunge cărturar și om însemnat; în Chioar, când este botezat un copil i se pune la cap o carte, o secure sau alte obiecte care sunt pe placul părinților, în speranța că micuțul va deveni cărturar, meșter mare etc. (3. MARIAN, II, p. 113). Nu se citește sau nu se învață în timp ce se mănâncă, pentru că uită tot ce a vrut să rețină cel ce o face; „*îți mănânci mintea*”, se spune - Muntenia; lalomița; Tecuci; Vrancea; Iași; Suceava, dar dacă cineva citește seara până târziu și, când îl prinde somnul, pune cartea sub pernă, nu va uita cele citite - Prahova; Ilfov; Suceava (2. GOROVEI, p. 44; 141; NOTE, Antonescu; Băncescu). Înseamnă sărăcie pentru cel care visează cărți; va fi stimat cel care se visează citind cărți, va avea mângâiere sufletească acela care visează carte de rugăciuni; va fi bine pentru cel care visează o Evanghelie, dă dovadă de sentimente religioase cel care se visează sărutând Evanghelia și va fi înconjurat de o stimă deosebită cel care se visează fie ținând în mână, fie citind din Evanghelie; dar înseamnă moarte pentru cel care visează Biblia; urmează a avea zile liniștite cel care visează sau se visează legător de cărți - Suceava (NOTE, Băncescu).

CARTOF (*Solanum tuberosum* - DLRM, p. 119)

În practicile care se desfășoară în ajunul Anului Nou, fetele pregătesc douăsprezece farfurii, pe care le pun cu fața în jos și sub care așează diferite obiecte; flăcăii-colindători trebuie să aleagă trei

asemenea farfurii și acela care găsește sub una dintre ele cartof înseamnă că va avea parte de o soție gușată - Banat (2. LARIONESCU, p. 281). Dacă se visează cineva semănând cartofi e semn de speranță în realizarea unor dorințe, iar dacă se visează mâncând cartofi înseamnă fericire - Suceava (NOTE, Băncescu).

CARUL MARE

Numele popular al unui grup de șapte stele din constelația Ursa Mare, care configurează profilul unui car (ȘĂINEANU, I, p. 51). v. STEA.

CARUL MIC

Numele popular al unui grup de șapte stele din constelația Ursa Mică, având configurația unui car (ȘĂINEANU, I, p. 51). v. STEA.

CASĂ

În mentalitatea tradițională, casa este nucleu al vieții de familie, punct central al activității gospodărești din care rezidă prosperitatea membrilor familiei, a celor care locuiesc împreună sub același acoperiș; este loc al întemeierii, primordial, miez generator și păstrător de energii vitale, conotând sensuri multiple, cum ar fi cel de familie („*casă de piatră*“, „*i-a stricat casa*“ etc.); pierderea funcționalității implică dezechilibrarea ordinii, casa devenind astfel spațiu bântuit de spirite rele, loc al nefirescului și dezordinii, scenă de lupte sau orgii; prin părăsire, casa devine, din spațiu apărat, un *loc rău*, casele părăsite sau ruinate fiind considerate ca spații bântuite de spirite malefice; aceleași sensuri, de locuri rele, le adjudecă vetrele satelor părăsite și cimitirele abandonate (CAPESIUS; NOTE, Antonescu). Locul pentru construirea unei noi case trebuie să fie curat, adică să nu fi fost fulgerat, sau să nu se fi întâmplat pe el vreo moarte năprasnică, prin spânzurare ori împușcare; înainte de a se începe construcția propriu-zisă, locul este binecuvântat de preot și stropit cu apă sfințită; lemnul destinat construcției unei case noi trebuie ales din cel care nu a fost trăsnet, nici din cel cu două inimi, adică lemn provenit din două trunchiuri răsărite dintr-o singură tulpină, considerat a fi cel mai periculos, a cărui simplă atingere poate provoca accidente sau chiar moartea; când este găsit un asemenea lemn, pădurarii îl taie în bucăți mici și îi dau foc; nu se alege, pentru construcția unei case noi, nici pomi fructiferi, dar, dacă este necesar să se taie unii copaci, fie pentru a elibera spațiul, fie chiar pentru confecționarea unor piese constructive, atunci proprietarul este obligat să răsădească același număr de arbori, câți a sacrificat, crezându-se că, în caz contrar, stăpânul casei va muri în timpul anului; este indicat ca noua construcție să fie ridicată într-o singură zi, pentru ca familia ce va locui în ea să aibă noroc de viață stabilă și spornică; pe fundația noii case, este sacrificat un cocoș negru, iar capul lui se așează sub talpa casei, alături de o monedă, pentru ca strămoșii, care au trăit în acel spațiu, să aibă cu ce să-și plătească vămile; ca în multe alte zone ale țării, se poate pune sub talpa casei, lângă capul de cocoș, și umbra unui om, furată cu ajutorul unei sfori din cânepă, dar se crede că omul căruia i s-a furat umbra moare în cel mult trei zile; după ce au fost puse ferestrele noii case, lătratul câinelui înseamnă că familia care va locui în acea casă va trăi în sărăcie, mugetul unei vite semnifică o viață calmă, liniștită, lipsită în general de griji, iar cotcodăcitul unei găini arată că locuitorii vor fi destoinici și rapizi în a lua decizii în multele momente cerute de viață - Suceava; curățenia locului de casă mai poate fi încercată dându-se drumul în acel spațiu unui cal sau unei oi și, unde animalul se va așeza, acolo să se înalțe construcția, iar dacă animalul pleacă, locul trebuie părăsit, schimbat sau purificat, prin stropire cu apă sfințită - Oltenia; încolțirea grâului sau a secarei, la o săptămână de la semănarea lui pe un teren ales pentru construirea unei case noi, este considerată ca un semn favorabil deciziei de a se construi acolo - Muntenia; Moldova; în principiu, locul ales pentru construcția unei case noi trebuie să fi avut pe el o altă casă, a părinților, bunicilor sau străbunicilor, ca să se transmită norocul de la o generație la alta - Țara Oltului; în mijlocul locului de casă, se

plantează un stâlp, operațiunea fiind efectuată de un bărbat viguros, cu sănătate înfloritoare, pentru ca datele lui biologice să fie transmise și noii construcții - Transilvania; când se pune fundația casei, proprietarul viitoarei construcții face o pomană de pâine, dedicată morților din familia sa - Muntenia; sau face ofrandă de pâine și lapte, consacrată șarpelui casei, considerat ca spirit protector al casei - Maramureș; Năsăud; casa nouă este pusă sub protecția unui sfânt, care este sărbătorit anual, prin rugăciuni și pomeni, în ziua prăznuirii acestuia - Caraș-Severin; Vrancea; Vaslui; Neamț; când cineva se mută din casă într-o altă locuință, să nu o lase pe prima nemăturată și neîngrijită, pentru că aceasta blestemă - Suceava; să nu se înădească o casă nouă de una veche, pentru că este pericol de moarte în familiile celor două case - Muntenia; aidoma și dacă se adaugă o construcție anexă la casa deja existentă - Suceava; ca să nu moară cineva din familie, casa nouă nu se zugrăvește toată, ci se lasă o porțiune neterminată, nevăruită, la peretele din spate, pentru o perioadă de doi-trei ani - Moldova; Suceava; proprietarul unei case noi să facă pomană pentru morții săi în altă casă, fiindcă este rău de moarte pentru cei din familia lui - Muntenia; este semn rău când trosnesc bârnele de la casă, sau trosnește ceva în casă - Muntenia; Moldova; Galați; Suceava; nu se săvârșește slujba religioasă de cununie în casă, pentru că unul din cei doi căsătoriți va rămânea văduv - Tecuci; apariția în vis a unei case noi înseamnă groapă de înmormântare - Galați; visarea unei case în ruină înseamnă moartea unui membru al familiei din acea casă - Moldova (2. GOROVEI, p. 16; 46; 69; 144-147; 149; PRESA). În timpul construcției unei case, când lucrătorii ajung la ridicarea căpriorilor, stăpâna leagă, în vârful unui căprior, o batistă în care pune o sumă de bani, care să se poată împărți exact la numărul meșterilor minus unu; suma nu este mare și nu afectează cu nimic drepturile bănești pe care le primesc conform înțelegerii cu beneficiarul construcției; cel care pune primul mâna pe batistă și-o însușește, iar ceilalți își împart banii; odată cu batista, se mai pune și un mănunchi de busuic legat cu fir roșu, care rămâne legat de căprior până la finalizarea lucrării - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 109). La începerea lucrărilor pentru o nouă construcție, se sacrifică la temelie un animal sau o pasăre, iar oasele animalului jertfit și consumat de constructori se îngroapă în șanțul temeliei, împreună cu bani care posedă efigie umană; o altă practică presupune măsurarea, pe furiș, a umbrei unui om bătrân, uneori chiar a bunicului din familie, și îngroparea acesteia la temelie casei, în credința că acest act va produce moartea respectivei persoane, care va deveni astfel spiritul tutelar al casei - Tecuci (PRESA). Mutarea în casă nouă înseamnă schimbarea norocului; luarea în stăpânire aduce moarte în familie, mai ales moartea mamei și a copiilor - Vaslui; Iași; Neamț; Suceava; se dă o găină peste prag, ca plată pentru sufletul celor din casă; casă nouă nu se ridică pe locurile unde se bănuiește că ar fi îngropați copii nebotezați, omorâți de femei nemăritate, pentru că ei se prefac în duhuri rele - Bacău (1. BERDAN, p. 66). În casă nouă nu se intră și mai ales nu se doarme, până ce nu s-a făcut slujbă, pentru că se pornește „lucrul-slab”; construcția trebuie purificată, deoarece se crede că prin ea și-ar fi putut face joc măiestrele sau „lucrul-slab”, care umblă de preferință prin casele nelocuite; de altfel, și într-o casă, care a stat goală multă vreme, nu se intră fără slujbă, ca nu cumva să-și fi făcut acolo culcuș „lucrul-slab”, iar noii locatari să aibă vise urâte noaptea - Țara Oltului (BUTURĂ, p. 276-277). La ridicarea acoperișului unei case, unei șuri, sau a altei construcții mari, se împletește o cunună (*struț*) din flori și panglici, care este fixată în vârf, la îmbinarea căpriorilor cu coama; când se dărâmă un perete al casei, este semn că va muri o rudă a familiei - Maramureș; casele cu fete au, la fereastra dinspre drum, o oglindă, casele cu feciori au câte un măr - Țara Lăpușului (BOGDAN, p. 22; 108). Descântecul de „statul casei” sau de „statul vetrei” se performează la lumina focului sau a unei lumânări de ceară nouă, spirălată cu 99 de inele; se presară pe vatră și 99 de feluri de semințe de pomi roditori, de arbori și de cereale, în ritmul unei incantații, rostite de o femeie vârstnică, textul invocând fertilitatea pământului și fecunditatea familiei - Bihor (3. BOCȘE, p. 165-166). Casa nouă nu trebuie clădită pe temeliea celei vechi, pentru a nu se transmite nenorocirile primei celei de a doua; casa nu trebuie ridicată pe locul unde a fost pom roditor, fiindcă viața pomilor cere viață - Bihor; când se construiește o casă nouă, oamenilor le este teamă

să treacă pe lângă ea, ca să nu li se zidească umbra și să moară; după terminarea casei, stăpânii nu se culcă în prima noapte acolo, pentru că asta înseamnă moartea lor apropiată; casa cere jertfă și de aceea în casă se pot culca doar bătrânii, bolnavii, uneori stăpânii închizând în casă nouă pisici sau câini; cel dintâi foc făcut în casă nouă cere și el jertfă, de aceea se crede că acela care îl aprinde este sortit morții - Banat (4. BOCȘE, p. 349-350). La construcția unei case noi, se caută ca, încă de la debutul lucrărilor, casei să i se asigure calități benefice maxime, în care caz ea trebuie *însuflețită*, sub pragul casei punându-se un cap de cocoș, sau de alte animale, cocoșul fiind acela care are menirea de a alunga spiritele rele, pentru că acestea dispar noaptea odată cu cântatul cocoșului; la talpa casei se mai pun boabe de grâu, tămâie, agheasmă, bani; în unele sate, se face pomană, la baterea primului țărș, sau la terminarea primei cununi de bârne, femeia dând mâncare meseriașilor peste bârna așezată, iar bărbatul cinstindu-i cu băutură; în plus, meșterii sunt obligați să doarmă în perimetrul casei și în ziua respectivă să nu mai lucreze nimic altceva - Suceava; când este terminată construcția unei case, se fac patru colaci mari și se pregătesc patru cănițe cu apă, toate fiind așezate pe o masă, pentru a fi mai întâi sfințite de un preot; apoi, se merge cu toți ai casei în fiecare colț al construcției, unde se citește câte o Evanghelie, se toarnă din apa sfințită și se pun boabe de grâu și bani; în fine, urmează ospățul; intrarea în noua casă se face totdeauna pe lună nouă, în prima seară trebuie să doarmă în ea un bătrân, pentru o mai bună consacrare morală; pentru a fi ferită de dureri rele, locatarii trebuie să știe câteva lucruri esențiale: să nu omoare șarpele casei, să nu strice cuiburile de berze de pe casă sau cele ale rândunelelor de la streșini, să-i ferească interiorul de intruziunea viețuitoarelor spurcate sau a găngăniilor (șobolani, păianjeni, greieri, broaște etc.), să o împodobească primăvara (la Florii, de Sfântul Gheorghe, în Duminica Mare) cu ramuri verzi, să o afume cu ramuri de salcie păstrate din ziua de Florii, să ungă clanța și tocurele ușilor și ferestrelor cu usturoi contra strigoilor, să nu dea nimic din casă în timpul nopții, să nu se culce sub hornul vetrei, să nu lase deschise ușile și ferestrele pe timp de noapte etc. , toate trebuind să fie respectate pe toată durata locuirii casei - Bucovina (CAMILAR, p. 36-37). Se zice despre o casă că este bântuită de dureri rele, dacă stă mai mult timp nelocuită și mai ales dacă nici o altă familie nu poate sta acolo - Suceava (NOTE, Băncescu). În orațiile de nuntă, casa este locul central al întemeierii, ei i se urează tot ceea ce este benefic pentru o viață prosperă, pentru că sfera semantică a casei acoperă și sensul de familie, conform expresiei *i-a stricat casa*, cu înțelesul de *i-a destrămat familia* (ȘEULEANU, p. 162). În lirica de dragoste, casa este simbol al femeii (EVSEEV, p. 135). Se va căsători sau va fi invitat la o căsătorie cel care visează casă; dacă se visează zidind o casă înseamnă că i se vor realiza gândurile; înseamnă intrigi de tot felul visarea unei case arzând și fericire, dacă se visează dărâmând-o; cel care visează o casă ruinată primește semnalul de a-și îndrepta comportamentul; are parte de o dragoste tainică acela care visează casă de țară; i se vor întâmpla lucruri bune celui care visează casă de preot; este semn că va fi război pentru cine se visează stând călare în interiorul unei case; înseamnă sărăcie visarea unei singure camere dintr-o casă; toți cei din casă sunt scârbiți de cel care se visează singur într-o casă - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *cocoș-monedă-umbră(de om)*; *cocoș-grâu-tămâie-agheasmă-monedă*; *batistă-monedă-busuioc-fir(roșu)*; *animal/pasăre-monedă*; *apă sfințită-grâu-monedă*

CASTANĂ (fruct de *Castanea sativa* sau *vesca* - DLRM, p. 120)

Cine se visează mâncând castane, va fi în curând invitat la un prânz, iar dacă se visează că se ocupă de coacerea lor înseamnă că afacerile sale vor avea o desfășurare pozitivă - Suceava (NOTE, Băncescu).

CASTEL

Construcție mare, fortificată, specifică Evului Mediu, care servea ca locuință seniorilor; denumirea este folosită și în cazul unor case mari și frumoase (ȘĂINEANU, II, p. 208). Cine visează castel este

bine să se ferească de a se arăta mândru în contextele sociale imediate; dacă se visează intrând într-un castel e semn că va avea în curând o aventură - Suceava (NOTE, Băncescu).

CASTRAVETE (*Cucumis salivus* - DLRM, p. 120)

Se crede că nu este bine să se mănânce castraveți în locul unde sunt plantați și cresc, pentru că se amărăsc - Tecuci; când sunt tăiați, este bine ca vârful dinspre floare să fie pus pe fruntea unui copil, ca niciodată să nu-l mai doară capul - Tecuci (2. GOROVEI, p. 46). Această ultimă practică se întâlnește în tot sudul țării și întotdeauna contra durerilor de cap, indiferent de vârstă, feliile de castraveți fiind recomandate și în cosmetica naturistă (NOTE, Antonescu).

CAȘ

Cine nu mănâncă o bucățică de caș înainte de a se scălda, pentru prima dată în acel an, riscă să îi rămână pielea neagră și crăpată - Tecuci; sau se va îmbolnăvi de friguri - Muntenia (2. GOROVEI, p. 47; 92).

CATALIGE

Să nu se umble pe catalige, fiindcă i se lungesc nefiresc picioarele sau capătă slăbiciune la picioare cel ce merge astfel - Tecuci (2. GOROVEI, p. 194).

CATRINȚĂ v. FUSTĂ.

CAVALER v. CĂLĂREȚ.

CAZARMĂ

Dacă visează cineva cazarmă e semn că va înregistra o cădere a stării sale sociale și materiale, iar dacă se visează trăind el însuși într-o cazarmă înseamnă că va avea parte de multe suferințe - Suceava (NOTE, Băncescu).

CAZMA

Unealtă de fier, cu o coadă din lemn, întrebuințată la săpat pământul, în Moldova fiind numită și *târânăcop* (ȘĂINEANU, II, p. 214). Se obișnuiește, în unele zone, ca în camera nupțială să fie aduse, pentru actul primei nopți, unelte de folosință gospodărească, unele cu semnificație masculină (cazma, furcă de fân, fus, coasă, topor, baltag, buzdugan etc.), altele având conotații feminine (furcă de tors, ițe, ladă de zestre etc.); gestului ca atare i s-a dat o explicație de ordin moralizator, în sensul de familiarizare a noului cuplu cu munca, cu ideea că obiectele respective trebuie să le aducă aminte că viața se trăiește prin muncă, iar prosperitatea nu se poate concepe fără strădanie și sudoare, semnificații adevărate, dar care aparțin unei mentalități moderne, care nu mai sesizează aspectul magico-simbolic al obiectelor (EVSEEV, p. 197). Când un preot vine acasă după hirotonie (investire cu darul preoției), preoteasa îi iese înainte cu o sapă și o lopată, pentru a avea parte de morți - Ilfov (2. GOROVEI, p. 199).

CĂCIULĂ

Dintre toate acoperitorile capului, căciula se bucură de cele mai multe conotații în planul credințelor tradiționale; astfel, se crede că purtarea căciulii pe timp de vară ar determina o iarnă timpurie - Teleorman; ca să iasă din ouă puii cu moț pe cap, este bine să fie duse ouăle la cuibar, pentru clocit, într-o căciulă și să fie răsturnate deodată - Muntenia; dacă ouăle destinate clocirii sunt duse la cuibar într-o căciulă, puii ieșiți vor fi numai cocoșei - Buzău; Bucovina; dar ouăle sunt duse în căciulă la cuibar și pentru ca puii să iasă toți odată și să nu se depărteze de lângă cloșcă - Bucovina; pentru ca femeia, care a născut prima dată o fată, să nască ulterior și un băiat, se ia

placenta în care s-a născut fetița, se pune în căciula soțului, împreună cu trei căței de usturoi, și se îngroapă într-un loc curat; dacă, în timp ce naște o femeie, intră în casă un bărbat, fie și din întâmplare, trebuie să i se ia căciula și să i se azvârle departe de casă, în credința că nou-născutul numai așa va fi sănătos - Tecuci; pentru ca usturoiul să aibă căpățânile mari, este bine să fie răsădit dintr-o căciulă - Muntenia; Bucovina; să nu se întoarcă niciodată căciula pe dos și să fie purtată astfel, pentru că „se întoarce” și vremea - Ialomița; Vâlcea (2. GOROVEI, p. 3; 52; 163; 165; 245; 265). Serie simbolică: *căciulă-placentă-usturoi*.

CĂIȚĂ

Deși înseamnă, în mod obișnuit, *bonetă, căciulă, scufie*, în Muntenia căiță se numește și membrana care acoperă copilul înainte de nașterea sa și, uneori, chiar atunci când se naște; astfel, se spune că, dacă pruncul se naște în căiță, el va fi norocos în viață; să se ia această căiță, să se usuce, să se păstreze și, din când în când, să i se lege copilului de gât, ca să nu fie deocheat - Buzău; copilul născut cu căiță pe cap va fi foarte norocos în viață - Prahova; Ilfov; Iași; copilul, care se naște cu căiță pe cap, va fi norocos toată viața - Prahova; Ilfov; copilul care se naște cu căiță pe cap se va face, după moarte, strigoi; ca să nu poată deveni un astfel de duh malefic, trupul lui se înfășoară cu rug și apoi se pune în mormânt; i se mai pune rug în ochi, în urechi, în nas - Muntenia; se crede că pruncii născuți cu căiță pe cap devin hoți, sau afemeiați, sau strigoi, sau cu puterea de a deochea, pentru că au ochii răi; dar, în general, se crede că sunt copii norocoși, cu toate că ei sunt considerați a nu fi prea curați, devenind strigoi care iau laptele vitelor, ori care aduc stricăciuni în roadele câmpului, fiind blestemați; pot să aibă noroc în bani sau la vite, crezându-se că acesta depinde de cuvântul, aducător de bine sau rău, pe care îl rostește moașa, când le scoate căița de pe cap; nu este bine să se azvârle căița, fiindcă se aruncă astfel și norocul copilului, unii păstrând-o la grinda casei, cum este păstrat și buricul, alții o îngroapă în același loc cu placenta - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 168; 221; 309; GOLOPENȚIA, p. 91; NOTE, Antonescu). Se mai crede că pruncul născut cu „perdea” sau „cămașă” pe cap, când moare, se face strigoi și înainte de a fi îngropat, ca să-i piară puterea, trupul lui este legat cu rug, i se presară puțin mei în sicriu, în gură și în nas, sau i se înfige în buric o undrea, dar se crede și că este suficient să i se înfigă în mormânt un fus - Muntenia; Olt (1. MARIAN, p. 43).

CĂLĂREȚ

Cine visează (sau se visează) călăreț înarmat e semn că în curând va pleca la război; dacă visează pur și simplu un călăreț înseamnă că trăiește în și prin minciună; dacă se visează mergând călare, fără ca înaintea sa să existe vreo piedică sau vreo primejdie, este semn că va avea noroc, cinste și spor în întreprinderile sale - Suceava (NOTE, Băncescu).

CĂLĂTOR

În general, este bine când, în vis, apare un călător cu o statură impozantă și frumos la chip și se închină, beat fiind, celui care visează; sau dacă cel visat este un prieten care îmbrățișează pe cineva; sau cine vorbește, în vis, cu drumeții întâlniți în cale; în schimb, va avea parte de vreme tare schimbătoare cel care visează pur și simplu un călător - Suceava (NOTE, Băncescu).

CĂLĂTORIE v. DRUM.

CĂLĂU

Pentru cel care visează călău înseamnă că va avea parte de onoare din partea multor oameni - Suceava (NOTE, Băncescu).

CĂLCÂI

Se crede că mâncărimea călcâielor e semn că vremea va deveni ploioasă - Tecuci (2. GOROVEI, p. 266).

CĂLINĂ (fruct de *Viburnum opulus* - DLRM, p. 125)

Se crede că ruperea fructelor roșii de călină atrage căderea brumei mai devreme - Muntenia; de asemenea, nu este bine a rupe călinele înainte de Ziua Crucii (Înălțarea Sfintei Cruci - 14 septembrie), pentru că vor veni curând geruri aspre - Bucovina (2. GOROVEI, p. 261; 269).

CĂLUGĂR

Credințele tradiționale îl ipostaziază pe călugăr în aceeași lumină negativă ca și pe preot; se crede astfel că afaceri cu călugări să nu se facă, fiind mai indicat să i se dea ceea ce vrea și să se plece repede de lângă el - Tecuci; când iese călugăr în calea cuiva e semn că aceluia îi va merge rău - Tecuci (2. GOROVEI, p. 36). Pentru cine visează călugăr este semn de tristețe, de încercări și multe îngrijorări; dar dacă visează călugăriță înseamnă că va asista la exercitarea unei cârmuiri egale pentru toți oamenii; când o femeie visează stareță sau călugăriță cântând în biserică, înseamnă că va rămâne văduvă - Suceava (NOTE, Băncescu).

CĂLUGĂRIȚĂ (*Mantis religiosa* - DLRM, p. 125)

Călugărița ar fi fost, spun legendele, o fată trimisă să înfrunte, prin puritatea ei, prigoana năvălitorilor; din nefericire, ea se îndrăgostește de craiul tătarilor („fiul dracului”) și, căsătorindu-se cu el, încalcă astfel jurământul monahal, fiind blestemată să se transforme într-o insectă, mică și subțire, care încearcă mereu, de rușine, să-și acopere fața; în alte legende, ni se narează că ar fi fost o fată de împărat, care, după ce a respins pe toți peștorii, s-a călugărit, dar apoi se îndrăgostește de un fecior (în fapt, o metamorfoză a diavolului), încalcând pentru a doua oară normele comportamentale (prima dată, refuzând împlinirea prin căsătorie); alteori, călugărița provine din chiar fata dracului, pe care nici măcar viața monahală nu o poate dezvăța de apucăturile ei rele; deci, în contrast cu denumirea acestei insecte, care trimite la puritate, asceză, sacralitate, călugărița este un simbol al maleficului, fiind considerată o întrupare a diavolului sau metamorfoza unei ființe păcătoase; întâlnirea cu ea, se crede, nu este de bun augur, iar faptul de a fi atinsă din întâmplare poate fi cauza unor nenorociri (COMAN, II, p. 132-133). Este folosită în descântecele de femeie rea, când se pun trei astfel de insecte sub perna celei vizate, rostindu-se totodată un text - Transilvania (3. GOROVEI, p. 268).

CĂLUȘAR

Conform unei credințe consemnată în Vâlcea, jucătorii cetelor cred că ei se închină „la trei zâne lăsate de Dumnezeu a poci lumea”; în Banat, aceste zâne sunt în număr de 9, câți călușari sunt în ceată, fiecare având nume deosebit; de asemenea, tot acolo se crede că jocul călușarilor ar fi „cel mai plăcut miluitelor” (zânelor, sfintelor); în zona Alba-Iulia, locuitorii cred că patroana acestor zâne este Irodeasa, crăiasa lor, căreia îi aruncă, ca gest de bună primire, prima îmbucătură și întâiul pahar de băutură; practicarea jocului tocmai în săptămâna Rusaliilor, când ielele sunt cele mai active și deci vătămătoare, confirmă legătura dansului cu ele; de remarcat că la meglenoromâni și la bulgari, ceata se numește chiar Rusalii (*Rusalci*); se pare că, în vechime, călușarii se străduiau să le semene ielelor și ca înfățișare, de aceea în Moldova se îmbrăcau în haine femeiești, purtau pe cap o cunună împletită din frunze de pelin, ba chiar vorbeau cu glas femeiesc; jocul lor încearcă să semene cu cel al ielelor, considerate ca fiind cele mai iscusite dansatoare; dansul lor este mai cu seamă aerian, întrucât, se spune în Vrancea, „au aripi, se coboară de unde nu se știe, jucând în săltituri, abia atingând pământul”; același caracter aerian este trăsătura distinctivă a jocului călușarilor, observată și de Dimitrie Cantemir; în zonele Orăștie

și Mărginimea Sibiului, ca și la meglenoromâni și bulgari, călușul se joacă în intervalul dintre Crăciun și Bobotează, pe când la aromâni se joacă numai de Anul Nou; în sec. al XIII-lea, în Macedonia, se juca de Rusalii; astfel, jocul de Anul Nou din sudul Transilvaniei pare de dată relativ recentă; alunecarea obiceiului de la începutul verii către solstițiul de iarnă trebuie să fi avut temeuri mai adânci decât semnificația comună cu colindatul de ritual de fertilitate și decât faptul că aceeași ceată practica atât colindatul, cât și jocul călușarilor de Rusalii; singura interpretare care armonizează această îmbinare, împărtășită și de Mircea Eliade, ar fi virtuțile apotropaice ale calului de un așa grad ridicat, încât și ielele se tem de prezența lui; obiceiul ar îngemăna deci temutele ființe mitologice cu antidotul lor cel mai puternic, tot de natură mitologică, dar în formă cabalină; alături de cele două substraturi cardinale ale jocului, în chip sporadic s-au mai adăugat și altele de importanță minoră; astfel, după o credință din Vlașca, cetele de călușari ar fi „*închinat la moși*”, dar coloratura funebră este evident preluată din componenta creștină a Rusaliilor, pomenirea *moșilor*, însoțită de ofrande pentru cei săraci; venerația și teama sunt în fapt cele două componente ale oricărui cult al ființelor sacre, particularitatea, și până la un punct ciudățenia, cetei de călușari rezidând în împrejurarea că ei se tem de iele doar izolat, ca individ, pe când în ceată, dimpotrivă, se simt imuni, atâta timp cât respectă restricțiile mărturisite la jurământul de intrare sau de natură secretă comunicate de vătaf; mai mult, ceata călușarilor este pe deplin eficientă împotriva relelor pricinuite de iele; dacă se tem și în ceată de unele locuri deosebit de primejdioase, cum ar fi movilele, răscrucile și trecerea râurilor, ca unele ce constituie sediul predilect al ielelor, totuși în celelalte locuri, îndeosebi în gospodăria sătenilor, acestea fug de îndată ce apar călușarii; chiar când unul din ceată este lovit de iele, ceata îl poate vindeca și restabili la stadiul său anterior; pe această credință se bazează și o practică curentă de vindecare a celor luați din căluș, în timpul jocului în jurul bolnavului culcat la pământ, unul din călușari, de obicei desemnat de vătaf, cade la pământ, semn că boala pacientului a trecut asupra acestuia și vindecarea lui va fi mai ușoară; imunitatea cetei, în opoziție cu vulnerabilitatea insului părtaș al ei, este încă un factor menit să cimenteze coeziunea grupului călușarilor, cu respectarea strictă a interdicțiilor prescrise de tradiția îndelungată; cea mai evidentă, și după unele păreri chiar semnificația majoră, se vedește cea semnalată de vindecare a relelor cauzate de iele (*rusalii*); virtuțile curative au fost semnalate și de o seamă de martori oculari, mai cu seamă în răspunsurile la chestionarul lui N. Densușianu, dar lipsind datele exacte de natură științifică, aserțiunile rămân neverificabile; potrivit numeroaselor atestări, ceata călușarilor poate tămădui pe cei „*luați din căluș*”, după toate indiciile boală de natură nervoasă, înrudită cu sminteala sau chiar cu nebunia; „*se crede că au putere a vindeca mai ales boale de nebunie*”; „*se zice că au putere de a vindeca unele boale care se numesc luatul din căluș*”; „*au putere să vindece de nebunie*”; este cunoscută prea lapidar altă boală pe care o pot vindeca numai călușarii bănățeni și anume îmbolnăvirea „*de dorul jocului*”; „*călucenii*” aveau trei jocuri speciale pentru a lecu femeile atinse de această boală cu totul anacronică timpurilor moderne și ar fi fost peste măsură de instructive procedeele folosite, îmbinate cu mișcările coregrafice, bănuite a respecta principiul *similia similibus*, poate nespuse de grațioase și în același timp expresive pentru trăsăturile definerii ale dansului popular; aceste trei jocuri au rostul de a vindeca femeile „*bolnave de dorul jocului*” și se numesc „*Zbătuta*”, „*Sărita*” și „*Ciocana*”, în care se joacă în cerc împreună cu „*bolnava*”; se mai adaugă „*Ursul*”, pe care îl joacă numai vătaful („*voivodul*”) cu o femeie, apoi „*Cioara*”, jucată solistic numai de ceaușul cetei și este un joc imitativ ilariant, „*o imitație originală a jocului cioarilor, când sâr pe câmp, jucându-se*”; în fine, se mai adaugă: „*celelalte jocuri n-au nume proprii, ci călucenii le zic Căluțul și Căluceana; figurile sunt însă cu totul deosebite; este o figură, în care joc călucenii cu băieții mici în braț, alta numai pășunind nainte în tact*”; mai numeroase sunt mărturiile care atribuie călușarilor și puterea de a vindeca frigurile; această credință a generat pretutindeni practica de a se prinde în hora călușarilor cei prezenți, bărbați și mai ales femei și fete; mai mult, chiar copiii mici sunt luați în brațe de călușari și jucați, în credința că oricare dintre aceștia „*va fi sănătos, vesel și apărat de*

boale"; cei bolnavi erau vindecați prin culcarea la pământ și înconjurarea lor jucând, când erau atinși cu vârful piciorului de vătaf numai, sau de către toți din ceată, alteori prin trecerea peste ei, sărindu-i cu picioarele în ritmul jocului, sau prin sărirea lor în poziție orizontală, călușarii fiind culcați și sprijiniți doar în călcâie și mâini; prin Oltenia s-a mai semnalat practica de a ridica bolnavul pe un covor, dându-l în târbacă, amintind de faimosul jujeu din Dobrogea și Muntenia răsăriteană, practicat pentru a feri câinii de turbare; virtutea apotropaică a călușarilor constituie principalul imbold pentru care sunt primiți să joace pe la case, căci, potrivit credinței semnalate în Muscel, cel ce primește ceata călușului va avea noroc și va fi ferit de boli, iar în Câmpia Transilvaniei erau și ospătați pentru a aduce noroc și sănătate în acea casă, întocmai ca și ceata colindătorilor; cu însușirea apotropaică se împletește cea de a doua eficiență rituală a cetei călușarilor, de a provoca fertilitatea, belșugul în roade; unii derivă această însușire din complexul cultului cabalin, în parte confirmată și prin practica *homanului* de Sântoader, când fetele și femeile își spală părul cu unele rădăcini sau chiar cu paie din ieslea cailor, invocându-l pe patronul cailor să le dea plete abundente: „*Toadere, Sântoadere, /Dă costița fetelor/Cât coada iepelor, /Și chica flăcăilor/Cât coada cailor!*”; trăsătura fertilizatoare nu este specifică numai călușarilor, cercetările etnografice surprinzând-o ca o însușire caracteristică tuturor dansurilor cu săbii, energia negativă cu caracter apotropaic îmbinându-se cu cea pozitivă de a asigura prosperitatea fertilității; se mai înscriu ca însemne ale fertilității și celelalte aspecte caracteristice ale acestor dansuri: culoarea albă a veșmintelor, înnegrirea obrazilor, zurgălăii de la picioare, bufonul mascat, îndeosebi moartea și învierea acestuia, alături de încrucișarea rândurilor jucătorilor; de altfel, însăși săritura în sus, cât mai ridicată, este interpretată ca un indiciu sigur de fertilitate și ea era cheia ultimă a mișcării coregrafice, după cum afirmă și terminologia latină a dansului; la călușarii români, săriturile spectaculoase mai au și un substrat cultic legat de iele, întrucât ele vor să imite jocurile prin excelență aeriene ale acestora; semnificația legată de promovarea fertilității e mai ascunsă în conștiința populară, cel puțin în vremea când s-au întreprins sondările ei, începând de la sfârșitul sec. al XIX-lea, totuși câteva mărturii o atestă în toată evidența ei; cei din Câmpia Transilvaniei primesc ceata călușarilor ca să le aducă „*roade bogate*”, după cum, prin Teleorman, corespondentul lui N. Densușianu notează: „*Sătenii se cred obligați să-i primească pentru sănătatea și belșugul acelei case*”; pe alocuri, virtuțile lor sunt simțitor sporite, după cum atestă unele credințe atestate în Teleorman: „*Se zice că au puterea a face să dea ploaie și cine joacă hora cu ei se vindecă de friguri și e sănătos*”; se pare că această însușire fertilizatoare impune începerea jocului cetei odată cu întoarcerea ciurdei de vite în sat: „*La apusul soarelui, când văcăria trebuie să intre în sat, îi ies înainte, joacă jocul obișnuit și se zice că au început călușul*”; aceeași virtute o capătă, în Argeș, și sarea sacralizată de călușari prin jocul lor în jurul ei: „*Care din oameni joacă călușarii pune la mijloc un bulgăr de sare și puțin usturoi verde; sarea se dă apoi la vite, ca să nu se îmbolnăvească și să se prăsească; usturoiul se păstrează pentru oamenii bolnavi de friguri*”; în conformitate cu mentalitatea arhaică, potrivit căreia un rit devine eficient numai dacă este plătit, ceata colindătorilor primește un dar obligatoriu, colacul făcut într-un anume fel, altfel urarea din colinde n-ar mai avea nici un efect, iar descântătoarea chiar încheie uneori textul incantatoriu cu aluzia „*leac și babei colac!*”, tot astfel călușarii propagatori de belșug și sănătate și alungători ai frigurilor și ai bolii din căluș trebuie plătiți; când călușarii sunt solicitați să joace în jurul unui bolnav, plata este sensibil mărită, în concordanță și cu efortul coregrafic mult sporit; astfel, corespondentul lui N. Densușianu din Dolj notifica: „*Cine se îmbolnăvește în săptămâna aceea se zice că e luat din Rusale; se tocmește cu călușarii, pe un galben și un miel și băutură, ca să-l scoată din Rusale pe bolnav; bolnavul e pus pe iarbă, la cap i se pune un vas cu apă și un pui de găină în ea; joacă în jurul bolnavului; la un semnal dat de vătaf, lovesc cu ciomegele oala, o sparg; călușarul pe care l-a stropit apa din oală cade jos, zicând că l-a luat pe el din Rusale; pe bolnav îl plimbă doi, apoi îl lasă la o parte, zicând că o să se înzdrăvenească; apoi joacă din nou în jurul celui căzut, pentru a-l scula și pe el*”; în Banat, este amintită numai plata în bani, variabilă după poziția față de

vătaful cetei, adică mai aproape sau mai departe de vătaf în timpul jocului; dacă se face un joc special pentru unul singur, la cererea acestuia, acesta plătește cel mai mult; eficiența mare a jocului călușăresc rezidă în caracterul ermetic și misterios care învăluie ceata; analiza detectează trăsături sacrale în toate aspectele de manifestare, începând cu costumul cu totul deosebit de cel festiv, întrecând cu mult pe cel al cetei colindătorilor, modul de integrare în ceată, cu toată gama riturilor de trecere, apoi prohibițiile la care sunt supuși pe timpul jocului, dominante fiind abținerea de la femei și respectarea regulilor de comportare, în Oltenia și Muntenia subliniindu-se și interdicția de a fura, teama de răscruți, movile și ape curgătoare sporesc considerabil aureola rituală a cetei; de aceea, încălcările echivalează cu un sacrilegiu în înțeleșul plin al cuvântului și pedepsele sunt de-a dreptul capitale sau cu urmări catastrofale; cel mai adesea, se crede în Gorj, cel ce calcă legământul devine nebun, adică „*înnenește cât timp va trăi*”, dar, după alte atestări din Argeș, acesta chiar este sortit să moară; de aceea, cel care din anumite motive vrea să iasă din ceată înainte de expirarea termenului, în vechime 9 ani, mai târziu redus pe alocuri la 3 ani, era supus unui ritual de trecere destul de complicat, cu multe trăsături similare celui de primire în ceată, așa cum se întâmpla în Mureș; după credința celor din Argeș, îndeosebi mutul era supus unor restricții mai grele, fiindu-i interzis să vorbească în timpul jocului, adică de la răsăritul și până la apusul soarelui, iar dacă încălca opreliștea, înneneșea sau chiar putea fi omorât de cei din ceată, aceasta fiind în deplină concordanță cu gradul lui mai ridicat de sacralitate, întrucât el era personajul invulnerabil în fața ielelor, ca unul ce era mascat, apoi înarmat cu sabie și în același timp unul care nu-și trăda identitatea în fața lor; se bucura însă și de unele prerogative, între altele el putea lovi cu sabia pe jucătorii neatenți: „*În timpul când joacă, mutul șade cu sabia în mână și dacă vreunul greșește îl lovește peste spate, fără a i se cere socoteală; mutul e suveran!*”, glăsuiește o atestare din Olt; puterea vătafului de călușari de a se eschiva jurisdicției legilor curente, atestată și de D. Cantemir, atât în cazul în care cineva era omorât pentru că smulgea masca vreunuia, cât și atunci când vreunul murea în lupta dintre două cete, atestă vechimea ancestrală a obiceiului, împreună cu legislația specială de grup sacral; cel mai încărcat de atari virtuți este vătaful, adevăratul *pontifex maximus* al cetei; el cumulează atribute cu totul tipice unui șef de congregație religioasă secretă, unei căpetenii de *collusium*, după terminologia romană; astfel, el are nu numai puterea de a dispune nestingherit, distribuind sarcinile de toate soiurile, ci și o seamă de atribuții sacrale de grad maxim, cel mai adesea secrete; tenacitatea de a nu dezvălui vreun atare secret sa-a dovedit atât de puternică, încât până astăzi nu se cunosc o seamă de resorturi ascunse ale jocului care constituiau atribuțiile sacre ale vătafului; se știe, între altele, că el era posesorul unor formule de incantație pe care le rostea la primirea vreunuia în ceată, dar nici unul nu a divulgat măcar una culegătorilor de folclor; cei din ceată se fereau să pătrundă în taina misterelor, mărite de manifestările ciudate ale vătafului, atât la primirea, cât și la ieșirea din ceată, când el rostea și un descântec, după cum menționează informatorii din Mureș: „*Numai atât auzăm – hm, hm, că nu era slobod să știm ce știe el!*”; zicătoarea oltenească: „*Nu se spune, ca-n căluș!*” ilustrează pe deplin ermetismul cetei, caracterul ei de asociație secretă cu funcții cultice și rădăcini preistorice; atari secrete se transmiteau numai de la vătaf la vătaf, de aceea funcția aceasta era îmbrățișată oarecum pe viață, cel puțin în vremurile vechi, trăsătură păstrată pe alocuri în Câmpia Transilvaniei până în zilele noastre; astfel, în Mureș, vătaful nu este ales, ci instituit de cel precedent, „*care pe patul de moarte l-a condus în secretele șefiei!*”; de aceea, el nu este obligat să joace, ci doar să supravegheze; Ilarion Cocîșiu a mai putut să surprindă, la un bătrân din Târnava Mare, fost călușar pe la sfârșitul sec. al XIX-lea, credința în puterea aproape nelimitată a vătafului; venind o altă ceată de călușari dinspre Brașov, a avut loc o întrecere, conform obiceiului: „*Ighișenii au avut drac mai mare!*”, căci ceilalți n-au putut trece hotarul comunei, până ce nu i-a dezlegat vătaful echipei biruitoare în schimbul unui butoi de vin; chiar în sudul Carpaților, unde de obicei vătaful este ales, el are prerogative cu eficiență rituală deosebită de a celorlalți din ceată; modul cum este organizată și cum se comportă ceata călușarilor arată fără echivoc că fiecare jucător este

Întâi de toate un oficianț în slujba unor puteri superioare, de aceea jocul cetei are în primul rând substanță sacră, menită să asigure fertilitatea și sănătatea colectivității; după cum obiceiul care încadrează jocul călușarilor a rezultat din îmbinarea cultului ielelor cu cultul calului, în mod corespunzător și jocul călușarilor se vedește o îmbinare între dansul săbiilor și dansul calului; nu pare verosimilă supoziția că atare mișcări extraordinare ar fi avut substrat ritual, cultic; poate doar darea peste cap să fie o reminiscență dintr-un fel de gest ritual, dat fiind că mișcarea apare des în legende și basme cu urmări voite, cel mai adesea metamorfozarea în altă ființă sau chiar obiect; fiecare din aceste dansuri este atestat pe o arie mai largă în Europa, unele încă din antichitatea îndepărtată, dar sinteza lor se întâlnește numai în părțile locuite de români, la nordul și la sudul Dunării, și poartă pecetea unei originalități incontestabile; aria de răspândire coincide în bună măsură cu hotarele teritoriilor locuite de traci în Europa, sugerând cu multă plauzibilitate originea tracă a obiceiului și jocului; după mărturisirile lui Xenophon din Anabasis, traci cunoșteau jocul săbiilor, evident înrudit cu cel al călușarilor de azi, iar arta coregrafică atinsese la ei un grad înalt, de vreme ce dansul amintit fusese pus în scenă cu o măiestrie care a stârnit admirația spectatorilor greci; elementele structurale de grad foarte arhaic ale obiceiului pledează pentru o vechime ancestrală, foarte probabil preistorică, vădit preromană (BÂRLEA, p. 43-51; 53-57; 64-65). Numărul călușerilor în ceată este fără soț, 7, 9 sau 11; poartă pantaloni strânși cu „șinoare” pe picior, precum și clopoței sau zurgălăi; ei și-au luat numele de la figura de cal, care este considerat un demon al sănătății și fecundității; în ceea ce privește măștile și raporturile obiceiului cu vechile forțe ale naturii, unii cercetători precizează că, la origine, această mascaradă reprezintă alungarea iernii; în jocul călușarilor, cel care este îngropat nu este vătaful, ci *mutul*, personajul caraghios, care se întâlnește în atâtea obiceiuri de primăvară sau de carnaval (borița, cucii, turca); de asemenea, se consideră că dansul acestora se leagă de un cult al calului, după cum cetele de feciori se leagă de un cult al bourului, unul legat de domesticirea calului, cu tot ceea ce a însemnat pentru omenire această achiziție; celălalt cult este legat de domesticirea bouului, dar și de vânatoare și păstoritul de munte, cu toate cele implicate în civilizațiile rezultate din aceste ocupații; în ultimă analiză, religiile nu sunt decât proiectarea în ireal (adică în imaginație) a structurii fiecărei unități sociale; legătura dintre ceata călușarilor și cea a junilor este strânsă, cu atât mai mult cu cât ambele sunt cete de juni, formate în vederea inițierii, al călușarilor fiind, probabil, un rit de plecare, de depărtare din sat, pentru o perioadă oarecare (*perioada inițierii*); pe când al junilor pare un rit de întoarcere, de *inițiați*, care deci nu mai sunt *bouri*, *cerbi*, *cai*, adică măști, ci juni gata făcuți, buni de însurat și care aduc cu ei pe zeul în cultul căruia au fost inițiați, pentru a asigura buna stare materială și sufletească a satelor înainte de a se însura și a ceda locul altora; cele două obiceiuri nu au numai un izvor comun, aceeași rădăcină, dar ele au fost cândva, într-o formă mai primitivă, cu foarte mare probabilitate, momentele aceluiași obicei: *riturile de inițiere ale junilor*; odată cu răspândirea unui cult al calului, contopit apoi în cultul mult mai larg al soarelui, acest *rit de plecare* a junilor pentru inițiere s-a legat inevitabil cu *calul* și cu cultul acestuia și al soarelui, încât a fost *rupt* de contextul lui primitiv și transformat cu vremea într-un obicei de sine stătător; numai așa se înțelege de ce călușarii se îmbracă în femei, nu pentru că ei se consideră iele (zâne), nimic nu este mai absurd pentru un june decât a se face *femeie*, adică să-și părăsească bărbăția, ci, pe de o parte, pentru a simboliza starea vârstei preinițiatice, care este o stare asemenea femeilor (băiatul este crescut de *mamă* împreună cu surorile, deci în această fază el aparține acestui grup social), înainte de a se *lepăda ceremonial* sau *ritual* de ea, deodată cu hainele femeiești și preluarea hainelor bărbătești; pe de altă parte, pentru a scăpa de *gelozia ielelor*, care îl urmăreau nu numai cu ocrotirea lor, ci și cu dragostea lor, jignită prin faptul că, prin inițiere, junii se pregăteau de *însurătoare* și deci erau, după credințele respective, pierduți definitiv pentru șoimane, adică pentru principiul feminității libere, reînrobite de căsătorie, format și el în matriarhat, ca și legenda *amazoanelor* (HERSENI, p. 77; 81; 86; 271-272). În Dolj, nici un obicei nu a reunit elemente etnografice și îndeosebi coregrafice atât de diverse și într-o sinteză atât de

originală ca jocul călușarilor; originalitatea Călușului derivă atât din funcțiunea lui primară de rit vindecător al celor care au lucrat în zile interzise, dar mai ales din specificul evocării originii bolii și a remediei acesteia, care s-a realizat cu un alt instrument de semnificare decât cuvântul, întâlnit până acum în textul colindelor sau al incantațiilor, și anume dansul mimic; existența unor relații cu cultul soarelui, al fertilității, cu dansurile cu săbii, cu toate celelalte obiceiuri într-un anume fel se explică prin momentele cardinale ale existenței umane pe care obiceiul le evocă; în jocul călușarilor au fost folosite simbolurile de bază din multe alte obiceiuri, iar dispariția Călușului ca rit în contemporaneitate și transformarea lui în obicei și dans de virtuozitate se datorează desacralizării, înțelegerii tot mai profunde a determinărilor reale ale existenței umane; Călușul s-a jucat în toate zonele României, dar în sudul țării tradiția a fost dintre cele mai puternice; constituirea grupului se realizează în ziua de *strat*; ceata fiind compusă din 7, 9, 13 călușari, totdeauna în număr fără soț; jurământul este depus în pădure, la răsăritul soarelui; se strâng roată în jurul unui măr sau păr sălbatic, pe care pun toți mâna, rostind: „*Noi, 9, 11, 13 frați, jurăm să ne ținem de căluș, orice ni s-ar întâmpla, ori s-ar ivi în fața noastră, suntem și vom rămâne 3, 5, 7 ani câte 4 zile frați de cruce; și dacă vom întâlni un bolnav, mai ales copil, și vom fi rugați cu voința lui să-i jucăm spre vindecare sau moarte, îi vom juca în credința veche, pe mutește, numai când toți ne vom simți în stare; prin jurământul acesta de credință, dreptate și curățenie, îl vom vindeca; acela dintre noi care nu jură cu sufletul și trupul curat va pieri de cea mai rea boală sau nenorocire; acest jurământ are puterea de a ne lega 3, 5, 7 ani, până la spargerea călușului de fiecare dată; în aceste zile, nici unul nu vom ști supărarea sau dușmănia pe vreunul din frații lui, orice i s-ar face!*”; mutul este obligat să tacă; prezența unei piei de iepure în recuzita călușarilor se explică prin remanențele gândirii arhaice, semnificând agilitatea mișcării; prezența clopoțeilor și a culorii roșii pe costumele călușarilor sunt accesorii necesare pentru alungarea spiritelor ostile, iar mestecatul pelinului, legarea usturoiului de steag etc. sunt grăitoare și ele pentru conexiunile existente între costum, recuzită și obicei (ENACHE, p. 123-125). În Transilvania, feciorii se sfătuiesc asupra familiei care să le fie gazdă, dacă și în anul în curs acceptă să joace acest rol; de obicei, vechea gazdă nu respinge cererea, deoarece se consideră o onoare pentru o familie de a fi gazdă de călușari; gazda este căutată printre familiile cele mai de vază din sat, să fie „*de neam mare*” și cu o bună stare materială; pentru bărbați, această calitate este socotită o cinste, iar pentru femei cinstea de a fi considerate cele mai bune gospodine; gazda își asumă o mare răspundere educativă, care se desprinde din urătura vătafului, rostită cu ocazia inaugurării gazdei: „*Noi foarte mult am umblat/Prin acest sat mare, bogat, /Să găsim un om în stare/Să ne ia în seama lui/Ca un tată-ai săi copii!*”; pe toată perioada pregătirilor, se stabilește ca fiecare fecior să achite gazdei o sumă de bani, apoi fiecare aduce o cantitate de alimente stabilită în vederea pregătirii „*prânzului de bucate*”; pe lângă acestea, fiecare tânăr trebuie să-și aducă farfuria, tacâmul, paharul lui etc. (PRESA). Când copilul este luat de rusalii, joacă de nouă ori călușarii cu el în brațe și astfel îi trece - Vâlcea; copilul bolnav de friguri să fie culcat pe pământ și să treacă peste el călușarii de trei ori, ca să se vindece - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 59-60; 93; 208). Simpla atingere sau stropirea cu apă de pe blana ciocului de căluș sunt suficiente pentru a lua mințile celui udat, provocându-i boala numită „*luatul din căluș*”; în timpul dansului în jurul bolnavului „*luat din căluș*” este sacrificat unul sau mai mulți pui negri; confecționarea steagului cetei de călușari, depunerea jurământului, precum și „*desfacerea călușului*” sunt acte pe care ceata le practică în taină, în afara spațiului domestic al satului, fără asistența nici unui străin, la marginea unei ape sau la o răspântie de drumuri; ceata Călușului este alcătuită din 7, 9 sau 11 bărbați tineri, conduși de un vătaf; în Transilvania, ceata este alcătuită din 7 sau 9 membri; în cele trei zile (sau 9, sau 12), călușarilor nu le este interzis nimic; beau, mănâncă la fiecare casă la care intră, fumează; numai acasă le este oprit, adică fiecare călușar nu are voie „*să fie ca bărbatul cu muierea lui*” - Olt; în Olt, se crede că jocul călușarilor ar proveni, din moși-strămoși, de la șoimane; se spune că odinioară zbura pe sus un grup de fete sau de băieți, care cântau, șuierau, strigau și chiuiu și aveau și zurgălăi la încălțări; acesta ar fi fost

modelul întocmirii cetelor; călușarii depun jurământul la un hotar, „între moșii și măgură”; acolo se ține prăjina (steagul) aplecată, se ia pelin, usturoi și o pânză albă nouă, în care fiecare călușar împunge cu acul de atâtea ori câți ani vrea să joace în căluș; dacă nu joacă numărul de ani promis, se consideră că nu s-a ținut de cuvânt și nu este bine de el, se îmbolnăvește; mutul nu depune jurământul; se spune că îi merge bine tot anul celui care primește Călușul în curtea casei sale; de asemenea, este bine ca pruncii să fie jucați în horă, „jos, pe țărănă” și să se pună sare mărunță pe ei, pentru a fi feriți de boli, de friguri; dacă vreun om este „luat din căluș”, toată formația merge, chiar dacă acest lucru se întâmplă și la o săptămână după ce a trecut datina jocului; se îmbracă din nou călușarii, se duc la cel bolnav, joacă în jurul lui și îl scoală; condiția esențială este ca formația să fie completă, un singur călușar, chiar vătaful singur, nu poate vindeca: „Dacă eu, care nu sunt în formație acum, mă duc să vindec, n-are valoare”; pentru a vindeca, „se face tot jocul, toate cele 16 figuri; în mijloc se pune o strachină sau o oală nouă cu apă în ea și o găină neagră, cu aripile legate și cu un cuțit băgat prin aripi; călușarii joacă pe mutește și scuipe în strachină pelinul ăla de-l mestecă în gură; când s-a terminat Călușul de jucat, vătaful dă un ciomag în oală și o sparge; găina, dacă moare, înseamnă că bolnavul se face bine; dacă iese cu aripile de la cuțit, înseamnă că nu este vindecat”, spune un informator; când mutul din ceată lovește cu sabia peste ciomegele călușarilor, înseamnă că îi omoară; cetașii stau jos, rezemați pe ciomege și spun că nu mai au putere; apa are însă puterea de a-i reînvia; se mai crede că, în jocul călușarilor, cu cât aceștia sar mai sus, cu atât holdele vor crește mai înalte; călușarii sunt considerați versiunea umană a ielelor, având în comun haine albe, steag, clopoței, instrumente muzicale (vioară, cimpoi), același tip de organizare a cetei și același dans în cerc, aerian și rapid; oamenii, în mijlocul cărora și pentru care călușarii există, îi consideră pe aceștia ca fiind necesari, pentru că ei protejează comunitatea sătească de acțiunea malefică a ființelor supranaturale (iele, vântoase, șoimane, rusalii etc.) aparținând naturii necultivate, legate de lumea de dincolo, de vrăjitorie și moarte (PRESA).

Călușerul transilvan. În perioada 21-23 decembrie, se confecționează *turca*; ceata de turcă este compusă din „paznicul turcii” și 3-5 „jupâni”; intrarea în ceată semnifică intrarea în rândul flăcăilor; totodată, casa în care se confecționează turca și se formează ceata este împodobită cu brad și iederă; în ziua de 24 decembrie, seara, se începe colindatul, prima casă fiind cea a „gazdei” și continuă apoi la casele frunțașilor din sat; ceata are următorul repertoriu: 1. Urarea de mulțămărită gazdei; 2. Colinda gazdei; 3. Colinda junelui sau fiicei (după caz); 4. Colinda Domnului Bun; textele colindelor metaforizează, în principiu, urări pentru fertilitate, fecunditate și inițiere pentru cei tineri; desfășurarea colindatului se face împreună cu performarea cetei de călușeri; în ziua de 25 decembrie, în zorii zilei, se face sfințirea cetei de călușari, în biserică, unde se intră fără „zdrangăne” la cizme; se intonează totodată de către toți membri și o colindă; se crede că sfințirea cetei presupune dezlegarea de forțele malefice; de la amiază și până seara se joacă la gospodăria gazdei, la fereastră, unde se cântă colinda „Răsaî soare”, având caracter invocator; apoi se începe „Jocul călușerilor”, în curtea gazdei, unde are loc și hora satului, consfințindu-se astfel și intrarea feciorilor în călușei și a fetelor în horă; în ziua de 26 decembrie, continuă alaiul călușarilor cu turca, prin sat, la toate casele, începând cu acelea ale frunțașilor; intrarea în curte se face cu pas de joc; se crede că gospodăria în care intră călușeii va fi ferită de boală; cu deosebire, bătrânilor li se acordă respect, fiindcă se crede că, în fapt, ei sunt aceia care au puterea să dezlege muncile, sărbătorile și toate celelalte evenimente ale obștii; în zilele de 27, 28, 29, 30 și 31 decembrie, numai după-amiaza, continuă pe la toate casele din sat alaiul de colinde și joc al călușerilor, dansul pe la case fiind considerat benefic pentru gospodărie; ceata se mărește și cu alți participanți, mai ales „urâții” și alți tineri, primii având rolul să alunge spiritele malefice; în după-amiaza zilei de 31 decembrie, se merge pe drum, spre marginea satului, apoi ceata se întoarce pe alt drum spre casa gazdei, aducând cu ei un ciubăr nou, din lemn de brad, împodobit cu verdeață; în ciubăr se află apă luată din râul de la marginea satului și în ea o cunună din iederă; în ziua de 1 ianuarie, după amiaza și toată noaptea spre 2 ianuarie, se desfășoară în curtea și în șura gazdei de călușari hora și

ospățul („*uspățul*”) călușarilor, la care participă toți membrii cetei; fetele sunt și ele introduse în joc, ocazie cu care se formează cupluri de tineri, în credința că ei vor aduce roade bogate peste an; la acest „*uspăț*” sunt practicate și unele jocuri, obișnuite la priveghiul morților; în final, spre dimineață, se face „*cântarea mesei*”; tot cu ocazia *uspățului*, în ziua de 2 ianuarie, în curtea casei gazdei se scoate *turca*, aceasta fugind prin curte până este oprită de două împușcături, după care este purtată pe o „*loitră*”; se înfiripează un ceremonial grotesc de înmormântare a turcii astfel: se aduce un brad, *turca* este înmormântată, se cântă prohodul, la fel de grotesc, se cântă și „*Cântecul bradului*”, cinci călușari duc bradul, unul imită pe preot (poartă mască), alți doi sunt mascați în draci și cădelnițează, alți șase tineri duc „mortul” (*turca*) pe „*loitră*”, ceilalți tineri și tot restul satului formează alaiul; tot acest obicei este practicat pentru a îngropa relele, bradul fiind simbol al vieții eterne - Hunedoara (ADAM, p. 24-25). Serii simbolice: *sare-usturoi*; *pelin-usturoi-pânză-ac*; *apă-găină(neagră)-cuțit-pelin*. v. CAL.

CĂMARĂ

Încăpere (de mici dimensiuni) unde se păstrează alimente, uneori și unelte, ustensile, veșminte (ȘĂINEANU, II, p. 217). Înainte de zorii zilei de luni după duminica nunții, mireasa trebuie să treacă din „rândul fetelor” în „rândul nevestelor”; cea care o călăuzește este nașa și încă o femeie, dintre rudele apropiate miresei, un băiat de 10-12 ani (un copil „curat”) și uneori mirele; locul unde se petrece actul în sine este camera sau în grădină, lângă un pom roditor; așezată pe genunchii mirelui (sau pe o haină a sa), fetei i se ia cununa de mireasă, pentru a i se desface pieptănătura specifică, adică „*i se desface chica*” (folclorul local conservă textele unor blesteme rimate adresate băieților care „*au stricat chica*” unor fete, aluzie transparentă la necinstea unora dintre acestea); desfacerea părului o face mirele, iar pieptănătura și basmaua de nevestă le face nașa și cea de a doua femeie; apoi, mirele își duce soția la „*masa mare*”, unde oaspeții au posibilitatea să vadă „*noua mireasă*” - Țara Zarandului (1. DASCĂLU, p. 23).

CĂMAȘĂ

În codul vestimentar, cămașa reprezintă obiectul cel mai apropiat de corp, deci intim legat de personalitatea purtătorului; cu alte cuvinte, ea este un fel de „a doua piele a omului”; de aici multitudinea expresiilor în care este folosit termenul *cămașă*: „a lua cuiva cămașa de pe el”, „își da și cămașa de pe el”, „a arde cămașa pe cineva”, „a nu avea pe unde să scoată cămașa” etc. ; de aceea i se acordă o așa de mare importanță: fata o coase singură într-o noapte, sau cel puțin o spală pentru viitorul mire, transformând operațiunea în adevărat ritual și investind-o cu valențele unui act magic cu finalitate erotică; cămașa miresei, arătată a doua zi după nuntă întregii asistențe, figurează în ceremonialul nupțial ca un simbol al făpturii fizice a fetei care devine femeie măritată; dăruirea de către logodnică alesului ei a unei cămăși cusute de ea însăși simbolizează luarea în primire a trupului bărbatului; cămășile de la cununie poartă în ele o încărcătură energetică nemaipomenită, întrucât sunt îmbrăcate de persoana care, în momentul solemn al căsătoriei, atinge maximul forței înmagazinate de om în decursul vieții; uneori, cămașa (ca și alte piese de îmbrăcăminte purtate la cununie) este păstrată în lăzile de zestre pentru înmormântare; țeserea pânzei pentru cămăși și coaserea lor sunt însoțite de numeroase restricții și tabuuri: „*La începutul păsimesilor din secol Paștelui trebuie să fie gata tortul pentru cămăși (care toarcere se începe la începutul secolui Crăciunului); la începerea păsimesilor se începe și țeserea pentru cămăși, căci e rău de moarte ori sărăcie*”; când se îmbracă o cămașă nouă, mai întâi se trece prin ea un ban de argint sau un cuțit, ca purtătorul ei „*să fie sănătos ca argintul și tare ca fierul*” (după S. Mangiucă); îmbrăcarea unei cămăși reprezintă un gest de asumare a unui anumit rol social, o renunțare la libertatea individuală absolută (EVSEEV, p. 178-180). În Banat și în Bucovina (dar credința este atestată pentru toate zonele locuite de români), fetele tinere și nevestele încep, în Păsimesi, cu o săptămână înainte de Paște, uneori chiar cu două săptămâni, să coase câte o

cămașă nouă, cu pui și cu altițe, precum și alte haine, atât pentru ele, cât și pentru ceilalți ai casei, părinți, frați, surori mai mici, sau pentru bărbaiții și fiii lor, fiindcă fiecare ține foarte mult să aibă pentru Duminica Învierii Domnului, dacă nu se poate toate hainele, măcar o cămașă nouă (2. MARIAN, II, p. 122). Ca să-și atragă iubirea unui tânăr și să-l facă să o ceară în căsătorie, fata îi ia șnurul pe care îl folosește băiatul drept cheotoare la cămașă și îl poartă cu sine, până își atinge scopul - Suceava; fetele și femeile să se ferească să li se taie, pe furiș, din cămașă, fiindcă bucata este luată special de vreo rivală care dorește să le facă farmece; când se agață cămașa a două fete nemăritate, se prinde cu vârful degetelor de mica ruptură și câte fire sunt destrămate în acel loc tot atâția pețitori vor avea fetele - Țara Oltului; când femeia greșește croiala sau cusătura unei cămăși de-a copilului sau de-a soțului este semn că aceia vor trăi mult - Vâlcea; pentru a nu se abate peste el necazurile, este bine ca omul să nu se ștergă cu mâneca de la cămașă după ce se spală - Suceava; dar i se vindecă bubele de la colțurile gurii celui care se șterge la gură cu mâneca de la cămașă - Suceava; când cineva se sperie de ceva, este bine să nu se culce imediat, ci să rupă un fir de la gura cămășii sale și să bea puțină apă - Suceava; cămașa celui care seamănă grâu să fie curată, iar semănătorul să fie curat și trupește încă de cu seară, fiindcă altfel grâul va fi atacat de tăciune - Vâlcea; când se seamănă cânepă, să se meargă la câmp cu o cămașă nouă, albă, ca și cânepa să crească frumoasă - Țara Oltului; pentru a avea noroc la porci, să se dea porcarului satului, în ziua de Sân-Petru (29 iunie), pânăză cât să-i ajungă pentru confecționarea mânecii unei cămăși - Țara Oltului; ca să fie oprită gura lupului și să nu atace oameni, este bine să se spele cămăși în zilele Filipilor (12-16, 21 și 30 noiembrie) - Dolj; pentru ca un om certăreț, care blestemă, înjură și se repede la bătaie, să-și schimbe atitudinea în mijlocul semenilor săi, i se ia o cămașă, pe care obișnuit o poartă, căreia i se leagă mânecile la spate și i se încheie toate copcile sau toți nasturii, de sus și până jos - Suceava; când unei femei măritate i se rupe cămașa în spate, este semn că-i va muri bărbatul - Muntenia; despre cel ce îmbracă sau poartă cămașa pe dos se crede că: îi va merge rău - Suceava; sau că norocul i se va întoarce spre rău - Muntenia; sau că îl va urî lumea - Suceava; dar dacă o cămașă este îmbrăcată special pe dos, se crede că atunci răul se depărtează de acel om - Suceava; cine cârpește cămăși murdare face panarițiu la degete - Suceava; este semn că se va strica vremea, dacă, din întâmplare, cineva își pune cămașa pe dos - Teleorman; Ialomița (2. GOROVEI, p. 23; 26; 36-38; 73; 81; 104; 115; 124; 127; 149; 157; 217; 235; 249; 260; 270; GO-LOPENȚIA, p. 81; 86; 93-94; 132; 143; 1. CHIVU, p. 247). Pentru cine se visează dezbrăcându-se de cămașă înseamnă moarte; cine visează cămașă albă poate să spere la rezolvarea unor probleme; este semn de bine pentru cel care se visează că posedă cămăși, iar pentru cel care se visează îmbrăcând o cămașă este semn că va duce un trai bun - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *cămașă-monedă*; *cămașă-apă*.

Cămașa la naștere și botez. În Banat, ca să nu mai facă alt prunc, moașa ia cămașa pătată de sânge, o spală pe *nepoată*, o îmbracă în altă cămașă curată, iar cea pătată o folosește pentru a înveli în ea buricul pe care l-a tăiat și cuțitul sau foarfecile folosite, apoi le îngroapă pe toate lângă o movilă situată la întretăierea a trei hotare, crezând astfel că nepoata va naște un alt copil numai când aceste obiecte vor fi dezgropate; dacă totuși nepoata se răzgândește mai târziu sau îi moare copilul și vrea un altul, se duce și dezgroapă obiectele de unde au fost puse și, dacă acestea nu sunt putrezite, este sigură că vraja a fost desfăcută; în Bucovina, moașele taie tivul cămășii în care a fost îmbrăcată nepoata când a născut și îl dau fetelor necăsătorite să se încingă cu el, crezându-se că astfel acestea se vor mărita mai repede; în Suceava, moașa ia copilul nou-născut, îl desfășează și îl trece prin cămașa în care a fost pus la naștere, introducându-l pe la poale și scoțându-l prin gura ei, crezându-se că astfel copilul este ferit să se îmbolnăvească de „*răul copiilor*” sau „*Samca*” și nici să se umple de „*rofii*”; cămașa este luată apoi și spălată în scaldătoarea unde a fost îmbăiată *nepoata*, apoi această apă este aruncată într-un loc retras, pe unde nu umblă nici oameni, nici animale, ca să nu calce în ea și să se îmbolnăvească; în Buzău, unele femei aruncă imediat cămașa în care au născut, pentru ca fătul lor să nu se îmbolnăvească

de „*boală lumească*”; în Suceava și Bucovina, moașa primește în dar pânză cam pentru confecționarea a două mâneci și pe această pânză se șterge ea pe mâini după ce se spală; dacă nu primește acest dar, se șterge pe cămașa *nepoatei*, pentru ca toată necurățenia să o dea de pe ea pe *nepoată* și ca să nu rămână necurată pe lumea cealaltă; se mai dă moașei în dar și o strachină de făină, cu sare deasupra, iar, când copilul este fată, se pune deasupra și un fuior de cânepă, ca fetiței să-i crească părul lung și bogat; strachina trebuie să fie plină până în margini, pentru ca pruncul să ție capul sus cât mai degrabă; în Muntenia, moașa scaldă pe lehuză, apoi spală și cămașa în care a născut, frecând cu ea corpul femeii, ca să-i piară petele de pe față; la cele care nasc mai întâi băiat, sunt tăiate poalele cămășii și sunt date fetelor necăsătorite, să treacă de două ori prin ele, ca să se mărite curând; în Moldova și Bucovina, se confecționează același fel de cămăși indiferent de sexul copilului; în Transilvania, se fac, pentru băieți, *cămeșuțe*, iar pentru fete *iiuțe*; în Bucovina, se crede că prima cămășuță nu este bine să fie făcută din pânză nouă, ci dintr-o cămașă mai veche, ca să trăiască pruncul mai mult: dacă este băiat, se face dintr-o cămașă bărbătească, dacă este fată dintr-una femeiască; în Transilvania, se crede la fel, pânza nu trebuie să fie nouă, pentru că pruncul capătă *răul copiilor* sau *fras*; în Buzău, femeile fac prima cămășuță din pânză primită de la trei case, ca să fie sănătos și să trăiască, dar, înainte de a fi îmbrăcată, trec prin ea foarfecele folosit la croirea acesteia, ca pruncul să fie tare ca fierul; se crede că nu este bine să i se îmbrace micuțului cămașa pe dos, precum și alte haine, pentru că i se întoarce anusul; în Sibiu, se spune că nu este bine să apună soarele pe hainele copilului, deoarece capătă spaimă, iar femeia să nu le bată cu maiul când le spală, până ce împlinește copilul un an, fiindcă i se face pruncul bătaș mai târziu; în Suceava, înainte de plecarea la botez, moașa scaldă copilul și îl înfășează într-o cămașă a tatălui pruncului, iar pe fată într-o cămașă a mamei sale (3. MARIAN, II, p. 112; 177-178; 210-211). Când o femeie gravidă își clătește propria cămașă, să nu o apuce de gura ei, ci numai de poale - Suceava; cum este născut, copilul este trecut de trei ori prin cămașa mamei, așa murdară cum este ea, pruncul fiind introdus pe la poale și scos prin deschizătura de la gât, ca el să nu se umple de bube, când în casă va intra vreo femeie aflată la ciclu - Țara Oltului; prima cămașă a unui nou-născut nu se face din pânză nouă, ci dintr-o cămașă a tatălui pentru băiat, sau dintr-una a mamei pentru fată - Suceava; dacă se dorește ca dragostea unui copil să se reverse asupra unuia dintre părinți, atunci, după naștere, copilul este înfășat în cămașa tatălui, ca să-l iubească în special pe tată, sau în cămașa mamei, ca să o iubească mai mult pe ea - Muntenia; Botoșani; ca să nu fie deocheate și să piardă laptele, femeile lehuze își pun la cingătoare un petic din cămașa pătată de sângele de la nașterea pruncului - Țara Oltului; după nașterea unui prunc, mama dă moașei o pânză pe care aceasta o folosește ca să se șteargă pe mâini; dacă nu are așa ceva la îndemână, moașa se șterge pe poalele cămășii purtate de lehuză, ca să dea necurățenia ei înapoi mamei și ca nu cumva să plece necurată pe lumea cealaltă - Suceava; când se începe lucrul la cămașa unui copil mic, este bine să nu fie lăsată până nu este terminată, pentru că, de câte ori lucrul va fi întrerupt și femeia se va scula de la locul ei, de atâtea ori sau în atâția ani băiatul va umbla după însurătoare, iar fata tot atâția ani va sta nemăritată - Suceava; ca să nu se deoache, copilului i se face o creștătură la poalele cămășii pe care o poartă - Galați; nu se fac cheotori la cămășile copiilor, deci astfel de cămăși nu pot fi încheiate, pentru a le fi lesnicioasă vorbirea - Suceava; este bine ca botezul copiilor din aceeași familie să fie făcut în aceeași cămașă, pentru ca aceștia crescând să țină unul cu celălalt de-a lungul întregii lor vieți - Suceava; pentru a-și întărca mai ușor copilul, este indicat ca femeia să-și pună cămașa cu gura la spate, zicând totodată: „*cum am întors cămașa, așa să se întorcă X de la țată*” - Tecuci; Suceava; aidoma trebuie purtată cămașa de către femei, pentru a nu mai avea lapte - Suceava; cămășile copiilor să nu fie întoarse pe dos de către mama acestora, pentru ca să nu se sperie pruncii lor în somn - Vâlcea; moașele taie tivul de la poalele cămășii în care a născut una dintre femeile asistate de ele și îl dau fetelor să se încingă cu el, în credința că se vor mărita mai repede - Moldova; același lucru și cu aceeași motivație îl face și femeia al cărui prim născut este băiat, cu deosebirea că fetele trebuie să treacă prin tivul tăiat de

la poalele cămășii de nouă ori - Muntenia; cămașa în care a fost îmbrăcată o femeie care a născut se aruncă, crezându-se că este posibil ca ea să-i aducă sifilis copilului, dacă este păstrată în casă - Muntenia (2. GOROVEI, p. 23; 26; 36-38; 73; 104; 115; 127; 149; 157; GOLOPENȚIA, p. 81; 86). În Bihor, despre copiii „din flori” se crede că aceștia nu vor avea liniște nici în viață, nici după moarte, atrăgând după sine numai nenorociri; de aceea, înainte de a naște, fata necăsătorită este dusă noaptea, pe lună plină, lângă un gard; acolo, împreună cu moașa, îmbracă un stâlp al gardului cu o cămașă bărbătească, cusută de fata însăși, timp de 9 nopți, după răsăritul stelelor; cu un pumn de țărână, strecurată de 9 ori printre degete, ele botează stâlpul, dându-i un nume (Gheorghe, Ion etc.), iar copilul care se va naște va primi același nume; timp de 9 seri fata depune lângă gard un blid cu sare, o cofă cu apă și pâine; după care fata se *învelește* (se piaptână) cu concii și intră în colectivitate (cu pruncul) ca o familie nouă, acceptată și recunoscută (3. BOCȘE, p. 117). În Mehedinți, după naștere, copilul este învelit în cămașa de nuntă a tatălui, iar, dacă este la prima naștere, și mama lui este îmbrăcată în cămașa de nuntă a ei (CIOBANU, p. 76). În Dolj, în timpul nașterii, femeia este asistată de către *moașa de neam*, aleasă dintre rudele de sânge din sat; după naștere, copilul este învelit imediat în scutece provenite dintr-o cămașă a tatălui, dacă este băiat, sau a mamei, dacă este fată, și ridicat de pe pământ de către moșul sau moașa de neam (ENACHE, p. 127). În zona de munte a Banatului, se procedează astfel: în leagăn se aștern haine de ale tatălui copilului (două cămăși), peste care se pune un scutec (LĂPUȘTE, p. 68). Imediat după nașterea unui copil, acesta este înfășurat în cămașa tatălui, pentru a i se insufla acestuia dragostea paternă - Bacău (ICHIM, p. 132). În Sălaj, când se îmbolnăvește un copil, se crede că aceasta este lucrarea diavolului; pentru a scăpa de suferință, se ia cămașa pruncului bolnav, se întoarce pe dos și se leagă la poalele ei doi bănuți, apoi este aruncată peste gard; unde cade cămașa, este îngropată și se așteaptă însănătoșirea copilului (PRESA). Serii simbolice: *cămașă-buric-cuțit-foarfece-trei hotare; cămașă-făină-sare-cânepă; cămașă-foarfece; noapte-lună plină-gard-cămașă-pământ-sare-apă-pâine; cămașă-monedă-gard.*

Cămașa de nuntă. Mireasa coase câte o cămașă numai pentru mire, pentru socrul și soacra mare, celorlalți bărbați, rude cu mirele, le sunt făcute daruri constând în ștergare, năframe și tulpane; cămașa de mire și cea de soacră mare sunt cele mai scumpe și cele mai frumos cusute; cea de mire o coase, de regulă, mireasa din pânză de ea lucrată; mireasa care nu știe să toarcă, țese sau coase este luată în răs de tot satul, nu numai în primul an de căsnicie, ci chiar până în al șaptelea an și uneori și mai târziu, în cercuri reduse de oameni; atât cămașa de mire, cât și cea de mireasă sunt strânse după cununie și se păstrează, împreună cu inelul și năframa de credință, până la adânci bătrânețe sau până la moarte, când se îmbracă iarăși cu ele; unele neveste fac însă prima cămășuță pentru nou-născuții lor din cămașa de mire sau de mireasă a părinților lor, ca să nu fugă norocul tatălui lor de la copii (3. MARIAN, I, p. 181; 185). Soacra dă în dar tinerei mirese o cămașă căreia nu i s-a croit însă gura, pentru ca, în casă, să nu se audă gura nurorii sale - Moldova (2. GOROVEI, p. 217).

Cămașa de moarte. Dacă unui muribund i se coase o cămașă și i se greșește ceva la ea, este semn că acela nu va muri încă multă vreme - Suceava; în Muntenia, fetele moarte necăsătorite sunt îmbrăcate în mireasă, cu rochie și cămașă albe, li se despletește părul și în el sunt prinse flori, în deget li se pune un inel de logodnă, crezându-se că ele sunt *miresele lui Dumnezeu*; mai mult, părinții tinerilor morți din Muntenia și Bucovina, întrebați despre aceștia, spun că i-au însurat și măritat; în Năsăud, copiii morți în vârstă de până la 7 ani sunt îmbrăcați în cămașa de botez, iar după 7 ani sunt îmbrăcați în veșmintele de sărbătoare; copiii sugari care mor sunt considerați a fi îngeri și de aceea li se taie cămașa în față, de sus până jos, ca să poată zbura; în Țara Hațegului, Transilvania, Munții Apuseni, nordul Transilvaniei, Muntenia și în Bucovina, cămașa mortului se face imediat după deces și se numește *cămașă de moarte*, iar bărbații și femeile moarte sunt îmbrăcați în cămășile de la cununie; în Buzău, când moare o fată sau un băiat necăsătorit, cămașa i se coase fără ca ața să fie înnodată, pentru că se crede că ursitul cu care ar fi fost să se cunune nu

se va mai putea căsători; din același motiv sunt cusute fără ață înnodată și cămășile morților, tineri căsătoriți, din Moldova și Suceava, și nici nu li se încheie cămășile la gât, pentru ca perechea lor să nu fie „legată” în viață și să se poată căsători, ultima practică fiind întâlnită și la decesul copiilor; în Muntenia și Moldova, morții sunt îmbrăcați în cămașă nouă; în Sibiu, Năsăud și Bucovina, dacă mortul este fecior, i se pune cămașă și cioareci albi, încinse cu curea sau brâu, este încălțat cu cizme, la gât este legat cu basma din mătase, iar pe cap i se pune cușmă nouă de culoare neagră, împodobită cu pene de păun sau cu flori artificiale; în Muscel, căciula feciorilor este învelită în cordele de diferite culori (negre, albe și roșii); în general, toți tinerii decedați sunt îmbrăcați în costume de mire și li se pune în deget și un inel din argint sau din aur; bătrânii, femeii și bărbații, sunt îmbrăcați într-o cămașă lungă, simplă, fără altițe și pui pe stani și cu cipici de pânză în picioare; în mai toate zonele din țară, nevestele sunt îmbrăcate cu cămașă albă, cu altițe noi, cu catrințe, fote, peștemane sau fuste, încinse cu brâie, în picioare având ciorapi împlețiți sau cusuți și papuci din pânză; mai sunt împodobite cu ștergare țesute în mai multe ițe; pe cap li se pune un fes peste care se leagă un șal; în Transilvania, femeile își mai pregătesc și câte o *merindeață de moarte*, care li se pune peste șorț în sicriu, iar fetele necăsătorite sunt îmbrăcate ca mirese (3. MARIAN, III, p. 19; 44-47). Când cămașa croită pentru mort se nimerește mai lungă decât trebuie este semn că va mai muri cineva din acea familie - Suceava (2. GOROVEI, p. 260).

Cămașa ciumei. Când se întâmplă să fie molimă de ciumă între porci, se adună șapte sau nouă femei bătrâne, văduve, care torc, țes, croiesc și cos o cămașă într-o singură noapte; tot în acea noapte, coc și 30 de *colăcei* mici, din cei care în mod obișnuit se pun în *Pomul mortului* (*Mărul mortului*), plus patru *scări* mari, patru *scări* mici, patru *stolnice*, *năporojna cu capetele*, *colacul lui Dumnezeu*, un alt colac și stolnicul; cânepa pentru cămașă și făina pentru aluatul copturilor enumerate mai sus sunt luate de pomană de la femeile din sat; după ce totul este gata, dimineața în zori, cămașa este dusă la marginea satului, la crucea amplasată la o răspântie, unde este așezată pe o creangă de măr, împodobită cu toți colacii făcuți, ca la mort, creanga este înfiptă în pământ, lângă cruce, sau într-o răspântie, sau este legată de creanga altui copac, oprindu-se doar *stolnicul* de la *năporojnă* (*stolnicul cocătoarei*); se crede că astfel boala se mai domolește, fiindcă, trecând pe acolo un om sărac, acesta ia cămașa și din colăcei și mai dă și la alții - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 132). Ciuma este înțeleasă de multe ori ca o forță malefică permanentă care poate strica echilibrul vieții; în consecință trebuie apărât totul: oameni, animale, păsări, recolta ogoarelor; o bătrână din Ținutul Pădurenilor afirmă: „*Apăi Dumnezeu știe cum o fii, că nime' n-o văzut-o, o fi v-un fel de strigoi, or piază rea, o fi muiere de zmeu, că d-aia-i ciumă și-i facem cămeșe ca la oameni și-i ducem de mâncare!*”; cămașa se confecționează într-o singură noapte de către șapte sau nouă femei bătrâne, marțea sau sâmbăta seara, până la cântatul cocoșilor, și este dusă imediat în hotarul dintre sate, „*să steie ciuma acolo unde a rămas!*”; hotărârea de a face cămașa ciumei poate să fie luată și în cazul în care într-un sat vecin vreo boală a afectat un număr mai mare de animale, iar, în acest caz, cămașa se așează la hotarul dinspre acel sat; se duc și unele bucate cum ar fi bucăți de pâine veche sau ciolane pe care nu le rod nici câinii; în Sălaj, se crede că unele boli grele ca holera, tifosul și dizenteria sunt aduse de strigoiul numit *Ciuma*; pentru ca strigoiul să ocolească satul, se țese, într-o seară de marți, o cămașă, care se pune într-un vârf de par, amplasat la marginea așezării; se crede că Ciuma găsește cămașa și luând-o drept plată merge mai departe; dacă Ciuma a intrat totuși în sat, atunci 12 fete și 12 flăcăi sunt puși în fața unui plug și se trage o brazdă în hotarul localității; dacă totuși, și după realizarea acestei practici, mor mulți oameni, înseamnă că tinerii care au tras la plug erau păcătoși; în Maramureș, cămașa ciumei se face de către 7 fete sau femei văduve, într-o singură noapte, care torc, țes, croiesc o cămașă din cânepă; apoi merg cu ea la râu, unde o spală, ocolesc după aceea satul până unde se adună trei hotare; acolo fac un foc din 7 esențe de lemn diferite, din care nu trebuie să lipsească plopul, foc la care cămașa este uscată și îmbrăcată apoi pe un par, rămânând acolo până dimineața, când se constată că ea a dispărut (PRESA). În satele de pe Valea Almăjului, în Săptămâna Albă (prima

săptămână din Postul Paștelui), într-o singură noapte, trebuie să se parcurgă toate momentele confecționării cămășii (bătutul cănepei, năvădirea, urzirea, țesutul în război, croirea, coaserea și finisarea), toate până la cântatul cocoșilor; din cămașa ciumei, viitorii soldați iau câte o bucată spre a fi feriți de glonț pe front; și, tot în Săptămâna Albă, se obișnuiește să se mănânce mâncarea ciumei, gătită de post, mâncată din picioare, pe marginea unui șanț; mâncarea este făcută din grâu sau mei fiert și este consumată contra bolilor și altor necazuri (DOLĂNGĂ, p. 13). Serii simbolice: *marți-cămașă-colac-răspântie-măr; cămașă-noapte-7/9/12 femei-marți/sâmbătă-hotar-pâine-os; 12 fete și flăcăi-plug-brздă; cămașă-7 femei-noapte-apă-3 hotare-foc-lemn (plop).*

CĂMILĂ (*Camelus* - DLRM, p. 126)

Indiferent dacă este cu una (dromader) sau două cocoșe pe spate, apariția ei în vis înseamnă ceartă; cine se visează încălecând o cămilă înseamnă câștig în afaceri; în schimb, dacă visează că o încălecă alții semnifică moarte; pentru cel care se visează fiind gonit de o cămilă înseamnă luptă și silă de viață, oameni răi în jurul său, sau că un om rău îi va provoca supărare, fără însă a pricinui și alte neplăceri - Suceava (NOTE, Băncescu).

CĂPĂSTRU

Este rău pentru animalele omului, dacă acesta lovește intenționat pe cineva cu un căpăstru - Tecuci (2. GOROVEI, p. 43).

CĂPRIORĂ (*Capreolus capreolus* - DLRM, p. 127)

În orațiile de nuntă și în unele colinde, căprioara (ciuta; ciutulina) este o alegorie, care o reprezintă pe mireasă și care este căutată de alaiul mirelui (HERSENI, p. 27; EVSEEV, p. 192). Mireasa apare ca o căprioară, alteori ca o zână și, în orice caz, ca o floare, care trebuie răsădită în altă parte, în altă grădină, imagine care simbolizează însăși căsătoria; simbolul acesta este așezat compozițional în mijlocul orațiilor de nuntă, făcând ca accentul să cadă asupra lui ca element esențial (4. POP, p. 151). Dintre simbolurile miresei, cele mai statornice se dovedesc a fi *zâna, căprioara și floarea*, care sunt întâlnite frecvent împreună, completându-se oarecum; rareori se întâmplă ca în vreo variantă a orației în uz la pețit să figureze numai unul singur dintre aceste simboluri (CARAMAN, p. 174). În unele cazuri, descântecul de dragoste este spus asupra unei căprioare făcută din cărpe; textul este rostit de trei ori, timp în care căprioara este jucată pe mână, după care este aruncată pe o apă curgătoare; textul vorbește de o ciută întâlnită în calea fetei, „*ciută aprinsă, încinsă, în mare fierbințea*”; întrebata unde se duce, este trimisă înapoi, ca să nu aprindă 99 de ciobani, 99 de ungureni, 99 de cerbi și 99 de păduri; mai bine să aprindă de 99 de ori, și încă de 99 de ori, și încă de 99 de ori inima lui N, „*Ca să ardă ca o stea/Și să nu mai stea, /Până nu m-a lua!*” (PRESA). Este semn de bine când, primăvara, căprioarele pătrund prin sate - Suceava (2. GOROVEI, p. 43). Va ajunge bine cel care visează căprioare și va învinge oameni cu greutate cel care se visează gonit de ciute - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *căprioară-descâtec-mână-apă.*

CĂRĂBUȘ (*Melolontha vulgaris* - DLRM, p. 127)

Cu toate că face parte dintre insectele dăunătoare, cărăbușul aduce bucurie celor care îl zăresc, pentru că și el este un vestitor al primăverii, chiar dacă apariția lui se înregistrează pe la începutul lunii mai, și pentru că se crede că prinderea lui transferă ceva din energiile anotimpului asupra omului - Iași; dacă are picioarele păroase este bine să se semene porumb, pentru că acesta va crește viguros; dar dacă nu are picioarele acoperite cu păr înseamnă că lotul semănat cu porumb nu va rodi; în general, se crede că mulțimea cărăbușilor prevestește belșugul, iar puținătatea lor sărăcia recoltelor - Buzău; Galați; Vaslui; Bacău; Neamț; dacă primăvara se arată mulți cărăbuși, este semn că porumbul va rodi bogat - Suceava; este semn de an bogat în recolte, când se ivesc mulți cărăbuși - Galați; Neamț; numărul lor mare la vreme de seară, în aer, dă semn că grâul va fi și

el mănós și spornic la coacerea pâinii (4. MARIAN, I, p. 85; 2. GOROVEI, p. 43; 185; 281; COMAN, p. 134).

CĂRĂMIDĂ

Pentru cine visează cărămizi înseamnă că va da peste o comoară sau va găsi un obiect prețios - Suceava (NOTE, Băncescu).

CĂRBUNE

În unele sate din Bucovina, în noaptea Anului Nou sau în seara de Bobotează, indicarea vasului sub care se află cărbune poate să însemne „*scârbă peste an*” pentru fata respectivă; în zona Văii Mureșului și în satele din jurul Turdei, cărbunele, fiind negru, este interpretat că viitorul soț al fetei va fi păros; în seara dinspre Anul Nou, unele fete din Bucovina iau trei cărbuni stinși, o bucată de lut, una de pâine și una de sare și le pun pe toate în cruce pe o sită întoarsă cu plasa metalică în sus, iar în centru pun un ac sau un bold înfipt într-o bucată de pâine; după așezarea obiectelor, învârtesc ața (care este în urechile acului sau legată de bold) de două ori pe degetul arătător de la mâna dreaptă, ridică puțin acul sau boldul și rostesc următoarele cuvinte: „*Sânte Vasile!/Spune-mi/Vine mirele sau nu?/De vine, /Să tragă la pâine/și sare!/De nu vine, /Să tragă la lut și la cărbune!*”; dacă, după rostirea acestor cuvinte, firimitura în care este înfipt acul sau boldul se trage spre pâine sau sare, atunci înseamnă că mirele fetei respective va fi un om cu meșteșug (meseriaș), iar dacă se trage spre cărbune sau lut, mirele va fi agricultor; tot în această noapte și tot în Bucovina, gospodarii fac cărbuni dintr-un lemn tare, de pildă din fag; înșiră un anume număr din acești cărbuni pe vatră și le dau nume, de pildă: grâu, secară, porumb, orz, ovăz, cartofi etc. ; a doua zi dimineată, care cărbune se află în întregime prefăcut în cenușă, acea specie de recoltă va rodi mai bine peste vară, iar cărbunii care rămân nearși arată ce specie nu va da recolte; care cărbune este prefăcut în cenușă pe jumătate arată că acea specie va da recolte slabe; în multe cazuri, gospodarii se orientează la semănatul unor cereale după rezultatul din această noapte; cu tăciunii cu ajutorul cărora se aprind pușcoacele (*săcălușurile*) la Bobotează se face foc în grădini și în livezi, pentru a afuma pomii, ca să fie mai roditori - Bucovina; tot în Bucovina, se iau acești tăciuni acasă și se afumă casa și toate acareturile; se face semnul crucii cu ei pe meșter-grindă, pe la tocurele ferestrelor și prin grajduri, spunându-se că acești cărbuni sunt sfințiți și curați, din care pricină ei sunt apărători contra tuturor relelor și contra tuturor spiritelor necurate; unele femei din Suceava afumă aluatul de pâine cu acești cărbuni, ca să meargă recoltei de grâu bine și să nu facă tăciune; în Moldova, unii locuitori cred că acești tăciuni sunt buni de leac, contra sperieturii: se aprind și se afumă cu ei cel speriat; în Suceava, ei sunt puși într-o sticlă cu apă, unde sunt lăsați pentru o vreme și apoi i se dă celui speriat să bea, ca să-i treacă spaima; dar de la *săcălușuri* se iau și așchiile de lemn de la dopurile cu care au fost încărcate, fiind acestea bune tot pentru afumat copiii speriați; în zona localității Siret, acestea se păstrează peste tot anul; în Bucovina, așchiile de la *săcălușuri* sunt întrebuințate la afumat și când cineva le face rău oamenilor; li se dau foc iar cenușa rezultată este aruncată după cei care au produs necazul, rostind totodată un descântec de alungat răul; deoarece se împușcă și cu pistoale și puști, se crede că sunt bune de leac hârtia și câlții folosite la încărcătură, sau iasca întrebuințată la aprinderea încărcăturii, tot pentru a afuma pe cei speriați; în Suceava, iasca este luată aprinsă de la Bobotează și se înconjoară casa cu ea, ca să fie ferită de toate relele și chiar de trăsnet; în general, cu cărbunii stinși de la Bobotează „se însemnează” în formă de cruce meșter-grinda, ușa, ferestrele, zestrea fetei de măritat, hainele de lucru și cele de sărbătoare, scoarțele, lăicerele sunt scoase la vedere și stropite cu apă neînceptută; înainte de a pune pe ea cămașa cea nouă, confecționată în Postul Paștelui, fata trece prin ea un cărbune aprins, ca să fie peste an sprintenă precum cărbunele aprins și văzută la horă de către toți - Banat; . în seara de ajun a Bobotezei (5/6 ianuarie), sub mai multe farfurii se pun diferite obiecte, fiecare având altă semnificație; astfel, flăcăul care indică farfuria sub care se află niște cărbune se

crede că va lua de soție o fată brunetă; se repetă de trei ori procedeul, pentru conturarea unui profil moral și fizic mai complex al viitoarei soții; în Muntenia, nu se împing tăciunii sub căldarea în care este pusă la încălzit apa destinată spălării mortului, în credința că astfel este încălzită apă și pentru alți morți din familie (**2. MARIAN**, I, p. 56-57; 66; 89; 141; 157-158; II, p. 190-194; **3. III**, p. 36; **12. GHINOIU**, p. 146). Celui care cere cărbuni de la o casă cu copil mic să i se dea aceștia peste pragul ușii, ca să nu ia cu ei și somnul copilului - Suceava; pus sub o strachină sau sub un blid, de Anul Nou, și nimerit de către o fată nemăritată, cărbunele prevestește că fata va lua ca soț un bărbat cu ten mai închis - Vâlcea; în seara de ajun a zilei în care este prăznuit Sfântul Dumitru (26 octombrie), se fac focuri, de unde copiii, când pleacă spre casă, iau tăciuni aprinși, pe care îi aruncă apoi prin livezile cu pruni, în credința că, vara viitoare, pomii vor fi plini de fructe - Muntenia; ca să placă unui anumit tânăr, fata nemăritată ia o oală, o întoarce cu gura în jos și pune pe fundul ei câțiva cărbuni - Suceava; ca să nu nască prunci cu bube pe trup, femeilor gravide nu li se dă voie să dea altora cărbuni aprinși - Iași; primăvara, cel ce vede rândunică mai întâi să caute în pământ, sub talpa piciorului drept, unde va găsi un cărbune, care este bun de leac contra frigurilor - Muntenia; sau, dacă se văd pentru prima oară în acel an rândunică și barză, să se scobească sub talpa piciorului drept, unde se vor găsi trei cărbuni, care sunt buni de leac contra frigurilor - Vâlcea; să se sape în locul unde pe vreun copil l-a apucat criza de epilepsie și cărbunii găsiți, împreună cu toate hainele lui, să fie duse la o răspântie sau la o fântână sfințită (care are lângă ea amplasată o cruce, o troiță), unde să fie lăsate acolo sau să fie îngropate în acel loc; sau să se ardă hainele, iar cărbunii să fie puși pe o apă curgătoare, ca tot răul să fie purtat de ape la vale - Țara Oltului; când se iau tăciuni de la un vecin, este bine să fie lăsat un cărbune în vatră - Suceava; când cere cineva cărbuni, să nu se ducă să-i aprindă tot cel care i-a dat - Galați; apa în care au fost stinși cărbuni este bună să se spele cu ea cel ce a fost deocheat - Suceava; când se face descântecul de deochi, se pun, pe rând, trei cărbuni aprinși în apă și, în cazul în care tăciunii se lasă la fundul vasului, este semn că suferindul este deocheat, dar, dacă plutesc la suprafața apei, înseamnă că se va face bine - Muntenia; dacă, în noaptea Anului Nou, o fată nemăritată nimerește blidul, pus special pe o masă pentru a afla care îi va fi viitorul, sub care se află cărbune, este semn că va avea inima neagră peste tot anul - Țara Oltului; dacă se întâmplă să cadă preotului cărbuni din cădelniță în timpul slujirii unui mort, este semn că va mai muri și un alt membru al familiei celui decedat - Tecuci; când se tămâiază un mormânt, să nu se lase cărbuni pe el, pentru că aceștia îngreunează sufletul mortului - Muntenia; când în sobă sau pe vatră rămân numai tăciuni după stingerea focului, nu și cenușă, este semn că unul din cei doi soți va muri - Suceava; este semn de boală grea, dacă sfârâie cărbunii atunci când cineva vrea să-i stingă - Tecuci; tăciunii care nu ard și fâșâie cobesc a sărăcie - Moldova; dacă sare un cărbune din sobă în cameră, în timp ce se face focul, este semn că în casă va intra un oaspete cu suflet întunecat și cu intenții rele - Suceava; după ce a fost introdusă pâinea în cuptor, doi cărbuni din cei scoși din cuptor să fie ridicați și așezați pe cuptor, pentru ca și pâinea să se ridice, să crească în timpul coacerii - Țara Oltului; când, a doua zi, se găsesc în vatră tăciuni care ard, fără ca ei să fi fost înveliți în prealabil, este semn că la mijloc nu este lucru curat, drept pentru care femeia toarnă apă peste ei și îi aruncă afară - Tecuci; se crede că este vorbit de rău de către cineva, sau că va fi ceartă în casă, sau că se strică vremea, dacă vuiesc tăciunii aprinși în vatra unei case - Suceava; când jeraticul strălucește mult în vatră și după ce s-a consumat focul, este semn că va veni vreme friguroasă - Suceava (**2. GOROVEI**, p. 29; 43; 75; 89; 93; 144; 147; 175; 216; 224; 229; 244; 260; 265; 272; **GOLOPENȚIA**, p. 82; 91; 113; 138). În Țara Lăpușului, indicarea vasului sub care se găsește cărbune stins indică pentru fata respectivă om negricios, țigan, sau negricios și bun gospodar (**2. LATIȘ**, p. 97). În Maramureș, pentru a cunoaște ce belșug vor avea în anul ce vine, femeile iau, în seara de Anul Nou, cărbuni aprinși, pe care îi lasă să se stingă, nu înainte însă ca fiecărui cărbune să i se dea numele unei cereale sau a unor fructe; după ce se sting, cărbunele cu cea mai multă cenușă pe el va indica ce fel de rod va fi mai bogat în acel an; la jocurile din șezătoare, indicarea vasului sub care se află cărbuni înseamnă că fata va

avea ca soț un om negricios, eventual țigan, dar ospitalier; nu este bine ca pruncii să se joace cu bețișoare cu jar încă (după ce s-a stins flacăra), pentru că se urinează noaptea în pat (dar credința este atestată și în alte zone: Prahova, Ilfov, Ialomița); când țiuie tăciunii în vatră și pocnește jarul este semn de ger mare; sau că se vorbește de rău pe seama gazdei, credință existentă și în sudul țării, și în Suceava (BOGDAN, p. 9; 13; 87; 100; NOTE, Antonescu; Băncescu). Când copilul plânge mult, considerându-se că este deocheat, mama sau bunica sting în apă 9 cărbuni, numărând îndărăt, după care se face semnul crucii deasupra vasului; din apa descântată se iau cu degetul mic trei picături și i se pun copilului în gură; stinsul cărbunelui în apă și folosirea acesteia la tot felul de afecțiuni ale copiilor, în special pentru durerile de stomac, este folosit și în localitățile din Ilfov, Prahova și Ialomița, practica fiind însoțită de semnul crucii deasupra vasului (pahar, cană), de un descântec sau de o rugăciune, după care se suflă de trei ori pe deasupra apei; explicația medicală a acestui „tratament” constă în faptul că, din stingerea cărbunilor aprinși în apă, rezultă leșie (adică o bază), care băută neutralizează eventuala hiperaciditate care îl face pe copil să sufere (DĂNCUȘ, p. 176; NOTE, Antonescu). În Oltenia subcarpatică, atunci când colindătorii intră în casă, 2-3-4 din ceată încep să descânte, scormonind cu *colinzele* (bețe de colindat=*colindele*) în vatra focului; amestecă jarul și cărbunii de 2-3 ori, apoi cer darul, care este format din *colindeți*, niște pâinișoare pătrate mici, sau feliuțe de pâine coaptă în casă; întoarcerea cărbunilor aprinși este justificată de credința conform căreia creșterea puterii focului determină creșterea bunăstării, a bunurilor, a sănătății pentru oameni și vite, a fertilității pământului, ceea ce corespunde celeilalte „puteri” provocate de victoria soarelui asupra întunericului la solstițiul de iarnă (BUHOCIU, p. 54). În descânțete, se folosesc mai ales *cărbunii stinși*, bănățenii numindu-i *cărbuni stâmpărați*; cărbunii pot fi stinși și în unt proaspăt, dar cel mai frecvent ei se sting în apă și sunt folosiți în orice boală *grabnică*; în Bucovina, se procedează astfel: descântătoarea aduce apă neîncepută și pune vasul pe masă; apoi face semnul crucii cu un cuțit pe care îl trece prin apă, spunând: „În numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh”, iar când spune „Amin” ia nouă cărbuni nestinși, îi taie cu cuțitul și apoi îi aruncă în apă, numărându-i înapoi de la 9 spre 1, după care aruncă în apă și cuțitul; după ce sfârșește de descântat, înfige cuțitul în pământ; o parte din apa descântată o dă celui bolnav să o bea, cu o altă parte îl spală pe la toate articulațiile, iar ce rămâne o aruncă la balamalele ușii sau pe vârful unui par; în Suceava, după aducerea apei neîncepute, se iau pe vârful cuțitului de trei ori câte nouă cărbuni și se pun sub formă de movilițe formate din câte trei cărbuni, rezultând nouă grămăjoare; în acest timp se descântă, grămăjoarele sunt stinse pe rând; în Bihor, cărbunii cu care se descântă de deochi sunt aruncați în apă de trei sau șapte fete în vârstă de 5-7 ani; în zona Bacăului, de deochi se descântă cu trei sau nouă cărbuni, sau toți câți sunt în casa bolnavului aruncă un cărbune în apa neîncepută; în descânțetele de dragoste, se trece un cărbune aprins prin cămașa nouă pe care o îmbracă fata căreia i se face descântecul (3. GOROVEI, p. 143). În Gorj, când un copil acuză dureri la o ureche sau la ambele, provenite de la vreo răceală, este pus să stea cu urechea pe gura unei ulcele de pământ, în care s-a pus în prealabil atâta jar, cât să producă o căldură suportabilă; pe acești cărbuni aprinși se aruncă, din când în când, semințe de cânepă, care pocnesc cum dau de foc; căldura produsă încălzește urechea, iar, prin pocnetul semințelor, se produce o presiune a aerului cald asupra urechii; repetarea tratamentului duce la dispariția durerilor, procedeul fiind aplicat tuturor oamenilor, indiferent de vârstă (CĂRĂBIȘ, p. 135). Cine visează cărbuni aprinși va avea bani, dar înseamnă moarte pentru cel care visează cărbuni stinși; va avea neplăceri și chiar stricăciuni din partea dușmanilor cel care se visează călcând pe cărbuni (NOTE, Băncescu) Serii simbolice: *cărbune-prag*; *primăvară-rândunică/barză-picior(drept)-cărbune*; *copil-cărbune-veșminte-răscruce/fântână-apă*; *apă-semnul crucii-cuțit-cărbune*; *cărbune-cânepă*; *cărbune-lut-pâine-sare-sită-ac-deget*.

CĂRUȚĂ

Printre obiectele făurite de om, și pe care el le aseamănă trupului său, se numără și căruța; astfel,

se crede că nu este bine să se pună pe foc: inima căruței (partea din mijloc, care leagă între ele osiile), pentru că este pericol de boală la inimă; spițele roților, pentru că îl vor dura dinții pe cel ce o face; va avea nevralgii costale cel ce aruncă în foc spetezele căruței (fiecare dintre stinghiile transversale care fixează scândurile de pe fundul căruței); conduce la durerea brațelor arderea leucilor (lemnele care susțin lateralele căruței, așezate fie oblic, fie vertical); îl vor supăra șalele pe cel care pune pe foc posteuca (lemn scurt și gros cu ajutorul căruia se ridică și se sprijină osia carului în timp ce se unge) - Tecuci; îndată ce mireasa se urcă în trăsură (căruță), ea trebuie pusă în mișcare, ca astfel să poată ulterior să nască ușor - Vâlcea; le vor muri părinții copiilor care, mergând, calcă în urmele lăsate de roțile căruțelor în pământ - Muntenia; cine se visează că merge cu trăsura e semn că va primi o veste care îl va supăra (2. GOROVEI, p. 45; 145; 173; 254). Va reuși în afacerile sale cel care visează trăsură mergând pe un drum; dar nu este semn bun pentru cel care se visează că merge într-o căruță, cu toate că poate fi și semn de activitate la un nivel înalt sau revenirea la o stare superioară pierdută - Suceava (NOTE, Băncescu).

CĂSCAT (A CĂSCA)

Este semn că trage a ploaie acela care cască fără să-i fie somn - Teleorman (1. CHIVU, p. 247).

CÂINE (*Canis domesticus* - DLRM, p. 151)

Câinele este cel mai vechi animal-tovarăș al omului și probabil primul domesticit, de unde și prezența lui în viața intimă a sa; miturile, riturile, credințele și superstițiile ce-l privesc alcătuiesc singure aproape o cultură; numai calul, celălalt animal care a ajutat formării omului, dar pe o arie mai îngustă decât câinele, a incitat culturile tot atât de adânc (BUHOCIU, p. 316). Întotdeauna fidel, câinele este imaginea exemplară a prieteniei, a devoțiunii; acest animal reprezintă ipostaza domestică a lupului, a celei mai aprige și haine viețuitoare a pădurii; împlânzirea a transformat dușmanul în protector, agresivitatea în credință, natura în cultură; poziția sa ambivalentă, locul său de graniță, între natură și cultură, faptul că animalul violent (lupul) se află atât de aproape de inima casei, de vatra ei, îl face să apară ca prieten și apărător devotat al omului; utilitatea câinelui derivă din această agresivitate dirijată, pentru că el nu produce, nu oferă bunuri (din contra, el este un consumator), dar, în schimb, apără bunurile de felurii dușmani ai gospodăriei; astfel, animalele pădurii și dușmanii gospodarului, precum și duhurile rele și bolile trebuie să se teamă de câine; totuși, singurul aspect, care amintește de câinele infernal, cu aură malefică, htoniană, îl găsim în unele credințe în care câinele figurează ca animal cobitor, din care cauză urletul său, privirea fixă, sau unele mișcări ciudate sunt interpretate ca prevestiri funebre, ca semne ale morții ori ale nenorocirilor; în plus, fiind un animal spurcat, câinele nu este plăcut mortului, uneori este considerat ca întrupare a diavolului, fiind gonit din casa în care este un mort; cultura populară românească ocolește atributul de paznic psihopomp al tuturor intrărilor și ieșirilor din Hades; nicăieri nu întâlnim, la pragurile *marii treceri*, sau pe căile întortocheate ale lumii de dincolo câinele-ghid, câinele-frate și sfătuitor al *dalbului de pribeag*; această lipsă se datorează faptului că, în gândirea tradițională românească, comunicarea dintre cele două tărâmurii se face pe ape și nu pe căile pământene sau subpământene; de aceea, în locul câinelui, apare, ca ghid psihopomp, vidra, numită uneori și *câinele de apă*; câinele își păstrează funcția de animal-ghid, de descoperitor al tărâmurilor necunoscute doar în cazul călătoriilor din lumea contingentă, cel mai cunoscut exemplu fiind acela al cățelei Molda, care îl conduce pe Dragoș până la limita unei ape și a unui tărâm necunoscut și cărora le împrumută numele său, adică apa și regiunea Moldova; în general, cultura populară românească valorizează pozitiv figura câinelui, crezându-se că el este plăcut lui Dumnezeu și că el se roagă pentru binele omului, sau depune mărturie în favoarea acestuia atunci când pisica îl acuză pe om că nu le dă suficientă mâncare; câinele este apărătorul omului și dușmanul neîmpăcat al lupului, ceea ce este o ambiguitate, pentru că sunt înrudiți, iar lupta lor este una fratricidă; deosebirea ar fi una de statut social, pentru că Dumnezeu a făcut câinele, pe

când lupul este făcut de diavol; după alte legende, câinele ar fi rezultatul metamorfozei a două mere, sau a fluierului rupt al ciobanului, sau a furnicilor hrănite cu lapte; umbrit de lup (mult mai semnificativ din punctul de vedere al sistemului mitico-simbolic arhaic), câinele este privit ca un epifenomen, ca o entitate de ordin secund, creată și justificată datorită existenței unei alte ființe; în spațiul ceremonial, câinele apare ca protagonistul unui ciudat și incitant obicei popular, practicat numai în câteva sate cu populație mixtă, română și bulgară, din Ilfov și Ialomița: *trasul în jujeu* sau *datul în târbacă*, obicei care se face luna dimineața, după lăsatul de sec pentru intrarea în Postul Paștelui, practică nemiloasă de chinuire a câinilor; de altfel, câinele are ziua consacrată lui de lăsatul de sec; cu acest prilej, este consemnat un aspect de ordin ritual: în timp ce unii bărbați chinuiesc câinii, alții umblă prin grupul asistent și ung pe la gură cu mălai pe cei neatenți, motivându-se gestul „*ca să se facă mult mălai*” (porumb); cu alte cuvinte, câinii sunt chinuiți, bătuți, uneori omorâți, ca recolta să fie bogată; o legendă vine în sprijinul explicitării obiceiului: când a dat Dumnezeu grâul, l-a dat cu rod de la pământ și până la vârf și l-a încredințat câinelui, care îl mânca însă numai la vârf, pentru că exista din belșug, ceea ce înseamnă că obiceiul este o pedeapsă aplicată câinelui pentru nesăbuița lui față de creația atât de venerată a lui Dumnezeu; legenda menționată explică și de ce grâul face spicul numai la vârful paiului, pentru că Dumnezeu i-a luat rodul; alte legende inversează această relație și prezintă câinele în chip de salvator al grâului; spicul de grâu, ca simbol al hranei domestice, lăudat în textele colindelor, este al câinelui (tătarii au dat foc holdelor, iar un câine a luat un spic întreg, a trecut prin foc și l-a adus stăpânului său); totuși, câinele nu apare ca un spirit al grâului, ci doar ca un donator de grâu și, indirect, de belșug și fertilitate; în întreg acest context ceremonial și legendar, animalul domestic joacă mereu rolul mediator între om și creație: el este donatorul grâului și totodată puterea invocată și forțată să asigure belșugul holdelor; el salvează grâul de foc, dar stăpânește, în plan mitic, focul, care coace spicele și dă recolta bogată; duce la pierderea spicului opulent, dar poate fi invocată și forțată (prin bătaia rituală) să determine grânele să dea roade îmbelșugate; s-ar putea ca imaginea câinelui care trece purtând grâul prin foc să fie un ecou al Câinelui igneic, al câinelui care duce focul și arde recoltele (le coace); de altfel, focul leagă figura simbolică a câinelui de aceea a grâului: primul, ca orice carnasier, relevă valențe solare și pirice; al doilea reprezintă imaginea predilectă a plantei, care, pentru a da rod, trebuie să *ardă* de două ori, o dată la soare, a doua oară la focul cuptorului domestic, pentru a produce alimentul atât de necesar - pâinea; în acest fel, se reconstituie o triadă câine-cereale-foc, ea având rădăcini adânci în civilizația est-mediteraneană (COMAN, I, p. 59-67; II, p. 166). Când câinele urlă și scurmă pământul din fața casei unui bolnav, acesta prevestește moartea omului; dar trebuie să facă acest lucru ținând capul în jos, pentru că, dacă îl ține în sus, prevestește foc - Sibiu; Năsăud; Muntenia; Moldova; Suceava; din casele unde a decedat cineva, câinii și pisicile sunt date afară, pentru că fiind prieteni buni cu mortul, se crede că sufletul acestuia nu poate ieși din el și nici din casă - Suceava; câinii și pisicile sunt animale spurcate și de aceea se ascund în ele spiritele necurate, din care cauză sunt alungate temporar din casa cu mort, ca să nu împiedice sufletul celui decedat să meargă la Dumnezeu - Muntenia; câinii, pisicile și alte animale sunt ascunse sub vreo copaie, sau scoase afară din casă și duse în beci sau chiar pe câmp, unde sunt lăsate trei zile, cât mortul este privegheat la locuința lui, pentru ca acestea să nu treacă peste trupul mortului, în care caz acesta s-ar transforma în strigoi și ar veni noaptea la cei vii din casă, pentru a le mânca inima - Prahova; câinii și pisicile nu trebuie să treacă nici pe deasupra, nici pe sub trupul celui decedat, fiindcă nu este bine - Banat; se crede că sufletul celui decedat stă ascuns în animalele din casă și în alte lucruri încă o vreme bună și apoi se duce la Dumnezeu - Suceava (3. MARIAN, III, p. 7-9; 61-62). Se spune că, după neascultarea săvârșită de Adam, Dumnezeu a blestemat pământul cu toate viețuitoarele de pe el, cu excepția câinelui și a pisicii și de aceea este păcat să fie ucise aceste animale - Suceava; câinele aduce fericire și bunăstare casei unde oprește și rămâne - Neamț; dacă în Moldova câinii nu sunt uciși, în unele zone din Muntenia câinii sunt prinși și omorâți în prima zi a Postului Mare, numai până la miezul-

zilei - Ialomița; să nu se țină câine roșu pe lângă casă - Suceava; câinele aduce bine la casa omului, pentru că el gândește așa: „Să dea Dumnezeu să trăiască stăpânul, ca să aibă cine să vadă de mine” - Vlașca; câinele care este negru în cerul gurii este bun la casa omului, pentru că este un animal rău - Muntenia; Tecuci; câinele de culoare neagră este aducător de bine la casa omului - Neamț; Suceava; de asemenea, este aducător de bine câinele străin care se oploșește la casa omului - Suceava; este aducător de bine, pentru că el se roagă la Dumnezeu ca noul său stăpân să fie sănătos, ca să fie cineva care să aibă grijă de el - Vlașca; să nu se țină câinele în casă, când tună și fulgeră, pentru că diavolul are obiceiul să se ascundă și în acest animal și astfel poate să fie trăsniță casa - Suceava; vulpile nu se apropie de leșurile câinilor nevolnici, dar devorează hoiturile câinilor care au fost răi - Suceava; cine vrea să aibă câine rău să-i taie coada și urechile, de când este pui, și să i le dea să le mănânce - Tecuci; cine primește în dar un pui de câine să-l plătească, pentru că altfel va avea drept pomână pe lumea cealaltă numai câini - Muntenia; femeia gravidă să nu dea cu piciorul în câini, fiindcă va naște copilul cu mult păr pe trup - Țara Oltului; din ce parte a satului latră câinii în noaptea sau dimineața Anului Nou, în acea parte se va mărita fata din casă - Țara Oltului; pentru a ațâța câinii să latre, se iese afară din casă cu un lingurar, având lingurile în el, sau călare pe un melesteu (făcăleț, sucitor) și, scuturând din lingurar, fetele sunt atente să audă din ce parte de sat latră câinii - Suceava; în ajunul Crăciunului (24 decembrie), fata nemăritată dintr-o familie strânge toate lingurile de la masă, iese cu ele în curte, le scutură în mână, făcându-le să scoată zgomot și, din ce parte a satului încep să latre câinii, din acea parte îi vor veni pețitori - Suceava; în seara Anului Nou (Sfântul Vasile), prima bucată, pe care un băiat sau o fată dorește să o mănânce, să fie pusă pe mânecă, să se iasă apoi afară din casă și, de unde se vor auzi că latră câinii, din acea parte de sat va lua soție sau soț - Vâlcea; dacă se aruncă pe un câine apa descântată, folosită la vindecarea unui bolnav, și el se scutură, este semn de însănătoșire a suferindului - Tecuci; este păcat să omori cățeei după ce au făcut ochi - Galați; nu este bine să fie asmuțit câinele în casă - Galați; să nu fie asmuțit câinele noaptea, pentru că acela care o face va muri - Vaslui; când urlă câinele pe lângă casă înseamnă că trage a pustietate, a pagubă sau a sărăcie - Teleorman; Galați; Moldova; Suceava; sau vestește moartea cuiva - Muntenia; Ialomița; Galați; Suceava; când urlă spre casă este semn că va muri cineva din acea casă sau că familia se va muta în altă parte - Iași; Suceava; va urma o nenorocire, când scheaună pe lângă casă - Suceava; este rău de pagubă, când câinele se târăște pe spate sau cu fundul de pământ - Moldova; groapa și măsura gropii sunt păzite până la înmormântare, ca nu cumva vreun câine să treacă peste ele, deoarece va mai muri cineva din familia răposatului - Muntenia; când latră fără motiv înseamnă că trec duhuri rele pe lângă casă - Galați; dacă un câine trece printre doi prieteni, relația acestora se strică - Moldova; când se gudură înseamnă că vine cineva în casă - Suceava; tot oaspeți înseamnă și când se tăvăleşte în ogradă - Galați; Iași; Suceava; va fi bine pentru casă, când își face excrementele înaintea scării - Suceava; când urinează pe pereții casei este semn că unul dintre soți nu prea trage cu casa: cățeaua o indică drept necredincioasă pe femeie, iar câinele pe bărbatul din familie; fiind necredincioși unul altuia, nici câinele nu se gudură pe lângă ei - Galați; Suceava; este semn rău când câinele privește cu insistență în ochii cuiva - Galați; indică un om rău cel pe care îl latră câinii cu vrăjmășie - Iași; când scurmă câinele în prispa casei, stăpânul va avea un necaz - Suceava; iar, dacă face gropi pe lângă casă, se crede că va muri cineva din acea casă - Muntenia; Suceava; copiii să nu călărească pe câini, deoarece nu vor mai crește - Moldova; când fulgeră și tună, să nu se stea pe lângă un câine, pentru că diavolul obișnuiește să se adăpostească și în părul câinilor și există astfel pericolul să fie trăsniți și cei din apropierea câinelui - Muntenia; Ialomița; după ce fată o vacă, placenta este dată unui câine, ca să o mănânce, dacă stăpânul dorește ca, la viitoarea fătare, să aibă de la vacă un vițel, iar, dacă dorește să aibă o vițică, dă placenta de mâncare unei cățele - Muntenia; cel ce visează câini înseamnă că are dușmani - Vaslui; când sforăie înseamnă moarte pentru cineva de-al casei - Teleorman; tot moarte înseamnă și când urlă sau doar scurmă în fața casei - Neamț; când se pune urzeala pentru pânză pe războiul de țesut, să

nu se lase să treacă vreun câine peste ea, sau pe sub ea, pentru că este rău de moarte - Vâlcea; va avea supărare mare cel alături de care își face nevoile câinele - Galați; se crede că este bântuită de nenorociri casa pe lângă care trăiește un câine negru - Suceava; dar este indicat ca tot omul să țină pe lângă casa lui măcar câte un câine negru, pentru a nu se atinge bolile de aceasta - Teleorman; se face strigoi mortul pe sub care este lăsat să treacă un câine - Galați; mușcătura de câine trece, la fel și sperietura de după mușcătură, sau doar sperietura, dacă este afumat cel mușcat sau speriat cu păr din sprâncenele și de pe capul aceluia câine - Muntenia; Suceava; mușcătura de câine trece, dacă se ia păr de la acel câine și i se dă foc, după care scrumul rămas se pune pe rană - Țara Oltului; câinele care a mușcat pe cineva să nu fie omorât, pentru că nu se mai vindecă rana pricinuită de mușcătură - Vaslui; dacă a fost cineva mușcat de un câine turbat, să fie afumat cu păr de la acel câine - Tecuci; Bihor; câinii turbați sunt arși, nu înainte de a se lua păr de la ei, care va fi folosit pentru afumarea tuturor vitelor care au fost mușcate de acel câine, ca să nu turbeze și ele și să li se vindece rănilor - Galați; câinele turbat este omorât și apoi ars, iar animalele sunt plimbate prin fumul ieșit de la foc, ca să fie ferite de turbare - Buzău; Galați; Botoșani; prin fumul scos de foc trec și toți oamenii din acea casă - Buzău; Tecuci; Suceava; capul de câine turbat, ars în foc, este bun în descântecele contra bolilor - Vaslui; Suceava; câinele care latră și apoi se duce spre stăpânul său, fără să se mai întoarcă spre cel lătrat, dă semn că în fapt vrea binele casei - Ialomița; femeia gravidă să nu dea cu piciorul în câine, că va naște copilul cu păr pe trup - Galați; femeia gravidă să nu dea cu piciorul în câine, că va naște un copil care va fi câinos la suflet - Muntenia; va urma război, când latră câinii la lună - Suceava; când nu plouă, este bine să se toarne apă pe un câine - Suceava; când este ger și câinele se tăvălește prin zăpadă sau se culcă pe ea este semn că vremea se va încălzi - Vaslui; Iași; Suceava; (2. MARIAN, I, p. 59; 2. GOROVEI, p. 8; 9; 38-40; 80; 95; 146; 156; 161; 182; 185; 189; 201; 203; 207; 221; 233-234; 244; 255; 258; 263; 264; 267; 280-284; GOLOPENȚIA, p. 82; 89; 121). Cel care vrea să treacă pe lângă un câine rău, fără să fie mușcat, trebuie să-și strângă maxilarele, să închidă ochii, să întindă mâinile în jos și, mergând înainte să zică: „*Orb te-a făcut mă-ta, orb să fii!*”; se crede că atunci când urlă noaptea, urlă la lună și prevestește moartea cuiva; va turba câinele care mănâncă porumb fiert în lapte; turbează câinele care înghite repetat mâncare caldă; omul să se ferească să-i sufle câinele în gură - Maramureș (BOGDAN, p. 45; 81; 103; 124). Cine vede un câine făcându-și nevoile cele mari să strângă pumnul, pentru că va primi bani - Muntenia (NOTE, Antonescu). În noaptea Anului Nou, fetele nemăritate iau o găină în brațe, după ce au măturat toată casa, se duc cu ea pe un colnic și, din ce ogradă aud câinii lătrând, acolo se vor mărita - Vrancea (2. STAHL, p. 187). Când câinele urlă în oglindă este semn că un membru al familiei va muri - Suceava (COJOCARU, p. 163). Dacă un câine începe să sape cu labele pământul, înseamnă că sapă groapa cuiva; cine visează că a ucis sau a rănit un câine înseamnă că dușmanul său va suferi o pagubă; visarea unui câine care latră este semn de ceartă cu un dușman; va trăi ani mulți cel care visează că s-a făcut câine; vestește sărăcie pentru cel care visează mulți câini lătrând; înseamnă boală sau vorbe rele din partea vrăjmașilor pentru cel care visează că a fost mușcat de un câine; visarea de câini mulți înseamnă mulți oameni potriviți; trebuie să fie foarte atent cel ce visează câine îndrăzneț; visarea de câini de talie mică înseamnă buni prieteni, iar a celor de talie mare înseamnă dușmani - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *găină-Anul Nou-câine*.

Cățelul Pământului. Contrar unor cercetători, care au calificat *cățelul-pământului* ca fiind doar o creație imaginară a teratologiei populare, mamiferul amintit este un rozător dintr-o altă specie (*Spalax*), ale cărei exemplare se caracterizează prin: sunt solitari, curajoși și agresivi când trebuie să se apere, foarte păgubitori mai cu seamă pentru câmpurile de cartofi din zonele de stepă; în România sunt cunoscute două specii și trei subspecii, cu răspândire mai mare în Dobrogea, estul Munteniei, sudul Moldovei, sud-estul Transilvaniei, în Dolj, Vâlcea și Giurgiu, precum și în toată Câmpia Dunării de Jos; are corpul alungit, capul turtit dorso-ventral; pe bot, pielea îi este tare, iar pe obraji prezintă niște pliuri de mușchi tari; sapă pământul cu incisivii și împinge pământul cu

botul, galeriile sale, ca și mușuroaiele rezultate, fiind rectilinii; consumă rădăcini, rizomi, dar și părți verzi ale plantelor, de preferință trifoi, lucernă, cartof, morcov etc. ; are blana de culoare vânătă-cenușie, ca a argintului oxidat, moale și durabilă, cu părul scurt, care se îndesește spre toamnă, când capătă un luciu deosebit; în spațiul românesc, animalul este cunoscut sub denumirile: *cățelul pământului, orbete, orbeț, țâncul pământului, țânc, cartofar, mușuroi, chior, porcuț*, în Muntenia și Transilvania mai fiind denumit *sobol și șomic*; denumirile enumerate și credințele demonstrează că, și în acest caz, este vorba de o percepție confuză a două vietăți distincte, datorată valorizării în exclusivitate a aspectelor exterioare; o legendă afirmă că Iuda, după ce l-a vândut pe Iisus, a fost pedepsit de către Dumnezeu să-și ducă viața în întunericul cel mai adânc al pământului, adică acolo unde se găsește capătul de jos al stâlpilor care susțin pământul, stâlpi pe care Iuda, din răutate, îi roade pentru a răsturna ordinea lumii; dar tot acolo stă de pază, pus de Dumnezeu, și „Cățelul-pământului”, care începe să latre, când stâlpii sunt gata să se surpe, Iuda oprindu-se astfel din acțiunea lui malefică; o credință general răspândită atestă că acest paznic al mormintelor și întunericului latră, sau apare metamorfozat în ogar sau copoi, numai în cumpăna nopții, între momentul asfințirii luceafărului de seară și cel al apariției pe bolta cerească a luceafărului de ziua, în unele zone menționându-se cântatul cocoșilor; în Vlașca, se crede că moare, dacă îl apucă pe afară lumina zilei și îl vede soarele; în Vaslui și vântul îl omoară; în Argeș, se crede că a fost blestemat să are și să construiască locuințe pentru broaște; se mai crede că „face ochi” numai după ce construiește douăsprezece mușuroaie în linie dreaptă - Galați, Tulcea; în alte zone, se crede că el vede doar nouă clipe, după care reintră în pământ, pentru a nu fi văzut de soare; omul văzut întâmplător de cățelul pământului va avea toată viața un somn greu, de unde și zicala, pentru cei care dorm adânc, că omul „*ascultă la cățelul pământului*”; de remarcat că, din cauza acestor date cu care este identificat în mentalitatea tradițională românească, apare prezent la tălpile stranelor sau a jilțurilor bisericesti din sec. al XVIII-lea (București, Vâlcea), unde are aspectul de animal malefic înfrânt de om; multe credințe sunt similare cu acelea despre cârțiță; în plus s-ar mai adăuga: bolnavul de epilepsie poate fi vindecat, dacă pune mâna pe el un copil mezin care a omorât cu acea mână pe țâncul pământului - Suceava; dacă animalul este omorât cu mâinile dispuse la spate, omul respectiv poate vindeca ugerile bolnave ale oilor - Câmpia Dunării, sud și sud-estul Transilvaniei (NANIA, p. 69; 71; 75; 76). În fauna românească, Cățelul Pământului sau orbetele (*Spalax microphthalmus*) este un mamifer din ordinul rozătoarelor, foarte asemănător cârțiței, având ochii ascunși sub piele; el trăiește în galerii făcute în pământ și se hrănește cu rădăcinile plantelor; într-o legendă din Muntenia, se spune că orbetele ar fi fost la început un câine, ca toți ceilalți câini, și păzea gospodăria unui om foarte bogat; într-una dintre călătoriile sale pe pământ, Dumnezeu a luat înfățișarea unui moșneag zdrențaros, care s-a oprit la poarta bogătaşului, acesta asmuțind câinele asupra lui, fără să mai întrebe ce dorește bătrânul; ca pedeapsă, Dumnezeu s-a uitat la ei, omul bogat prefăcându-se în scrum; câinele a orbit, s-a făcut mai mic de frică și a intrat în pământ; de atunci, cățelul pământului trăiește o viață subterană, pe lângă cimitirele din afara satelor, în preajma stâlpilor, crucilor și troițelor de hotare; seamănă cu un câine scund, lung, cu blana de culoare albă, cu ochii nu vede, are gura puternică și un glas strident; noaptea iese din pământ și umblă lătrând în prejma drumurilor, la marginea pădurilor și în pustietăți; cercetează mormintele și mușcă de nas și de urechi morții care nu au fost îngropați după datină, adică fără să li se pună un ban în mână sau între dinți, pentru a-și putea plăti obolul și a fi lăsați liniștiți în mormânt; îi înspăimântă și îi pedepsește pe cei care nu cred în forța lui, urmărindu-l să-l stârpească; lătratul lui strident prevestește moartea sau alte nenorociri pentru cel care-l aude în miez de noapte, între toaca din cer și cântatul cocoșilor (PRESA).

CÂMPIE

Pentru cine visează un câmp necultivat este semn de scumpire în viitor a produselor pe piață; visarea unui câmp pustiu înseamnă supărare; sau este semn că îl vor încerca sentimente de silă,

dacă visează câmpie sălbătică (plină de buruieni și scaiete); în schimb, dacă visează că se află într-un câmp înseamnă că va avea noroc; dacă visează câmp verde e semn de bogăție, noroc în dragoste sau urmarea unor zile bune pentru activitatea sa; fericire în căsnicie semnifică visul unui câmp acoperit cu fânețe și trifoi; dacă se visează arând un câmp înseamnă că va câștiga cu atât mai mult, cu cât silința sa va fi mai mare; dacă se visează cultivând un câmp este semn că munca sa va fi în curând răsplătită; dacă se visează cosind fânul de pe un câmp înseamnă că scopurile sale vor fi împlinite ceva mai târziu, nu imediat - Suceava (NOTE, Băncescu).

CÂNEPĂ (*Cannabis sativa* - DLRM, p. 152)

Este considerată sacră și infernală în același timp; ca să rodească, în ziua Sfântului Vasile (1 ianuarie, Anul Nou), bărbații și femeile beau și joacă; sau, în ziua Lăsatului de sec pentru intrarea în Postul Paștelui, dacă nu are cu cine altcineva, măcar și singură gospodina trebuie să tropăie prin casă, să joace, pentru a stimula rodirea și creșterea cânepii (EVSEEV, p. 84). Cânepa se seamănă de Armindenii (1 mai), dar nu când este lună-nouă și nici în zilele de miercuri și vineri, pentru că nu mai crește - Țara Oltului; ca să aibă parte de o bogată recoltă de cânepă, se crede că este bine să se dea un fuior de cânepă preotului care umblă cu botezul în ajunul sau în ziua de Bobotează (6 ianuarie), sau să se lege acest fuior chiar de crucea preotului, existând și credința că de acel fuior se vor prinde toate relele - Țara Oltului; Suceava; puțină sămânță de cânepă se pune într-o bucată de pânză, care apoi este legată la coarnele boilor care grăpează un ogor, în credința că acele semințe vor fi eficiente la descântatul de dureri și de sperietură - Muntenia; cordonul ombilical al nou-născutului se leagă cu un fir de cânepă de toamnă, și nu de vară, pentru că se crede că nu va avea urmași, deoarece cânepa de vară nu face semințe - Suceava; este păcat să se melițeze cânepa în intervalul de timp de la Paște și până în ziua de joi a Înălțării Domnului (Ispasul) - Suceava; cel ce pleacă la tribunal pentru un proces, să se lege cu ață din cânepă de vară peste mijloc, în jurul genunchilor și al gleznelor, la încheieturile mâinilor, ale coatelor și în jurul gâtului, pentru că astfel judecătorul se va uimi de ceea ce vede și va uita de adevărata pricină pe care o are de judecat - Tecuci; cine are junghiuri să răsucescă, la spate, un fuior din cânepă de vară, apoi să facă acelui fir nouă noduri, după care să se încingă cu firul cruciș, peste piept - Suceava; dacă se face plasă de pescuit din cânepă furată, se crede că în ea se va prinde mai mult pește - Moldova; cânepa luată de la crucea preotului, care vine în fiecare casă în ziua de Bobotează, este bună de folosit la plasele de pescuit, ca să prindă pește mai mult, așa cum se țin și copiii după preotul care umblă prin sat - Suceava; pentru că îi este urât să toarcă, nevăstuica poate fi gonită de prin gospodăria omului punând un fuior de cânepă pe un băț fixat în gard - Vaslui; linții la porci (*cistecerci*) se vindecă, dacă li se dă să mănânce, cu o jumătate de oră înainte de tăiere, sămânță de cânepă - Suceava (2. GOROVEI, p. 32; 41; 95; 116-117; 166; 191; 199; GOLOPENȚIA, p. 143-144; 2. BERDAN, p. 6). Când se seamănă cânepa, la sfârșit se aruncă în sus sacii în care a fost sămânța și în care se pune și un ou, ca planta să crească mare și frumoasă, să fie albă și moale - Maramureș (BOGDAN, p. 44). Semănăturile se presară cu resturile lemnoase rămase de la melițatul cânepii, pentru oprirea strigoilor, ori a celor *reîntorși*, care ar intenționa să ia mana holdelor - Banat (4. BOCȘE, p. 353). Se ung pomii cu un fel de terci, făcut din sămânță de cânepă, pentru a da rod bogat (PRESA). Uneori descântatul este însoțit de prezența unei sfori, confecționată din cânepă de vară, numită și *ață de junghi*; în timp ce se spune textul descântecului de trei ori, bolnavului i se pune în palmă sfoara din cânepă, încolăcită în așa fel încât la mijloc să rămână liber un cerc în care se presară puțină sare; la sfârșit, bolnavul trebuie să lingă puțină sare, apoi se leagă cu sfoara peste locul unde acuză că are junghiul - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 130-131). Dacă un copil are junghi, se ia o ață, făcută din cânepă de vară, toarsă din fuiorul care a fost pus la crucea pe care preotul o poartă în ajunul sau în ziua de Bobotează pe la casele oamenilor, se udă ața cu agheasmă și apoi leagă cu ea copilul în locul durerii; după ce i se face legătura cu ața, copilul este afumat prin aprinderea peticului textil folosit la ștergerea ouălor roșite pentru Paște, concomitent rostindu-se și un descântec - Bucovina

(3. MARIAN, II, p. 249-250). În ziua Anului Nou, când se întorc de la râu, unde au căutat să-și afle ursitul prin intermediul busuiocului pus în apă curgătoare, fetele iau sămânță de cânepă, se duc fiecare la locul unde sunt tăiate lemnele și seamănă puțină sămânță în acel loc; apoi își desfac un capăt al brâului și încep „a grăpa” semănătura, rostind totodată un descântec pentru a-și visa ursitul; după „grăpat”, se duc în casă, iau o oală cu apă neîncepută, o pun pe vatră și învărtind-o zic un alt descântec, ca să-l grăbească pe mire; lasă apoi oala cu apă să se încălzească, punând în ea și flori care au putere „fermecătoare” (busuioc, matocină, odolean, lemnul-Domnului, năvalnic etc.); o iau de pe foc, o toarnă într-o strachină sau covățică și se spală cu ea; toarnă apoi apa la loc în oală și o așează la capul lor, punând sub pernă și brâul, pe care l-au folosit ca „punte” la pârau și cu care au „grăpat” semănătura de cânepă, precum și inelul folosit tot la râu, crezând că-și vor visa viitorul soț; în alte părți, fetele ies cu ochii închiși din casă și se duc astfel până la locul unde sunt tăiate lemne și acolo seamănă puține semințe de cânepă; apoi se dezbracă de haine și „grăpează” cu acestea cânepa semănată, rostind și un descântec; se întorc în casă și pun hainele sub pernă, împreună cu o bucată de mămligă și puțină sare, fără să știe nimeni; când își pregătesc patul pentru culcare mai spun un descântec, astfel considerând că, peste noapte, își vor visa ursitul; sunt informații că și flăcăii procedează la fel; alte fete, după ce seamănă cânepa la tăietor și o „grăpează” cu catrința sau fusta, înconjoară de trei ori casa, în pielea goală fiind, iar după cel de al treilea înconjur se duc din nou la butuc, unde au semănat, iau de acolo sămânță de cânepă și țărână și văd în casă câte boabe au luat; câte boabe au apucat în mână atâți ani nu se vor mărita; unele spun că făcând acest lucru își văd și ursitul la spatele lor; dar, pentru că îl văd pe neașteptate, multe dintre ele se sperie și se îmbolnăvesc, uneori destul de grav; în Muntenia, în seara dinaintea Bobotezei, flăcăii sau numai o fată împreună cu mama ei, sau mai multe fete împreună eliberează vatra de jeratic, după ce aceasta s-a încins, și aruncă pe ea câte o sămânță de cânepă, rostind „*Acesta e X, de m-o iubi, să sară înspre mine!*”; direcția săriturii seminței indică valabilitatea sentimentelor; se procedează la fel cu două fire de păr, dacă acestea se unesc este semn că cei doi se iubesc; în Moldova și Bucovina, de Anul Nou, fetele aruncă în cuptorul încins mălai, ies afară și înconjoară, dezbrăcate, casa de două ori, apoi intră în casă și mai aruncă în cuptor semințe de cânepă, după care mai înconjoară goale pentru a treia oară casa, intră în fine în casă și, dacă aud sămânța de cânepă pocnind pe vatră, cred că se vor mărita în anul care urmează; în Transilvania, se crede chiar că, după ce grăpează bine cu cămașa semințele de cânepă, este bine ca acestea să nu se mai distingă din țărână, pentru că și ursiții lor vor fi buni și tăcuți ca pământul; dacă rămâne sămânță deasupra, spun că viitorii soți vor fi răi și săraci; fetele iau câteva fire de cânepă și o crenguță de busuioc din crucea preotului venit în fiecare casă în ajunul Bobotezei, mai adaugă un fir de năvalnic și unul de iarbă mare, le leagă pe toate cu firele de cânepă și le pun pe toate într-un loc în care să nu poată umbla nimeni (pe o șiră de paie, pe acoperișul unui porumbar etc.); dacă a doua zi vor găsi brumă, zăpadă, chiciură, promoroacă pe ele, este semn că ursitul le va fi bogat, firele fără nimic pe ele însemnând că viitorul soț va fi sărac și „gol”; în seara de ajun a Bobotezei (5/6 ianuarie), sub mai multe farfurii se pun diferite obiecte, fiecare având altă semnificație; astfel, flăcăul care indică farfuria sub care se află sămânță de cânepă sau de grâu se crede că va lua de soție o fată care îi va face mulți copii; se repetă de trei ori procedeul, pentru conturarea unui profil moral și fizic mai complex al viitoarei soții (2. MARIAN, I, p. 100-102; 140-142; II, p. 102; 109). În Bihor, aflarea ursitului se face cu două „păpuși” din cânepă, în fapt două fuioare, așezate unul lângă altul, pe care le aprind; dacă ele se apleacă unul spre celălalt, înseamnă că tinerii se vor căsători; când fuiorul fetei arde cu flacără este semn că ea se va mărita cu un băiat tânăr, iar, dacă arde mocnit parcă topindu-se, soțul ei va fi un bărbat văduv (PRESA). În descânțele de legat bărbatul sau amantul de casa femeii, aceasta ia cânepă de vară, îi face patru noduri, ținând mâinile la spate, apoi o leagă de un par al gardului, rostind totodată un descântec - Vâlcea (3. GOROVEI, p. 238). Înainte de a pleca la biserică pentru cununie, mireasa toarce un fir de cânepă, făcând pe el trei noduri, ca să rămână însărcinată și să nască abia din trei în trei ani - Gorj

(CĂRĂBIȘ, p. 84). Ploaia putea fi provocată, dacă se arunca în fântână cânepă verde - Dolj (ENACHE, p. 119). Cine visează cânepă va fi chemat la o nuntă, iar cine se visează torcând cânepă este semn că treburile casnice merg pe un drum fericit; are speranță într-un viitor bun cel ce se visează semănând cânepă, iar cel care se visează culegând-o va avea parte de o moștenire - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *cânepă-lemn-brâu-apă neîncepută-foc-flori-inel*; *cânepă-lemn-haine-mămăligă-sare*; *cânepă-busuioc-năvalnic-iarbă mare*.

CÂNTAR (A SE CÂNTĂRI)

Se crede că, dacă este cântărit imediat după naștere, copilul nu va putea fi niciodată deocheat, sau nu se vor mai prinde niciodată farmecele de el - Muntenia; Moldova; este bine ca omul să se cântărească ori de câte ori are prilejul, ca să fie ferit de boli și de vrăji - Suceava; în ziua prăznuirii Sfântului Gheorghe (23 aprilie), se obișnuiește ca oamenii să se cântărească, pentru ca farmecele să nu se atingă de ei - Muntenia; se crede că lupii vor ataca și vor mânca vitele, dacă se lasă prin sat, pentru timp îndelungat, cântarul dat cu împrumut vecinilor - Dolj (2. GOROVEI, p. 74; 84; 256). Cu deosebire, fetele și femeile cred că e recomandabil să se cântărească ele însele, în timpul anului, cât mai des posibil, pentru a alunga de la ele farmecele și vrăjile, deoarece cântarul (cumpăna) are formă de cruce - Suceava (NOTE, Băncescu). Când un om își dă sufletul, o femeie din familie ia un cântar și înconjoară mortul cu el, zicând: „*Când N se va scula/Și cu cântar va cântări/Atunci acasă va mai veni !*” - Banat (3. MARIAN, III, p. 311-313).

CÂNTEC (A CÂNȚA)

De remarcat că, în general, acțiunea de a cânta nu trebuie asociată cu nici un fel de altă activitate, această credință proiectând cântecul într-o zonă cvasi-sacrală; din această cauză, cântatul atrage după sine numai interdicții; astfel, cel (cea) care cântă, în timp ce se duce să ia apă de la fântână, precis va uita unde pune anumite lucruri - Moldova; nu este bine să se cânte sub așternut (în timp ce încă omul nu s-a dat jos din pat), pentru că acela care o face va fi bătut a doua zi - Tecuci; un bărbat nu trebuie să cânte după ce s-a așezat la masă, pentru că, se crede, nevasta lui va înnebuni - Bucovina; iar fata nemăritată, care va cânta în timp ce mănâncă, va avea parte de un soț repede mânios - Bucovina (2. GOROVEI, p. 11; 16; 133; 135). Dacă fata nemăritată cântă în timp ce se piaptăne sau se îmbăiază este semn că își va lua ca soț un bărbat prost - Suceava; în vis, cântatul din trompete (trâmbițe) și cântarea bisericească înseamnă bucurie; dacă, în vis, se aude doar melodie interpretată la vioară este semn de bucurie, dar, dacă și visează că se cântă din vioară înseamnă nefericire; cântecul interpretat la chitară, auzit în vis, înseamnă tot nefericire, mâhnire, chiar sărăcie și mizerie - Suceava (NOTE, Băncescu).

CÂRCÂIAC (CÂRCÂIAG) v. MIRIAPOD.

CÂRCIUMĂ

Ca să se scape de gândacii din casă, se iau nouă dintre ei și se duc într-o cârciumă, unde li se dă drumul, fără să vadă însă cineva - Suceava (2. GOROVEI, p. 101). Dacă visează cineva cârciumă (birt) înseamnă veselie; dacă se visează cârciumar (birtaș) este semn de tristețe; dar dacă se visează văzând cârciumar(i) înseamnă că va intra în posesia unor noutăți - Suceava (NOTE, Băncescu).

CÂRNAT

Simbol falic; în dimineața Anului Nou, fetele din Chioar, după ce întorc pe dos toate farfuriile din casă și îmbrăcămintea, pleacă la o apă din marginea satului, ducând cu ele câte un cârnat și o sticlă cu țuică; aici, ele încalecă pe cârnat și se învârtesc, cu sticla în mână, în jurul unei copci făcute în gheața apei, rostind totodată o invocație adresată Sfintei Vineri, prin care i se cere acesteia

ajutorul pentru aducerea flăcăilor la casele lor; la întoarcere, ascund cârnatul și sticla cu țuică într-un loc numai de ele știut, în perimetrul gospodăriei; când le vin pețitori, îi poftesc să guste din acest cârnat fript și să bea din țuică, în credința că aceștia le vor cere în căsătorie; sau îmbie la gustat drăguții pe care îi au, cu aceeași speranță (2. MARIAN, I, p. 99-100; 1. POP, p. 387). Cel care se visează mâncând cârnat va primi curând o vizită - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *An Nou-apă*(copcă în gheață)-*cârnat-alcool-rugăciune*. v. FĂCĂLEȚ.

CÂRNELEAGĂ (CÂRNELEGI)

Săptămâna antepenultimă din câșlegi, când zilele de miercuri și vineri nu sunt zile de post; în religia creștin-ortodoxă, este săptămâna antepenultimă din Postul Crăciunului (15 noiembrie-24 decembrie), în timpul căreia se poate mânca de dulce miercurea și vinerea (ȘĂINEANU, II, p. 262).

CÂRTIȚĂ (*Talpa europaea* - DLRM, p. 154)

Cunoscută și sub denumirile de *sobol*, *orbete* și *cristel*, cârțița trăiește în galeriile pe care și le sapă pe sub pământ, fiind asociată, în mentalitatea tradițională românească, cu spiritele malefice, infernale, demoniace, pentru că fuge de lumină, deci fuge de soare; aceste analogii o plasează imediat în economia descântecelor populare, alături de puterile și de stihiiile răului; fiindcă ridică mușuroaie deasupra pământului, acțiunea cârțiței devine sinonimă cu „*buba cea rea*”, deci cu un proces infecțios, care „coace”, în ascuns, pe sub piele, și erupe la suprafață pe neașteptate, aidoma unui mușuroi; legendele populare așează cârțița într-o ipostază interesantă, conform căreia ar fi fost, la începuturi, soră a Soarelui, dar s-a îndrăgostit de el și atunci tatăl lor, când a aflat vestea, a blestemat-o să devină cârțiță, adică să umble numai pe sub pământ; credințele populare o asociază cu *furca de tors*, *fusul* și *caierul*, evident fiind vorba aici de o speculare a analogiei dintre traseele subterane labirintice făcute de către cârțiță și încâlcirea lânii din caier; din această cauză, se crede că, pentru a feri straturile cu legume din grădina de acțiunea cârțiței, este suficient să se așeze la capătul răzorului o furcă de tors, având caier și fus, iar aceasta își va face de lucru cu ustensilele industriei casnice textile amintite și nu va mai acorda atenție straturilor; uneori, așezarea acestor obiecte este însoțită de îndemnul „*Toarce ori te du!*”, în urma căruia cârțița ar încerca să toarcă, nu reușește și, furioasă pe neputința ei, fuge (COMAN, I, p. 124; 125; 129; II, p. 40). O altă practică indică, la apariția multor mușuroaie în grădini, ca femeile să se ducă și să le îndemne astfel: „*Mă, nu săpa, /hai la biserică și te-i ruga!*”, ceea ce le-ar face pe cârțițe să-și mute acțiunea de săpare de galerii și de mușuroire pe spațiile din jurul bisericii - Bihor (PRESĂ). Când un om este bolnav de „*cârțiță*” (boală, la om și la animale, caracterizată printr-o inflamație de formă lunguiață), este indicat să prindă o cârțiță și să o omoare între degete, ținând mâinile la spate, ca să nu o vadă; dacă o vede, boala nu se mai vindecă - Vlașca; dar, în același timp, omul care poate să omoare o cârțiță, ținând mâinile la spate, capătă puterea de a vindeca femeile care suferă de boli de sân (dureri în timpul lactației sau scurgeri ale sânelui) - Ialomița; Tecuci, se mai crede că omul care poate strânge de gât o cârțiță, cu mâinile așezate la spate, devine puternic și sănătos - Neamț; este suficient să se atingă, cu două degete, o cârțiță și apoi cu acele degete să se frecționeze ușor zona gâtului afectată de boală („*de gâlci*”) pentru a vindeca pe cel bolnav - Neamț; este indicat, pentru cei care au abuzat în tinerețe de tot felul de bunătăți, să mănânce carne de cârțiță, uscată bine, ca să poată slăbi - Suceava; dar cârțița prinsă în luna martie se dă vacilor de mâncare, ca să se îngrașe - Argeș; în fine, se mai crede că, dacă face mușuroaie sub pereții casei, va muri cineva din acea familie (2. GOROVEI, p. 44; 145; 235; 246; 284; 285). Serie simbolică: *furcă de tors-caier-fus*. v. CÂINE.

CÂȘLEGI

Interval de timp între două posturi, în care creștin-ortodocșii au dezlegare a se hrăni cu produse

lactate și carne (ȘĂINEANU, II, p. 262). Totuși, după cum lesne se va putea observa, părerile sunt zonal împărțite, poporul nuanțând cu unele precizări; astfel, românul numește *câșlegi* toate zilele de dulce de peste an; răstimpul dintre Postul Crăciunului (practic din ziua de Crăciun - 25 decembrie) până la Postul Mare (Postul Paștelui) sau ajunul *patruzecimii* se numește, în unele locuri, *Dulcele Crăciunului*, iar, în alte zone, *Câșlegile-de-iarnă* sau *Cârnilegi*; ca să le deosebească de celelalte câșlegi de peste an (de pildă, *câșlegile-de-vară*, perioadă cuprinsă între Postul Sfinților Apostoli Petru și Pavel (10-28 iunie) și Postul Sfintei Marii (30 iunie-14 august; săptămâna din aceste câșlegi, în care în zilele de miercuri și vineri se mănâncă de dulce, se numește *hârți și cârnilegi* (2. MARIAN, I, p. 83-84). În fapt, această săptămână, mobilă în calendarul creștin-ortodox, deoarece se orientează după data în care este fixată Învierea Domnului (Paștele), debutează cu duminica a 33-a după Rusalii, numită și Duminica Vameșului și a Fariseului, și marchează Începutul Triodului (NOTE, Antonescu). De remarcat că, pretutindeni în țară, cele mai multe nunți se fac în *Câșlegile-de-iarnă* din rațiuni pur economice: gospodăriile au produsele agonisite de cu toamnă, nu se desfășoară munci agricole grele, iar fetele au timp pentru a-și pune în ordine zestrea, ca să nu le găsească pețitorii nepregătite; există chiar o anumită eșalonare a momentelor importante ale nunții, în sensul că *pețitul și logodna* au loc, de regulă, în perioada de la Crăciun (25 decembrie) la Bobotează (6 ianuarie), iar *cununiile* propriu-zise de la Bobotează până la Săptămâna Albă (săptămâna de dinainte de începutul Postului Mare); când sosesc *câșlegile*, fiecare fată mătură ostentativ dinspre pragul ușii spre interiorul încăperii, în credința că îi vor sosi mai curând pețitorii - Bucovina; pentru necazul de a nu-și fi găsit rostul marital, există și o strigătură sugestivă: „*Supărate-s fetele, /C-au trecut câșlegile, / Vine Săptămâna albă, /Nime-n lume nu le-ntreabă!*” - Satu Mare (2. MARIAN, I, p. 137-138). În satele din Țara Zarandului, perioada de la Crăciun și până la Lăsatul secului pentru intrarea în Postul Mare se numește *fârșang*, termen de origine germană (1. DASCĂLU, p. 22).

CEAFĂ

Se crede că acela care are ceafa pronunțat adâncită este un mare mincinos - Tecuci; Bucovina; este bine să fie atent și să se păzească de tot ceea ce-l înconjoară acela pe care îl mănâncă insistent ceafa - Tecuci; mama să nu-și sărute niciodată copilul la ceafă, pentru că acesta se înrăiește - Bucovina (2. GOROVEI, p. 41; 47; 59; 141).

CEAI

Când cineva bea ceai și i se varsă din întâmplare e semn bun - Buzău (2. GOROVEI, p. 47). Cine se visează preparând (fierbând) ceai, va fi calomniat; dacă se visează bând ceai, afacerile îi vor merge prost - Suceava (NOTE, Băncescu).

CEAPĂ (*Allium cepa* - DLRM, p. 130)

Ca să le vină laptele înapoi femeilor care l-au pierdut sau le-a fost luat de strigoaie, se ia o ceapă, se taie în patru părți și se mănâncă; sau o crestează, o lasă peste noapte pe ghizdul unei fântâni, în seara dinspre zile de miercuri sau de vineri, iar dimineața femeia o ia și o mănâncă, după care se crede că laptele va curge ca dintr-o fântână; sau femeia duce, joi seara, ceapa la marginea unei ape curgătoare, o fixează la mal cu o piatră, apoi dimineața îi pune sare și o mănâncă goală, după care laptele revine imediat și în cantitate mare; sau ceapa, după ce a stat în apă, se mănâncă a doua zi pe cormanul plugului, crezându-se că laptele se va întoarce la femeie, cum se întoarce brazda în urma cormanului; sau femeia duce ceapa la râu dimineața și apoi revine cu ea, legată cu o ață și târând-o până acasă, unde o mănâncă cu puțină pâine - Țara Oltului; „Calendarul de ceapă” se pregătește în seara dinaintea Anului Nou, când se iau 12 foi de ceapă, egale ca mărime, în fiecare dintre acestea punându-se puțină sare mărunță, fiecărei foi de ceapă dându-i-se numele unei luni din cele 12 ale anului, iar a doua zi se observă care dintre foi are mai multă apă în ea,

însemnând că acea lună va fi cea mai ploioasă; foile de ceapă se așează pe o masă sau se pun pe tocul dintre geamuri - Banat; Țara Oltului; Teleorman; Suceava; să nu se arunce în foc ceapă sau să se mănânce pielițele ei, pentru că îl vor dura ochii pe cel ce o face - Vâlcea; împletitura cozilor de ceapă în funie, după ruperea și folosirea bulbilor, se aruncă în drum, pentru ca rodul să fie bogat și anul următor - Suceava; cine are coșmaruri, visând nopți la rând un mort, să ia dimineața câte o ceapă, în trei zile de luni consecutive, și să o azvârle cu mâna dreaptă pe fereastră, stând cu spatele la aceasta, astfel crezându-se că duhul celui mort va avea de lucru cu ceapa și nu va mai bântui visul omului - Muntenia; cine visează mereu un mort să dea de pomană o ceapă - Suceava (2. GOROVEI, p. 47; 245; 254; 261; GOLOPENȚIA, p. 100-101; 145; CRISTEA, p. 43-44; PRESA). Are conotații simbolice doar bulbul plantei, din care se face „calendarul de ceapă”; în unele zone (Maramureș), se iau doi bulbi, se taie fiecare bulb în două, iar din mijlocul fiecăreia din cele patru jumătăți se scot câte trei foi; în alte zone (Banat), se taie o singură ceapă în două jumătăți, de unde sunt scoase câte șase foi, începând din mijloc; în fiecare dintre cele 12 foi, care semnifică lunile anului, se presară, în mod egal, sare; foile de ceapă se pun la fereastră sau sub un pat (sub o covată, ca să nu fie deranjate), iar a doua zi „se citesc” foile, interpretându-se ca fiind cea mai bogată în precipitații (ploaie sau zăpadă) luna corespunzătoare foii de ceapă mai plină cu apă; dacă numai un sfert din foaie este apoasă, atunci se crede că prima săptămână a lunii respective va fi mai umedă; din această cauză, în mod obișnuit, primele săptămâni ale fiecărei luni sunt interpretate ca fiind mai umede; în Maramureș, se crede că nu este bine să se mănânce ceapă cu „pieliță”, ca să se poată vedea bine și la bătrânețe (BOGDAN, p. 107; 135). „Calendarul de ceapă” se face, de obicei, în Ajunul Crăciunului, cu excepția Țării Moților, unde se practică în seara Anului Nou; tot în seara Anului Nou, în Bucovina, femeile pun la fereastră foi de ceapă, cu puțină sare în ele, după câți copii au; a doua zi dimineață, va avea mai mult noroc, în anul ce vine, acel copil a cărui foaie de ceapă este mai plină cu apă; tot în Bucovina, fetele nemăritate umplu pe jumătate cu sare foile de ceapă și unde se adună, până dimineața, mai multă apă, aceea crede că va avea mai mult noroc în dragoste în viitorul an; în satele din Munții Apuseni, din Bihor, din Transilvania, din Teleorman, din Moldova și din Bucovina, în seara dinspre Anul Nou, românii iau 12 foi de ceapă, le înșiră după ce pun în ele în mod egal sare mărunță, cam până la jumătatea foii, da fiecărei foi numele unei luni din an și apoi le lasă până a doua zi dimineața; în care foaie se află a doua zi mai multă apă, acea lună va fi mai ploioasă; în care foaie se află sare așa cum a fost pusă, acea lună va fi secetoasă, cu arșiță mare, iar foaia în care sarea va fi umedă doar pe jumătate, acea lună va fi schimbătoare (2. MARIAN, I, p. 8; 71; ROMAN, p. 4; 2. CHIVU, p. 243-244; PRESA). În Gorj, la descântecul de *rânză* (dureri abdominale la copii, considerate de către săteni a fi cauzate de deplasarea stomacului), copilul este apucat de picioare și întors cu capul în jos, după care este lovit ușor cu talpa picioarelor de pragul de sus al ușii; apoi este așezat în pat și pus să se dea de mai multe ori peste cap, pentru a-i reveni *rânza* la loc; pentru descântat însă, se taie și o ceapă în două, descântecul fiind făcut pe una dintre cele două jumătăți, cu un fir de mătură și un ac cu gămălie neagră; după rostirea descântecului, o jumătate de ceapă este pusă la buric, iar jumătatea descântată este dată bolnavului să o mănânce (CĂRĂBIȘ, p. 132-133). În Muntenia și Moldova se crede că, în cazul că un mort este visat mai multe nopți la rând chemând pe cineva din familie și că visul acesta îl afectează pe cel ce visează, acesta a doua zi dimineață da de pomană o ceapă, rostind că o da de sufletul celui mort; sau se pune trei dimineți consecutive cu spatele la fereastră, azvârlind afară o ceapă, considerând că mortul nu-l va mai bântui pe el, ci va avea de lucru cu ceapa; trebuie neapărat să spună ceva, pentru că se crede, în Muntenia și Buzău, că, din astfel de vise, se poate căpăta boala numită *lipitură* (3. MARIAN, III, p. 12). Cine se visează mâncând ceapă înseamnă că, după o perioadă de tristețe, va avea parte de bucurii; cine se visează că pune ceapă la copt înseamnă că va avea parte de calomnii; dar cine visează, simplu, ceapă sau praz înseamnă că va avea parte de amărăciune și silă de viață - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *ceapă-fântână-miercuri/vineri*; *ceapă-apă-sare*; *ceapă-apă-plug*; *ceapă-apă-pâine*; *ceapă-ziua de luni*

fereastră; ceapă-mătură-ac.

CEARĂ

În practicile de aflat ursitul sau destinul, care se organizează în noaptea Anului Nou, fata care indică vasul sub care se află un bulgăre de ceară va avea parte de un soț palid și bolnăvicios - Transilvania; Turda; sau se pune apă într-o strachină și se picură, dintr-o lumânare din ceară, aprinsă, două picături, câte una în puncte opuse ale vasului, una fiind a fetei, cealaltă fiind menită flăcăului pe care îl iubește fata, și, dacă cele două picături în plutirea lor pe suprafața apei se unesc, înseamnă că nunta se va face neapărat în anul care abia începe - Suceava; este mai bine ca lumânarea să fie una păstrată de la Paște și din ceară albă, iar apa să fie neînceptută - Neamț; Suceava; sau se fac două lumânările, care se fixează aprinse pe două coji de nucă, acestea urmând să plutească pe apă, în caz că se unesc nunta fiind un fapt sigur, iar, dacă vreuna dintre cele două lumânările se stinge în apă, va muri cel căreia i-a fost menită - Transilvania; Moldova; Suceava; interesant este ca, pentru simplificarea procedurii și a menirii, cojile de nucă purtând lumânările să fie dedicate în exclusivitate băieților, iar cele goale, fără lumânări, să fie doar ale fetelor - Moldova; sau alte fete iau o lumânărică subțire, din ceară curată, pe care o aprind și o lipesc de buza unui blid în care se află apă neînceptută, sunetul sfârâit al cerii picurate în apă indicând că fata se va mărita în curând și va pleca din casă - Suceava; sau unele fete fac mai multe lumânările și un fel de talgere mici ori luntrișoare, toate din ceară, apoi lipesc lumânările de luntrișoare și, după ce le menesc pe fiecare în parte, le lasă să plutească pe apa dintr-o strachină, arderea lumânării până la capăt însemnând viață până la adânci bătrâneți, dar arderea lumânării până la jumătatea ei semnificând moarte în floarea vârstei pentru cel căruia i s-a dedicat luntrișoara - Suceava; în ajunul Bobotezei (5 ianuarie), fetele îndrăgostite confecționează un omuleț din ceară, căruia îi dau numele iubitului, și îl lasă lângă cuptor, să se topească încet, pentru ca tot așa să se topească și inima iubitului după fată - Moldova (2. MARIAN, I, p. 55-56; 66-68; 142). Este păcat să se calce pe ceară sau să fie înjurată - Tecuci; ca să fie păzit de cele rele, copilului i se împletește în păr puțină ceară - Tecuci; în ajunul Anului Nou, fata nemăritată face două turțițe din ceară, în mijlocul cărora pune și câte o lumânărică, turțițele purtând una numele ei, cealaltă numele iubitului pe care îl dorește ca soț, le așează pe ambele într-un vas cu apă și, dacă în plutirea lor turțițele de ceară tind să se apropie și se întâlnesc, este semn că tinerii se vor căsători - Suceava; se crede că este păcat să se utilizeze ceara la ceruit podelele sau alte obiecte din casă - Banat; Galați; Iași; ceara scursă de la candelabru bisericii este folosită la făcut vrăji de dragoste - Vâlcea; ca să afle care le este viitorul mai apropiat, femeile topesc ceară și o toarnă apoi în apă și, dacă forma pe care o ia ceara este aceea de cruce, este semn că respectiva va muri - Suceava (2. GOROVEI, p. 47; 59; 145; 259). Înseamnă tristețe pentru cel care visează ceară galbenă și bucurie pentru cine visează ceară albă - Suceava (NOTE, Băncescu).

CEARTĂ (A SE CERTA)

Este bine ca, înainte de a se merge la semănatul cânepei, cei doi soți să simuleze că se ceartă, fiindcă numai așa cânepa va crește bine, dar în timp ce seamănă să nu mai rostească nici un cuvânt, fiindcă altfel cânepa va fi mâncată de vrăbii - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 143-144). Însă, în anumite momente importante din viața omului, cearta este de rău augur; astfel, se crede că, dacă, în timpul petrecerii nupțiale, două grupuri de tineri se iau la ceartă sau chiar la bătaie este semn că proaspăt căsătorii nu se vor înțelege în căsnicia lor - Țara Chioarului (1. POP, p. 290). A visa ceartă înseamnă noutate, schimbare spre bine, iar, dacă se visează cineva că el însuși se ceartă cu altcineva, este semn că în curând se va afla într-o societate plăcută - Suceava (NOTE, Băncescu).

CEAS

Mentalitatea tradițională românească îl percepe ca moment favorabil și moment defavorabil,

momente opozabile, *ceas bun și ceas rău*, conform urării: „*Să fie într-un ceas bun!*”; epilepticul mai este numit „*bolnav de ceasul rău*” (ȘĂINEANU, II, p. 224). Fără a fi personificate, ceasul bun și ceasul rău sunt forme ale ursitei, un episod, un moment al acesteia, uneori anterior determinat, alteori imprezibil: „*sunt ceasurile așa cum sunt și locurile rele, că nu le știm vedea și așa vine necazu' pe om*”; „*dacă un copil se naște în ceas bun, în toată viața lui va fi norocos și fericit, iară, dacă se naște în ceas rău, are să fie nefericit*” (2. GOROVEI, p. 168; 1. OLTEANU, p. 325). Copiilor născuți în ceasul-rău le va merge rău toată viața - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 91). v. PIAZĂ.

CEASORNIC

Se crede că el este chipul diavolului și că, în consecință, trebuie distrus - Tecuci (2. GOROVEI, p. 48). Când moare cineva, se oprește ceasul din casă până la înmormântare - Mureș (2. POP, p. 41). Cine se visează vânzând un ceasornic este semn că fericirea sa de acum e trecătoare; dacă visează ceasornic (pendulă) bătând ora, va face o călătorie; dacă se visează întorcând (armând) un ceasornic înseamnă că va avea succes în afaceri; dacă se visează stricând un ceasornic este semn de neliniște - Suceava (NOTE, Băncescu).

CEATĂ

În linii generale, dincolo de structura și numărul de indivizi, diferite de la zonă la zonă, constituirea unei cete comportă două feluri de relații: relații în cadrul cetei, între indivizi, conform funcției încredințate la alcătuirea cetei și relații statornicite între ceată și comunitatea rurală căreia îi aparține, ambele tipuri fiind impuse de tradiție; când începe Postul Crăciunului (15 noiembrie), junii se strâng la un loc și se constituie în confrerie, alegând comitetul ce dirijează lucrările: *birău, doi juni, doi pristavi și patru pârgari*; această adunare a junilor se numește *toană*, cuvânt care se aplică numai acestui fel de adunare; șeful singur răspunde pentru *toană*, în interiorul ei el are și funcție de *judcător*, adică judecă și pedepsește, prin excludere până la cinci săptămâni, pe feciori și pe fete, *vornicii* se îngrijesc de masă, de mâncat și de băut, *junii* se ocupă de încasarea banilor și tot ei sunt cei care merg la părinții fetelor, ca să le învoiască să vină la confrerie; *pristavii* supraveghează și controlează ceea ce face întreaga ceată, așa încât hotărârile șefului să fie puse în aplicare, tot ei fiind și cei care pot înlocui pe șef, iar *pârgarii* sunt executanți; *toana* dispune de o casă a ei, cedată temporar de cineva care poate locui în altă parte, din ajunul Crăciunului și până la 7 ianuarie (Sfântul Ioan Botezătorul); în ajunul Crăciunului, feciorii părăsesc familiile lor, ca să locuiască la *toană*, adică în casa lor, timp de aproape 12 zile; în satele cu locuitori mulți, sunt două *toane*, însă de generații diferite: una este a feciorilor până la 21 de ani, cealaltă a celor de peste 21 de ani, dar în nici una dintre ele nu se află tineri însurați; alegerea de *vătaf*, numit și *crai nou*, se poate face prin vot nominal, prin tragere la sorți, prin impunerea de sine, dar mai ales prin *ridicare de vătaf*, adică partizanii unuia dintre tineri îl ridică pe acesta în sus, ca să atingă cu capul *coarda*, sau podul (tavanul) casei, iar cei ce sunt împotriva îl trag în jos; dacă feciorul-candidat a reușit să atingă coarda cu capul, alegerea este confirmată, în caz contrar se propune un altul - Țara Oltului; în Oltenia, se remarcă, la ceata de feciori, că textul colindelor și gesturile au un puternic caracter de fecunditate, fapt întâlnit și la cetele călușărești din aceeași zonă, care sunt și ele tot solștițiale; colindătorii se așează pe jos, cu picioarele încrucișate sub ei, la gura sobei și, zgândărind în foc cu bețele lor numite *colinde*, zic o colindă în care urează toate acestea: porci grași, oameni sănătoși, boi trăgători, stupi, cai *încurători*, oi lănoase etc. , iar, la urmă, bani și sănătate; când a rostit aceste ultime cuvinte, *vătaful* se ridică în picioare și lovește plafonul casei cu *colinda*, ceea ce s-ar traduce cu „așa să fie”, gest care amintește pe cel de confirmare a *vătafului* în zonele ardelenesti; mai trebuie menționat că, în Oltenia, organizarea cetelor de copii urmează sistemul confreriei celor mai mari ca ei; în Banat, sunt cunoscute cete numărând 12 tineri, în alte zone ceata este compusă din 5-9 tineri, iar *vătaful* poate alege pe cine crede el de cuviință; se pare că ultima variantă este cea mai des întâlnită, cu observația că organizarea cetelor în spațiul ardelenesc și în

zonele care au fost sub ocupație austriacă prezintă o structură mai riguroasă, de tip paramilitar, în timp ce grupurile de tineri din Muntenia și Moldova au o organizare mai suplă, mai elastică, uneori chiar întâmplătoare; ceata posedă un repertoriu care poate număra între 5 și 60 de colinde; un colind, intitulat *Toader diaconul*, pe care ceata de flăcăi îl spunea probabil la casa în care se afla un Toader (serbat în timpul sărbătorilor populare, care preced echinocțiul de primăvară și care sunt la rândul lor „de început de an”), ne descrie crearea lumii, ceea ce confirmă credințele românești privitoare la *Sânthooderi*, feciori-cai, și care sunt varianta carpatică a mitului om-cal, centaurul indo-european; în partea vestică a României, colindătorii-copii poartă numele de *pițarei* sau *pițărăi*; cetele de *pițarei* se organizează în zorii zilei de 24 decembrie, momentul fiind așteptat și pregătit de multă vreme, deoarece copiii adună din timp, pe o colină din marginea satului, cantități de crengi și lemne, care vor fi arse în această dimineață; la lumina acestui foc, sunt aleși, de către câțiva feciori, asistați uneori de unul sau doi oameni în vârstă, copiii care vor compune cetele de *pițarei*, cu această ocazie făcându-se și unele exerciții cu rol competitiv și împărțindu-se *rangurile*:

- 1. Șef (vâtaf)** este copilul cu voce clară și fermă, de el trebuind să asculte toată ceata, uneori este mânăjit pe față cu funingine sau zgură;
- 2. Rândașul**, având doar o stea neagră pe frunte, are rolul de a rândui copiii la ușile caselor colindate, la rostirea colindelor și la primirea darurilor;
- 3. Câner** este cel care păzește ceata de câini;
- 4. Scobicei**, în principiu doi la număr, au rolul de a scobi în foc, în cărbunii aprinși și în cenușa din sobă cu bățul-*colinda*; când găsește în cenușă o turtă, o aruncă, pentru a muri dușmanii lui Hristos;
- 5. Focarii**, având rolul de a supraveghea focul;
- 6. Motcoșii** umblă prin camere și, dacă găsesc fuioare care ar fi trebuit să fie toarse, le încâlcesc;
- 7. Norocoșii** merg la cai, oi, porci, vite și păsări, ca să lovească cu bățul-*colindă* în animale sau în construcția care le adăpostește, urându-le astfel să fie grase, frumoase, rodnice; în general, durata existenței unei cete ține de la 24 decembrie până la 8 ianuarie; alegerea conducerii cetei se face la 6 decembrie (Sânnicoară), după colindatul celor care poartă numele de Nicolae; în zona muntoasă a județelor Bacău și Neamț, tot la 6 decembrie se constituie cetele de colindători, casa aleasă pentru întruniri și repetiții purtând numele de *Școala de urs*, între ceată și gazdă stabilindu-se relații de reciprocitate; de pildă, pentru permisiunea de a-i adăposti toată această perioadă de timp, tinerii se angajează să spargă și să aducă lemne, să care apă, să curețe grajdurile etc. , iar, în final, componenții grupurilor organizează masa de spargere a cetei la care participă și gazda; în sudul Transilvaniei, cetele poartă numele de *toane*, compuse din 7-15 tineri neînșurați, uneori sunt mai multe toane în același sat, toate cu structură ierarhică verticală, constituită din trei ranguri: **I.** jude sau vâtaf; **II.** doi feciori, din care unul este lochiitor de vâtaf; **III.** trei-patru tineri, chemători, stegari, bucătari; toți componenții *toanei* trebuie să fie tineri de încredere, unii vin pentru prima dată în ceată, au vârste între 14 și 21 de ani, cu credință în vâtaf, trebuie să aibă statură atletice, să fie muzicali și buni dansatori, știutori ai colindelor și tradițiilor confreriei; de regulă, un fecior talentat joacă rolul *cerbuțului* (masca), care poate fi purtată, ca în Hunedoara, de vâtaful însuși; scopurile confreriei sunt emanciparea tineretului de ambele sexe din comunitatea respectivă, integrarea permanentă a celor tineri, băieți și fete, menținerea ordinii între feciori și a eticii comune, evidențierea celor ce au vocații și nutresc neîncetat curajul, altruismul, cuviința; astăzi, în spațiul european, confreria de tineri apare numai la români, cu elemente și structură de tip arhaic, iar influențele care le-a primit în ultimele două secole, prin armată, administrație de stat și biserică, au inovat în parte terminologia funcțională; textele colindelor din repertoriul cetelor privesc în special pe copiii din prejma adolescenței, în vederea educării și inițierii lor, pentru o posibilă viitoare carieră de vânător și de ostaș; dar colindele „îl formează” și pe viitorul mire, deci crearea familiei; ele privesc cucerirea bărbăției prin asimilarea virtuților *calului*, a *șoimului*, a *vulturului*, a *berbecului*, ceea ce indică ocupația cea mai generală a tinerilor, în timp de pace, și cucerirea unei fete-prințese, viitoarea soție; prin vânarea *bourului*, a *corbului*, a *ciutei*, a *dulfului*, a *leului* și a *peștilor uriași* ai Dunării este pusă în evidență ocupația principală, care presupune și eroism, a satelor de munte sau a satelor pastorale, ele fiind cele mai bune păstrătoare ale tipurilor arhaice

de organizare a cetelor; în Transilvania, conducătorii cetelor de flăcăi poartă următoarele denumiri: *birău, primicer, vătaf, primar, jude, voievod, armașul mare, colcer sau colăcer, zaraf, voinic, crai-nou, căpitan, morcotan, primar mare, voinic mare, pârgar mare, jude mare*, chiar și *vițe-primar, vițe-jude*, denumiri care imită de regulă ierarhia administrativă locală, fiind întâlnită peste tot unde există confrerii și unde administrația a fost impusă din afară (BUHOICIU, p. 52; 55-56; 65; 67; 76-78; 81-83; 92; NOTE, Antonescu). Feciorii se prind uneori între ei *fârtați*, iar fetele *surate*, cu un anumit ritual, independent de cel al cetelor, în care caz legătura durează toată viața și este considerată ca fiind mai puternică decât cea dintre frații de sânge; cetele din Țara Oltului durează până la Sfântul Ion (7 ianuarie), în ultima zi desfăcând ceata, cu ceremonii care diferă de la sat la sat; în unele cete, deghizarea se face cu ajutorul măștilor, toate umane, nu zoomorfe, făcând și dansuri pe la toate răscrucile, obiceiul purtând numele semnificativ de *a bate tufa*, probabil pentru a alunga sufletele celor morți, după trecerea celor 12 zile, cât a fost deschis cerul și au putut veni pe pământ, participanții deghizându-se pentru a nu fi recunoscuți; tot cu acest prilej, al desfacerii cetelor *ard sălaşul*, adică scot în curte sau în uliță paiele pe care au dormit cele două săptămâni, le dau foc și sar peste ele, probabil o reminiscență a riturilor de purificare; în cadrul obiceiurilor legate de colindat, ceata trebuie să evidențieze trăsătura ei de „vitalitate maximă”, aceasta fiind cheia întregului complex ritualistic, fiind vorba de o forță care, în concepțiile magico-religioase străvechi, are putere de contaminare, fie de întinerire sau înviorare a oamenilor, fie de fecundare sau fertilizare magică a câmpurilor, dobitoacelor și chiar a femeilor; materialele înregistrate converg toate spre concluzia că grupurile organizate de feciori sunt *rămășița unor străvechi rituri de inițiere masculină și a unor cluburi de celibatari*; fenomenul a fost constatat și studiat la foarte multe popoare europene contemporane; el are, de altfel, o răspândire universală, fiind mijlocul prin care, în diferite faze ale dezvoltării istorice, clasele adulților instruesc, înainte de a le primi în rândul lor, noile generații; până foarte de curând, cetele de feciori au fost, în toate zonele etno-folclorice din România, organizații de inițiere a junilor și fetelor în joc, obiceiuri, cântece, reguli de viață, o școală de datini și bună-cuviință țărănească; ele erau, până în preajma celui de al doilea război mondial, *case de juni*, adică organizații de oameni neînsurați, cu o gazdă comună, activitate colectivă, gospodărie devălmașă de venituri și consum; cetele de inițiere au avut, cel puțin în perioada lor de înflorire, trei faze caracteristice: *plecarea din comunitate*, desprinderea de familie, femei și copii; o perioadă mai lungă sau mai scurtă de *școală*, de instrucție, răstimp în care învățăceii deprindeau ceea ce era necesar pentru trecerea în rândul adulților, fiind supuși unor încercări menite să-i călească și introduși în anumite secrete ale vârstelor adulte, și *reîntoarcerea* în comunitate, cu luarea în primire sau încadrarea în noua situație dobândită, de *inițiați*; ceata de feciori se încadrează între ceremoniile de *întoarcere*; trebuie să fi existat cândva și celălalt capăt al fenomenului, anume ceremonia de plecare și perioada de inițiere; aceasta pare a putea fi găsită în *ceata de călușari*, existând chiar, în Țara Oltului, dar și în alte zone, o legătură strânsă între acestea și cetele de juni (HERSENI, p. 6; 16; 131; 301; 303-304). Conducătorul unei confrerii, a unei cete de feciori este *vătaful*; peste tot, el are unul sau mai mulți locțiitori sau adjuncți, numiți *armaș, colceriu, sameș, stegar, pârgar, vornic, pristav* etc., în Țara Oltului, și *hocnog, marcotan, birău, căprar* etc., în Năsăud (MUȘLEA, II, p. 100). S-ar putea ca și înmormântarea vătafului junilor și proba de leșin a călușarilor să fie resturi din rituri de inițiere (4. POP, p. 135).

CEAȚĂ

Când toamna se lasă ceață deasă este semn că roadele se vor coace repede - Tecuci; dacă, după vreme rea, cade ceață este semn că vremea se va îndrepta - Botoșani; dar dacă se lasă ceață deasă este semn că vremea se va strica - Suceava; când ceața se urcă de pe coclauri, urmează ploaie, iar când negura cade și se lățește pe șesuri, mai întotdeauna se înseninează - Suceava (2. GOROVEI, p. 48; 263; 265; 2. MARIAN, I, p. 86-87). Este semn de boală pentru cel care visează ceață deasă; dar

se va vindeca de o boală cel care se visează trecând prin ceață; va avea parte de dureri de ochi cel care visează ceață în soare - Suceava (NOTE, Băncescu).

CEAUN

Cel ce păstrează ceaunul în afara casei își va trece vitele peste iarnă cu multe dificultăți - Tecuci; când ia foc fundul ceaunului este semn că vremea se va strica - Muntenia; Suceava; este semn de ploaie când, în timpul verii, arde ceaunul sau se zărește, arzând cu scânteii, funinginea de pe fundul acestuia - Suceava; Ialomița (2. GOROVEI, p. 48; 256; 265; 267). Va ploua când se aprinde funinginea de pe fundul ceaunului - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 146). Timp de trei săptămâni, cât vreo găină este cloșcă, nu se pune ceaunul cu gura în jos - Vrancea (2. STAHL, p. 186). În casa socrilor mari, tânăra mireasă se uită pe fundul ceaunului, ca să nască prunci cu ochi negri - Banat (1. LAZĂR, p. 268).

CENUȘĂ

În ajunurile Crăciunului și Bobotezei, adică în zilele de 24 decembrie și 5 ianuarie, femeile adună, pe nemâncate, cenușa din vatră și gunoiul de prin casă și îl păstrează, iar primăvara, când pregătesc straturile de legume din grădină, presară cenușa și gunoiul peste acestea, în credința că astfel roadele nu vor fi mâncate de felurite vietăți - Suceava; să se pună cenușă în semințele de grâu, care urmează a fi semănate, pentru ca lanul să nu fie atacat de *tăciune* (boală infecțioasă, mai ales a cerealelor, provocată de o ciupercă parazită și care se manifestă prin distrugerea țesutului vegetal și apariția în locul lui a unei pulberi de culoare neagră - ȘĂINEANU, V, p. 321) - Dolj; în ziua în care sunt prăznuiți cei 40 de Sfinți Mucenici (9 martie), femeile înconjoară casele lor, presărând o dâră de cenușă, pentru a zădărnici intrarea șerpilor în locuințe - Ialomița; cenușa nu se scoate afară din casă în zilele de luni și vineri, pentru ca uliul să nu atace găinile - Suceava; ca să nu se îmbolnăvească de deochi, se ia cenușă albă și se face un mic semn în fruntea copilului - Suceava; lupii vor ataca vitele, dacă se dă cu împrumut sau se scoate afară cenușa în zilele Filipilor (14-21 noiembrie) - Ialomița; va veni uliul la păsările din curtea celui care scoate afară cenușa în zilele de post ale săptămânii - Muntenia; Suceava; cenușa nu se aruncă în ogradă, deoarece este semn de sărăcie - Tecuci; cenușa este folosită în practicile medicinei populare, deoarece se crede că, printre lemnele din pădure, trec vânturile și măiestrele - Țara Oltului; să nu se lase niciodată multă cenușă în vatră, deoarece rămân urmele oalelor în ea și asta înseamnă că, la moarte, cel din casă va rămâne cu ochii și cu gura deschise - Tecuci; dacă varza face purici, ei pot fi stârpiți cernându-se peste ei cenușă, acțiunea fiind făcută de către o fată, dimineața încă pe întuneric și complet dezbrăcată - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 48; 75; 104; 128; 145; 203; 227; 239; GOLOPENȚIA, p. 73). Primul ou făcut într-un an de o puicuță trebuie rostogolit prin cenușa din vatră, crezându-se că așa cum se înmulțește cenușa în vatră, tot așa să se înmulțească și ouăle - Suceava (NOTE, Băncescu). Când cenușa în sobă se ține ghem este semn de vreme rea - Teleorman (2. CHIVU, p. 247). Cine visează cenușă rece va fi înșelat; înseamnă că va avea supărări în afaceri cel care visează cenușă arzând; fapte nesocotite îi vor altera imaginea publică celui care se visează aducând cenușă - Suceava (NOTE, Băncescu).

CER

Fără să aibă aceeași demnitate ontologică, precum îl acreditează civilizațiile tradiționale orientale, și în mentalitatea românilor cerul are funcție constitutivă și participă la geneza lumii, cu atât mai mult cu cât el este lăcașul lui Dumnezeu, al Soarelui și al Lunii, al stelelor și al norilor dătători de ploaie; la facerea lumii, cerul ar fi fost foarte aproape de pământ, dar omul nesăbuit și indiferent nu și-a dat seama de această „bunăvoință dumnezeiască” și o femeie a aruncat un scutec de la copil, de era să murdărească cerul; drept urmare, Dumnezeu înălță cerul, iar omul, simțindu-i lipsa, se hotărî să meargă și să ceară îndurare Atotputernicului; a luat carul mare cu patru boi și a pus în

el carul mic, candela, crucea de la biserică, fântâna din răscrucea drumurilor, barda, sfredelul, secera, coasa, plugul, rarița, câinele, cloșca cu pui, scroafa cu porcei, ciobanul, văcarul, porcarul, hora satului, precum și alte multe unelte; a mai luat cu sine grâu și porumb, ca să semene pe câmpiile întinse ale cerului; dar în cale i-a ieșit diavolul care, luându-se la ceartă cu pământeanul, a scos din traista sa balaurul și șarpele năzdrăvan, ursul, scorpia blestemată, calul furios și căpățâna de om, cu gândul de a-l înspăimânta pe om; cei doi se iau la trântă, timp în care se iscă și vântul turbat, dar câinele pune pe fugă calul, ciobanul zdrobește capul balaurului, văcarul alungă șarpele și îl taie cu barda, iar scorpia încremenește de furie; boii se sperie de urs și cârmesc oiștea, dar până la urmă ursul înlemnește de frica omului; de atunci, totul se vede pe cer: drumul pe care a mers pământeanul este Calea Laptelui, albită de laptele vărsat din gălețile ciobanului, când acesta a ucis balaurul, carul mare și carul mic, cloșca cu pui etc. ; se mai spune despre cer că l-ar fi făcut Dumnezeu dintr-un ciob de sticlă, ca să acopere Pământul și să-și ridice sieși lăcaș, sau l-a creat la rugămintele Soarelui și Lunii, cărora le venea greu mergând prin aer, fără să aibă pe ce se sprijini; după ce l-a făcut, demiurgul s-a urcat în cer, „în cel de-al nouălea, pentru că nouă sunt”, diavolului lăsându-i pe cel de jos; furios pentru jignirea adusă, diavolul cu ai lui au început să plănuiască un adevărat război, menit să-l detroneze pe Dumnezeu, astfel că luă hotărârea să împuște cerul de sus; Dumnezeu a răspuns trăgând cu tunul, omorând și rănind toți dracii; în alte variante, dracii construiesc munți și ziduri cu gândul de a uzurpa autoritatea demiurgului, dar tot cu tunul se restabilește echilibrul ceresc, de data aceasta autorul detunerii distrugătoare fiind Sfântul Ilie; oricum, cerul este conceput ca o movilă nemărginită, care se sprijină pe stâlpi sau pe umerii lui Samson cel Tare; nu doar că are soare și lună, stele și nori, dar, „acolo sus, la Dumnezeu, sunt de toate, ca și aici, pe pământ” (VLĂDUȚESCU, p. 84-85). În mentalitatea tradițională, cerul este „așternutul picioarelor lui Dumnezeu”; alții cred că oamenii nu văd cerul, ci doar albăstrimea lei, fiindcă este foarte departe - Vrancea; se spune că ar fi un pod, de la care în sus ar fi lumea cerească, iar în jos cea pământească; podul ar fi închipuit ca o boltă de fier groasă, așezată pe apa care înconjoară pământul și pe stâlpi, dar având și uși pe unde umblă făpturile îngerești ca să ducă lui Dumnezeu știrile de pe pământ - Botoșani; alții cred că el nu este făcut dintr-o singură bucată, ci din două bucăți care se îmbină, ceea ce i-ar permite să se deschidă, Calea Laptelui fiind cea care arată pe unde se face îmbinarea (OTESCU, p. 59). Se crede că există șapte ceruri așezate succesiv pe verticală, ploile căzând tot succesiv; omul așteaptă ploile ultimului cer, cel de deasupra lumii terestre, care mai întâi intră în pământ și apoi se scurg până la noi; când este secetă, singura mângâiere a omului e aceea că suferă la fel și neamurile celor șapte ceruri - Tecuci; când se deschide cerul, oamenii își fac cruce și se roagă să li se dea binele de pe cealaltă lume - Moldova (2. GOROVEI, p. 48; 49). Locuitorii satelor au populat cerul cu toate realitățile vieții lor sociale, dând acestui spațiu o semnificație umană, antropomorfă; astfel satul este proiectat pe cer, unde se pot găsi Calea Robilor, Hora Satului, Fata Mare din Horă, cele două care - Mare și Mic, Rarița, Oile, Lupul și Ciobanul, Comoara Făgăduită, Sfredelul, Cloșca cu Pui, Crucea și Cei Trei Crai de la Răsărit (URSACHE, P. 71). Cerul arată ca o movilă nemărginită, pe care umblă Sfântul Ilie în car, fie pentru a se plimba, fie cu treburi de ale casei; fiind lucru sfânt, carul nu trebuie să fie văzut de oameni și de aceea se umple cerul de nori, împiedicând astfel oamenii să îl zărească; ca să nu alunece în mersul său, carul are pe talpa roților cuie mari, care găuresc însă bolta cerească, lăsând să curgă ploaia - Tecuci (2. GOROVEI, p. 48). Deasupra pământului, acolo unde se vede albastru, este cerul în care locuiesc Dumnezeu cu Iisus Hristos, sfinții și îngerii; tot acolo se află Raiul și iadul; în vremuri mai îndepărtate, din cer ar fi căzut pe pământ scrisori, în care oamenii erau sfătuiți să se pocăiască, să țină posturile și să fie credincioși - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 105). Se crede că, în noaptea dinspre Duminica Paștelui, până la miezul nopții, în fiecare an se deschide cerul și cine veghează și-l vede deschis va primi de la Dumnezeu tot ce acesta dorește - Bucovina (2. BERDAN, p. 7). Dacă cerul este noros în noaptea Anului Nou (noaptea Sfântului Vasile) și fără stele, ca să se poată citi în ele ursita fiecărui om, este semn că în anul ce vine nu vor umbla pe la fete mulți pețitori și, în

consecință, nici prea multe nunți nu vor fi prin sate - Transilvania (3. MARIAN, I, p. 97). Când, la asfințitul soarelui, cerul este roșu spre răsărit înseamnă că vântul va bate cu mare intensitate - Bucovina; cine visează cer senin, cu stele, înseamnă că va primi o moștenire; cerul întunecat sau roșu semnifică supărare; dacă visează cineva că zboară spre cer înseamnă bucurie, dar dacă se visează înălțându-se la cer nu este deloc bine - Suceava (NOTE, Băncescu).

CERB (*Cervus elaphus* - DLRM, p. 134)

În folclorul românesc, cerbul și ciuta beneficiază, în raport cu celelalte animale sălbatice, de un statut aparte, de un prestigiu ieșit din comun; conform unor atestări populare, aceste viețuitoare sunt „considerate mai bune chiar decât vitele, plăcute munților: iarna, crengile copacilor singure se pleacă, ca să mănânce mugurii”; mai „bune” decât vitele nu trebuie înțeles în sensul de mai „utile”, ci de mai „curate” decât acestea; de altfel, ciuta și cerbul hălăduiesc întotdeauna prin locuri inaccesibile, oprite omului, prin locuri fabuloase, în poieni îndepărtate, pe munți sălbatici, acolo unde „iarba necălcată” și „apa netulburată” simbolizează natura expansivă, pură, liberă, cu dimensiuni și ecouri mitice; cele două viețuitoare reprezintă imaginea emblematică a naturii, în ipostaza ei sălbatică, primordială; cu aceste valori, cerbul și ciuta sunt folosite adesea pentru a semnifica ruperea de orizontul social, integrarea în stihial; în unele variante ale baladei „Meșterul Manole”, pruncul părăsit este crescut și alăptat de ciutele fecunde, arhetipale; în doine, haiducul rupt de semenii lui se înfrățește cu căprioara; trăind în adâncimile sacre ale codrului, fiind pure și nepătate, cerbul și ciuta polarizează numeroase atribute pozitive, benefice; de aceea, ele dispun de un surplus de sacralitate, fapt care le acordă un surplus de prestigiu și autoritate; ele sunt animale „curate”, exemplare, animale „puternice” și fecunde, donatoare de energie și bunăstare; această determinare mitologică explică de ce ciuta și cerbul se ivesc în același context epic - vânătoarea eroică; în universul de simboluri al colindei, vânarea cerbului *tretior* ori a ciutei „fără splină” constituie un gest ritual, un act eroic în măsură să ofere tânărului consacrarea, prestigiul social și dreptul la căsătorie, legate de vechi rituri de inițiere feciorească și de credințe cu caracter totemic și magic; la rădăcina lor se află probabil urme ale unui cult autohton al cervidelor; există dovezi evidente că cerbul a fost vânat încă din paleolitic și că oasele și coarnele sale au fost intens folosite pentru realizarea unor unelte (ace, cuțite, brăzdare de plug) sau obiecte de cult; ulterior, vânarea cerbului și a ciutei a devenit un privilegiu al domnitorilor și al marilor boieri; de altfel, în Evul Mediu, căprioara constituie un dar ritual în cadrul sărbătorilor de iarnă; ipoteza care atribuie cerbului rolul de stihie a firii, de emblemă a naturii nedomesticite, este întărită de celălalt motiv declanșator al conflictului (din balade): agresiunea cerbului, care coboară din munte în sat, intră în livada ori câmpul eroului, îi mănâncă merele ori îi culcă la pământ spicele coapte; este aici o provocare, o intruziune; unele colinde păstrează probabil ecouri ale sacrificiului cerbului pentru asigurarea dăinuirii construcțiilor; vânarea cerbului, ca o etapă necesară a riturilor de trecere nupțială, prin care mirele trebuie să-și dovedească bărbăția, și-a păstrat ecoul în colinda din ținutul Hunedoarei; deci sacrificiul asigură durata casei concrete, susține în plan mitic temeinicia clădirii propriu-zise; totuși „casa” nu are valoare „denotativă” în aceste texte, ci metaforică (conotativă): ea reprezintă „vatra”, familia și, într-un sens superior, neamul, adică valorile tradiționale care dau esența și durată actului marital; deci: nuntă - început de lume; vânarea cerbului - sacrificarea animalului cosmic; făurirea „casei” din trupul acestuia - crearea cosmosului din corpul animalului mitic; cerbul reprezintă astfel un „strămoș totemic”, cu rol de „protector al familiei”, care oferă „viața”, o consacră, o face reală, integrând-o în antropocosmos; cerbul facilitează un salt ontologic, o rupere de nivel; el este deci un operator într-un act de depășire a condiției inițiale; eroul, aruncat de coarnele cerbului „peste munți cărunți”, pătrunde în altă lume și aduce de acolo un obiect sau un personaj dotat cu atribute și puteri fabuloase; în descântece, același gest permite intrarea pe tărâmul stăpânit de puterile malefice și găsirea cauzei bolii; inversând aceste imagini, alte descântece utilizează „luatul în coarne” ca un act demonic, declanșator al bolii și al suferinței;

În aceste cazuri, motivul „luatului în coarne” este „recitat” din perspectiva codului specific descântecului; acesta elimină conotațiile mitologice (cerbul sacru, trecerea de pe un tărâm pe altul, saltul ontologic) și păstrează numai nivelul referențial, gestul concret, dureros, al luării în coarne și al prăbușirii la pământ; în felul acesta, zborul consacrat este înlocuit cu o cădere malefică, generatoare de boală și suferință, iar cerbul stihial apare ca un animal răuvoitor, aproape demonic; o credință străveche și general răspândită afirmă că animalul care conduce o haită sau o turmă nu este numai unul obișnuit, ci unul năzdrăvan, dotat cu atribute și puteri ieșite din comun, această imagine mitologică este întărită de o realitate de natură biologică: cârdul este condus de o ciută care merge în frunte mereu cercetând; toată grija conducerii cârdului cade în grija unei ciute de 6-7 ani, cunoscătoare și trecută prin multe; urmărirea și vânarea ciutei reprezintă un sacrificiu fertilizator prin omorârea animalului arhetip, a „mumei-ciutelor”, eroul hrănește pământul cu sângele viețuitoarei sacre și asigură bogăția și fecunditatea câmpurilor; în ordinea mitului, vânătoarea capătă ecouri cosmogonice, deoarece fără ea pământul ar fi sterp și holdele nu ar rodi: „Și-n suliți o luară/Și pe mal o aruncară, /Frumușel gâtu-i tăiară, /Dete sânge locului/Și mană pământului, /Dete păr la trăistari, /Pielea pe la tăbăcari, /Carnea pe la măcelari, /Oasele la fluierari, /Mațele pe la strunari, /Ungele la păhărari!”; finalitatea întregii acțiuni nu mai este acum una inițiativă, nu mai vizează dobândirea prestigiului individual și consacrarea eroică; viteazul îndeplinește actul ceremonial nu pentru sine, ci pentru colectivitatea întregă; rostul vânătorii este unul de factură agrară, animalul-victimă fertilizând întreaga fire și asigurând belșugul recoltei; rolul de animal arhetip, de fecundator al întregii naturi, este asumat, în egală măsură, și de cerb; tot în sensul asigurării fertilității trebuie interpretate și textele în care cerbul este chemat „să sară” peste lanuri și câmpuri; în limbajul popular, „a sări” înseamnă, atunci când verbul se referă la animal, „a fecunda”; pornind de la această constatare, invitația la sărit este legată de speranța pentru „*roada codrului*”, „*mana grânelor*” etc. ; cerbul divin, divinitatea din brădet, fecundează vântul și pământul, muntele și țarina și asigură roade bune tuturor și sănătate pentru oameni; deci cerbul stimulează energiile naturii printr-un gest magic, gest care are la bază contactul direct între animalul sacru și pământul sterp sau uscat; sacrificiul întemeietor este astfel înlocuit printr-un model analogic al fecundării; coarnele bogate ale cerbului inspiră, în folclorul românesc, această laudă a animalului care pretinde „*Că el își întrece/Cu coarnele lui/Fala bradului!*”; și tot ele, precum și atributele fecundatoare ale acestei figuri mitologice, susțin, în plan simbolic, riturile și jocurile de Anul Nou consacrate măștii de cerb; cercetătorii consideră că masca de cerb reprezintă întruparea pământească a soarelui, personificat ca zeu, în mersul lui prin zodiac; totodată, masca de cerb este văzută și ca un simbol al junelui prin excelență, principiul însuși al tinereții masculine, care asigură, prin coborârea lui în sat, fecunditatea, vigoarea și sănătatea tuturor; într-un cântec de jelire a cerbului bolnav, cauza suferinței sale este de natură erotică; renașterea animalului-mască, a figurii sacrale care întrupează energiile firii, reprezintă o explozie de vitalitate, un surplus necesar de putere care duce la sporirea fertilității naturii, a câmpurilor și holdelor; acest cerb, care amintește de taurul „ferecat”, aduce cu sine obiectele sacre, pe care ceata le dăruie familiei gospodarului: covor, brâu, bani, și, alteori, arme, masă, cunună; ca și masca, cerbul fantastic posedă un surplus de putere stihială, putere care se concretizează fie printr-un act magic (săritul - în text, jocul - în ceremonial), fie printr-un dar magic (intrarea lui în curte - în rit, aducerea unor obiecte sacre - în text); fiecare dintre darurile pe care cerbul le poartă pe spinarea sa individualizează o categorie a familiei, simbolizează o dimensiune a miticului și anticipează împlinirea unui destin individual: masca - gazda mare - bogăție - viață îmbelșugată; armele - feciorii - putere eroică - consacrarea socială; cununa - fetele - fecunditate - împlinirea maritală; fata, viitoarea soție, aflată în leagănul din coarnele cerbului, este condusă de acesta, prin apele revărsate, către mirele ei, incertitudinea condiției ei liminale este conotată mitologic, în colindă, prin imaginea potopului (haosul ce precede facerea lumii, adică, în acest context, întemeierea familiei) și prin sacrificiul cerbului (animalul primordial prin jertfa căruia ia

ființă cosmosul, mutans mutandis, casa, familia și destinul tinerilor căsătoriți); luat în sine, cerbul cu leagăn în coarne este un simbol al vieții veșnice, al renașterii firii, al fecundității și belșugului; dar adesea el apare și călătorind de la un tărâm la altul; astfel, chipul său se completează cu o nouă dimensiune, aceea de animal-ghid și, eventual, psihopomp; revenind mereu, exprimând ciclurile veșnice ale naturii, cerbul trebuie „să treacă” de la un nivel la altul al existenței, de la împlinire la pieire, de la lumea „*cea neagră*” la lumea „*cea dalbă*”; ca animal funerar, el apare drept purtător și conducător, în leagănul său, al sufletelor celor „priebegi”; singular, apare în bocetele din Gorj, probabil din contaminarea cu colindele (adică un cerb cu leagăn în coarne, urmând a duce în el pe cel mort); se pare deci că ori de câte ori apare cerbul cu leagăn în coarne, călător peste marile praguri, finalitatea traseului său este una direct maritală și, implicit, fertilizatoare: animalul fabulos duce sau conduce pe unul din participanții la căsătorie către alesul său; în transformarea cerbului în animal psihopomp, un rol deosebit revine imaginilor „trecerii mării”, cu vădite semnificații funerare, și „leagănului”, utilizat deseori, în bocete, ca mijloc de acces dintr-o lume în alta; cu excepția acestor contexte, singulare totuși, cerbul nu conturează, în folclorul românesc, profilul unui animal psihopomp; cerbul și ciuta, așa cum apar ele în folclorul românesc, relevă numeroase conotații simbolice arhaice, pe firul cărora se coboară spre mituri de factură cosmogonică, spre imagini ale ființelor primordiale, ale viețuitoarelor stăpâne peste energiile și tainele firii, ale animalelor fecunde, donatoare de viață și putere, călătoare și ghid între diversele paliere ale lumii, protectoare ale tinerilor inițiați (COMAN, I, p. 159-165; 167; 169-173). Varietatea carpatică a cerbului este cea mai dezvoltată din Europa, existând în pădurile românești exemplare de cerbi de peste 300 kg (trupul eviscerat), având coarne de peste 1, 25 m și de 13-14 kg; documentele atestă că în Carpați pot fi întâlnite „turme de cerbi, căprioare și ciute”, un vânător putând captura, într-o singură zi, până la 24 de cerbi sau 40 de căprioare; în textele folclorice, el este un animal-călăuză; cerbul este victimă sigură și „de bunăvoie”, ca și leul în colinde, aparținând aceleiași familii de fiare cu un excepțional rol magic, ca bourul și leul, și care trimite mai întâi la virilitatea junelui vânător; în colinda pentru „*fata mare*”, „prietenia” dintre cerb și fată este atât de „străveche”, încât trebuie să fie înțeleasă atât prin tradiția care s-a păstrat la traco-eleni, prin Artemis, zeița vânătoarei și patroană a fiarelor pădurii, a cărei curte era formată din cerbi și ciute, cât și prin practica domesticirii unor animale, cum ar fi bourul în spațiul românesc, sau renul în cel arctic; jucătorul care poartă masca cerbuțului este considerat „păgân” în timpul colindatului, întocmai ca și alte personaje teatrale de la procesiunile echinocțiale, îndeosebi de la Rusalii, feciorul-cerb repezindu-se la fete și femei în timpul dansului, contact care este judecat ca fiind de bun augur, la fel ca și în cazul altor ceremonii cu măști; acest jucător se va mărturisi și împărtăși la Lăsatul de sec (15 noiembrie), apoi abia după Bobotează (6 ianuarie) va fi primit la biserică; totuși, confreria de feciori, cu masca și lăutarii (care nu fac parte din confrerie, sunt tocmiți anume) este binecuvântată de preotul din sat înainte de a pleca pentru colindat; este de reținut cât este de adâncă această conviețuire dintre „păgân” și „creștin” la români, după cum trebuie remarcată varietatea textelor de colind din repertoriul aceleiași cete, pentru că se ține seama de împărțirea societății după etate, după profesii și după alte particularități care diferă de la sat la sat; masca cerbuțului se desface la „Ajunul Crăciunului mic” (31 decembrie) sau a doua zi, dar confreria își continuă existența până la Bobotează; după cum se știe, ospățul sau „masa mare” la nuntă are loc duminica după amiază și este angajat să sprijine magia fertilității; celelalte mese, de la nănași sau de la părinții mirilor, au un caracter mai laic; de aceea, a vâna un cerb pentru ospăț, unde se declanșează nașterea unei noi familii, este un act sacru, de unde și punerea în gura cerbului a acceptării să fie mâncat la masa mare, din coarnele sale să bea nuntașii etc. ; de altfel, tot ce se face la ospățul nunții, tot ce se spune, se cântă, se joacă, totul este pătruns de credința magico-religioasă care privește viitorul tinerei familii, dorit prosper, îndelungat, fericit (BUHOCIU, p. 56-57; 83; 114; 120; 136). Într-o colindă din Țara Oltului, „armele” sunt date feciorului-gazdă, „masa” dată jupânesei-gazdă, iar „cerbul cu totul” este dat jupânului-gazdă;

textul trebuie interpretat ca fiind nupțial, pentru că aici cerbul simbolizează mirele, ca și bradul, iar, pe un plan mai complex, ca și Dumnezeu amestecat printre colindători, ca și borița sau turca, adică junele prin excelență, principiul însuși al tinereții masculine, care fetelor le rezolvă căsătoria, junilor forța și succesul, câmpurilor, dobitoacelor și femeilor fecunditatea, copiilor creșterea, tuturor vigoarea și sănătatea, iar morților nemurirea; pe toate acestea le dăruiește prin simpla prezență a lui și cu atât mai mult se poate folosi, în sens magic, de aceste daruri cel care îl poate prinde și deci i le poate lua; în alte variante de colind din Țara Oltului, Sfântul Ion este îndemnat să sară peste roada codrilor, mana grânelor și sănătatea oamenilor; nu încapă nici o îndoială că Sfântul Ion acoperă o altă ființă sfântă (creștinește, este o profanare), care poate să facă acest lucru după rosturi străvechi; sunt pline colindele românești de sfinți Ion care apar în chip de cerb; zeitatea străveche invocată ca să sară este cerbul, care face lucrul acesta în mod obișnuit; numai că „a sări”, în Țara Oltului, dar și în alte părți, înseamnă două lucruri: **1.** a sări în sens propriu; **2.** a fecunda (numai pentru patrupeze): taur care sare vaca sau pe vacă, armăsar care sare iapa sau pe iapă, cerb care sare ciuta; astfel se poate înțelege și cauza pentru care invitația la sărit este legată fără ocoliș de speranța pentru „*roada codrilor*”, „*mana grânelor*” etc. ; cerbul divin, divinitatea din brădet, fecundează, more animalico, vântul și pământul, muntele și țarina și asigură roade bune tuturor, până și sănătatea pentru oameni (HERSENI, p. 190; 222). În terapia veterinară tradițională, în Bihor există o specie de cerbi care au copitele negre și despre care se crede că pot fi folosite în vindecarea epilepsiei; din pielea acestor animale, se confecționează cingători speciale, care sunt frecate pe pânțele cailor ce nu pot urina și îi fac pe aceștia să urineze (**1.** BOCȘE, p. 51-52). Este semn că vor îngheța apele, când cerbii încep să urineze în ele - Tecuci (**2.** GOROVEI, p. 49). Pentru cine visează cerb înseamnă nenorocire, iar pentru cel care visează că împușcă un cerb înseamnă că va cauza un necaz unui prieten - Suceava (NOTE, Băncescu).

CERC

Când oamenii au început să creadă și în puteri invizibile, dar ostile (duhuri necurate, spiritele morților etc.), ei nu și-au putut imagina alt sistem de apărare decât cel existent în realitate, fiind într-adevăr eficient, astfel încât *roata*, *cercul*, *ocolul* au devenit mijloace magice de apărare, mergând până la „cercul magic” al magicienilor docti (HERSENI, p. 257). *Cercul*, *roata*, *ocolul* au devenit, în timp, mijloace magice de apărare, pornind de la distribuția în cerc a așezărilor primitive, care și ele au preluat modelul de la așezarea în cerc a animalelor în momentele de primejdie; este, în același timp, motiv solar (NOTE, Antonescu). „Roata” făcută în jurul mesei gazdei colindate de către ceata junilor înarmați din Țara Oltului este susținută de credința că ea alungă duhurile necurate prin simpla formă a sa sau le oprește să se apropie, purificând astfel masa, ca să se poată îndeplini cel de al doilea act ritual, incantația; colindatul are aceste două aspecte în întreaga lui desfășurare: pe de o parte, constă în a merge din casă în casă, de a da ocol satului, „*de a da roată prin sat*”, de la un capăt la altul, de a intra în toate curțile și casele și de a da din nou „*o roată*”, de astă dată mesei de colaci (și ei tot niște roți sau cununi împletite din aluat); pe de altă parte, el constă din cântece, chiuitori, strigături și jocuri; ceata își termină activitatea, în unele sate, cu o „horă mare”, deci un dans circular, într-o regiune în care hora nu este un joc obișnuit; în alte părți din aceeași zonă, ceata se termină cu jocul la răspântii și la capetele așezării, cu procesiuni prin sat, pe jos sau în căruțe, cu procesiuni de mascați sau chiar cu „*baba roata*”, rostogolită în flăcări de pe un deal; tot timpul se duce o luptă împotriva unor năvălitori invizibili (desigur, duhurile necurate și sufletele morților), care vin să se înfrupte din bunătațile sărbătorilor și să participe la bucuriile oamenilor în viață; de remarcat că roata nu a fost întotdeauna un simbol solar, pentru că ea trebuie să fi fost mai veche decât cultul soarelui; nu trebuie să se facă referire numai la roata de car, ci la roată în genere, adică, mai exact, la cerc, la ocol; ca închidere circulară, ocolul este cunoscut din cele mai vechi timpuri, fie pentru adăposturile oamenilor (corturi și case de formă circulară sau așezate circular), fie pentru apărarea animalelor (țarcurile); de aici a

rezultat ideea străveche, primitivă, despre puterea de apărare a cercului; cercul magic și-a căpătat toate puterile extraordinare (de a alunga duhurile rele din interiorul său, de a apăra pe cei dinăuntru de atacurile invizibile ale celor de afară, de a lega și fixa ce este înăuntru etc.) de la țarc, nu de la soare, de la „roata” câinilor de pază, nu de la roata soarelui; roata oamenilor în jurul focului, ocrotiți, mai ales noaptea, de lumina și căldura focului față de sălbăticiuni, iar mai târziu și față de duhurile necurate care pândesc din întuneric, oferă încă un exemplu; ideile solare legate de roată sunt mult mai târzii și ele au găsit un teren demult deștelenit, de care s-au folosit, dar cărora, în materie de cerc sau roată nu le-au mai adăugat nimic (HERSENI, p. 259-260; 283). Gestul de încercuire, executat de trei ori, a bourului, înainte sau pentru a fi vânat, își exercită funcția magică prin faptul că forța, curajul, virtutea animalului sunt „legate”, ca și în ritualul, și el magic, „de făcut”; se crede că, din acest moment, bourul nu se mai poate „desface”, nu-și mai poate recâștiga „firea”, adică nu mai poate să sară afară din cercuri; astfel, tânărul căruia i se spune colinda capătă virtuțile animalului, transferul magic al puterii se realizează, el devenind „vânător”, adică intră în faza bărbăției iar fetele îl consideră bun de soț; în altă ordine de idei, puterea magică a celor trei cercuri trase pe pământ, când se acordă nume copilului abia născut, devine și el colind; de asemenea, dansul „*Închinarea pruncului*”, cu varianta sa „*Vârdan*” (=Iordan), este o „colindă magică” și se practică la botezul copilului, deci oricând în timpul anului, însă înaintea serviciului religios, fiind un botez arhaic și pur magic; trei feciori, numiți strigători, încinși cu brâie roșii, culoare ce anulează deochiul, iar la pălărie cu o unghie de lup, stau în fața casei copilului; unul dintre ei trage cu unghia de lup un cerc în jurul casei, de la este la vest, iar, în clipa când închide cercul, al doilea fecior face în interiorul primului cerc un al doilea, apoi cel de al treilea strigător trage un cerc mai mic în fața casei, în care se găsesc ei; apoi nașul sau nașa iese cu copilul în brațe, feciorii îl iau și îl ridică în sus; în acest moment, unul dintre tineri strigă numele ce-i vine în minte spontan (sau asupra căruia s-au înțelese dinainte), care se adaugă numelui dat de nași în acord cu părinții; în caz că numele dat coincide cu acela al nașilor, atunci se crede că pruncul va avea noroc, având în nume „o puternică apărare”, numele devenind astfel un adevărat scut magic; apoi, fiecare fecior joacă pruncul în brațe de-a lungul cercului trasat de el; numai după aceasta are loc botezul creștinesc al copilului; rostirea numelui, odată cercurile fiind marcate, ține de credința, destul de generală în România, că numele nou, rostit bine și spontan, vindecă pe copil de boală sau, dacă este dat preventiv, îl ferește de maladii posibile; însă acest nume este de dorit să fie de animale sălbatice: Lupu (Lupa), Ursu (Ursa), Vidra etc. , existând credința că sălbăticiunile sunt „curate”, medical vorbind, deci exemplare ca sănătate și posesoare a tuturor virtuților de curaj și putere; ca să se ferească de ciumă, oamenii trag în jurul satului o brazdă, cu ajutorul a doi boi negri sau bivoli, din loc în loc așezând pari pe care atârână funii de usturoi (BUHOCIU, p. 145-148; 155; PRESA). În basme, eroul aflat în împrejurări grele face un cerc în jurul său și în felul acesta scapă de adversarul său malefic (URSACHE, p. 282). În desfășurarea tradițională a jocului de căluș, există momente aparte, cu semnificație deosebită, când femeile își încredințează copiii mici să fie jucați în horă, pentru a-i feri de boli; jocul în jurul unui drob de sare și a unui smoc de lână este menit să aducă belșug în turme; desfășurarea obiceiului cucilor (cu reminiscențe de rit agrar) ține din zori și până la asfințit, la amiază cucii înhămându-se la un plug și trăgând în mijlocul satului trei brazde în formă de cerc (4. POP, p. 89; 99). Locul de unde s-a ridicat în picioare, pentru prima dată, un copil mic se marchează cu un cerc imaginar, crezându-se că astfel se taie piedica de la picioarele copilului, iar acesta va putea merge mult mai ușor - Muntenia; ca bolile să nu pătrundă în sat, se trăgea o brazdă în jurul localității, cu un plug tras de doi boi gemeni - Vaslui; cu doi viței gemeni înjuțați la un plug să se tragă o brazdă în jurul casei, ca să nu se apropie nici o boală de ea - Moldova (2. GOROVEI, p. 22; 193). În Sălaj, se crede că vrăjitoarele iau formă de cerc și în acest fel se apropie, pe neobservate, de turmele de oi (PRESA). În Banat, imediat după decesele cuiva, o femeie dă ocol întregii gospodării, rostind melopeic: „*Ai plecat, /Plecat să fii, /Ai murit, mort să fii, /Pe aici să nu mai vii!*”, trasând astfel imaginar un cerc protectiv, hotar de netrecut între două

lumi; în dimineața zilei sorocite înmormântării, un număr de 7 sau 9 bărbați pornesc spre cimitir, însoțiți de o femeie; aceasta ocolește de trei ori locul de groapă, tămâindu-l; unul dintre bărbați scoate cu sapa o bucată de glie pe care o pune alături, după care se sapă groapa; la întoarcere, unul din ei rămâne să păzească groapa; după înmormântare, gropașii se așează roată în jurul glii rămase de la săpare, iar o femeie le toarnă apă să se spele pe mâini, și pe unelte, ea stând în mijloc pe bucata de glie; apoi oala în care a fost adusă apa este spartă de o piatră pe care se află semnul crucii, rezultat din scrijelirea cu un ciocan de zidărie în tot timpul cât este săpată groapa (3.ANTONESCU, p. 276-277). Serii simbolice: *cerc-bou-2-plug*; *cerc-vițel-2-plug*.

CERCEL

Fetele să nu pună cercei în ziua când ies plugarii pentru prima oară la câmp, fiindcă li se rup urechile - lalomita; femeile nu trebuie să poarte cercei desperecheați, căci își vor schimba bărbatul - Buzău; ca să nu-i doară capul, unele mame găuresc băieților numai o ureche și le pun un cercel - Suceava; ca să aibă vederea ageră, până la adânci bătrâneți, e bine ca femeile să poarte cercei tot timpul - Suceava (2. GOROVEI, p. 42; 49; 251). Cine visează că a găsit un cercel e semn că va face treburi de nădejde; dacă se visează cumpărând cercei înseamnă supărare; dacă visează că a pierdut un cercel e semn că va pierde un prieten - Suceava (NOTE, Băncescu).

CERNEALĂ

Cine visează cerneală e semn de bine, iar dacă își visează iubitul (iubita) scriind cu cerneală înseamnă că acesta (aceasta) îi este credincios(ă) în dragoste - Suceava (NOTE, Băncescu).

CERNERE (A CERNE)

În timpul șezătorilor organizate în Bihor, fetele utilizează anumite practici menite a atrage sau a afla care le va fi ursita în căsnicie; printre acestea, se obișnuiește să se măture odaia îndărăt (de la ușă spre ferestre), iar gunoiul adunat să se cearnă cu o sită, timp în care se rostește și o scurtă invocație: „*Să vii feciori în șezătoare/Așa cum vin la moară*” (ȘOVREA, p. 211-212).

CERȘETOR

Cine visează pe cineva cerșind sau se visează că este cerșetor el însuși este semn că va câștiga la loterie - Suceava (NOTE, Băncescu).

CETATE

În general, cetatea acoperă un simbolism feminin (EVSEEV, p. 208). Cine visează cetate e semn că va trăi sentimente de nemulțumire profundă - Suceava (NOTE, Băncescu).

CHEIE

Se crede că prevestește ceva foarte rău atunci când se rupe cheia în broasca ușii sau în lacăt - Tecuci (2. GOROVEI, p. 44; 49). Cine visează cheie e semn că va afla niște secrete sau că se va vindeca după o boală; dacă se visează căutând cheile înseamnă ceartă; dacă se visează rupând cheia e semn că se va îmbolnăvi - Suceava (NOTE, Băncescu).

CHIBRIT

Apărute mai recent în viața rurală, chibriturile și-au constituit totuși un registru de credințe, care poate fi explicat doar prin legătura pe care o au cu focul și lemnul; astfel, se crede că, dacă pârâie chibritul când se aprinde țigara, e semn că va primi bani acela căruia i se întâmplă așa cea - Gorj; Vâlcea; Buzău; Moldova, Iași; Suceava; este semn de noroc aprinderea cutiei de chibrituri în mână - Moldova, dar poate să însemne și pagubă - Vâlcea; când se varsă chibriturile pe jos, din întâmplare, este semn că vor sosi musafiri, sau se vor primi bani - Moldova, Suceava; dar poate să

însemne și ceartă aprinsă - Tecuci (2. GOROVEI, p. 16; 50; 176; 182; PAMFILE, p. 88).

CHIP v. OBRAZ.

CHITANȚĂ

Cine visează chitanță, poliță, act de creditare este semn că va scăpa în curând de o datorie care îl preocupă obsedant - Suceava (NOTE, Băncescu).

CICOARE (*Cichorium intybus* - DLRM, p. 143)

Simbol al iubirii neîmpărtășite; în ziua de Sânziene (Drăgaica, 24 iunie), este bine ca femeile și fetele să se încingă cu o ghirlandă de cicoare, ca să nu le doară mijlocul la seceriș - Tecuci; se crede că femeile care se scaldă, punând în apă floare de cicoare, nu mai fac copii - Buzău (2. GOROVEI, p. 50).

CIMBRU (*Satureja hortensis*); **CIMBRIȘOR** (*Thymus serpyllum* - DLRM, p. 144)

Prima este o plantă erbacee, cu frunze înguste și cu flori liliachii sau albe, folosită drept condiment; cea de-a doua este o plantă aromatică, cu flori roșii-purpurii sau albe, folosită în medicină (ȘĂINEANU, II, p. 246). Dacă vreunei femei gravide i se face rău, pentru că a poftit la ceva și nu i s-a dat, ca să-i treacă, se iau 8-9 sâmburi de pepene și vreo două rămurele de cimbru bun, de grădină, se pisează și se pune praful obținut în rachiu sau în apă, apoi i se dă femeii să bea, operația repetându-se - Suceava (3. MARIAN, II, p. 14). Cimbrisorul sau *schinduful* seamănă cu busuiocul și cu mînta (mentă) și este folosit la unele mâncăruri, dar și în farmecele de dragoste, iar fetele nemăritate o poartă și în sân pentru mirosul lui deosebit de plăcut (BUHOCIU, p. 134).

CIMITIR

Cimitirele amplasate lângă biserici apar târziu, inițial ele fiind așezate în mijlocul localităților, gospodăriile, gardurile sau șanțul țarinei, moșia satului și, în sfârșit, hotarul dintre moșii fiind tot atâtea zone de protecție simbolică (12. GHINOIU, p. 107). Cimitirul este considerat pretutindeni un loc sfânt, de aceea, când cineva își lua singur viața, acesta era fie îngropat chiar în locul unde și-a pus capăt zilelor, fie era dus și înhumat între hotarele a două sate, sau în alt loc departe de sat, oricum un loc izolat; mai târziu, s-a practicat și îngroparea în cimitirul satului, dar nu în același rând cu celelalte morminte și, mai adesea, în spații marginale sau izolate ale cimitirului, sau chiar în afara acestuia; mormântul unui astfel de om poartă numele de *sniamă* sau *sniamăt* - Suceava (3. MARIAN, III, p. 223).

CIMPOI

Cine visează pe cineva cântând din cimpoi înseamnă că va avea parte de o veste bună, iar dacă se visează el însuși cântând la același instrument e semn că va participa la o nuntă sau va avea noroc și câștig mare în ce va întreprinde - Suceava (NOTE, Băncescu).

CINGĂTOARE v. BRĂU.

CIOARĂ (*Corvus* - DLRM, p. 145)

Dincolo de penajul ei negru, care ar putea să o situeze în contexte funerare, cioara a atras atenția mai mult pentru înclinația sa spre furtașag și spre pagubele mari pe care le aduce recoltelor omului; colindele și cântecele de seceriș au ipostaziat-o într-o viețuitoare fabuloasă, grăbită întotdeauna să fure întreaga recoltă a gospodarului, iar, într-un cântec de copii, cioara este capabilă să fure și făina din sacii morarului; legendele explică unele caracteristici naturale ale ciorii: are curajul să înfrunte uliul, pentru că odinioară acesta i-a mâncat puii și ea a jurat să se răzbune;

are picioare negre, fiindcă, după ce păsările au contribuit la facerea lumii săpând izvoarele, ea s-a mânjit cu noroi și s-a lăudat că a muncit singură; scoate un țipăt scurt și ascuțit, pentru că, furând grâu dintr-un hambar, ar fi fost lovită de un glonte; legende mai spun că nu ar fura pentru ele, ci pentru a duce semințele la o mănăstire de călugări sfinți, așezată pe niște ostroave, călugării neputând cu nici un chip să se întâlnească cu oamenii de pe acest tărâm, călugării trăind doar cu ceea ce le aduc ciorile; de aceea, vara, când lipsesc ciorile, se crede că ele sunt plecate să-și îndeplinească misiunea, ceea ce le face să fie caracterizate ca fiind altruiste, darnice, iar ceea ce fură este de fapt ofrandă, iar furtișagul este un act pios; legenda cu mănăstirea își are explicația în faptul că ele stau pe miriște în cârduri mari, pentru ca primăvara, în timpul clocitului, să dispară, iar vara să se disperseze în stoluri numericești mici; este o plecare temporară, ceea ce conduce la aprecierea ciorii ca pasăre călătoare între două lumi, călătorie pe un alt tărâm, uneori cu conotații funerare; așa se explică de ce credințele îi evidențiază atribute psihopompe ca prezență cobitoare, croncănitul ei anunțând moartea unui om; sau vestește sosirea tătarilor și anticipează soarta dramatică a locuitorilor; obiceiul copiilor de a dărui ciorii dinții lor *de lapte* și de a îi cere să le aducă alții, mai tari, dintr-o lume cu obiecte fabuloase, poate fi interpretat tot ca o consecință a atributelor ei de pasăre care călătorește de la un tărâm la altul; o altă credință afirmă că aceste păsări își scaldă puii în apele dintre hotare, ape care apoi rămân vrăjite, adică într-un loc presupus că separă cele două tărâmurii; prin faptul că duce semințele la o mănăstire, cioara este un animal-ajutant, așezându-se alături de celelalte păsări (corb, turturică, vultur), care aduc eroului din cântecele epice un aliment sau o substanță ce conține virtuți ieșite din comun, dar se și deosebește de acestea, pentru că nu aduce alimentul din alt tărâm fermecat, ci duce din lumea de aici hrana pe un alt tărâm, izolat, un tărâm de dincolo; totuși cioara este o copie palidă a corbului, nu are construit în jurul ei un sistem simbolic coerent, este mai curând o vietate redundantă (COMAN, II, p. 35-38). Deoarece aceste păsări se hrănesc cu tot felul de semințe, se crede că de fapt ciorile duc semințele la o mănăstire ai căror călugări sunt sfinți, care nu pot să se întâlnească deloc cu oamenii și se hrănesc numai cu ceea ce le aduc ciorile; de aceea, când ciorile lipsesc în timpul verii, se spune că ele sunt duse să-și împlinească datoria față de acei călugări - Suceava; este semn de belșug, când se strâng ciorile pe casă - Tecuci; dar croncănitul lor prevestește o nenorocire - Vâlcea; Suceava; când ies pe cer în timpul nopții prevestesc moartea cuiva - Suceava; când sosesc de cu toamna este semn că vine și iarna - Tecuci; când zboară în stoluri croncănind este semn că vremea se va strica - Muntenia; Suceava; se va face vreme rea când ciorile zboară dezordonat în cârduri sau stoluri mari, când mai sus, când mai jos, rotindu-se permanent - Buzău; Vrancea; Suceava; este semn de ploaie când se adună mai multe ciori la un loc și croncănesc - Suceava (2. GOROVEI, p. 50; 262; 264; 266; NOTE, Antonescu). Zborul lor în cârduri mari și cu croncănituri vestește iarnă cu zăpadă multă sau vară ploioasă - Muntenia; Moldova; Suceava (2. MARIAN, I, p. 87; NOTE, Antonescu, Băncescu). Când ciorile trec în stoluri mari este semn de iarnă grea, cu viscol - Teleorman (2. CHIVU, p. 247). Se va împiedica de ceva aflat pe jos cel care visează cioară umblând; îl va înșela femeia pe cel care se visează ciupit de o cioară; înseamnă veste bună, când se visează cioară stând pe spinarea unui porc; dacă este visată stând pe o cracă înseamnă că-și va scrânti piciorul sau o mână cel ce o visează în acest fel; dar dacă este visată stând pe crucea bisericii înseamnă moarte - Suceava (NOTE, Băncescu).

CIOB

Vasele de lut sparte, ca orice lucru inutil, au conotație negativă; din această pricină, se crede că nu este bine să se păstreze prin gospodărie cioburi (vase ciobite), ca să nu zacă vitele bolnave de picioare - Muntenia; Moldova; Tecuci (2. GOROVEI, p. 256; NOTE, Antonescu).

CIOBAN

Cine visează cioban e semn de prietenie, noroc, viață îndestulată; dacă îl visează cântând din fluier

înseamnă că va trăi fapte care îl vor mulțumi; prevestește creșterea averii visarea unui cioban însoțit de turma sa de oi - Suceava (NOTE, Băncescu).

CIOCAN

Se îmbolnăvește de inimă cel care nu apucă de coadă ciocanul - Tecuci (2. GOROVEI, p. 51). Cine visează ciocan din fier înseamnă, pe de o parte, că are o soacră rea, pe de altă parte, că totuși are spor în ceea ce întreprinde; prevestește primirea unei lovituri neașteptate (fizice sau morale), dacă se visează un ciocan căzând pe jos; visarea unui baros înseamnă crimă - Suceava (NOTE, Băncescu).

CIOCĂNITOARE (*Picus* - DLRM, p. 146)

Este cunoscută și sub numele de *ghionoai*; despre ea legendele afirmă că, inițial, ar fi fost o femeie (eventual, cu nasul mare), căreia i-a fost încredințat spre supraveghere sacul unde erau închise toate insectele (sau păsările) din lume; curioasă, ca orice femeie, ea a deschis baierile sacului, făcând să se risipească toate viețuitoarele din el prin văi, păduri și munți; drept pedeapsă, Demiurgul a transformat-o într-o pasăre, care caută mereu, prin copaci, să prindă gândăniile (sau păsările) care au fugit și să le readune la un loc; se crede despre ea că ar anunța schimbarea vremii (dar această calitate este atribuită aproape tuturor păsărilor) și că ar cunoaște secretul *ierbii fiarelor* (COMAN, II, p. 71-72). Se mai crede că, dacă se aude ciocănind (mai ales) în plopul, nucul etc. din grădina casei în care se află un bolnav, acesta se va însănătoși cu siguranță - Tecuci (2. GOROVEI, p. 51). Românii cunosc și o specie de ciocănitore neagră (sau pestriță), care trăiește cu deosebire la munte și care, datorită culorii sale și a ciocănitului sacadat în arborii pădurilor, a devenit pasărea mitică *Ghionoai*, întâlnită mai ales în basmele populare; această ipostază înspăimântătoare (dimensiuni gigantice și acțiuni întotdeauna malefice, stăpânind intrarea pe Tărâmul Celălalt) este o transmutare, prin hiperbolizare, a realului în fabulos și o prezență comună tuturor aparițiilor negative ce populează lumea basmului, fără însă a transmite neapărat sensuri simbolice (2. KERNBACH, p. 53; 303; COMAN, II, p. 71).

CIOCÂRLAN (*Galerida cristata* - DLRM, p. 146)

Pasăre mică de culoare cenușie, cu moț în vârful capului (ȘĂINEANU, II, p. 249). De obicei, în folclorul românesc, ciocârlanul este călăuza eroului sau a eroinei, pentru a ajunge în locuri extrem de îndepărtate sau chiar inaccesibile; este o pasăre „umblată”, care știe toate drumurile, dar, din cauza aceasta, a rămas șchioapă; se crede că, dacă e nevoie să fie găsit cineva, ciocârlanul șchiop îndrumă găsirea aceluia; în textele populare, pasărea apare sub o singură ipostază, aceea de pasăre-ghid; în basme și balade, el conduce eroul spre țara căutată, îl metamorfozează, pentru a-l ascunde mai ușor, îi dezvăluie tainele lumii de dincolo etc. (COMAN, II, p. 70). Ciocârlanul are „cucui” în vârful capului și ierneză pe meleagurile noastre, strigând și vara, și iarna, dând de știre oamenilor când se va face frig, la care românii răspund că el „*Strigă-a cioareci și opinci/Și-a obiele câte cincii*” - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 88). Când ciocârlanul va glăsui pe lângă casele și acareturile oamenilor este semn că, în curând, se va face frig și chiar va cădea zăpadă - Moldova; când ciocârlanul se izbește în fereastră, se va face vreme rea - Suceava; dar când își lasă pliscul pe spate, vremea se va înmoina - Botoșani (2. GOROVEI, p. 261; 265; 270). Șirul de șite (șindrile) traforate, așezate pe acoperișul caselor, la îmbinarea dintre cele două pante (ape) principale, cu rost ornamental, și care dau impresia unui stol de păsări, este numit *ciocârlani* - Gorj (NOTE, Antonescu).

CIOCÂRLIE (*Alauda arvensis* - DLRM, p. 146)

Legendele populare afirmă că atât *ciocârlia*, cât și *cârțița* nu sunt altceva decât ipostazele metamorfozate ale unor fete, care s-au îndrăgostit și au vrut să se mărite cu Soarele, fiind astfel blestamate să trăiască departe de el: una la polul opus, adică în străfundurile pământului (fiind

soră a Soarelui, s-ar fi realizat o legătură incestuoasă), cealaltă, fiind o fată străină (deci din afara neamului), dar care a dorit o legătură irealizabilă, a primit o pedeapsă mai ușoară, permițându-i-se să stea aproape de Soare, să-i dea mereu ocol, fără însă a-l putea atinge vreodată; de aici, caracterul vertical al zborului ciocârliei, dar și adjudecarea unei simbolici duale, zborul său semnificând aspirație spre un ideal înalt, dar și neîmplinire, chiar prăbușire tragică; în general, ciocârlia este asociată primelor etape ale muncilor agricole, asigurând, prin prezența ei, augmentarea beneficului în ceea ce privește aratul și semănatul ogoarelor, din care cauză este considerată „*pasărea plugului*”, „*ceasornicul plugarilor*” și „*calendarul plugarului*”, deoarece, atunci când începe să cânte ciocârlia, oamenii spun că este bine să se semene ovăzul și să se are pentru semănatul porumbului; totodată, se crede că îl ajută pe om să stârpească viermii de câmp, sau că zborul ei dimineața, în înaltul cerului, semnifică vreme bună; această apropiere de creație, fertilitate, natură îi conferă atribute suplimentare în credințele tradiționale românești, care o clasifică drept o viețuitoare „sfântă” și care, prin zborul ei înalt, poate media între oameni și Demiurg, comunicându-i acestuia din urmă doleanțele pământenilor; chiar dacă, în Suceava, se crede despre ciocârlie că ar fi o ființă omenească fermecată, ea rămâne totuși doar „o prietenă a omului” în general, fără să fie asimilată însă sferei umanului (COMAN, II, p. 39-41; 2. GOROVEI; p. 287; 2. CHIVU, p. 41). Cu toate aceste numeroase calități, cercetătorii folclorului românesc au remarcat slaba prezență a ciocârliei în poezia populară orală, ea apărând mai repede în asociere cu cucul, în care caz devine o alegorie a iubirii neîmplinite, a suferinței cauzată de pierderea ființei dragi; un obstacol în calea împlinirii iubirii ei pentru Soare îl constituie *Vântul-turbat*, din pricina lui ciocârlia neputând ajunge la astrul zilei; în alte legende, chiar *Vântul-turbat* o pețește pentru fiul său, dar ea refuză căsătoria, fiind îndrăgostită de Soare, și atunci este blestemată să se transforme în ciocârlie (COMAN, II, p. 41-42; 45; 51; 3. GOROVEI, p. 499).

CIORAP

Până la vârsta de un an, copilul să nu se încalțe cu ciorapi, pentru ca mama lui să nu rămână prea curând însărcinată din nou - Muntenia; nu mai poate fi fermecat de cineva acela care își încalță, din întâmplare, ciorapii pe dos - Dolj; dar poate să se afle într-o situație grea cel căruia i se desfac legăturile de la ciorapi - Suceava; flăcăul și fata care doresc să-și afle viitoarea pereche să pună ciorapii sau obielele sub pernă, în noaptea Anului Nou și vor visa ceea ce le este ursit - Suceava (2. GOROVEI, p. 51; 84; 163; 244). Este semn că se va schimba vremea, dacă sunt încălțați ambii ciorapi pe un picior, sau dacă sunt încălțați pe dos; cine se visează încălțând ciorapi înseamnă că se va însănătoși după o boală grea și va avea apoi viață lungă; va face un drum departe cel care se visează cumpărând ciorapi; va avea parte de o mare bucurie cel care se visează purtând ciorapi negri; dar este rău pentru cel care visează că a găsit niște ciorapi; va avea noroc cel care visează ciorapi ruși; va primi o bună răsplată cel care se visează împletind ciorapi - Suceava (NOTE, Băncescu).

CIRCOVI

Numele a două sărbători tradiționale; *Circovii de vară* cuprind zilele din intervalul 16-19 iulie (Sfinții Mucenici Antinoghen, Faust și Platon - 16 iulie; Sfânta Muceniță Marina și Sfântul Ierarh Eufrație - 17 iulie; Sfinții Mucenici Emilian de la Durostor și Iachint - 18 iulie; Cuvioșii Dia și Teodor și Cuvioasa Macrina - 19 iulie) și sunt cunoscuți în popor și sub numele de *Circovii Mărinei*; se crede că, în acest interval de timp, acționează mai pregnant spirite care sunt invocate în apărarea casei, în înțelesul de spațiu ocrotitor al familiei; *Circovii de iarnă* cuprind intervalul 16-18 ianuarie, cunoscut în popor și sub denumirea de *Fulgerătoare* (Cinstirea lanțului Sfântului Apostol Petru - 16 ianuarie; Cuviosul Părinte Antonie cel Mare - 17 ianuarie; Sfinții Atanasie și Chiril al Alexandriei - 18 ianuarie), ultimele două zile fiind cunoscute și sub numele de *Antanasii* (ȘĂINEANU, I, p. 60; FLORESCU, p. 133). v. ANTANASII.

CIREAȘĂ (fruct de *Prunus avium* - DLRM, p. 148)

Pentru cine se visează mâncând cireșe negre înseamnă că va trăi sentimente de mulțumire pentru ceea ce va face - Suceava (NOTE, Băncescu).

CIUBĂR-VODĂ

Presupus domn al Moldovei, care ar fi ocupat tronul numai pentru două luni, în 1449, prezent în expresii ca: „*De pe vremea lui Ciubăr-Vodă*”, cu sensul demult, dintr-o vechime depărtată, aproape legendară (ȘĂINEANU, I, p. 60).

CIUDA-LUMII v. MUMA-PĂDURII.

CIUMĂ

Românii din toate zonele, dar mai ales cei din Bucovina, cred despre ciumă că ar fi o babă înaltă, uscățivă, cu ochi mari și bulbucăți, cu fața foarte zbârcită și buboasă, cu părul încâlcit și lung până la pământ, cu mâinile lungi și subțiri, având degetele terminare cu gheare ca la pisică, iar la picioare cu labe ca de găscă; este îmbrăcată cu haine zdrențăroase de culoare neagră, iar capul îi este îmbrobodit cu un ștergar negru; de regulă îi omoară pe toți cei sortiți să moară și pe cei care nu-i dau ceea ce vrea de la ei; nu se arată însă totdeauna oamenilor sub formă de babă, ci uneori și ca fată mare, tânără și frumoasă, cu părul negru și lung până la genunchi, ținând în mână o greblă, dând impresia celor care o văd că este foarte harnică; alteori, se arată ca un câine, ca o pisică, ca un purice, ca o nălucă, sau cum îi vine la îndemână, important fiind ca oamenii să nu-și dea seama că este ciuma; apare pe înserate sau noaptea și semnul după care se poate cunoaște cel mai bine este lătratul și urlatul aparte al câinilor, singurii care o simt că se apropie și de care ei îi este frică; este mai tânără decât *holera*, care se arată tot în chip de babă, dar mult mai periculoasă, pentru că, pe unde umblă *holera*, oamenii nu mor în număr așa mare, pe când apariția ciumei este „*varga lui Dumnezeu*”, oamenii mor pe capete, fiindcă ciuma nu alege, ci culege; pentru a se feri de urgia ei, oamenii, de cum se înserează, încuie bine ușile caselor și nu mai ies până a doua zi dimineață; când este rău dispusă, umblă ca turbată prin toate casele și din sat în sat, oamenii se umplu pe trup de bube negre și în scurt timp mor; are și obiceiul ca, intrând în case, să bea toată apa pe care o găsește și să lase în vase apă de-a ei, care, bătută de cei din familie, îi îmbolnăvește și rar om de mai rămâne în viață; în Transilvania, se crede că poate fi îndepărtată prin confecționarea unei cămăși, într-o singură noapte, de către mai multe bătrâne, pe care o atârnă într-un par la marginea satului, la răsăritul soarelui; în acest caz, ciuma se mulțumește să ia cămașa și nu mai vine în sat, ci se duce pe alte meleaguri; în părțile Năsăudului, cămașa obținută de către mai multe fete, prin toarcere, țesere, croire și coasere până la miezul nopții, este așezată pe un gorgan aflat la hotarul dintre două localități; uneori ciuma se mulțumește și cu un ștergar mai alb decât al ei, dar numai când îl cere ea și nu când i se oferă - Suceava (1. MARIAN, p. 96-98). În credințele tradiționale românești, ciuma este înfățișată sub chipul unei bătrâne răutăcioase sau al unui câine; este numită, uneori, eufemistic, *Alba, Frumoasa, Buboasa, Maica Calea, Maica Călătoare* etc. , sau, semnificativ istoricește, *Boala Turcilor*; pentru a fi îmbunătățită, i se fac daruri pre-cum „*cămașa ciumei*” sau alte piese de îmbrăcăminte, care au contact direct cu pielea omului (12. GHINOIU, p. 110). În Maramureș, ciuma este vizualizată ca o femeie urâtă, purtând urme de mușcături de câine; ea vine la porțile caselor și cere de mâncare; dacă este unsă cu untură de porc și hrănită, casa respectivă este ocolită de boală; se mai crede că molima ciumei vine ca un vânt puternic, care, la intrarea în sat, cântă: „*De n-ar fi fost leuștean și rostopască, / Toată lumea-ar fi a noastră!*” (DON, p. 52). v. CĂMAȘĂ.

CIUPERCĂ (*Agaricus* - DLRM, p. 150)

Se crede că, dacă pe plaiuri și pe imașuri cresc toamna târziu ciuperci, recolta de seară a anului viitor va fi deosebit de frumoasă - Bucovina (2. GOROVEI, p. 51). Va fi toamnă lungă, când răsar multe ciuperci - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 145).

CIUR v. SITĂ.

CIUTĂ v. CĂPRIOARĂ; CERB.

CIUTĂ-NEVĂZUTĂ

Personaj fabulos, întâlnit în basme, o altă ipostază masculină a Mumei-Pădurii (2. KERNBACH, p. 316). v. MUMA-PĂDURII.

CIZMĂ

Mirii să nu se cunune purtând în ziua nunții cizme, pentru că vor schimba mireasa, prima netrăindu-le - Muntenia (2. GOROVEI, p. 50). v. ÎNCĂLȚĂMINTE.

CLACĂ

Muncă benevolă, colectivă, pe care o fac țăranii, unii în folosul altora, însoțită obișnuit de o mică petrecere (ȘĂINEANU, II, p. 263). Acest aspect, deosebit de important în economia rurală și întâlnit în toate zonele României, cuprinde însă și elemente asemănătoare ceremonialului nupțial, care conduc la concluzia că este vorba de o reminiscență a unui cult agrar, efectuat în credința că se va obține recolte mai bogate; desigur că latura economică a determinat ca această formă colectivă de muncă, de întraajutorare, să se păstreze și să se diversifice, din cauza eficienței ei, atingând practic toate activitățile umane care presupun forță de muncă numeroasă și un timp scurt de realizare; se întâlnește, astfel, claca la arat, la semănat, la recoltat, la construcția casei și acareturilor, la pregătirea materialelor pentru țesut și la țesut etc., însoțite sau nu de petrecere; momentele unei clăci de seceriș, de exemplu, sunt următoarele: adunarea dimineața la casa gospodarului care organizează claca, unde fetele, flăcăii și tinerii căsătoriți sunt serviți cu mâncare și băutură; la jumătatea zilei, se mai servește mâncare și băutură, la fel și la sfârșitul zilei, când se întinde masă mare, uneori urmată de joc; pe tot parcursul zilei, ceata de clăcași este însoțită de muzicanți, care interpretează cântece de seceriș, de dragoste și dor, multe din acestea fiind cântate cu toți împreună; în final, se confecționează o cunună din cele mai frumoase spice de grâu, alaiul se așează în rânduri de 4-5 persoane și se îndreaptă spre casa gospodarului, interpretând cântecul ritual al cununii; ajunși aici, gospodarul le iese în întâmpinare cu țuică și bucăți dintr-un colac special pregătit, după care sunt invitați în curte și în casă; în curte, cununa este udată cu apă de izvor, iar unii feciori aruncă cu grâu din cel nou peste ceata de secerători care pătrunde în casă; are loc masa comună și jocul care poate dura până în zorii zilei următoare - Bihor; Arad; Alba; Hunedoara; Sibiu; Năsăud; Țara Chioarului (1. POP, p. 378-379).

CLEȘTE

Unealta metalică, folosită la apucarea unor piese sau obiecte; așezată lângă leagănul copilului, îl ferește pe acesta de apropierea *Pădurenei* - Chioar (1. POP, 254). Se crede că are țigani drept neamuri cel ce prinde cleștele invers - Tecuci (2. GOROVEI, p. 51). v. FIER.

CLOPOT

Ca să ajungă un bun cântăreț, copilului nou-născut să i se dea apă să bea dintr-un clopoțel - Bihor; este bine ca prima apă care se dă copilului, după ce s-a născut, să-i fie dată dintr-un clopoțel sau dintr-un vas metalic care scoate sunete dulci, ca și glasul lui să fie frumos, la fel și cântecele pe

care le va spune - Țara Oltului; în ziua de Bobotează (6 ianuarie), copiii înconjoară, cu clopoței în mână, casa, grajdurile și alte acareturi ale gospodăriei, ca să nu se apropie șerpii de ele - Bihor; dacă de-a lungul întregii zile de Paște sunt trase clopotele este semn că anul va fi bogat în roade - Suceava; pentru a afla despre o vită furată, se trage noaptea clopotul bisericii - Galați; cine suferă de junghiuri să spele limba clopotului de la biserică și apoi, cu acea apă, să se spele pe sine - Suceava; când sunetul clopotelor este prelung și persistent, chiar după ce au încetat să fie trase, este semn că vor muri oameni - Suceava; să se aștepte la o veste rea cel căruia i se pare că aude clopot sunând - Tecuci; sau îi va muri cineva din familie - Botoșani; este semn că moare cineva în curând, dacă i se pare cuiva că bate clopotul de la biserică - Teleorman (2. GOROVEI, p. 10; 20; 52; 117; 147; 207; 226; 255; GOLOPENȚIA, p. 105;). Se crede că, trăgând clopotele în Duminica Paștelui, oamenii vor fi feriți de foc, grindină, trăsnet, ruperi de nori și alte calamități naturale, iar varza nu va fi mâncată de omizi; pentru protejare, clopotele sunt trase și se bate toaca timp de trei zile, până în ziua de marți seară, cu pauze doar în timpul vecerniei; se mai crede că, trăgând clopotele, inul și cânepa vor crește mari - Moldova; Suceava; dacă, trăgându-se clopotele, se aud până departe, este semn că va fi vreme bună; în caz că nu se aud, înseamnă că vremea se va schimba (2. MARIAN, II, p. 85; 197-198). Când este furtună mare, oamenii trag toate clopotele de la biserică; după nașterea copilului, se pune în apa de primă scaldă un clopoțel de alamă, ca pruncul să cânte frumos, „să aibă glas”; copiii, dacă vor să cânte frumos, beau apă din clopot - Maramureș (BOGDAN, p. 16; 33). Fetele care doresc să aibă glas frumos și armonios iau, în seara Anului Nou, clopoțelii de la băieții care au umblat cu Plugușorul și beau apă din acești clopoței - Bucovina; zurgălăii care se leagă cu lână colorată sub genunchii jucătorilor călușari au rol de apărare împotriva unor spirite nefaste, prin producere de zgomote; același rol, de alungare a tot ce este rău îl are și clopotul purtat de ceata „Cucilor” din sudul țării (PRESA). Când plouă prea multe zile la rând, se crede că este bine să se tragă clopotele de la biserică pentru a stăvili potopul de apă - Gorj (CĂRĂ-BIȘ, p. 107). Înseamnă că are dușmani cel care se visează auzind sunet încet de clopot - Suceava (NOTE, Băncescu).

COASĂ

Are sensuri divergente, fiind simbol al morții, imagine totuși comună în credințele foarte multor popoare; în riturile agrare românești, coasa, ca instrument al recoltării, devine simbol al ceremonialului nupțial (deși mai des acest rol îl are secera); când coasa face *curcubeu* sau are sclipiri verzi, se crede că vremea va deveni ploioasă, iar, dacă luciul ei „*țipă flăcări roșii*”, anunță vreme senină și uscată (2. KERNBACH, p. 309). Ca să nu piardă fătul, femeii gravide i se dă să bea, de trei ori, apă turnată peste lama unei coase, scoasă pe fereastră și ținută puțin înclinată deasupra unui vas în care se scurge apa, apoi cu ceea ce rămâne în vas femeia se spală pe cap și pe trup, după care se leagă peste pânțele cu un tort de lână dintre cele pe care învață fetele să toarcă și umblă așa încinsă timp de trei zile - Moldova; la nașterea unui băiat, acestuia i se taie buricul cu o coasă - Țara Oltului; coasa ascuțită în prealabil și apoi pusă pe umăr, când omul se duce la câmp, îl ferește pe acesta de *lucrul-slab*; când se zidește un cuptor în casă, este indicat să se așeze în pereți și bucăți de coase rupte, pentru a nu se înmulți șobolanii, deoarece ei fug de coasă, și pentru ca să ardă bine (să dea mai multă căldură) cuptorul - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 72; 78; 90; 2. GOROVEI, p. 191). Când cineva visează cosaș odihnindu-se înseamnă că fânul va deveni scump sau că va pierde niște prieteni - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *apă-coasă-lână*.

COCĂ v. ALUAT.

COCIORVĂ (COCIORBĂ)

Unealtă casnică, formată dintr-o coadă de lemn lungă, la capătul căreia este montată transversal o scândură sau o placă din lemn, cu ajutorul ei scoțându-se jarul și cenușa din cuptor, după ce acesta

a fost încins în vederea coacerii pâinii (ȘĂINEANU, II, p. 274). Pentru că are legătură nemijlocită cu focul, și deci este un obiect purificat, este bine ca, după trei zile, când femeia lăuză începe să iasă din casă prin ogradă, să nu o facă până ce nu apucă în mână cociorva, ca să fie ferită de deochi, ceasul-rău și multe alte neplăceri - Suceava; dacă plouă cu grindină, se scot cociorva și lopata de pâine și se pun încrucișate înaintea pragului ușii, iar toporul se înfige în pământ, în credința că astfel piatra se va opri - Bucovina (2. GOROVEI, p. 55; 162; 197). Când bate toaca la biserică, este bine ca porcii din gospodărie să fie loviți cu lopata de tras jarul din cuptor, pentru a nu se îmbolnăvi și să moară - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 132). În Țara Chioarului, ca să nască mai ușor, femeia gravidă este pusă să sară, într-o parte și în cealaltă, peste cociorvă (1. POP, p. 249).

COCOR (*Grus cinerea* - DLRM, p. 163)

Pasăre călătoare care nu rămâne pe meleagurile noastre primăvara, ci trece mai departe, spre Peninsula Scandinavă, unde își face cuiburile, lăsând totuși anual câteva exemplare în jurul lacului Razelm (*Razim*); deci, pe de o parte, cocorii prevestesc venirea primăverii (sunt „trâmbițașii primăverii”), pe de alta refuză să coboare și să transmită ogoarelor puterea lor benefică; de aici, respectul și prețuirea acordată de mentalitatea tradițională, dar și dorința de a-i opri din drumul lor și obligați măcar să se rotească pe deasupra țărinelor; pentru îndeplinirea acestui deziderat, se crede că este suficient să se înfigă un cuțit în pământ, din cauza căruia cocorii se opresc, își strică șirul lor ordonat, se învârtesc și uneori chiar cad pe pământ; cu excepția păsărilor nedorite de om (păgubitoare, cobitoare, răpitoare), nu există atestarea nici unui alt act ritual care să aibă drept scop oprirea din zbor a păsărilor; cocorul este deci o pasăre plăcută lui Dumnezeu; ea nu trebuie omorâtă, căci este mare păcat; de asemenea, e păcat să fie numărați în zbor, fiindcă ei pot astfel rătăci drumul; venirea cocorilor primăvara trebuie salutăată cu multă bucurie în suflete, rostindu-se totodată: „Sănătate, viață nouă și la mulți ani!”, făcându-se concomitent semnul crucii - Neamț; lași; să nu fie împușcat, fiindcă vânătorul va fi pedepsit cu mare pagubă prin foc - Suceava; câți cocori au fost văzuți primăvara de către cineva, tot atâtea chite de cânepă va reuși să adune în acel an (*chită* - legătură formată din 12 fuioare sau mănuși de in sau de cânepă - ȘĂINEANU, II, p. 242) - Tecuci; Galați; sau tot atâtea chile de grâu va aduna de pe câmp - Ialomița; dacă sunt numărați când trec în zbor, la venire sau la plecarea spre zonele calde, cocorii rătăcesc drumul și încep să se învârtească în loc cârâind - Muntenia; sau nu mai găsesc drumul și rămân în acele locuri peste iarnă - Suceava; sau atâți ani va trăi cel ce i-a numărat - Muntenia; nu este bine să se aducă în casă ouă de cocor găsite - Neamț; prevestesc moarte, când cocorii ies noaptea - Suceava; sau când se vede primăvara un singur cocor izolat de stol, dar sunt considerați semn bun, când sunt văzuți în cârd zburând și va trăi atâția ani câți cocori pot fi numărați în stol - Neamț; dacă, la sosirea lor pe meleagurile noastre, sunt puțini ca număr sau vin în mici stoluri împrăștiate, este semn că vor fi furtuni în timpul verii - Tecuci; dar, dacă zboară mulți, în stoluri dese și numeroase, va fi război - Moldova; când trec, toamna, repede spre zări mai calde, iarna va veni mai curând - Tecuci (2. GOROVEI, p. 66-67; 90; 210; 280; 282; NOTE, Antonescu).

COCOSTÂRC v. BARZĂ.

COCOȘ (*Gallus domesticus* - DLRM, p.163)

Pentru că se comportă într-un anume fel ziua și altfel noaptea, cocoșul beneficiază de două moduri distincte de a fi: cel diurn, caracterizat prin condiția profană (cântă neregulat și nu are puteri ieșite din comun) și cel nocturn, definit de dimensiunea sacrală (separă, prin cântecul său, intervalul benefic de cel malefic și pune stavilă acțiunii răuvoitoare a duhurilor întunericului; cocoșul nu este numai un vestitor al luminii, ci și un aducător de ordine în însuși „imperiu” dezordinii, aceasta din urmă fiind noaptea și întunericul; el ritmează scurgerea timpului, dând semnale la intervale fixe, de la „cumpăna” nopții și până la ivirea zorilor, funcționează ca un

„împărțitor” al acestuia și ca un ceasornic al sătenilor; opoziția sacru/profan îl individualizează în raport cu păsările care cântă în timpul nopții, care nu anunță nimic și glăsuiesc la întâmplare, iar opoziția benefic/malefic îl desparte de buhă, cucuvea, huhurez; este totodată pasăre credincioasă și năzdrăvană; este singura dintre toate viețuitoarele care vede noaptea când se deschide cerul și tot el aude toaca în cer; când cântă noaptea de trei ori, alungă duhurile necurate, zmeii, strigoi, când cântă dinspre ziuă, sperie dracii și scorpiile, care astfel pier; este mai năzdrăvan, mai puternic decât celelalte viețuitoare, mai plin de har și mai curat; de aceea, dracul poate lua orice chip dorește, numai acela de oaie, albină și cocoș nu; dar credințele populare spun că nu orice cocoș este năzdrăvan, ci doar aceia care ies mai repede din ou, își fac auzit glasul chiar de sub cloșcă, în a treia zi după ieșirea din ou, cântă de 12 ori la miezul nopții, sunt în întregime negri etc. ; în ordine temporală: *„Noaptea, după ce a cântat cocoșul, poți merge oriunde și n-ai de ce te teme, căci e curat peste tot pământul”*; în ordine spațială: *„De casa unde e cocoș nu se apropie nici o necurătenie”*; deci el este o marcă a lumii „de aici”; pe tărâmul celălalt, definit de o normă total diferită, nu există cocoși și, implicit, nici cântatul lor aducător de echilibru și puritate; pentru că asigură saltul de la malefic la benefic, cocoșul apare frecvent în riturile de trecere; penele sale se pun în scaldă copilului, pentru a-l apăra de rău; la nuntă marchează, simbolic, părăsirea unui mod de a fi și integrarea în altul; D. Cantemir afirmă că, înainte de sfârșitul nunții și de momentul nupțial, se aduce un cocoș fript; în același timp, unul dintre nuntași „se ascunde sub masă și, imitând cântatul cocoșului, anunță că se face ziuă”; sosirea cetei de Juni este asociată cu glasul cocoșilor, deoarece colindă toată noaptea, marcând trecerea de la un timp nefast la unul fast; are însă și semnificație de pasăre psihopompă, merită să conducă și să apere pe cel plecat în lungul său drum: *„Cocoșul se dă peste sălașul mortului de sufletul acestuia, ca pe lumea cealaltă să-i anunțe sufletului orele, va înspăimâta și va îndepărta, prin cântatul său, pe diavoli; când sufletul va trebui să treacă peste foc, cocoșul îl va stropi și răcori cu apă, ca să poată trece mai departe”*; datorită cântecului său, *„pe cea lume e clopot; el cântă în Rai; dacă dai 12 cocoși de pomană, pe cea lume și se fac clopot și te scoate de la pedeapsă”*; alteori, el cântă pentru cel aflat „în marea trecere”; de asemenea, pentru că vestește ivirea zorilor și gonește întunericul, el devine substitut al luminii: *„Cine moare fără lumânare să i se dea un cocoș de pomană, că pe cea lume cocoșul se face lumânare și-l trezește”*; în Banat, se jertfește un cocoș, iar capul lui se pune la unul din colțurile casei, iar din carnea lui se face o ciorbă și se dă de mâncare *maistorilor*; nu există nici o legendă care să istorisească apariția acestei păsări, deci nu este o pasăre de „gradul II”, provenită din metamorfoza altei ființe; deci el are de la început prestigiu sacral, se bucură de o existență pleneră, de sine stătătoare, „datând” chiar de la începuturile firii; de altfel, este întâlnit în diverse istorioare, deoarece așa cum broasca, prin urâtenia ei, provoacă râsul Maicii Domnului întristate, tot așa și cocoșul, prin povestirile lui, îl face pe Sfântul Simeon, stăpânul vânturilor, să râdă; chipul său este frecvent întâlnit în arta populară, pe ștergere și ii, pe blide smălțuite, pe ulcioare și butoiașe, pe coamele caselor sau luând formă de jucării; în general, cocoșul conotează sensul de lumină (COMAN, II, p. 1-5; 7; 105; 140; 1. ANTONESCU, p232). Având darul de a cânta în preajma miezului nopții, moment de cumpănă, de confruntare a spiritelor bune cu cele rele, poporul l-a pus paznic la hotarul dintre forțele malefice și cele benefice; după cântatul lui, spiritele necurate își pierd puterea, se ascund; cântecul cocoșului simbolizează trecerea momentului critic și anunță victoria Soarelui și a luminii asupra nopții, precum și curățirea spațiului nocturn de forțele ostile omului; în basme, cocoșul este un personaj fantastic, cu forțe miraculoase: aduce bogății imense stăpânului, este sfătuitorul lui Făt-Frumos, avertizează pe Ileana Cosânzeana de venirea Zmeului sau a lui Făt-Frumos; are rol ritual: în ceremonialul nupțial, cocoșul fript este adus la masa cea mare și simbolizează apropierea zorilor, moment când invitații trebuie să se ridice și să plece acasă; la înmormântare este dat de pomană peste sicriu sau peste mormânt; se crede că atunci când cocoșul cântă pe pragul casei vin musafiri în vizită; cocoșul indică cel puțin trei momente ale nopții: miezul nopții, la primul cântat; trei ore înainte de ziuă, la al doilea cântat; și crăpatul de

ziuă, când cântă mai des și când apune Găinușa și apare Luceafărul de dimineață (12. GHINOIU, p. 77-79). Românii calculează orele după cântarea cocoșilor; ei sunt cei dintâi vestitori ai luminii și ca atare sunt și cei mai mari și mai neîmpăcați dușmani ai tuturor spiritelor necurate și răutăcioase, care umblă noaptea și comit o mulțime de fapte rele și înspăimântătoare; când cântă cocoșul atunci dispar toate spiritele necurate și toate nălucile; în Bucovina se crede că însuși diavolul cel mai mare peste toate spiritele necurate, cum aude cocoșul cântând, îndată se face și el nevăzut; de aceea, cocoșul se dă peste sălașul mortului, pentru că el va anunța sufletului trecerea orelor; va înspăimânta și alunga, prin cântarea sa, pe diavoli, ca să nu se apropie de sufletul răposatului pentru care a fost dat de pomană; va ține în pliscul său cumpenele de la vămile văzduhului și nu va lăsa pe diavoli să facă vreun vicleșug; trecând sufletul prin foc, el va zbura peste foc, va stropi sufletul cu apă și îl va răcori, ca să poată trece mai departe; dar se mai crede că dracii se țin de cocoș, tocmai pentru că acesta îi trezește din somn și nu-i lasă liniștiți; cu toate acestea, dracii, cum aud cântecul de cocoș, îndată crapă; dereticând prin casă, măturând în așteptarea copiilor care vin să colinde „cu semănatul” în dimineața Anului Nou, fetele adună gunoiul, îl duc în curte, îl pun peste movila de gunoi mai vechi și, suindu-se cu picioarele pe el, stau și ascultă și dincotro aud cocoșii cântând, într-acolo cred ele că se vor mărita; în Muntenia se crede că atunci când cocoșii cântă seara devreme înseamnă că va fi timp frumos; în Bucovina se spune că, iarna, când cântă cocoșii foarte mult peste zi este semn că vremea se va înmoina și va fi mai cald (2. MARIAN, I, p. 86-87; 114; 192-193). Se crede că acei cocoși care cântă de douăsprezece ori la miezul nopții sunt năzdrăvani - Suceava; cocoșii cântă regulat la aceleași ore, pentru că numai ei aud toaca din cer - Tecuci; la construirea unei case noi, este bine să fie îngropat de viu un cocoș, în mijlocul locului pe care îl va ocupa construcția, pentru că numai așa nu se va apropia diavolul de ea - Suceava; nu se iese din casă până la întâiul cântat al cocoșilor dimineața, pentru că numai glasul cocoșului alungă din jur duhurile rele - Moldova; din ce parte a satului se aude cântat de cocoși în dimineața de An Nou, în acea parte se va mărita fata din casă - Țara Oltului; omul care taie cocoș să-i jumulească și penele de la aripi, pentru că, dacă nu o face, se va bate cu el pe lumea cealaltă - Vâlcea; cocoșul de culoare neagră este aducător de bine la casa omului - Iași; Suceava; pentru a scăpa de puricii din casă, se taie un cocoș negru în Duminica Paștelui, iar cuțitul mănjit de sânge se înfige după ușă, puricii urmând să se strângă la acel cuțit - Mehedinți; femeile să nu mănânce cap de cocoș, pentru că nasc apoi prunci malformați - Tecuci; nasc copii răi femeile care mănâncă inimă de cocoș - Teleorman; ziua va fi de bun augur, când cocoșii cântă de cu noapte și până se luminează - Teleorman; când cântă seara este semn că în noaptea aceea tâlharii vor umbla prin sat - Suceava; când cântă cocoșul iarna spre seară este semn că va fi ger - Suceava; când cântă cocoșii de cu seară este semn că vremea se va strica - Dolj; dacă doi cocoși se bat este semn de ceartă, așa că este bine ca unul dintre ei să fie tăiat - Galați; când cântă cocoșul pe pragul casei este semn că va sosi veste fie de bine, fie de rău sau este semn că unul dintre stăpânii casei va muri curând - Vâlcea; casa la care cocoșul îi cântă pe prag va primi musafiri - Muntenia; Vaslui; Suceava; când cocoșul se suie pe poartă și cântă, având capul îndreptat spre drum este semn că un membru al familiei va face un drum, dar, dacă este îndreptat spre casă capul cocoșului, înseamnă că vor sosi oaspeți - Suceava; oricum, cântatul cocoșului pe pragul casei nu este de bun augur și de aceea el trebuie gonit; dar, de se mută și cântă de pe gardul gospodăriei, înseamnă că își laudă stăpânul, că om ca el nu există altul de bun ce este - Teleorman; când cântă cocoșii pe gard, este bine să se vadă în ce parte privesc ei, pentru că din acea direcție vor sosi oaspeți - Galați; sărăcește cel care suflă pe beregata unui cocoș - Vâlcea; să nu se lase cocoș străin să intre în ogradă, fiindcă nu mai ies ouăle puse la clocit - Tecuci; să nu se dea cocoș de pomană peste groapă, pentru că se face mortul strigoi - Galați; se crede că este bântuită de nenorociri casa pe lângă care trăiește un cocoș negru - Suceava; dar se crede și că este bine, pentru că de locul unde a călcat cocoș negru nu se prinde nici un fel de vrajă - Suceava; confecționat din tablă, cocoșul este amplasat la coama acoperișurilor caselor - Neamț; dar se pun și pereche, la un capăt de acoperiș se amplasează un

cocoș, la celălalt capăt o găină, confecționați din tablă sau lemn - Ialomița; Suceava; dacă într-o familie mor mereu copii, la cea mai apropiată naștere, se ia un cocoș, în cazul că pruncul este băiat, și se îmbracă cu placenta în care s-a născut copilul, apoi se face o groapă în camera în care a avut loc travaliul mamei și se îngroapă cocoșul acolo, după ce i s-a legat pliscul cu o ață rezistentă, adăugându-se în groapă și câteva boabe de tămâie albă și neagră, sacrificiu însoțit și de enumerarea părților corpului care sunt oferite spiritelor malefice, pentru ca voința lor de moarte să fie satisfăcută: „*Dau cap pentru cap, ochi pentru ochi, gură pentru gură etc.*” - Banat; când cântă înainte de miezul-noapții, vremea se va înmoina - Suceava; dacă vor cânta după apusul soarelui, vremea se va schimba a doua zi - Teleorman; se va înmoina a doua zi, când cocoșii cântă de cu seară - Suceava; se îndreaptă vremea, când cocoșii cântă la culcare - Suceava; este semn de încălzire a vremii, când cântă cocoșii în timpul zilei - Suceava; când vor cânta cocoșii în pătul, este semn că vremea se va schimba - Iași; dacă, într-o zi de iarnă, cocoșii cântă neconținut sau cântă înainte de miezul noapții este semn că vremea se va înmoina - Suceava; se îndreaptă vremea când cocoșii cântă la culcare - Suceava; se schimbă vremea, când cântă cocoșul la miezul zilei sau când se urcă în pătul seara devreme și începe să cânte - Suceava; este semn de ploaie, când cocoșii cântă ziua - Suceava; când cocoșii umbă ziua cu cozile lăsate, este semn de ploaie - Teleorman; (2. GOROVEI, p. 9; 35; 43; 67; 68; 82; 149-150; 176; 203; 221; 262; 264; 266; 269; 280; GOLO-PENȚIA, p. 82). Când cântă cocoșii în afara vremii lor, în Maramureș se crede că ei vestesc vreme moale, adică vreme rea (BOGDAN, p. 7). În Sălaj, se crede că, dacă cocoșul cântă în noaptea înstelată, înseamnă că vin femei răufăcătoare, din satele vecine, să fure laptele vitelor; ele pot fi oprite din drumul lor, dacă se pun cărbuni luați din cuptor în prispa casei (PRESA). În Teleorman, se crede că atunci când cocoșii cântă pe pragul casei vin neamurile în vizită (1. CHIVU, p. 246). În zona Bârladului, atunci când cântă cocoșii mult se crede că va ploua (BĂLĂNEANU, p. 261). Ca simbol, cocoșul este vestitor al începutului de zi, al răsăritului (ȘEULEANU, p. 209). Apariția cocoșului în ornamentica populară (în special, pe talerele din centrele Horezu și Oboga), dar și în arhitectura tradițională, amplasat pe coama acoperișului, trebuie pusă în legătură cu conotațiile lui simbolice, el fiind socotit un orologiu popular; fiind sacrificat și capul așezându-i-se la temelia noilor construcții, cum se întâmplă în Banat și Hunedoara, dar montat și la coama caselor, demonstrează că această pasăre este un spirit tutelar, resimțit în mentalitatea tradițională ca o prezență protectoare (NOTE, Antonescu). Înseamnă veste sau supărare pentru cel care visează cântat de cocoș; este semn de veselie pentru cel căruia îi apare în vis un cocoș - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *cocoș negru-cuțit-ușă; cocoș-prag; cocoș-placentă-tămâie-alb-negru-enumerare*(text).

CODOBATURĂ (*Motacilla alba* - DLRM, p. 164)

Numele i se trage de la obiceiul ei de a da mereu din coadă; se zice că, la începuturi, ea nu a avut coadă, ci aceasta a fost a ochiului-boului; codobatura i-a cerut-o cu împrumut și, văzând că îi venea foarte bine, nu i-a mai dat-o înapoi; de atunci, bate mereu din coadă, ca să se încredințeze că o mai are; firea neastâmpărată a codobaturii și faptul că e văzută mai rar prin preajma gospodăriei omului i se trag dintr-un blestem al lui Dumnezeu, care, iritat de foamea ei neconținută, a condamnat-o să nu se sature niciodată și să nu umble prin sate; se mai spune că este prima care vestește primăvara, deoarece vine devreme pe teritoriul României (de Alexii, 17 martie), adică exact în ziua când se crede că toate viețuitoarele care hibernează se trezesc și încep să iasă din adâncul pământului (COMAN, II, p. 102). Când, primăvara, cineva vede întâi codobatură dând din coadă, se crede că va băta tot așa toată vara - Argeș (2. GOROVEI, p. 56). Dacă pasărea sosește înainte de Mijlocul Păresimilor nu este semn bun, se crede că vremea va fi rea, cu vânt și chiar zăpadă viscolită, dar, dacă vine după această dată, vremea va fi călduroasă și frumoasă - Neamț, Bacău, Vaslui (2. MARIAN, I, p. 56).

CODRU v. PĂDURE.

COFĂ v. VAS.

COJOC

Cine va umbla vara îmbrăcat măcar cu un pieptar de blană va suferi de frig peste iarnă - Tecuci; dacă un om, aflat în comă, nu poate muri, să i se pună sub cap un cojoc, pentru că apoi moare ușor - Suceava (2. GOROVEI, p. 92; 151). Peșitul are loc numai duminica după amiază; răspunsul se dă pe loc, dar, în numeroase cazuri, acesta se amână pentru o dată ulterioară; astfel, feciorul de însurat își „uită”, la plecare din casa fetei, cojocul; după 3-5 zile de la data peșitului, flăcăul trece pe lângă casa fetei, de obicei pe înserate; în cazul în care cojocul este atârnat de un stâlp de la prispa casei înseamnă că fata sau părinții acesteia nu sunt de acord cu căsătoria; flăcăul intră, își ia cojocul, fără să mai fie nevoie de vreo altă explicație; în caz contrar, înseamnă că solicitarea mirelui este acceptată; răspunsul la peșit se dă și cu alte ocazii: la târg, la hora satului, la biserică etc. , cauza întârzierii fiind determinată în primul rând de zestre; în general, peșitul durează câteva ore bune, pentru că trebuie precizate toate detaliile privind bunurile care formează zestrea celor două familii, pământ, vite, haine etc. - Bihor (GODEA, p. 83-84).

COLAC

Colacii, mai ales cei de nuntă sau înmormântare, sunt adaosuri intervenite în timp prin integrarea unor elemente simbolice în arta modelării aluatului; termenul de *colac*, cu mare răspândire la români, a apărut probabil târziu pe aceste meleaguri, în ritualurile ce țineau de cultul religios; înainte de termenul *colac*, se foloseau tot termeni latini, dovadă că respectivul produs se numește și astăzi: în Teleorman și Buzău, *Pâinea miresii*, în Teleorman, *Turta miresii*, în Galați, *Pâinea mortului*, într-o zonă largă din sudul României, *Capete*, care erau împletite și ornamentate asemenea reprezentărilor din aluat cunoscute în mod curent cu numele de *colac*; dăruirea de colaci, având modele și ornamente specifice, mai ales în amintirea morților, evocă străvechile sacrificii-ofrandă în cinstea unor divinități; în acest sens, este de amintit că, în unele zone din sudul României, colacii de înmormântare sunt denumiți cu numele generic de *capete* și fiecăruia i se atribuie numele unui personaj din istoria religiei creștine; comentând anumite reminiscențe ale unor scenarii rituale, care implicau sacrificiul uman real, Mircea Eliade presupune că anumite ceremonii agricole s-au difuzat din câteva centre (Egipt, Siria, Mesopotamia) și multe popoare au asimilat unele fragmente ale scenariilor originare; la nașterea unui copil, *colăciune* este petrecerea care se face la nași, când *colăcarii* (părinții copilului) aduc acestora colacii; *Colăcarul* sau *Colăcerul*, la nuntă, este cel care rostește orațiile; la sărbătorile de iarnă, în cadrul cetelor de feciori din Transilvania, *colăcer* este tânărul care răspunde de proviziile alimentare strânse, inclusiv deci de colacii oferți colindătorilor; expresii tipice, folosite încă în ritualul botezului sau al nunții, precum „*se dau colacii*” moașei sau nașei indică momentul oferirii de cadouri la scaldătoarea noului născut sau „*darurile*” din cadrul nunții; semnificativ este faptul că expresia continuă să existe și astăzi, deși acum „colacii” includ (alături de copturi) și obiecte de îmbrăcăminte, de uz casnic, de podoabă etc. ; dar colacul poate fi și simbol al reușitei în muncă, legat fiind de vechi credințe agrare, conform versurilor: „*Că asta-i vestită casă/Să facă colac pe masă, /Ca la o zi veselă și frumoasă, /Când l-o pus pe masă, /S-o luminat în casă, /Ca de la o stea frumoasă!*”; în cadrul familiei, pentru sărbătorile de iarnă, fiecărui membru îi este destinat câte un colăcel de formă rotundă, iar ritualurile desfășurate în memoria celor morți presupun oferirea unui colăcel rudelor și prietenilor; pentru accentuarea caracterului festiv, se pregătește, în fiecare gospodărie, și un „*Colac Mare*”, de 4-6 kg, „*ca soarele și ca luna*”, cum se spune în Bucovina, și care, în Transilvania și Oltenia poartă numele de *Stolnic*; el este împodobit cu *drugii* din aluat, *floricele* sau *păsări de pită*, în Maramureș, valoarea lui utilitară, ca hrană, fiind subsumată valorii artistice și simbolice; dar realizări artistice în

modelarea aluatului pot fi regăsite și la alte sărbători din ciclul calendaristic (de primăvară, de vară); pentru potențarea efectului festiv sau poate ca o reeditare a vechilor simboluri ale „neîncetatei reînnoiri”, a regenerării eterne a naturii, podoaba frecventă a colacilor este creanga de pom, cu fructe, ouă înfipte în ramuri, cu deosebire în Transilvania, prefigurând în miez de iarnă venirea primăverii; între darurile oferite la ceremoniile nupțiale, alături de alte obiecte, este și colacul, care adaugă la semnificațiile festive și pe cele magico-rituale, devenind element de conveniență socială, parte componentă a unui sistem de comunicare specific colectivităților rurale tradiționale; stegarii din cadrul alaiurilor de nuntă din Transilvania poartă pe brațe un colac mare, care le revine după ceremonie, iar tinerii din nordul Moldovei primesc „colacul flăcăilor”; în sudul Transilvaniei, animalele de la căruțe sunt împodobite cu colaci, aceștia fiind luați la final de către conducătorii respectivelor atelaje, drept răsplată pentru serviciile aduse în cadrul nunții; elementul care polarizează atenția generală este realizarea artistică a „Colacului de mireasă”, fiind totodată una dintre cerințele reușitei evenimentului; el este rupt fie de către nașă, în Oltenia, Muntenia și Moldova, fie de mireasă însăși, în Transilvania, deasupra capului, înainte de a pleca la cununie; acest colac mai poartă și alte denumiri, dar forma și ornamentele sunt în general asemănătoare: *colac mare* și *colac de nuntă* (în Gorj, Dolj, Olt), *stolnic* (Hunedoara, Gorj), *colac instruat de nuntă* (Bistrița), *colac românesc* (Cluj), *jimblă* sau *păpușă* (Bacău), *ploconul miresii* (Ilfov); motivul ornamental caracteristic al colacului de mireasă este împletitura, decorată sau nu cu păsări ori flori de aluat sau cu busuioc proaspăt; interpretarea motivului respectiv, în contextul în care apare cel mai frecvent, ceremonialul nunții, conduce la analogia cu șarpele, considerat în multe credințe a mai multor popoare ca distribuitor de fecunditate; astfel, colacul sugerează, în mod festiv, datoria miresei în cadrul familiei care se întemeiază; adesea apare pe acești colaci semnul X, realizat fie prin aplicarea unor benzi (*drugii*) de cocă, fie prin incizie, el fiind interpretat de către informatori prin semnul crucii; în multe sate din Oltenia și Muntenia, cu deosebire în Teleorman, se pregătește, pe lângă colacul miresei, și un „colac de mire”; acești colaci sunt schimbați între cei doi tineri înainte de cununie, actul referindu-se la legământul spiritual care se înfăptuiește între cei doi, exprimând ideea unirii de bunuri și, în final, unirea celor doi într-o singură familie; prepararea acestor colaci este ritualizată, în sensul că, vinerea, o fată, cu ambii părinți în viață, merge cu lăutarii să ia apa necesară la frământarea aluatului; fata poartă căciulă, cu salbă pe ea; colacul este frământat de o bătrână îmbrăcată într-o cămașă a ginerelui, purtând pe cap și pălăria acestuia, iar în picioare pantofii lui, toate aceste amănunte de nuanță magică având rolul să sacralizeze momentul; de fapt, majoritatea obiceiurilor de trecere din cadrul nunții sunt însoțite de prezența unui colac: în Țara Lăpușului, mireasa primește alaiul de nuntă privind printr-un colac, în Gorj, la cununie, mănâncă din același colac cu mirele, în Dolj și Olt, „*darul*” se strânge pe un colac; în plus, momentul integrării miresei în noua familie este amplificat prin primirea de către socri, cu unul sau mai mulți colaci, a tinerei nurori în noua gospodărie; în cadrul ceremoniilor care se desfășoară după nuntă, cum sunt vizitele la părinți („*pe cale înaltă*”, „*pe cale primară*”, „*drumul cel mare*”) sau la nași, colacii folosiți presupun reafirmarea apartenenței la neam; reprezentările din aluat caracteristice momentului înmormântării se grupează practic în două categorii: colacii „*de împărțit*” (cu evidente funcții rituale) și cei „*ai mortului*”, care poartă însemne religioase și care rămân la biserică; oferiți ca ofrandă pentru sufletele strămoșilor, colacii „*de împărțit*” au rolul, conform unei mentalități arhaice, să-i împace pe morți, să-i hrănească, pentru ca și aceștia, la rândul lor, să-i protejeze pe cei vii, să le asigure și să le mărească recolta; varietatea cea mai mare a colacilor de mort se constată în partea de sud a României și în Moldova; femeia care modelează colacii nu uită să-i ornamenteze cu imaginea crucii, cu o scară („*scara sufletului*”, în Transilvania și Moldova), adăugând apoi, în Moldova, pasăre („*pasărea-suflet*”), jug, săgeată, în Muntenia, foarfece și mână, multe din acestea fiind regăsite în practicile uzitate la nașterea copilului, semnificând alegerea unui drum ocupațional în viață, sau în camera nupțială, la căsătoria tinerilor, sau simboluri cu încărcătură religioasă, ceea ce reconfirmă una din constantele

mentalității tradiționale, aceea a unei viziuni ciclice asupra vieții, ori subordonarea acesteia unui destin imanent (2. VĂDUVA, p. 60-62; 64-68; NOTE, Antonescu). După momentele pentru care este pregătit, colacul poartă denumirea de *arhanghel*, *naporojnie*, *pupăză*, *paus*; este folosit la botez, la nuntă și la înmormântare, ținând în egală măsură de cultul morților și de cel al fecundității și prosperității; în sudul Banatului, la înmormântare sunt pregătiți nouă colaci, primul fiind destinat soarelui, al doilea lunii, iar ceilalți sunt destinați sfinților creștini; în satele din Caraș-Severin, în ziua suirii turmelor de oi „*la sălaş*” (23 aprilie - Sfântul Gheorghe), doi ciobani rup colaci sub pulpa oilor, unul strigând „*cucu*”, celălalt „*răscucu*”; la cel de al treilea colac, cel mai proaspăt miel este trecut prin colac, în vederea asigurării prosperității pastorale; în Bucovina, de Crăciun, se face un colac „*încheiat*”, în formă de 8, care se păstrează până la primăvară, la arat; înainte de plecarea la câmp, boii și plugul sunt tămâiate, iar, la holdă, se mănâncă acest colac înainte de a se pune plugul în brazdă, ritual considerat a asigura fertilitatea pământului; pentru prosperitate în creșterea animalelor, în Maramureș, de Duminica Floriilor, fiecare familie face un colac din făina cea mai bună în care se pune numai apă, drojdie și sare; acesta nu se duce la biserică, el trebuind să fie consumat obligatoriu în familie, celui absent punându-i-se între merinde bucăți din acest colac, care se numește semnificativ *văcăreață*, iar bucățelele de aluat folosite la împodobirea colacului poartă numele de „*mneluț*”, adică *mieluț*; în seara Anului Nou, tot în Maramureș, sunt așezate pe masă otavă și paie, un pumn de grâu și unul de porumb, acoperite toate cu o față de masă, peste care se așează *stolnicul* (colacul) din grâu, boabe fierte și găluște, ritual care se face pentru belșugul noului an; toate cele puse pe masă sunt lăsate așa până a doua zi, sau trei zile, sau chiar o săptămână, după care o parte din boabele de grâu și de porumb se amestecă printre boabele de sămânță, „*ca să nu facă neghină*”, sau „*ca să nu facă buruieni*”; restul se dă la păsări, ca să fie ouătoare; paiele și otava sunt date la vite, ca să sporească, sau se păstrează până la semănat și atunci sunt date boilor înjugați la plugul de arat; bucatele sunt mâncate de către cei ai casei, sau se pun pe fereastră pentru păsările cerului, ca acestea să nu le strice în timpul verii semănăturile, în special grâul; la maramureșeni, colacul de Anul Nou poartă numele de *Stolnic*, cel din Duminică Învierii este numit *Pască*, iar cel de nuntă este *Țâpoi* (2. CHELCEA, p. 16-20; 22). Colacul ritual este unul din simbolurile feminine importante; ca formă, el se apropie de inel și de cunună (coroană); dacă înainte de măritiş, fetele caută să capteze imaginea viitorului soț, privindu-l printr-o coroană de flori, actul magic al „încercuirii” soțului se efectuează în momentul sosirii mirelui la casa miresei, care îl privește de la distanță prin gaura unui colac, așa cum reiese din numeroase orații: „*leși afară tu, mireasă.../Și te uită prin colac, /Că cine vine ți-i drag!*”; cei doi colaci rituali, prezenți în scenariul nunții, îi desemnează pe cei doi tineri; procesul de transformare a grâului în făină, a făinii în aluat, frământarea și coacerea pâinii sau a colacului au semnificații care țin de zămislirea vieții; nu întâmplător, cercetătorii stabilesc o sinonimie între simbolul colacului și acela al pomului vieții; la plămădirea și coacerea pâinii (și deci și a colacului), participă două stihii ale naturii – focul, semnificând elementul masculin, și apa, stihie feminină; despre conjuncția celor două principii vorbesc și ornamentele de pe colaci, unde sunt așezate Soarele și Luna, care reprezintă, în concepția multor popoare, bipolaritatea masculin-feminin; măcinarea făinii este un act ritual, ca și plămădirea; frământarea aluatului se face în două coveți puse una peste alta; făina este turnată de un băiat care stă călare pe o șa; aluatul se împarte în două părți, din care se fac doi colaci, care vor fi ruși în capul mirelui și al miresei; în Bucovina, în momentul sosirii mirelui cu alaiul său la curtea miresei, vine socrul mare cu un colac și-l dă nunului, care îl ia și se pune cu el în mijlocul horei și, ținându-l în sus, între mire și mireasă, zice către mireasă: „*Uită-te, /Că-ți răsare/Sfântul Soare!*”; mireasa se uită prin borta colacului în cele patru părți ale lumii, apoi se uită la fel și mirele; dacă această secvență a ritualului semnifică unirea și înscrierea tinerei perechi în spațiul cosmicizat, pus sub incidența astrului zilei, următorul episod – ruperea colacului deasupra capului miresei, este menit să marcheze momentul mării tranziții a făpturii feminine; bucăți din acest colac, aruncate în cele patru zări și atât de râvnite de către nuntași, mai ales de

către fete, întrucât se consideră că bucățile sunt bune pentru măritat, denotă rămășițele unei concepții străvechi despre mireasă și despre colacul ce o semnifică; se consideră că, în momentul actului nupțial, mireasa este încărcată cu puteri energetice maxime, care se răsfrâng asupra tuturor participanților la ceremonial, de unde dorința lor de a veni în contact cu mireasa sau cu obiecte ce o înconjoară și o reprezintă; de pildă, răpirea miresei poate fi simulată și prin răpirea colacului ritual (EVSEEV, p. 187-188; 198-200). Când se macină grâu din noua recoltă, se fac și se coc mai întâi doi colaci, aceștia sunt legați cu un fir roșu de ciutura de la fântână, după care ciutura este coborâtă în fântână, apoi este ridicată, iar colacii sunt rupți și împărțiți copiilor prezenți la ritual, în credința că procedând așa grâul va spori - Dolj; colacul, care este dat nuntașilor de către mireasă, și cei zece colaci, care au înfipti în aluatul lor bani și sunt dați de pomână la înmormântare, sunt buni de folosit împotriva frigurilor - Tecuci; din colacul, rupt în bucăți și aruncat în patru direcții diferite de către naș, în momentul când mirele ia mireasa de la casa ei, nuntașii prezenți le adună și le pun apoi în urechile vitelor pe care doresc să le ducă în târg, pentru a fi vândute mai repede, în credința că, procedând astfel, vor determina ca lumea să se uite la vite, cum se uită la o mireasă - Suceava; la plecarea nunții de la casa miresei, aceasta, stând în picioare în car, frânge pe cap un colac; dacă bucăți din acest colac sunt date pe la botul vitelor, care vor fi duse la târg în vederea vânzării lor, se crede că lumea se va înghesui să le vadă, deci implicit târguiala va merge repede, tot așa cum se uită cu dragoste la mireasă - Moldova; să se dea câte un colac, în fiecare duminică, porcarului satului și, de asemenea, în ziua de Paște, la care se adaugă și puțină slănină, dar să nu i se dea și ou roșu, fiindcă mor porcii, dar se crede că, dacă se dă slănină, porcii vor trăi sănătoși - Țara Oltului; femeile pregătesc un colac și pentru ziua de Sânziene (24 iunie), pe care îl aruncă pe casă; în caz că rămâne pe acoperiș, cel ce l-a aruncat va trăi, iar, de cade jos, este semn că va muri - Suceava; din colacul pregătit pentru preotul, care vine cu botezul în ajunul Bobotezei (5 ianuarie), fetele iau în gură o bucată foarte mică, pentru a nu se cunoaște locul de unde a fost ruptă, și astfel dau preotului colacul, după care ies în curte și așează bucățica din gură pe stâlpul porții, crezând că se vor mărita curând, dacă firimitura este mâncată repede de vreo cioară - Țara Oltului; când se pregătește colacul ce urmează a fi dat preotului, care vine cu lordanul în ajunul Bobotezei, se mai face un colac ceva mai mic, pentru a fi dat la vite să-l mănânce - Dolj (2. GOROVEI, p. 56-57; 104; 166; 256; GOLOPENȚIA, p. 83; 132). Interesant este că mai demult, colacii destinați a fi dați colindătorilor erau împodobiti cu reprezentări solare, zoomorfe sau agrare, toate având rosturi magice bine precizate (PRESA). De Anul Nou, fetele din Transilvania ies afară pe la miezul nopții sau ceva mai târziu, adică la apropierea cântatului cocoșilor, și, ținând în gură o bucată din colacul de la Crăciun, ascultă să audă dincotro vor cânta cocoșii și din care parte aud cel dintâi cântat sau cel dintâi câine lătrând, din acea parte cred ele că le vor fi ursiții (2. MARIAN, I, p. 106). După ritualul bărbieritului, mirelui i se așează pe cap un colac învelit într-un ștergar nou, primit cadou de la mireasă, între „schimbările” care au loc între familii, apoi colacul este dăruit de către mire celui care l-a ras; când se intră „cu forța” în curtea miresei, aceasta sau un neam al său stropește alaiul mirelui cu apă și le aruncă boabe de grâu; gestul se repetă de mai multe ori, insistându-se deci asupra semnificațiilor pe care le au; pe lavița unde este apa, se mai găsește un colac mare și frumos din făină de grâu; colacul este jucat „cu fală” printre nuntași, după care mirele trece de trei ori pe sub el, ținut, de o parte și de cealaltă, de vornicul miresei și de cel al mirelui; apoi este rupt în două și dat celor care asistă; se crede că firimiturile pot să aibă efecte binefăcătoare pentru cei care le posedă și le păstrează (ȘEULEANU, p. 97; 142). În Țara Hațegului, la înapoierea acasă la mire, se pune masa în „*cinstea nănașilor*”, pentru că toată mâncarea este adusă de la el, mirele dând aici numai „*vinarsul*”; în afară de mâncare, nănașul mai aduce și un „*pom*”, un brad verde și frumos, pe crengile căruia sunt legate turte dulci, plăcinte, fructe etc. ; înainte de a desface pomul și de a se așeza la masă, nănașul dă mirelui și miresei un colac de grâu, luat din pom, de care cei doi tineri trag până îl rup, crezându-se că va trăi mai mult cel care a rămas în mână cu bucata cea mai mare (CLOPOTIVA, II, p. 426). În Bihor, se crede că pâinea din

grâu nou are puteri vindecătoare deosebite, drept pentru care, la coptul primei pâini din noua recoltă se face și un colac, care se păstrează tot timpul anului în casă; de asemenea, se crede că pruncul se vindecă de „*suspin*” (plâns, insomnie), dacă i se dă să sugă prin „*strunga colacului*” păstrat în casă; în unele sate, acest colac se face „*pe un fuior de cânepă uitată în holdă*” și este copt într-un cuptor nou, în care nu s-a mai copt pâine atunci nimic; același efect pentru vindecarea de orice boală a copilului se obține și dacă i se dă să sugă prin cununa de grâu adusă de la seceriș; când se iese primăvara la arat, vitele care urmează a fi înjugate trebuie să treacă mai întâi peste un lanț „*încopciat*”, pentru a fi încleștată gura fiarelor sălbatică, iar între coarne li se leagă un colac și o năframă, în care sunt înnodate 3 boabe de grâu, 5 fire de odolean, 3 mlădițe de leuștean și 7 rămurele de rostopască, pentru noroc și fertilitate (3. BOCȘE, p. 101; 115-116). Tot în Bihor, când mirele vine să-și ia mireasa, aceasta apare purtând pe cap un colac mare și în mână cu o ploscă plină cu vinars; se așează în fruntea mesei, după ce dă mirelui colacul adus; după ce sunt ospătați, alaiul mirelui pleacă având înfipt într-un „*țov*” un colac mare, ca să aibă de drum nuntașii până când ajung la casa mirelui; chiar și dialogul dintre „*grăitorul*” miresei și cel al mirelui se referă la grâu, recoltă, alte activități agricole; la primirea în casa mirelui, mireasa trebuie să răstoarne cu piciorul, dintr-o singură lovitură, un ciubăr plin cu apă; tot cu piciorul trece și atinge fierul plugului, „*ca să vină în casă belșugul și în holde grâul*”; soacra o așteaptă lângă masă, pe care se află un blid cu grâu și un colac; „*grăitorul*” miresei ia grâu și aruncă de trei ori în sus boabele; aruncă apoi și colacul, pe care un copil din preajmă îl prinde, ca să nu cadă pe pământ, pentru că este semn rău; spre miezul nopții, mirii se retrag în grădină, sub un pom roditor, unde are loc „*învelitul miresei*”, adică pieptănatul „*nevestesc*” al fetei, care stă pe o „*bitușă*”, având lângă ea un jug, simbol al greului vieții de familie; după ce i se face pieptănătura de nevestă, cei doi tineri, având alături numai rude apropiate, îndeplinesc „*cununarea la pom roditor*”, moment în care se țin cu mâinile, pentru câteva minute, de ramura unui pom, crezându-se că vor rodi ca pomul și vor avea belșug în casă; cu o oală de lut și un colac în mâini, mireasa, considerată din acel moment nevestă, se duce la fântână, sau un izvor, sau o altă apă curgătoare, unde trânteste oala, rostind: „*așa să se ducă relele din casă!*”; colacul udat cu apă curată este apoi adus în casă și împărțit cu mirele, în timp ce nuntașii interpretează un cântec ceremonial (GODEA, p. 86-89). Tot în Bihor, colindatul practicat de copii, în timpul sărbătorilor de iarnă, cunoaște două aspecte principale; primul este o urare scandată, de mici dimensiuni, redusă la câteva versuri care enumeră darurile așteptate, fiind performat de copii de la 3 la 8-10 ani și purtând numele semnificativ „*După colaci*”; al doilea aspect este unul de inițiere, de asimilare, având rolul de adoptare treptată a repertoriului feciorilor, fiind practicat de cei care au vârsta între 9 și 14 ani; darul este în toate cazurile colacul, oferit ca recompensă, dar și cu o semnificație mai ascunsă, de „*pomană*” în sens funerar (HERȚEA, p. 156). În Maramureș, în pragul casei mirelui așteaptă soacra mare, cu doi colaci mari și două sticle de țuică, un al treilea colac fiind pregătit separat, pentru a fi rupt în două de către tinerii căsătoriți, considerându-se că acela care va rupe bucata mai mare va fi și cel mai tare în casă; alături de soacra mare așteaptă *socăcița* cu un blid de grâu, peste care este așezat un colac înfășurat într-o cunună de flori; prin gaura din mijlocul colacului, *socăcița* ia grâu din blid și îl aruncă peste miri și nuntași, strigând de trei ori „*Noroc!*” (DĂNCUȘ, p. 185). Tot în Maramureș, când se pregătesc bucatele pentru Crăciun și Anul Nou, din primul aluat se face un colac numit *stolnic*, care nu se umple cu nimic și care este împodobit cu diferite motive făcute tot din aluat; picioarele mesei pe care urmează să fie așezat *stolnicul* sunt legate între ele, pentru ca toți membrii familiei să țină unul la altul, să fie uniți, cum sunt și picioarele mesei; pe blatul mesei, se așează mai întâi otavă, iar pe aceasta *stolnicul*; otava este prezentă pe masă obligatoriu, pentru că este adunată din mai multe locuri, cuprinde în ea multe flori și este tânără; *stolnicul*, pus pe masa cu otavă, nu se mișcă din loc pe parcursul tuturor sărbătorilor de iarnă, dar, în dimineața de An Nou, capul familiei taie felii din colac și le dă fiecărui membru al familiei, precum și fiecărei vite cornute, pentru „*a avea noroc și a fi feriți de boale*”; dar sunt sate în care sunt puse pe masă două

stolnice, „*să fie belșug la casă tot anul!*”; colindătorilor li se dau, în afară de bani, un fel de colaci, numiți „*pupeze*”, din cauza chipului de pasăre în care este modelat aluatul: se înnoadă o singură dată un sul de aluat, căruia i se lățește și i se crestează un capăt, aceasta fiind coada, iar celălalt capăt este capul, căruia i se face o creastă; în loc de plisc, i se pune o sămânță mai mare de floarea-soarelui, care uneori se despică la copt, iar pentru ochi i se pun două boabe de neghină (BOGDAN, p. 9; 62-63). Colacul face parte din „hrana festivă”, dintre „daruri”, el simbolizând un rezultat final, sintetizând toate etapele muncii omenești până a devenit ceea ce se vede, implicit pământul din care răsare grâul, soarele care îl coace, Dumnezeu care este asociatul plugarului și ciobanului deopotrivă; în satele din zona Sibiului, se pregătesc 2-3 cete de „*colindeți*”, care merg la casele frunțașilor, unde atârnă colaci în cuierele de pe fațadele construcțiilor, aceștia rămânând acolo până după sărbători, spre a putea să fie admirați de consăteni (HERSENI, p. 52; 258). În Țara Oltului, colacul numit „*pinten*” este folosit de mireasă, ca să privească prin el la viitorul soț, în momentul în care el vine să o ia și să o însoțească la cununie, apreciind după starea dispoziției mirelui cum îi va fi viitoarea căsnicie; în Oltenia, colacul este prezent și în cadrul oficerii slujbei de cununie, pentru efectele lui purificatoare; el este anume pregătit și dus apoi la biserică, în cadrul alaiului de nuntă, de către o fată, prietenă cu mireasa; la biserică, se taie două bucăți din acest colac și se pun pe cele două pahare cu vin din care trebuie să bea mirele și mireasa; consumând din cele două felii de colac, mirele și mireasa sunt supuși astfel unui rit de purificare, menit să-i pregătească pentru a participa la un nou mod de viață; ceea ce rămâne din colac este consumat de fetele nemăritate, cu scopul de a se căsători cât mai curând (1. LARIONESCU, p. 444; 452). În Gorj, mireasa căreia îi este mort tatăl, înainte de a pleca la cununie, dă de pomană unui băiat sau unui bărbat căsătorit, pe o tavă, mâncare din toate felurile pe care le are pregătite pentru nuntă, însoțită de un colac cu lumânare aprinsă, ca să aibă și tatăl său în ziua nunții fetei sale; când mama îi este moartă, pomana se dă unei fete sau unei femei măritate (CĂRĂBIȘ, p. 71). În Argeș, oamenii se duc, în noaptea de 22 spre 23 aprilie (Sfântul Gheorghe), cu animalele la păscut, apoi le mulg spre prânz, îndeplinind un adevărat ritual: se pregătește din ajun un colac, gol la mijloc, care se așează peste vasul în care se mulg animalele (vacii, oi), iar peste colac se pune o coroniță de salcie; mulgerea se face prin acest colac, în credința că animalele vor avea spor în lapte sau că vor fi ferite de forțele malefice, care le-ar putea lua mana, ori le-ar fi putut face rău lor sau proprietarului (BUDIȘ, 1991, p. 50). După recoltatul grâului și după ce se macină prima dată din grâul nou, pe lângă pâinea nouă, se face și un colac mare, pe care gospodina îl duce la o fântână cu cumpănă; aici rupe colacul în două jumătăți, una dându-i omului pe care îl găsește acolo sau în apropiere, cealaltă o prinde cu fir de busuioc și o aruncă în fântână, rostind: „*Turtă nouă, /Ruptă-n două, /Cine-o scoate/Să aibe noroc/În toate!* - Teleorman (CRISTEA, p. 51). În satele giurgiuvene de la Dunăre, când se înecă un om și trupul lui nu este de găsit, familia lui face un colac, o coroniță de flori și o lumânare, pe care o aprind; dau drumul colacului, având lumânarea aprinsă, din locul unde a fost văzut ultima oară în viață decedatul, și urmăresc calea colacului și acolo unde se oprește sunt chemați pescari, care cu ajutorul unor cârlige găsesc mortul (CĂLIN, p. 150). În Bacău, mireasa rupe colacul deasupra capului, în patru bucăți, pe care le aruncă în patru zări, fără să se uite; nuntașii se grăbesc să prindă câte o bucată, în credința că aceasta dată la vitele pe care urmează să le ducă la vânzare vor avea tot atâția mușterii câți au privit mireasa (ICHIM, p. 134). În cele mai multe părți ale Bucovinei există obiceiul ca tinerii căsătoriți, la un an după cununia lor, sau și mai degrabă, să ducă nașilor două perechi de colaci, în semn de recunoștință și mulțumire pentru că nașii i-au cununat; acești colaci sunt mai mari decât cei obișnuiți; „*colăciunile*”, care corespund „*mărului*” în Transilvania, se fac în prima zi de peste an, dar mai ales de trei ori, adică ori a doua zi de Crăciun, ori a doua zi de Bobotează, ori a doua zi de Paște, dar totdeauna ține de voința nașilor, care, având mai multe perechi de fini, îi anunță cu două săptămâni înainte asupra zilei în care doresc să organizeze *colăciunea*; când sunt aduși în casă și puși pe masă, se rostește și o orație specială (3. MARIAN, I, p. 536). Tot în Bucovina, înainte de plecarea alaiului mirelui,

acestui i se aduce un colac pe care îl rupe și aruncă în cele patru zări, ca simbol al rodniciei în noul său drum; la fel face și mireasa, înainte de plecarea alaiului, după ce a venit mirele să o ia din casa ei; la întoarcerea de la biserică, la casa mirelui, în curte, se pune o laviță așternută cu un lăicer, pe care se aduce un colac mare, o farfurie cu grâu, sare, busuioc și o cană cu vin și în prezența acestor obiecte li se urează „*Bun venit!*”; apoi se ia cana cu vin de către urător și închină un pahar, apoi cinstește și pe miri; tot el ia din grâu și le toarnă în sân câteva boabe, spre rodnicie și belșug în familie; apoi, doi vătășei iau colacul, înfig în el, pe dedesubt, două bețe și-l ridică în sus; prima pășește pe sub colac mireasa, mirele însă încearcă de trei ori să apuce colacul, iar, când îl prinde, îl rupe în mai multe bucăți pe care le aruncă nuntașilor, care se străduiesc să le prindă din zbor (COJOCARU, p. 140; 147; 152-155). Deși majoritatea colacilor sunt rotunzi, având pe ei ornamente ca Soarele și Luna, se obișnuiește să se facă și alte forme, antropomorfe sau în forma cifrei 8; în Bucovina, gospodinele păstrează câte un colac în chip de 8 până în primăvară, când, după ce se afumă boii, se pune în coarnele plugului, pentru a fi mâncat la câmp, înainte de începerea propriuzisă a aratului (12. GHINOIU, p. 127-128). La o anumită dată a anului, finii duc nașilor colaci, în nordul Moldovei obiceiul numindu-se *colăciune*; obișnuit, într-o anumită zi, hotărâtă după voința sau posibilitățile cumetrilor, nașul își adună atât finii de la nuntă, cât și pe cei de la botez, însoțiți de părinții lor; fiecare fin aduce nașului unul sau doi colaci, în unele locuri și vin, țuică și alte daruri; colacii sunt anume pregătiți și frumos împodobiiți; la intrarea în casa nașilor, finii închină întâi colacii și apoi celelalte daruri aduse, închinarea cuprinzând practic enumerarea darurilor, iar, la sfârșit, se rostește o urare indirectă de belșug în vite, aidoma ca în textul colindelor; interesant este că urarea de belșug se face prin indicarea elementelor decorative, cu valoare simbolică, de pe colaci, explicând totodată semnificația lor (4. POP, p. 133). Când se fac *stările* (popasurile, stâlpii, prohodirile, în drumul de acasă la biserică, rudele mortului procedează astfel: în Munții Apuseni, o femeie varsă puțină apă și dă, peste sicriu, colăcei și o monedă; în Alba, se dau, peste sicriu, un colac, o lumânare și un val de țesătură de desagi; în Năsăud, se pune pe sicriu o monedă pentru preot; în zonele bogate în podgorii din Transilvania, se dau colaci și vin; în Sibiu și Moldova, se dau numai bani; în Muntenia, se aruncă bani la fiecare colț al *patului* (năsăliei); în Suceava, se dau, peste sicriu, colăcei și o lumânare sau colăcei și o monedă; când se dă colacul cu lumânare, aceasta trebuie să fie înfiptă în colac; starea l-a se face acasă, în casa decedatului sau în curtea acestuia, unde sunt date peste sicriu mai multe: haine, vite (vacă, junincă, vițel), oi, rar cai, găini, găște, cocoși, o sticlă sau ulcică cu apă curată și o lumânare; în Vrancea, se dau două gulere de cămașă, cusute frumos; în Suceava, se dau tot felul de animale, în special oi; în Năsăud, se împart colăcei pentru copii, iar celor maturi li se dau băutură și pâine; în Munții Apuseni, se împarte o oală, un colac, o lumânare, monede în număr de 99, la care se adaugă o găină, o traistă, aproape 1 m de pănură de lână, o pereche de măneci sau 2 m de pânză albă și hainele mortului, cu mențiunea că obiectele de mai sus sunt opționale și nu toate la un loc; în Bucovina, vitele se împart la cei ai casei, pentru ca animalul să nu iasă din ogradă; dacă o vită pierde înaintea decesului cuiva din familie, se crede că întâmplarea a fost cu noroc, fiindcă s-a dus ea înaintea mortului; animalele hotărâte a fi împărțite sunt spălate pe picioare, ca să fie curate, apoi sunt udate cu puțină apă curată și sunt încredințate împreună cu un colac și o lumânare, lucrurile ușoare fiind date peste sicriu, iar cele mari pe dinaintea mortului; în Caraș-Severin și Bucovina, se crede că banii și colacii care se dau la toate stările peste sicriu sunt menite pentru ca sufletul să aibă cu ce plăti vămile prin care este nevoit să treacă până ce ajunge la locul de odihnă, iar lumânările sunt destinate a lumina cu ele trecerea prin aceste vămi, considerate a fi foarte periculoase; în Banat, în ziua înmormântării se dau peste groapă 7 monede de argint și 7 colaci în care sunt înfipte 7 lumânări, ca să treacă sufletul spre cer prin cele 7 vămi (3. MARIAN, III, p. 189-191; 193; 216; NOTE, Antonescu). Serii simbolice: *colac-roșu-fântână*; *lanț-colac-năframă-grâu-odolean-leuștean-rostopască*; *colac-salcie*; *colac-monedă*; *colac-cânepă*; *colac-grâu-sare-busuioc-vin*.

COLASTRĂ (CORASLĂ) v. LAPTE.

COLIBĂ

Apariția în vis a colibeii (bordeiului - construcție de dimensiuni reduse, sărăcăcioasă, acoperită cu paie sau cu stuf, folosită ca locuință permanentă, dar mai ales temporară) semnifică liniște și mulțumire sufletească - Suceava (NOTE, Băncescu). v. CASĂ.

COLINDĂ (A COLINDA)

Colinda și *corinda* (< lat. *calendae*) sunt termenii care numesc textul oral ce se recită-cântă de către ceata de tineri în special, în timpul celor 7-12 zile de *facere* a Anului Nou și în alte câteva ocazii similare; în Bihor, Țara Oașului și Maramureș, termenul *corindă* apare și în refrenul textului de colind; în Transilvania de nord-vest, se spune pentru a colinda „a cocuța”, sau „a cucuța”, iar în acest caz li se dau copiilor ca dar *cocuți*, de la *coc*= pâine mică, colăcel, spunându-se „a umbla la urat pentru a primi cocuți”; în sudul Moldovei, colindarea se face de către copii de 6-14 ani, în cete de câte 2-6 inși, în zilele Crăciunului, denumirea fiind „Cu steaua”, steaua fiind făcută de către copiii înșiși, în stil naiv; în ajunul Anului Nou, se poate vorbi de trei feluri de colindători: **1.** cei ce merg cu „Plugușorul”, în cete de 3-5-7 copii sub 15 ani, de dimineață până spre seară; **2.** tot cu „Plugușorul, cete de 5-10 flăcăi, începând cam după amiază până noaptea târziu; **3.** în această categorie sunt cel mult două cete de câte 10-15 persoane, tineri, bărbați căsătoriți, care își împart din timp tot satul; sunt mascați cu măști de urs, cal, cerb, capră etc. , măști fantastice, însoțiți de un cântăreț cu fluierul, o pereche de „mire-mireasă”, sau alt cuplu, denumirea lor fiind de *jieni*, *uncheși*, *haiduci*, *urâți*; în aceeași regiune, de la Paște la Rusalii, are loc colindatul cu „Vălăretul”, grupul fiind format numai din tineri de 18-25 de ani, neînșurați; aceștia au un șef, un ajutor, iar în unele părți, cum este în Vrancea, și un *cloșcar*, cel care adună darurile, formate din ouă roșii, pască; ei se numesc *văləri* și au datoria să ridice în sus pe cei pe care îi colindă, iar, dacă persoana le scapă din mâini, să fugă după ea până o prind; colindul și colindatul constituie elementul ritual principal al societăților de feciori (confrerii), care colindă obișnuit mai întâi oficialitățile comunității (preot, primar etc.) și apoi casă de casă, unde sunt așteptați cu multă bucurie, iar acolo unde sunt fete de măritat sunt invitați să le joace, acest dans ritual semnificând fie augmentarea norocului fetelor, fie chiar primul lor joc, un fel de gest inaugural, de a fi pentru prima oară scoase în lume; același cuvânt (*colind*; *corind*) se dă și bățului din alun, construit special pentru acest rit, folosit, în timpul ceremonialului, la lovirea sau atingerea unor obiecte și ființe aflate în acel moment în gospodărie, gest care semnifică ritualistic conferirea unor calități de creștere, trăinicie, sănătate, întinerire, ceata de copii purtând denumirea de *pițarei* sau *pițărăi*, termeni folosiți doar în partea apuseană a României, în special în Banat și Mehedinți, în rest circulând termenul de *colindători*; bățul numit *colind* nu este purtat de toți colindătorii, ci numai de către cei cu ranguri în cadrul cetei, fiindcă numai lor le revine rolul de a *înțoarce focul*, de a lovi vitele sau coarda casei, în general ei fiind investiți cu această misiune magică; tot *colind* sau *colindeț* se numește și colacul care se dăruiește cetei de pițarei sau de colindători; în fapt, aceeași încărcătură magică o are colindatul în totalitatea lui ceremonială, în care versurile, melodia, momentul calendaristic, felul cum sunt rostite cuvintele depind de intensitatea participativă a cetei și a colectivității colindate, între acestea stabilindu-se relații de reciprocitate, respectate cu strictețe de ambele părți, orice încălcare conducând la anularea efectelor benefice ale colindatului; colinda și refrenul ei aparțin unei *zone sacre* și unor rituri care nu au loc decât o dată pe an, într-un moment din calendarul popular, considerat ca geneză a oricărei sacralități; refrenul verbal, fiind vorba de refrenul ca strigătură sau chiuitură, într-un context magico-religios dat de sărbătorirea Anului Nou, are, la rândul său, o vechime considerabilă; fenomenul ceremonial, cu numeroasele sale variante, semnificații și nuanțe, după zone, populație și sate, este cunoscut în întreaga Europă de sud-est; ceremonia colindatului de către confreria de tineri este constituită din ritul colindării la familiile cu

fete mari, cu feciori și la toate casele satului; se viersuiește colinda, se joacă „*Cerbuțul*”, se dansează după tradiție, totul începându-se cu urarea adresată primarului; familiile sunt extrem de mulțumite și recunoscătoare pentru fertilitatea, sănătatea ce se crede că vin prin colinde, se dau daruri în bani și în natură, ce servesc la susținerea confreriei și la plata lăutarilor, când este cazul; în ultima zi de colindat se face colinda „*ziorilor*”; colindatul se încheie prin consumarea tuturor darurilor adunate, cheltuirea banilor obținuți și distrugerea măștii, mai ales în cazul când colindatul este centrat pe „*Jocul cerbuțului*”; colinda cântată de copii se pare că ar poseda îndemnul, emoția cea mai arhaică, mai sacră în perspectivă magică; deci cea mai simplă și mai primitivă expresie a colindei a fost o „urare strigată”, foarte scurtă; colindele cântate de confreriile de feciori sunt destul de lungi, trecând și peste 100 de versuri, ceea ce este firesc dacă se ține seama de creșterea și îmbogățirea vieții sufletești și ca atare de dezvoltarea culturii și civilizației; dar și la aceste colinde vânătoarești, păstorești, agrare, urarea primitivă este de căutat și găsit în refrenul care se repetă după fiecare vers, mai rar după două sau mai multe versuri; urarea primitivă se găsește și în augurul, preștiința unor semne bune ce vin prin salutarea de fiecare zi între oameni, ceea ce este o prezicere bună, de fertilitate generală (BUHOCIU, p. 51-53; 59; 77; 80; 84; 88; 282; 284; NOTE, Antonescu). Colindatul conține virtuți speciale, dintre care la loc de frunte sunt cele de asigurare a fertilității și sănătății, deoarece copiii, de obicei preșcolari, adică fragezi, puri, primesc în dar fructe și colăcei anume pregătiți, garanție sigură a eficienței colindului, iar toate acestea fac din colind un rit agrar; colindatul cu copii se practică pe o arie restrânsă a țării, obișnuit în sudul și vestul teritoriului românesc; în Oltenia, Muntenia și sudul Moldovei (Tecuci), colindul este cunoscut sub denumirea de „*Moș Ajun*” („Bună Dimineața la Moș Ajun”) sau „*Colidețe*” („*Colindiș*”, prin Muscel), „*Nețelașu*” („*Neațălașu*”) prin șesul Munteniei răsăritene și sudul Moldovei; apoi în Banat și Transilvania vestică (aproximativ între Târnave, Mureșul Mijlociu, versantul nordic al Munților Apuseni și Bazinul Beiușului, inclusiv Sibiul și Făgărașul) sub denumirea de „*Pițărăi*” (*pizărăi, pizări*), iar prin Banatul sud-estic și Făgăraș este cunoscut sub denumirea de „*Colindeți*”, ca și în Oltenia și Muntenia, unde termenul acoperă și sensul de copii care colindă și pe cel al colăceilor care se dau în dar copiilor (2. BÂRLEA, p. 3). Colindul se cântă afară din casă, sau în casă, sau și afară și în casă, existând și obiceiul să se cânte numai unul dintre aceste colinde specializate, colindele de fereastră fiind cele care se cântă numai în curte, după care se cere plata; în ziua de Crăciun, după ce au mâncat la prânz, se strâng la un loc toți feciorii, iar, dacă localitatea este mare, se împart în două cete, de 8-10 persoane fiecare, urmând ca fiecare ceată să colinde numai jumătatea de sat hotărâtă ei; în această situație, se cântă numai *colindul cel mare* sau *colindul casei*, început chiar de când se intră pe ușa casei, text în care sunt amintiți stăpânii casei, bărbatul și femeia, apoi, pe rând, copiii casei după vârstă și sex, chiar părinții fiind cei care cer stăruitor această pomenire, fiindcă cred că, dacă sunt colindați, vor fi tot anul sănătoși și nu vor săvârși tot felul de rele - lalomița; în colinde, Dumnezeu nu este doar *rugat*, invocat sau convocat cum se procedează religios, ci este *adus*, prin formule magice, și *pus* să facă nu neapărat ce vrea, ci ceea ce așteaptă oamenii de la el; textele din Țara Oltului cuprind sintagme precum: „*Nu vine cine vine*” sau „*Nu vine cine pare*”, au clar încărcătură magică, pentru că *provoacă*, prin *incantație*, apariția lui Dumnezeu, care este coborât din cer (sau de unde este) și adus în sat cu ajutorul *colindelor*; acesta este rostul primordial al colindei, în sens de *cântec* (incantație) (HERSENI, p. 59; 262). Repartizată calendaristic, pe teritoriul României colinda este cunoscută astfel: la 31 decembrie-1 ianuarie, Plugușorul, Sorcova și Semănatul; la 5 și 6 ianuarie, Colinda de Bobotează și cea de Sfântul Ion, precum și Chiraleisa; Colinda de Florii (cu o săptămână înaintea Paștelui); Colinda de Paște; 6 decembrie, Colinda de Sfântul Nicolae și, la 24-25 decembrie, Colinda de Crăciun, cu forme foarte variate, majoritatea de sorginte creștină; acestora li se adaugă privilegiata colindă *Cu steaua*, care este cântată zilnic în perioada dintre 24 decembrie și 6 ianuarie; multe dintre colinde au un accentuat caracter agrar, dar dintre toate cea care perpetuează această trăsătură este *Semănatul*, sau, mai bine spus, obiceiul de a colinda

semănând, în dimineața Anului Nou; rostul urătorilor este de a feri gospodăria colindată de tot ceea ce i-ar putea provoca răul (ADĂSCĂLIȚEI, p. 110-111; 130). În Banat, colindătorii se numesc *pițărăi*, sunt copii de 12-14 ani, considerați că aduc noroc și fericire în case; casele nu se închid, ei sunt liberi să intre; când intră în case, zgândără focul din căminul ori din vatra casei cu bâtele lor, numite pe alocuri *colinde*; deci *colindețul* este diminutivul de la *colindă* și înseamnă colindător mic; *colindeți* se numesc și colacii ce se dau colindătorilor și sunt făcuți în formă de „șierpi”, adică împlețiți (MANGIUCA, p. 26). Gazda se bucură că îi vin buni colindători în zori de zi; sunt primii care le intră în casă într-o zi așa de mare, în care omul care vine primul, faptele care se întâmplă primele trebuie să fie de bun augur (4. POP, p. 46). Colindatul practicat de feciorii din Bihor are la rândul său o dualitate de aspecte: unul spontan, neorganizat, cunoscut și sub numele de colindat *cu pepile* sau *cu moșii* și altul organizat, în ceată, numit *cu turca*; cel dintâi este practicat de feciorii „*care-s mai șodalăi*”, în cupluri de „bărbat și femeie”, de „moș și babă” sau în grupuri mai mari de 4-6 persoane; deghizarea este completă, cu haine ponsite, cu fețele mângălite cu funingine, cu timbrul vocii schimbat, secretul identității fiind de obicei păstrat până la sfârșitul colindatului; *pepile* nu cântă colinde și nu sunt însoțiți de muzicanți; în schimb, pe alocuri, au petrecere finală cu caracter restrâns (HERȚEA, p. 157). v. CEATĂ.

Descolindatul este procesul invers de la colindat, în care se face o urare negativă, adică omul să ajungă de mila tuturor, cerșetor, fata să rămână nemăritată în casa părinților etc. ; prin gesturi și formule descolindătoare, se urmărește stigmatizarea gazdelor neospitaliere (PRESA; NOTE, Antonescu). Printre manifestările de descolindat, este atestată și practica de a pune colaci pe clanța ușii sau în poartă, înfigându-se în ei și câte o monedă subdivizionară, prevestindu-li-se celor care nu primesc colindătorii starea de calicie (ADĂSCĂLIȚEI, p. 134).

COLIVĂ

Folosită în cultul morților ca ofrandă de pomenire, este nelipsită la asemenea prilejuri, alături de colac și prescuri; se face colivă însă și atunci când trebuie câștigată bunăvoința ursitoarelor, care vor decide soarta nou-născutului, alături de pâine, brânză, miere, care, se crede, este mâncarea lor preferată (2. CHELCEA, p. 16). Întotdeauna este bine să se mănânce puțină colivă și să nu se refuze niciodată - Galați; ca florile pomilor fructiferi să prindă rod, se ung tulpinile acestora cu colivă, după ce se vine de la biserică, în Duminica Floriilor - Olt; în ziua Sfântului Haralambie (10 februarie), se face colivă, din care se păstrează pentru a fi dată păsărilor de curte, când sunt bolnave și mor - Muntenia (2. GOROVEI, p. 190; 57).

COMOARĂ

Comorile sunt de două feluri: curate și necurate; cele curate sunt îngropate cu gând bun, adică ascunse cu gândul de a fi găsite de cel care le-a îngropat, dar și de către alți oameni; cele necurate sunt cele puse cu gândul de a nu fi găsite, decât de cel care le-a îngropat; cele curate sunt îngropate de obicei pentru a nu fi jefuite de dușmani sau de hoți; cele necurate sunt îngropate de oameni necinstiți, iubitori de aur și argint, unele fiind ascunse chiar și de frica neamurilor; și pentru ca nimeni să nu le poată dezgropa, ei le închină diavolului, fiind deci necurate, pentru că necuratul le ia în stăpânire și nu mai lasă pe nimeni să se apropie de ele; în Transilvania, Muntenia și Bucovina, se crede că toate comorile îngropate ard în nopțile dinspre zilele cele mari, mai ales spre Sfântul Vasile (noaptea Anului Nou), Paște, Sângeorz, Ispas (Înălțarea Mântuitorului) și spre Duminica Mare (Rusaliile); în Banat, se crede că ele ar arde și joi noaptea din Săptămâna Mare (a Patimilor); că sunt curate sau nu, ele pot fi cunoscute atât după timpul când ard, cât și după forma și culoarea flăcărilor; în Suceava, se crede că acelea care ard de la amiază și până la miezul nopții sunt necurate, iar comorile care ard după miezul nopții, adică după ce au cântat cocoșii, sunt curate, pentru că, după ce au cântat cocoșii a doua oară (după *cântători*), duhurile necurate se fac nevăzute; para banilor curați este albăstruie, iar a celor necurați are culoare albicioasă sau gălbuie;

banii care ard cu flacăra albicioasă sunt din argint, iar cei cu pară gălbuie sunt din aur; flacăra care indică locul unde este îngropată comoara se ridică la o înălțime egală cu adâncimea la care sunt îngropați banii; flacăra nu este fierbinte, nu se aprinde nimic de la ea și nici zăpada nu se topește; comorile ard în preajma marilor sărbători, dar numai din 7 în 7 ani; orice om poate vedea flăcările comorilor, dar numai cei buni, cu credință în Dumnezeu, le pot și dezgropa, cele curate putând fi scoase din pământ fără să se întâmple nimic; despre cele necurate se crede că diavolul își ține coada peste ele și că este greu de scos comoara de sub ghearele lui; dar banii sunt păziți nu doar de diavol, ci și de *știma-banilor*, care poate lua diverse chipuri (câine, pisică, cocoș, găină, neamț, frunză care plutește dusă de vânt etc.); dacă diavolul sau știma văd omul că se apropie de locul care arde, trag de oala sau vasul care cuprinde banii și o duc în fundul pământului, sau se transformă în diverse chipuri, ca să-l înnebunească pe om, să-l bage în boală și să-l alunge de acolo, lovindu-l peste cap, peste gură, până ce îi trece acestuia cheful să mai sape; sau îl mână dintr-o parte în alta, sau îi iau o mână ori un picior, încât cel lovit brusc de dambă nu mai poate lucra defel; ca să se poată da de bani, trebuie pândit toată noaptea, cu o lumânare aprinsă în mână, cu foc pe vatră și cu o batistă sau pânză albă în cealaltă mână; când vede flacăra, omul trebuie să arunce cu batista și să nu fugă spre flacăra, pentru că banii vin singuri în sus și atunci pot fi scoși prin săpare; se mai poate proceda și prin aruncarea unui veșmânt peste flacăra, în lipsa batistei sau a pânzei; depinde însă de obiectul pe care omul îl aruncă, pentru că se crede că, în caz că aruncă o opincă, papuc sau ciubotă, comoara se află la suprafața pământului; în caz că aruncă cu brâul sau cu o curea, banii s-ar afla la o adâncime care ar necesita să se sape cam până la brâu, iar în caz că aruncă pălăria, va trebui să se sape la o adâncime egală cu statura unui om; dacă nu azvârle cu nimic, banii se afundă adânc și nu mai poate nimeni să dea de ei; trebuie să însemne locul, înfigându-se un băț, și să vină a doua zi pentru săpare; bățul nu trebuie înfipt adânc, pentru că și comoara se afundă; nu trebuie săpat imediat, pentru că omul poate fi schimonosit; după ce a însemnat locul, omul trebuie să caute *buricul pământului* (un fel de burete, plantă parazită) și agheasmă adunată de la 9 case învecinate, cărora nu li s-au construit în timp diferite alte adăugiri, iar stăpânii acestora să nu fie căsătoriți a doua oară; se merge apoi la locul însemnat, se înconjoară și se stropește cu agheasmă, rostind și un descântec prin care se invocă să iasă comoara la suprafață; apoi vine acasă, face mătânii aplecându-se în formă de cruce, se culcă și, în vis, vine *știma-banilor* și îi spune cum să sape și ce să facă cu banii; când se duce să sape, este bine să fie mai mulți oameni, dar totdeauna fără soț (3, 5, 7) și toți într-un gând, pentru că altfel nu vor avea noroc; dacă nu se face așa, Dumnezeu îi pedepsește și îi schimonosește; toți trebuie să aibă inimă bună, să fie plăcuți lui Dumnezeu, să nu aibă gând rău unul împotriva celuilalt, pentru că altfel banii se afundă în pământ cu un vuiet mare și nimeni nu mai dă de ei; dacă banii sunt necurați, atunci ei nu pot fi scoși decât numai dacă se jertfește o vită celui care i-a ascuns, uneori este necesar să fie jertfă de om, de pildă să fie jurat un copil, pentru că altfel moare cel care nu o face; fiecare comoară cere acel lucru pentru care a fost menită în momentul îngropării ei; în general, cel ce vrea să sape o comoară necurată aude un glas, care îi cere jertfă de om, pentru că altfel nu i se va da, iar el se transformă în cărbuni sau în altceva; dacă nu ascultă de glas, atunci este de rău, i se îmbolnăvesc vitele, i se strâmbă gura sau i se ia un picior ori o mână, sau se îmbolnăvește grav; cel care a scos o comoară din pământ nu trebuie să astupe groapa în care a fost pus vasul cu bani și este bine să lase acolo câteva monede din cele scoase, ca să nu-l omoare *știma-banilor*, pentru că se crede că acest duh numără toată ziua banii și în continuare trebuie să aibă ce număra, altfel vine la omul care i-a dezgropat și nu-i dă pace, i se arată în tot felul de chipuri pe care le ia și îl chinuiește până îl omoară; în Transilvania, se crede că acela care petrece noaptea dinspre Sângeorz afară și este atent poate vedea arzând comorile; ca să poată vedea bine, este suficient ca omul să se așeze pe burtă, la malul unei ape curgătoare și să se uite neclintit în apă, unde va vedea un șarpe alb, pe care trebuie să-l ia, să-i taie capul cu o monedă de argint, să-l îngroape și să sădească pe el usturoi; dacă mănâncă din acest usturoi înainte de ziua Sfântului Gheorghe, omul

va prinde nu numai darul de a putea vorbi cu toate câte le-a făcut Dumnezeu, dar va putea și auzi cum crește iarba; astfel capătă și puterea de a găsi și săpa comorile observate; dar atunci când le observă, trebuie să înfigă în locul cu flacăra o furcă de fier sau cuțitul său, dar mult mai sigur va fi dacă lasă să-i cadă cuțitul cu vârful în jos, de trei ori, de-a lungul obielei de pe piciorul drept și să-l ridice apoi iute și să-l arunce în foc; după care să păstreze o tăcere totală; când se zărește flacăra unei comori, ochii trebuie țintiți numai acolo, ca să nu fie pierdut din vedere locul, pentru că flacăra se înalță numai de trei ori și apoi se pierde; însă dacă se pune semn, para joacă până omul se apropie de ea și, dacă e comoară bună, poate fi scoasă oricând, pentru că o păzește îngerul, care poate fi văzut când joacă flăcările, fiind îmbrăcat în haine albe și chemând omul să pună semn; dacă nu se duce imediat, o face îngerul și pune el semn în locul omului; în fine, trebuie să dea din bani, să fie onest, dacă nu, va aduce numai rău pentru el și cei ai casei; de asemenea, nu trebuie să astupe groapa din care a scos comoara; se mai crede că pot vedea comori arzând și cei care au mâncat multă pâine mucețită și că paza acestora ar fi asigurată de zmei, după cum este atestat în unele basme; în zona Bistriței, oamenii cred că se pot vedea comorile în serile dinspre sărbătorile cele mari, dar mai cu seamă în noaptea dinspre Sfântul Gheorghe; asemănător celorlalte zone, banii cei buni pot fi zăriți după miezul nopții, locul având deasupra o pară albastră; cei văzuți de cu seară nu sunt curați și sunt păziți de diavol; dacă banii sunt acoperiți cu *bobokane*, înseamnă că stă dracul pe ei și nu pot fi folosiți; cu toate astea, se pot săpa și banii cei răi, dacă un băiat dintre doi gemeni își unge unghiile de la degetele groase ale ambelor mâini cu mir sfințit, se duce la locul unde se află comoara și se uită prin unghiile unse, vede comoara și o poate lua indiferent de cine este păzită; locul unde zac banii se cunoaște, pentru că este ca și cum ar fi fost pârilit, dar omul nu știe ce este, fiindcă locul poate să apară ca pârilit fie din cauza comorii, fie pentru că acolo obișnuiesc să joace ielele; se mai spune că ar putea fi comori și acolo unde crește iarba, pământul având culoarea aramei coclitate și crăpat; sau dacă pe pământ se găsesc câteva monede ruginite, apoi se poate săpa acolo, pentru că trebuie să fie o comoară; în Moldova, se crede cam la fel, comorile curate fiind numai cele ale căror flăcări joacă după ce cântă cocoșii; mai ales când ard spre zorii zilei, cei ce le văd au noroc de ele; para lor este rece, pentru că „*s-a întâmplat de au trecut oile prin ele și nu s-au ars*”; cel ce vede flăcările să înfigă acolo un cuțit; în caz că mai mulți oameni văd concomitent flăcările, norocul îl va avea acela care vede în plus pe pământ un obiect (de aur, de argint, de aramă), fiindcă din același material va fi și comoara; când arde comoara, pământul se face ca zgura și de o culoare cenușie deschisă, iar pietrele de culoare ruginie; cine se duce să sape comoara trebuie să ia cu el sapă, hârleț, cazma, o lumânare din ziua de Paște, smirnă din cădelnița preotului și să meargă cu îndrăzneală, pentru că nu are de ce se teme; când se apropie de locul însemnat, trebuie să-și dea cu usturoi pe față, în cruciș, și să spună și un descântec; în timp ce sapă, *știma-banilor* se învârtește în jurul gropii și al omului și ia diferite chipuri, de lup, de vulpe, de urs, la urmă luând chip de om care se apropie de cel care sapă; după ce se iau banii, câteva monede sunt lăsate acolo, iar groapa nu se astupă, fiindcă va chiorî cel ce astupă locul săpat; dacă între bani se găsesc și măsele de ciumă, este bine să nu fie luați, pentru că acela care o face se îmbolnăvește de ciumă (2. MARIAN, II, p. 284-288; 291-293). Comorile, spun legendele, sunt lăsate de uriași, nevoiți să fugă alungați de pitici, dar, în unele povestiri, ni se afirmă și că au fost părăsite de turcii puși pe fugă de creștini și care nu au mai apucat să le scoată din pământ - Tecuci; comorile produc flăcări deasupra pământului numai în serile și nopțile din ajunul Crăciunului (25 decembrie), Sfântului Vasile (Anul Nou), Bobotezei (6 ianuarie) și Paștelui - Suceava; dar comorile pot arde și în noaptea dinspre Sfântul Gheorghe (23 aprilie), când se face și pânda lor - Tecuci; flăcările care ard deasupra locului unde este ascunsă o comoară sunt verzi-albăstrui, dar, când, în acel loc, se află numai aur, flăcările au culoare galbenă - Transilvania; dacă ard de cu seară și până la miezul-nopții, se spune că sunt comori rele, stăpânite de diavol, dacă ard după miezul-nopții și până în zori, sunt curate și este norocos cel ce le găsește, pentru că are cu ce trăi liniștit tot restul vieții - Suceava; când se vede o comoară arzând, să se facă o gropiță în acel

loc, fiindcă, în mod obișnuit, comorile se mută, deci odată cu ele se mută și gropile și astfel sunt mult mai ușor de găsit ulterior - Muntenia; cel ce găsește o comoară să nu astupe urma vasului, pentru că atunci pierde banii, se îmbolnăvește și moare - Muntenia (2. GOROVEI, p. 57-58; 255). Există oameni curajoși și pricepuți, care, știind de *știma-banilor*, nu le este frică de ea și care, cum văd vreo comoară arzând, împlântă un cuțit în locul de unde au zărit flăcările, iar cu un alt cuțit ținut între dinți se duc până unde este comoara, fără să se uite în jur și înapoi, fac cu cuțitul adus în gură un cerc în jurul flăcării, în mijlocul lui semnul crucii, iar în centrul crucii împlântă cuțitul, permanent neprivind în altă parte; odată cu înfigerea cuțitului, para comorii se stinge, pământul se despică și din adâncul lui se aude un glas strigându-i pe nume și întrebându-i ce caută acolo; este glasul *știmei-banilor*, dar nu trebuie să i se răspundă decât numai când sunt întrebați a doua oară; auzind că oamenii caută bani, știma îi invită să-i ia, dar nu trebuie să se aplece nimeni după comoară, ci să aștepte ca știma să se apropie și să o lovească puternic cu mâna stângă aruncată spre înapoi, să se jure față de ea că vor folosi banii și în scopuri caritabile (construirea unei biserici, unei școli, unei punți sau unei fântâni), după care să se întoarcă acasă fără să privească în jur, lăsând acolo cuțitul înfipt în pământ; știma lovită cu mâna stângă și, știind că nu mai poate face nimic după ce a întrebat de două ori, părăsește și ea comoara și nu mai revine pe acolo; astfel, în cea de a treia noapte, oamenii se pot duce liniștiți la locul știut să-și ridice banii, pentru că nu mai au motiv să se teamă de ceva; dar neapărat ei trebuie să respecte ceea ce au promis știmei, pentru că altfel îi așteaptă tot felul de nenorociri; locul de unde a fost ridicat vasul cu bani trebuie lăsat așa cum a fost săpat; mai mult, se cere să lase acolo câțiva bani, pentru că știma banilor obișnuiește să numere toată ziua bani și, dacă nu are ce număra, se duce la omul care i-a luat și îl necăjește până îl omoară - Bucovina (1. MARIAN, p. 74-75). Toate comorile sunt păzite de diavol și pot fi scoase la lumină numai când cel care caută are o cruce în sân și stropește cu agheasmă; după scoaterea comorii, locul trebuie acoperit și bătătorit, spre a-l feri pe om de orbire; comorile mai pot fi depistate și cu ajutorul ierbii fiarelor; în Munții Apuseni, se crede că paza comorilor este asigurată de un duh feminin, una dintre *Vâlve* (2. KERNBACH, p. 157). În Gorj, se crede că banii îngropați se găsesc în diferite locuri, mai ales pe dealuri, ascunși în cazane sau căldări din aramă, țevi de cazane, oale mari de pământ, pe la rădăcini de copaci mari sau în scorburile acestora; acești bani, după câțva timp, încep să „joace”; în timpul acestui joc, se crede că se vede o flacăra foarte strălucitoare deasupra pământului; jocul banilor se produce în nopțile celor 12 mari sărbători de peste an; când cineva dă peste o astfel de comoară, o poate lua ușor, fără să i se întâmple nimic, numai dacă banii aceștia sunt adunați pe cale cinstită; celor care dau peste bani roștiți pe cale necinstită le apare dracul sub diferite chipuri, în special de animale, făcând imposibilă dezgroparea comorii (CĂRĂBIȘ, p. 108). Cine se visează săpând la o comoară are semn de tristețe, iar pentru cel care se visează găsind o comoară înseamnă că va avea parte de un câștig - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *lumânare-foc-pânză*; *buricul pământului-agheasmă-descântec*; *șarpe alb-monedă de argint-usturoi*; *furcă de fier/cuțit-3-picioarul drept-foc*; *degetul mare de la mână-mir*; *sapă-lumânare-smirnă*; *usturoi-descântec*; *cuțit-semnul crucii*; *cruce-agheasmă*.

CONDUCĂTOR

Cel care se visează în poziția de șef, de conducător, de dregător al unor treburi obștești (de stat, în fruntea unei instituții sau întreprinderi etc.) înseamnă că se va arăta foarte mândru în diverse contexte sociale - Suceava (NOTE, Băncescu).

CONFRIERIE v. CEATĂ.

CONSTELAȚIE v. STEA.

COPAC v. POM.

COPAIE v. ALBIE.

COPIL

În mentalitatea arhaică și în epica orală de pretutindeni, copilul este purtătorul credințelor de renaștere, al creșterii infinite, încorporează forța vitală impulsivă și pe cea a primăverii; în riturile de inițiere primitive, novicele, de orice etate ar fi acesta, este un copil; în altă ordine de idei, peste tot unde apare copilul în zilele noastre (în rituri, în credințe, în epica orală), este semn că se poate vorbi de o veche moștenire, mit a cărei orientare primordială privește viitorul; doi frați, gemeni sau nu, dar modelul îl formează totuși gemenii, sunt prezenți în textul colindelor, simbolizând astfel o naștere fertilă și un bun augur pentru familia colindată (BUHOCIU, p. 286; 339). Ca orice ființă, omul se naște și moare, dar, conform mentalității arhaice, nu înainte de a se căsători și reproduce, de aceea practicile tradiționale de împiedicare și amânare a morții abundă în împrejurările oferite de îmbolnăvirea copiilor: schimbarea numelui de botez al copilului grav bolnav, simularea vinderii copilului unei femei căreia îi trăiesc toți copiii, alegerea unor nume de care să se sperie moartea, cum ar fi Lupu, Ursu, purificarea și învingerea răului prin puterea focului (12. GHINOIU, p. 102-103). După nașterea unui copil, este bine să se aprindă, pe timpul nopților până la botezul pruncului, o lumină, pentru ca diavolul să nu vină și să-l schimbe; tot din același motiv, în perioada de până la botez, cei din jur se feresc să pronunțe numele diavolului (PRESA). Sub denumirea de „*ceas rău cu spăriat*”, oamenii califică boala care afectează pe copii în piept, îi face să tremure și din care cauză slăbesc foarte tare; mulți copii se nasc cu această boală și, dacă nu sunt descântați la timp, înainte de botez, pot să moară - Suceava; se crede că boala se capătă mai cu seamă când mamele copiilor, cât timp au fost însărcinate, au fost foarte rău supărate de ceva, iar, după naștere, au dat copiilor să sugă „*tâță stricată*”; după ce se nasc, copiii se pot îmbolnăvi numai dacă strigă cineva foarte tare la ei sau cad de undeva, un astfel de copil numindu-se „*schimbat*”, pentru că i s-a schimbat și i s-a înrăutățit sângele; alții numesc această boală „*răul copiilor*”; pentru a fi vindecat un copil, descântătoarea se duce, până a nu răsări soarele, la un pârâu sau la o fântână și aduce apă neînceptută, fără să fie văzută de cineva, întâlnită sau întrebată; după ce aduce apa acasă, o pune într-o ulcică, rostește de trei sau de nouă ori descântecul, după care ia trei fire de usturoi și, descântându-le și pe acestea separat, le împunge cu un ac; pisează apoi usturoiul foarte mărunț, spală copilul cu apa adusă de ea și descântată, îl freacă pe trup cu usturoi, în care pune și puțină apă, iar restul apei îl varsă într-un loc neumblat, pentru că boala se poate prinde de cel care ar călca prin acel loc - Suceava; se poate proceda și altfel: se iau câteva fire dintr-o mătură uzată („*părăsită*”), mai ales din una făcută din cedină, îi pune copilului o pânză pe cap și îl afumă cu rămurilele aprinse, în timp ce se rostește descântecul de trei sau de nouă ori; sau se rostește descântecul, în timp ce copilul este afumat cu o bucățică de pânză în care au fost șterse ouăle la Paște - Suceava; se crede că toți copiii întorși la sân, după ce au fost înțărcați, la maturitate vor fi oameni „*răi de ochi*”, adică privirea lor ațintită asupra unui om sau asupra unui animal va provoca deochierea acestora, iar cei deochiați nu mai pot fi vindecați decât cu descânțete și cărbuni stinși în apă; de aceea este bine ca înțarcarea unui copil să fie făcută pentru totdeauna - Maramureș; Sibiu; Buzău, Moldova; Iași; după naștere, moașa ridică în mâini copilul și-i urează cum să fie, diferit în funcție de sex; dacă este băiat, îl atinge de capul mesei și îi urează să fie toată viața lui în capul mesei și cuvântul lui să fie luat în seamă de toți, apoi îl închină, îl spală cu apă caldă, de regulă însă rece, ca pruncul să fie deștept, apoi îl învește într-o cămașă a tatălui; sau îl pune într-o covată cu apă rece, fie iarnă, fie vară, apoi îl învește și îl pune pe cuptor, dacă este iarnă, iar, dacă este vară, îl pune pe o laviță sau pe vatră; după ce îl spală, moașele îl trag puțin de nas, ca acesta să nu fie turtit sau borcânat, apoi îl măsoară în cruciș, adică îi aduc copilului genunchiul piciorului stâng până aproape de cotul mâinii drepte și

genunchiul piciorului drept la cotul mâinii stângi, pentru a-l „îndrepta”, dacă este scrântit sau soldit; se trage ușor de cap în sus, ca să nu-i fie gâtul scurt sau scurt în grumaz și pentru a fi ferit de boli de gât cum ar fi gâlci, șopârloață etc. ; apoi suflă asupra scăldătoarei în cruciș și stupește în ea, în credința că astfel îndepărtează strigoaicele și nu le lasă să se apropie, fiindcă acestea umblă să-l fure pe copil - Suceava; este spălat cu apă rece, pentru a fi rezistent la frig, după care îl învelește cu o pânză și îl așează pe pământ, sub masă - Moldova; Bucovina; după ce este pus sub masă, toți cei de față aruncă o pietricică peste cap, zicând: „*Aceasta în gura strigoii*”; la capătul feșii sunt cusute trei fire de usturoi, trei boabe de piper, trei de grâu de primăvară și trei de toamnă, trei bucățele de tămâie, trei sfărâmături de sare, alte trei de pâine și trei bucățele din „*casa*” copilului, pentru ca pruncul să nu fie deocheat - Sibiu; se leagă la capătul feșii un ban de argint, tămâie, sare și usturoi, trei miniaturi de topoare din fier, considerându-se că apără copilul de Muma-Pădurii și de Moșul Codrului; când înfășoară prima dată copilul în scutece, cele mai multe moașe îi mai pun copilului deasupra un lanț de fier, ca pruncul să fie tare ca fierul - Banat; se pune la bonetă un bănuț sau o cordea roșie, pentru ca văzându-l oamenii să nu-l deoache; sau i se leagă la încheietura mâinii drepte un fir de lână roșie sau o cordea roșie, iar la gât câțiva ghiocci, duși mai întâi la biserică împreună cu pasca în ziua de Paște, pentru a fi sfințiți de preot - Transilvania; Suceava; despre gemeni, se crede că pot face multe lucruri bune, pot ajuta la diferite boli - Suceava; sau că au putere foarte mare de a fermeca, descânta și vindeca - Bihor; despre copiii născuți în afara cununiei și mai ales cei ai fetelor mari, numiți, în Bucovina, *spuri* (sg. *spur*; fem. *spuroaică*), *urzarici*, *feciori*, *copii din flori*, *feciori de izbeliște*, iar, în Transilvania, *copii din flori*, *copii de iele*, *copii de căpătat*, *copii de la umbră*, *propteaua gardului*, *foachi* și *bitongi*, ultimii doi termeni provenind din maghiară, se crede, în general, că sunt mult mai talentați, mai deștepți, mai isteți, mai întreprinzători și mai frumoși decât mulți copii născuți din căsătorii legitime, dar totodată ei pot fi și mai desfrânați, fiindcă spune proverbul „*Capra sare peste masă, /lada sare peste casă*”; se crede că de acești copii nu se prinde nici farmec, vrajă sau blestem - Muntenia; în general, acești copii poartă numele mamei lor - Moldova; când, la naștere, copilul cade pe mâna dreaptă, se crede că toată viața lui va trăi cu simțul dreptății, iar când pică pe partea stângă, se spune că viața lui va fi marcată de multe strâmbătăți - Suceava; se spune că atunci când se naște un băiat, de bucurie râd și încheieturile de la casă, din pricină că băieții se pot crește și căsători mai ușor; când se naște o fată, se spune că încheieturile casei plâng, pentru că o fată este piatră în casă și, dacă mai are și minte proastă, apoi este amar de viața ei - Bihor, Suceava; imediat cum se naște un copil, el este înscris în cer într-o carte, care se numește „*Cartea sorții*”, unde se scrie tot viitorul său; se mai crede că fiecare copil primește, la nașterea sa, o stea și cât lucește aceasta pe cer, tot atât trăiește și omul, iar când cade steaua, i se curmă și lui zilele, de aici venind și o serie de expresii: „*Vai de steaua lui!*” sau „*S-a născut cu stea în frunte*” etc. ; sunt considerați norocoși copiii născuți ușor sau cei care vin pe lume după miezul nopții până în zori; se mai crede că pruncii născuți în „*cămeșă*”, adică învelit într-un fel de piele, ei vor fi foarte norocoși, dar născut fără acest înveliș este mai puțin norocos - Moldova, Suceava; sunt de asemenea norocoși copiii născuți cu căiță pe cap; este indicat ca această căiță să fie uscată și să fie legată din când în când copilului la gât, fiind bună contra deocheatului - Buzău; cu toate astea, în alte părți din Muntenia, se crede că cel născut cu căiță se va face strigoii după moarte; dacă se naște cu vreo pată pe corp, atunci se crede că mama lui a mâncat vreun fruct pe care l-a furat, când era gravidă - Dobrogea; când un băiat se naște cu testiculele inflamate, se spune că ar avea apă în ele și ca aceasta să se retragă mama lui se duce la o fântână și toarnă apa dintr-un vas înapoi în fântână - Buzău; dacă pruncul are o vână albastră pe frunte, se crede că acesta va fi mai expus pericolelor venite dinspre apă; dacă are însă o dungă roșie pe gât atunci se crede că pericolele vor veni dinspre foc; pentru a fi înlăturate aceste pericole, este bine ca tatăl și mama lui să se taie la degetul cel mic de la mâna stângă, lăsând să cadă câte trei picături de sânge sub leagănul copilului, rostind totodată: „*la și ne apără pe noi, pe toți, de foc și de piatră, de boală și de bolânzie (nepricepere)*”; aceste cuvinte sunt

adresate către *știma* casei, o ființă imaginară pe care fiecare familie o venerază în mod deosebit - Transilvania, Bucovina; se crede că, dacă o femeie a născut consecutiv 6 fete, cea de a șaptea este neapărat strigoaică, drept pentru care celelalte strigoaice o învață toate meșteșugurile lor încă din prima zi de viață a ei și nu o mai părăsesc niciodată, fie că este botezată sau nu, sosind împreună cu strigoaicele și Samca sau Baba-Coaja, și ielele, pricolicii, stafiile, moroi, Muma-Pădurii, Uscăciunea, pociturile și altele - Bucovina; ca să nu se apropie de casă aceste spirite și mai ales de copilul lor nou-născut, încă din ziua nașterii și până după botez trebuie să ardă neîncetat în camera unde doarme copilul o lumânare din ceară curată - Suceava; pentru ca o femeie care este în travaliu să poată naște ușor și pentru ca strigele, care au chip omenesc și coadă lungă ca de câine, dar mai ales Baba-Coaja, regina tuturor spiritelor rele, să nu poată face nici un rău copilului, este bine ca mama să se încingă cu un săculeț în care se pune țărână din cimitir, amestecată cu busuioc, totodată aprinzându-se și lumânări sfințite la gura hornului, pentru că pe acolo vin acele duhuri; de asemenea, se aprind lumânări și la icoana din casă, de regulă la cea a Sfântului Ioan Botezătorul, sau a Sfântului Apostol Petru, sau a Sfântului Nicolae, iar camera și patul sunt stropite cu apă sfințită, copilul fiind păzit noaptea; după nașterea copilului, în fiecare noapte se aprinde o cârpă neagră și se afumă cu ea atât pruncul, cât și mama, ca să nu se apropie de ei *lucrul-slab*; se mai crede că mama nu trebuie să iasă din odaia copilului, nici măcar până în tindă, fără o lumânare la ea, sau fără o mătură; femeia care a născut nu este lăsată să doarmă toată noaptea, dacă a născut spre seară, sau toată ziua, în caz că a născut până în amiază, în credința că aceea care doarme va fi chinuită de spiritele rele până la moarte - Transilvania; îndată după naștere, înainte de a fi scăldat, moașa îl cântărește și îl măsoară, în credința că astfel nu se va deochea niciodată, măcar că unii consideră că pruncul nebotezat nu poate fi deocheat, fiindcă nu este creștinat; este chiar bine să se țină minte ce greutate a avut la naștere copilul, pentru ca, descântându-i-se vreodată de leac, lui să i se descânte în atâta apă cât a cântărit la naștere, fiindcă numai așa se va face bine; ca să nu turbeze, copilul este trecut, până la botez, printre spițele roților de la car - Muntenia; Buzău; se mai dă copilului să bea apă dintr-un clopoțel, ca să aibă glas frumos și să ajungă mare cântăreț - Bihor; Satu Mare; după primul scăldat, moașa trece la înfășurarea copilului, în așa fel ca fașa să formeze, pe piept și la spate, câte o fundă în formă de cruce, pentru a nu se apropia duhurile rele de prunc, apoi îi pun pe cap scufiță sau un mic tulpan, pentru a nu căpăta cap mare, bolovănos, ci să fie mic, rotund și frumos, după care îi fac semnul crucii cu degetele pe față; în fine, îl duc la fereastră să-l vadă lumea și acolo îl închină ursitoarelor, apoi îl dau mamei lor, dar nu îl așează la picioarele acesteia, pentru că se crede că toată viața lui va sta la picioarele altora; totuși se crede că nu este bine ca pruncul să fie culcat lângă mama lui timp de trei zile, pentru că, în somn, mama lui s-ar putea întoarce cu spatele la el și, atunci când va ieși în lume, toată lumea va întoarce spatele; ba mai mult, se crede că mama lui, întoarsă cu spatele, nu va putea să-l păzească de duhurile rele care pot veni să-l poacească sau chiar să-l fure și să-l înlocuiască - Sibiu; Suceava; zmeoaicele pot schimba copilul cu unul tont, hăbăuc, surd, mut, lunatic etc. , acest lucru putându-se petrece înainte ca ursitoarele să-i croiască destinul - Munții Apuseni; în timp ce mama are grijă de copil, moașa face unele munci ale casei, după cum este sexul copilului, adică mătură casa, pune acul, furca și fusul pe masă sau pune mâna pe obiecte cu specific bărbătesc; dar cele mai multe moașe pun copilul pe vatră și, mai des, sub masă sau sub laviță - Suceava; pentru a fi ferit de deochi, moașele îi pun alături un pumn de căței de usturoi sau îi fac în frunte un benghi din tină luată de pe călcâi, cu genunchiul întors spre spate - Muntenia; Moldova; Suceava; dacă nou-născutul este bolnav, slab, ca să nu se transforme în moroi în caz de moarte, poate fi botezat și de către moașă, băieților dându-li-se numele de Ioan, iar fetelor de Maria, cu condiția să se rostescă clar și corect formula botezului; moașa își dă în prealabil cu apă pe mână, în formă de cruce, apoi stropește pe cap cu apă sfințită copilul, pronunțându-i numele - Transilvania; Bucovina; copilului fără speranță de viață i se dă numele, fiind închinat în fața unei icoane din casă - Banat; dacă pruncul moare nebotezat, este îngropat de moașă și tată în afara cimitirului, fără sicriu și pus pe o

scândură negeluită - Muntenia; Dobrogea; pentru ca pruncul mort nebotezat să nu se facă moroi, el este spălat, înainte de a fi înmormântat, cu agheasmă și i se face cruce, iar în groapă i se pun tămâie, piper și usturoi; ca și bătrânii, copiii morți nu se plâng mult; se crede chiar că lacrimile vărsate formează pe lumea cealaltă un fel de baltă mare în care micuții ar trebui să înoate până la gât și fiind pericol deci de a se îneca - Bucovina; se toarnă agheasmă de la 7 zile de Bobotează peste mormântul copilului mort nebotezat, existând credința generală că acela care vede un moroi sau îl aude strigând „botez” să ia imediat o băsmăluță albă sau să rupă o bucată din hainele lui și să o arunce în direcția moroiului, rostind totodată formula încreștinării: „*Botează-te robul lui Dumnezeu N în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh. Amin!*”; astfel moroiul nu mai iese din mormânt să facă rău; sau se toarnă pe mormântul acestuia, timp de 7 ani consecutiv, agheasmă de la Bobotează, sau se aduce apă sfințită de la 7 biserici; acareturile, casele și orice alte construcții ridicate pe loc cu moroi trebuie desfăcute și mutate pe alt teren, pentru că le va face rău oamenilor și animalelor - Suceava; pentru copiii morți nebotezați, părinții fac praznic în Duminica Paștelui, la care invită 40 de copii de aceeași vârstă (2-3 ani) și le dau, pe iarbă verde, 40 de câni cu apă curată, 40 de colăcei și câte o lumânare aprinsă - Moldova; se fac 40 de „capete” din grâu curat, din care 35 sunt date de pomană la 35 de copii, iar 5 se aruncă pe o apă curgătoare, pentru ca sufletul celor nebotezați să apară în Rai, tot așa cum izvorăște apa din izvor; se mai fac și trei parastase și trei prescuri mari, care sunt duse la biserică drept jertfă pentru copiii născuți morți, care, cu vremea, se duc și ei în Rai - Sibiu; se crede că pruncii trebuie să fie alăptați la sân timp de doi ani fără o lună, pentru că ar fi păcat să se împlinescă doi ani - Bucovina; este totuși bine ca unui copil să i se dea să sugă timp de două păsimesi - Sibiu; să sugă doi ani încheiați, pentru că ar deveni slab, dacă alăptarea se face sub acest interval de timp, iar, dacă trece de acest soroc, copilul ar deveni viclean și mamei i-ar fi greu apoi să-l dezvețe de sân - Banat; copiii viguroși sunt înțărcați la un an, iar cei slabi la un an și jumătate - Bihor; se crede că este bine să fie înțărcat cât mai repede, fiindcă numai așa ajunge să fie mai isteț și să deprindă cele necesare în viață mai ușor; dacă i se dă sân mai mult timp, copilul devine greu la minte sau chiar pot deveni mut - Satu Mare; Bucovina; se spune că este bine să fie înțărcat numai într-o zi de dulce, fie în cășlegile Crăciunului, când copilul poate fi îmbiat cu un cârnat, fie pe la Paște, când poate fi amăgit cu un ou roșu, fie pe la Rusalii, când este lapte animal destul și multe fructe, ca să uite de laptele matern - Banat; se crede că ziua înțercării trebuie să fie într-o vineri dimineața - Sibiu; sau neapărat într-o zi de luni - Buzău; când sosește timpul înțercării, mamele își mulg laptele din sâni, îl amestecă în făină de grâu și fac un aluat pe care îl dau copilului să mănânce, în credința că nu-și vor mai aminti de supt; altele taie un pui și își ung sâni cu sângele acestuia, mințind apoi pe copii că sâni le-au fost mâncați de un câțel; sau se dă cu miere pe sâni și îi presară apoi cu sare; sau își pun o perie în sân, ca să înțepe, după care îmbie copilul să sugă, dar acesta refuză - Sibiu; nordul Munteniei; se mai procedează și prin ungerea sânilor cu funingine și sperii astfel copiii sau prin presărarea de piper pe mameloane - Bihor; Chioar; se întoarce cămașa cu gura la spate, pentru ca și copilul să se întoarcă de la supt, sau se fierbe un ou, care se așează pe pragul tindei, după care scot copilul afară, îi dau oul și o bulcuță, spunând că de acum încolo acesta trebuie să trăiască „*pe pâinea lui*” - Muntenia; de duminică seara, se pun după ușa de la intrarea în casă un pahar cu vin și un colăcel, iar luni dimineața, când copilul se scoală, este lăsat să-și ia de acolo ce vrea și apoi i se dă să mănânce - Buzău; sau se fierbe un ou și se pune după ușă, unde este trimis apoi copilul să-l găsească - Moldova; când un copil începe să vorbească, dacă primul cuvânt este „*tată*” înseamnă că următorul nou-născut va fi băiat, sau fată, dacă primul cuvânt este „*mamă*” - Muntenia; Bucovina; dacă nu poate vorbi, este indicat să i se dea să mănânce pâine din traista unui cerșetor - Suceava; sau i se dă să bea de trei ori restul apei pe care o folosește preotul la slujbă, pus în clopoșelul prin care sunt anunțate diferite momente ale slujbei - Banat; când un copil merge de-a bușilea, se crede că în casă vor sosi rude în ospeție; se mai crede că moalele capului nu i se închide până când nu poate să rostească „*piatră*” - Buzău; să nu treacă peste copilul mic alți copii, pentru

că primul nu mai crește, rămâne „titirez”, ori ghebos, ori cu altă afecțiune fizică - Muntenia; Moldova; Bârlad; Suceava; copilul peste care se pășește cu intenție nu mai crește până când nu este pășit înapoi; se mai crede însă că trecerea peste el sau măsurarea cu cotul îi aduce moartea sau îi determină slăbirea fizică evidentă, închircirea - Sibiu; nu mai crește și în cazul că este lovit cu mătura sau cu un ghem - Buzău; se spune că micuții foarte deștepți nu trăiesc mult - Transilvania; Suceava; când un copil doarme cu fundul în sus sau plânge mult înseamnă că el cobește a moarte; nu este bine să fie sărutat pe fund, pentru că, atunci când va fi mare, va întoarce spatele celui care l-a pupat; să nu fie sărutat nici în tălpile picioarelor, ca să nu facă păduchi; dar unele mame nu-și sărută deloc copiii până la un an, fiindcă s-ar putea să-i deoache - Buzău; să nu i se taie unghiile până la un an, pentru că se învață hoț - Muntenia; sau pentru că nu ar avea cum să se apere de necuratul - Moldova; nu este bine ca mama lui să-l sărute în palmă, fiindcă va deveni tâlhar, și nici la ceafă, pentru că devine rău - Suceava; poate să deoache o persoană rea de ochi, sau una cu ochii albi, sau una cu sprâncenele îmbinate, sau când un copil este lăudat că este frumos, isteț, bun etc. - Sibiu; copilul până la un an nu se arată în oglindă, căci văzându-se s-ar putea singur să se deoache - Buzău; să nu se pună doi copii față în față, fiindcă se pot deoachea - Suceava; când copilul este deocheat, i se ține deasupra capului un cuțit sau un foarfece - Sibiu; când un copil nu doarme nici ziua, nici noaptea înseamnă că este bolnav de „plânsori”; se crede că luarea somnului unui copil se petrece atunci când o femeie se duce la casa în care există un copil sugar și îi fură acestuia un obiect de-al lui, față, pelinci etc. , sau ia puțin mortar de sub fereastra odăii în care trăiește acesta; se crede că, dacă pruncul plânge neconținut timp de 9 nopți la rând, el poate muri; în acest caz, mama ia copilul în brațe, pâine și sare și se duce pe furiș, după ce se lasă întunericul, fără să o vadă cineva, la o casă unde sunt copii și unde zărește lumină și aruncă spre lumină pâinea și sarea, rostind totodată un descântec de luarea somnului; sau se duce o bătrână cu copilul în brațe, având cu ea și o bucată de mămăligă și trei surcele și, ajungând la casa luminată, rostește un descântec, aruncând la fiecare vers către casă câte o surcea și câte o fărâma din mămăligă; dar făcând astfel, se crede că în fapt se fură somnul copiilor din acea casă și aceștia nu mai pot dormi; de aceea, multe mame acoperă ferestrele camerelor unde cresc copiii, ca să nu mai răzbată în afară nici o rază de lumină; pentru a nu face totuși rău altor copii, sunt mame care rostesc descântecul și aruncă pâine și sare (sau mămăligă și surcele) către un arbore sau către pădure; se crede că este mare păcat să fie luat somnul copiilor și din această cauză se strigă somnul către pădure, femeia luând copilul în brațe, 9 cărbuni stinși, ieșind pe la asfințitul soarelui și rostind un descântec cu fața spre pădure, după care întorcându-se în casă fără să vorbească cu nimeni; alte femei iau copilul în brațe, după apusul soarelui, și se duc cu el în grădină, unde rostesc de trei ori un descântec; iau apoi trei balegi de cal și se întorc cu fața spre un deal, rostind totodată alt descântec și rotind deasupra capului balegile, după care le aruncă; alte femei rostesc descântecul cu fața în direcția soarelui; se mai procedează ducând copilul în jurul cotețelor cu păsări de trei ori, până a asfinți soarele, având cu ele și o bucată de pâine și una de sare, rostind acolo de trei ori un descântec, după care pâinea și sarea sunt aruncate; nu este bine să se dea foc din casa unde este copil mic, pentru că i se poate fura somnul, iar, dacă i se dă totuși cuiva, acesta să arunce înapoi un cărbune, ca să returneze somnul copilului - Moldova; Suceava; tot așa, dacă intră cineva în casă, trebuie să lase de la el un obiect copilului, pentru a nu-i lua somnul - Transilvania; ca un copil să nu mai plângă, se iau paie din cotețul porcilor și se pun în leagănul copilului; sau mama copilului iese cu el afară, având cu ea vin, pâine și sare și ce casă cu trei ferestre vede întâi spre ea aruncă obiectele luate cu sine, pronunțând și un descântec pentru a îndrepta nesomnul în acea direcție; sau aruncă cu mămăligă spre pădure la fiecare rostire a unui descântec pe care îl zice de trei ori - Muntenia; pentru a reda somnul copiilor, se înfundă hornul cu hăinuțe ale lor și li se pune o piatră sub pernă - Transilvania; se crede că somnul copilului poate fi pierdut și când el este scos afară din casă până în 50 de zile și trece pe lângă o cireadă de vite în drumul lor spre sau de la pășune, caz în care copilul ar lua răgetul acestora; dacă s-a întâmplat așa ceva, este bine să i se așeze fața de-a

curmezișul drumului, pentru ca vitele să treacă peste ea, apoi să fie înfășat cu ea și îi va trece; sau să i se țină scutecul la stele și a doua zi să fie pus pe el, ca să aibă somn; dacă plânge timp de o săptămână este semn că este bântuit de duhuri necurate și din acest motiv nu este bine ca un copil să fie scos din casă mai devreme de 40 de zile, pentru că se lipește de el Muma-Pădurii; de asemenea, nu este bine ca pruncul să fie ridicat mai sus decât statura celui care îl ridică, fiindcă atunci va plânge mult; se crede că, dacă pruncii râd prin somn, îi mângâie Maica Domnului - Buzău; când copilul plânge mult prin somn, se crede că Maica Domnului îl amăgește că a murit mama lui, iar când râde în somn înseamnă că el se bucură că nu ar fi murit - Sibiu; Bucovina; se mai spune că pruncul care este rău, când este mic, va fi bun la maturitate, iar, dacă este bun când este mic, va fi rău când va crește mare - Transilvania (3. MARIAN, II, p. 39-41; 44-51; 54-56; 60-64; 125-126; 166-167; 213-215; 223-225; 227-237; 242-244; 265-268; III, p. 258; BĂLĂNESCU, p. 261; NOTE, Antonescu). Legende spun că, pe vremea când Dumnezeu umbla pe pământ, a venit, în chip de cerșetor, la o femeie, care tocmai atunci își alăpta copilul, și i-a spus să-și arunce pruncul peste cap, porunca nefiind însă ascultată de mamă, din care cauză Dumnezeu a hotărât, ca pedeapsă, ca fiii omului să nu poată umbla de la început pe picioarele lor, măcar pentru o vreme, pe când vitele să poată umbla imediat - Suceava; copilul născut în zile de mare sărbătoare va ajunge om însemnat pe scara socială - Iași; se crede că gemenii au puteri speciale sporite, pot astfel ajuta la vindecarea unor boli, sau au puterea de a deochea și de a fermeca - Moldova; înseamnă că îl mângâie Maica Domnului pe copilul care râde în somn - Muntenia; se crede că pruncul care râde prin somn îi vede pe Dumnezeu și Maica Domnului - Suceava; dar se mai crede că, dacă râde prin somn, înseamnă că îngerii îi spun că îl vor lua pe tatăl său, dar, dacă scâncește, înseamnă că îngerii îi spun că o vor lua pe mama sa - Suceava; copilul care, în primii ani de viață, crește rapid în înălțime va muri - Tecuci; când un copil merge înapoi, sau se învârtește pe loc, este semn că îi va muri tatăl - Vâlcea; prevestește moartea cuiva din casă copilul care doarme cu șezutul în sus - Muntenia; unele femei nu jelesc, nu se despletesc și nici nu tămâiază 40 de zile mormântul, în cazul primului copil decedat, de teamă să nu le moară și alți copii - Tecuci; ca să stea ploaia, copiii, care au ochii verzi, să ia un mosor de ață, să se uite prin el în hornul de la sobă și apoi să sufle prin mosor în foc și norii se vor împrăștia - Dolj; când fătul scâncește în pântecul mamei sale e semn că el va deveni fie călugăr, fie un mare tâlhar - Bacău; când se naște, copilul ia șapte păcate de la mama sa, pentru a-i răsplăti durerile facerii, de aceea se spune că nu există om fără păcate - Tecuci; semnele de pe trupul nou-născutului sunt aducătoare de noroc, dacă ele sunt dispuse pe partea dreaptă a corpului, amplasate pe latura din față, în sensul că norocul îl va avea de tânăr, dar dispuse pe latura din spate înseamnă că norocul va veni mai târziu - Țara Oltului; ca să nu se deoache și să trăiască, trei zile de la naștere nu se spune dacă nou-născutul este băiat sau fată - Muntenia; se crede că va trăi în belșug copilul născut ușor - Iași; când se nasc doi gemeni, unul din ei moare încă de tânăr, iar cel care rămâne în viață va avea o viață îndelungată, fiindcă el trăiește atât viața lui, cât și pe cea a fratelui său - Tecuci; până la șase săptămâni, copilul nu trebuie să doarmă afară, ca să nu treacă peste el vreun vânt și să-l pocească, iar, dacă este necesar ca părinții lui să se deplaseze la câmp, înainte de a-l pune jos, să se facă semnul crucii peste acel loc, să nu fie așezat pe vreun loc bătătorit, pentru că acolo s-ar fi putut să se fi jucat măiestrele și ele îl pocesc pe copil, dar semnul crucii se face și deasupra leagănului, ca nu cumva să treacă peste el vreun vârtej și să-l pocească - Țara Oltului; când se nasc în sat doi copii în aceeași zi, ei sunt considerați a fi gemeni și unul din ei trebuie să moară, iar celălalt trăiește o viață și jumătate - Tecuci; după nașterea sa, copilul nu se scoate din casă până la 40 de zile, ca să nu se atingă de el Muma-Pădurii - Muntenia; copilul născut cu codiță după cap dă semn că următorul prunc va fi fată - Iași; pata roșie de pe trupul unor nou-născuți arată că mamele lor, când erau gravide, au băgat în sân arnici roșu - Vâlcea; copilul născut cu pete în jurul ochilor dovedește că mama lui s-a culcat, în timpul gravidității, într-un loc în care erau îngropați bani - Vâlcea; copilul care se naște cu semn pe față va avea puterea să farmece pe alții - Iași; cel care ia un copil în brațe să nu-l ridice mai sus decât

statura sa, fiindcă pruncul va plânge noaptea - Muntenia; se crede că sunt însemnați, adică răi, copiii care se nasc șchiopi, orbi sau cu alte defecte fizice - Suceava; de copiii bastarzi nu se prind farmecele, vrăjile și blestemele - Muntenia; cel care, la botez, va ține în brațe un copil nelegitim va avea noroc la împerecherea cailor - Suceava; copilul nebotezat nu se deoache, pentru că este necreștinat - Muntenia; sufletele copiilor nebotezați merg pe lumea cealaltă într-un loc rău, unde se prefac în tâlhari și trăiesc numai din ceea ce fură de la cei botezați, cărora le dau de pomană mamele lor - Banat; se mai crede că pruncii nebotezați, care plâng mult, solicită neapărat oficierea acestui ritual divin - Muntenia; copilul care, din întâmplare, se scapă pe el în timpul botezului, va deveni un om lipsit de principii și va avea la rândul său prunci bastarzi - Suceava; în schimb, se crede că acel copil, care este înțărcat și apoi întors iar la piept, va căpăta, crescând mare, puterea să deoache - Muntenia; Moldova; Suceava; copilul odată înțărcat nu trebuie să mai fie întors la sân, fiindcă devine rău, poate chiar căpăta puterea să deoache (devine rău acela care sugă de două ori) - Țara Oltului; îi va merge rău aceluia care întâlnește în drumul său un copil înțărcat și reîntors la sân - Suceava; copilul care țipă de mic va fi sfătos și bun de gură, dar iute, când va fi mare - Galați; copilul, care plânge mult și este rău, când va fi mare va fi bun și cu vorba cumpătată - Transilvania; despre copiii care plâng mult, se spune că ei cobesc pentru moartea lor sau a părinților lor - Muntenia; copilul care doarme cu fața în jos și cu fundul în sus dă semne că trage a sărăcie și că va fi om de soi prost - Iași; devine nătâng copilul căruia i se dă de mâncare, i se face semnul crucii și este culcat pe partea stângă - Tecuci; cu cât este mai de timpuriu înțărcat copilul, cu atât va fi mai deștept - Galați; copiii care au bube dulci vor fi oameni buni la maturitate - Galați; copilului spurcat (deocheat, atins intenționat ca să-i meargă rău) îi ies bube pe față, dacă el a fost spurcat de o fată străină de familie, și îi ies bube în creștetul capului, dacă a fost spurcat de o femeie cu moralitate îndoielnică; ca să se vindece de bube, mama pruncului să-i ceară femeii pe care o bănuiește că a deocheat copilul puțină apă rămasă după spălarea cămășii pătată de sângele ei menstrual și să o adauge în apa în care îl scaldă pe copil; sau este rugată aceeași femeie să treacă, de trei ori, copilul printre picioarele ei, dar, în acest caz, este bine să se știe că bubele îi vor reapărea copilului de câte ori femeia este la ciclu; sau să fie trecut copilul printre picioarele a trei femei, care au copii nelegitimi; sau să fie trecut de nouă ori printre picioarele a nouă neveste, care au copii bastarzi; sau printre picioarele a trei neveste care sunt la menopauză; sau printre picioarele a trei copile, cărora nu le-a venit încă menstruația - Țara Oltului; copilului cu două creștete îi moare mama - Dolj; dacă un copil mic se căznește să stea în cap, este semn că mama lui este din nou însărcinată - Vâlcea; nu se pășește peste un copil, pentru că nu mai crește - Muntenia; Suceava; se crede că nu este bine a se trece sau a lua un lucru peste trupul copilului, pentru că nu mai crește - Suceava; copilul peste care trec alți copii va rămâne nedezvoltat sau va fi ghebos - Suceava; se crede că nu mai crește nici copilul mai mare care stă aplecat să-și încheie șireturile de la pantofi sau cataramele de la sandale, dacă în acel moment este pășit de cineva - Argeș; până la botez, copilul nu trebuie lăsat singur în casă, pentru că vine diavolul și-l înlocuiește cu un altul slab, „moale”, și tot așa crește până la bătrânețe, timp în care trebuie permanent să aibă cineva grijă de el, să-i dea de mâncare și să-l legene - Moldova; până la vârsta de un an, să nu se dea copiilor rachiu sau vin, pentru că devin dependenți de alcool - Teleorman; suferă de patima băuturii oamenii proveniți din copii unici la părinți - Galați; copilul care de mic este deștept va muri devreme - Ialomița; dacă primul născut moare, nu este bine ca mama lui să-l petreacă la groapă, nici altcineva din familie, ca să nu le moară și alți copii - Vâlcea; Muntenia; se deoache doi copii care sunt puși să stea față în față - Moldova; când un copil care deja poate merge în picioare îi vine să meargă de-a bușilea, înseamnă că vor veni în ospeție neamurile - Muntenia; mamele să nu-și sărute copiii la spate, pentru că ei vor deveni afemeiați - Vâlcea; nu se sărută copilul la șezut, pentru că va întoarce spatele la cel care l-a pupat, când va fi mare - Suceava; copiii mîncăcioși sunt totdeauna semn de foamete - Galați; întâiul copil bastard, născut de o fată necăsătorită, nu trebuie să însereze prin locuri pustii sau pe vreme vrășmașă, pentru că îl vor mânca lupii - Ialomița;

se crede că toți copiii sugari care mor se transformă în îngeri; de aceea, cămașa care se pune pe ei trebuie despăcată de sus până jos, pentru a le înlesni zborul - Moldova; se crede că se va îmbolnăvi cel care visează că ține un copil mic în brațe - Suceava (2. GOROVEI, p. 9; 13; 16-17; 20; 22-25; 56; 58; 59; 60; 61-62; 72; 73; 74; 84; 88; 102; 114; 128; 155; 136; 143-145; 162; 164; 169; 175; 181; 185; 206; 267; 272; GOLOPENȚIA, p. 92; 97; 102; 106). În Maramureș, se crede că este bine ca femeile, ca să aibă fețele albe și „*faine*”, să se spele cu urină de prunc neîntărcat; când unul dintre părinți pleacă din casă la drum, își ia de pe haină o scamă sau de pe el alt semn, pe care îl pune în leagănul copilului, ca să nu-i ia pruncului somnul și țâța și să fie liniștit până la întoarcerea celui plecat - Maramureș (BOGDAN, p. 26; 114). În Sălaj, femeia care pleacă de acasă cu pruncul ei sugar trebuie mai întâi să așeze peste el o mătură sau o cruce, pentru că altfel Fata-Pădurii îi poate schimba copilul cu al ei; dacă femeia uită de această cerință și nenorocirea s-a întâmplat, își poate recăpăta pruncul furat aprinzând focul în cuptor și, după ce acesta se încinge, pune copilul străin pe lopată și îl îndreaptă spre foc; poate fi sigură că imediat apare copilul ei, pentru că Fata-Pădurii îl readuce pe nevăzute (PRESA). În timpul scăldatului, copilul este ridicat de cap, ca să nu rămână cu gâtul scurt și gros, iar înfășatul i se face strâns, mai ales peste picioare, ca să nu crească apoi cu ele strâmbe; în Gorj, copilul nou-născut trebuie închinat și ținut cu cruce la cap până la botez, crezându-se că, dacă nu sunt îndeplinite aceste cerințe, se poate întâmpla ca dracul, în lipsa mamei, să fure copilul și să pună altul în loc, care nu poate fi altceva decât tot un drac, care nu crește și se transformă într-un monstru; după botez, nașa, moașa și copilul sunt așteptați acasă cu masa încărcată de tot felul de mâncăruri, un pahar de vin, bani, cusături etc. , pentru ca în viață micuțul de acum să aibă toate bunătățile; copilul este așezat în mijlocul acestei mese de către nașă, iar un alt copil, căruia îi trăiesc ambii părinți, stinge lumânarea de botez într-un pahar cu grâu; banii care sunt primiți în dar sunt legați într-o năframă și puși în leagăn, iar copilului, ca să nu se deoache, i se leagă un fir roșu la mână; unele femei îi fac copilului un benghi în frunte cu puțină funingine înmuiată cu salivă; când mama iese pentru prima dată din casă, pentru a merge la moașă, îl pune în prealabil în coșul morii, ca să nu i se deoache pruncul, cum nu se poate deochea nici acest subsansamblu al instalației tehnice țărănești; când copiii sunt deocheați, în afară de descântece, ca să nu se „*înspăimânte*”, sunt trecuți de trei ori prin lanțul de care este atârnată la foc căldarea mare pentru fiert rufele și tot de atâtea ori și prin toarta acesteia; dacă îi intră cineva în casă, despre care se știe că poate deochea, mama sau altcineva din casă îi smulge musafirului un fir din haine, fără să știe sau să simtă acesta, și apoi se afumă copilul cu acesta; cine se miră de copil cum că ar fi frumos trebuie să scuipe peste el de trei ori, ca să nu-l deoache, la fel procedându-se și în cazul animalelor fătate de curând; uneori, mai ales femeile, scuipă pe copii în gură, chiar la cererea insistentă a mamelor lor; ca să nu fie deocheați, copiii sunt unși în frunte cu noroi, sau cu pământ amestecat cu salivă, sau cu funingine de pe fundul căldării de la vatră - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 61; 63-64; 119; 128-129). Când fătul mișcă în pântecul mamei prima oară în partea stângă, se crede că este băiat, iar când mișcă în dreapta este fată - Teleorman (2. CHIVU, p. 246). La împlinirea vârstei de un an, băiatului „*i se taie moțul*”, iar fetei „*i se rupe turta*” deasupra capului, toți participanții trebuind să guste din turtă, în semn că vor fi alături de ea tot restul vieții - Giurgiu (PRESA). La intrarea în casa mirelui, când se vine de la biserică, soacra mare le iese mirilor înaintea, îi conduce la locul „*cinstei*”, unde îi așează pe perne, și îi pune miresei în brațe un copil, apoi le dă să mănânce un ou împreună - Bârlad (BĂLĂNESCU, p. 267). Copiii nebotezați, omorâți de femei nemăritate, se prefac în duhuri rele, moroi, iar sufletul lor iese și zboară pe pământ și pe cel care îl atinge îl săgetează și îl omoară; copiii născuți morți devin păsări negre și așteaptă câțiva ani, după care Dumnezeu îi face și pe ei la fel cu ceilalți - Bacău; copiii născuți morți, se spune că, pe lumea cealaltă, se fac niște ciori negre, dar, după ce le moare mama, se fac păsări albe și merg abia atunci în împărăția cerului - Bacău; în pomul de înmormântare, la copii, se pun *hulubi* (porumbei) din aluat copt - Iași (1. BERDAN, p. 66). Copilul nebotezat, mort, se crede că se face strigoi și pentru a nu se întâmpla așa ceva, timp de 6 săptămâni, o văduvă merge la mormântul lui, până la

asfințitul soarelui și fără să vorbească, și îi toarnă, printr-o tilincă pusă în gura mortului, apă sfințită, rostind și o formulă de ritual; tot acum îi pune și un nume, Ion, dacă este băiat, sau Ioana, dacă este fată, întotdeauna numai aceste două nume; și astfel îl botează, ca să fie botezat pe lumea cealaltă; la finele celor 6 săptămâni, mama copilului îi duce văduvei un pom cu colaci, o cofiță de lemn, bocanci și un tulpan gros, pe care i le dă de sufletul lui Ion sau al Ioanei - Bucovina (COJOCARU, p. 170-171). Pentru cine visează copii înseamnă veselie; pentru cel care visează copil sugând înseamnă noroc și avuție; înseamnă dragoste pentru cel care se visează jucându-se cu copii, va primi vești bune și în general este de bine; pentru cine se visează sugând, de este sărac, îi va fi bine, de este bogat, îi va fi rău și va avea supărări; înseamnă nerecunoștință și nemulțumire pentru cel care se visează crescând copil adoptiv; necazuri și rușine înseamnă pentru cel care se visează că îi țipă în brațe copii mici; cobește a sărăcie și ticăloșie pentru cel care visează că are mulți copii; va face multe cheltuieli cel care se visează că are doi copii; înseamnă ceartă pentru cel care visează că strigă un copil - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *apă-descântec-usturoi-ac; mătură-pânză-descântec; 3-usturoi-piper-grâu-tămâie-sare-pâine-placentă; monedă-tămâie-sare-usturoi-topor; pământ din cimitir-busuioc-lumânare-horn; tămâie-piper-usturoi; iarbă-apă-colac-lumânare-40; lapte matern-făină; vin-colac; pâine-sare-descântec; copil-mămăligă-surcea-3-descântec; copil-cărbune-9-descântec; pâine-sare-descântec-3; vin-pâine-sare-descântec; horn-haină-piatră; ochi verde-mosor-horn; funingine-salivă; pământ-salivă; pernă-copil-ou.*

CORABIE

Vas mare cu pânze, folosit odinioară pentru transport (ȘĂINEANU, II, p. 322). În vis, corabia dezvoltă o serie destul de mare de semnificații; astfel, pentru cine visează corabie pe apă înseamnă veste bună; dacă se visează construind o corabie este semn că îl bate gând de comerț pe mare; dacă trece, în vis, cu o corabie pe sub un pod înseamnă că va scăpa curând de un pericol; dacă visează corabie venind spre el înseamnă că va primi știri; visarea unei corăbii care se scufundă prevestește nenorocire; dacă se visează călătorind cu o corabie, semnificația depinde de ipostaza în care se află cel ce visează: dacă este corăbier este bine, iar dacă este doar călător înseamnă primejdie și îngrijorări diurne; dacă visează pe cineva coborând dintr-o corabie este semn că va schimba țara; dacă se visează ieșind pe uscat dintr-o corabie înseamnă că a scăpat de un pericol - Suceava (NOTE, Băncescu).

CORB (*Corvus corax* - DLRM, p. 187)

Pentru că nu s-a întors la Noe, corbul a fost blestemat să fie negru, cum îi este și inima, și să nu poată să-și vadă chipul și puii - Tecuci (2. GOROVEI, p. 62). În antiteză cu porumbelul, corbul este întruchiparea infidelității, lăcomiei, spurcăciunii, sol al puterilor infernale, este pasăre cobitoare; este considerat ca o pasăre prin definiție infernală, ca mesagerul funerar cel mai temut și călătorul cel mai abil de la o lume la alta; negrul penajului său are evidente conotații infernale, la care se adaugă și felul său de hrană, cu predilecție formată din tot felul de hoituri, deși mănâncă și semințe, insecte și ouă; de aici concluzia conform căreia corbul, ca să-și facă rost de hrană, are nevoie și dorește moartea celorlalte ființe; apoi s-a mers mai departe, fiind considerat ca mesager al morții sau chiar agent al ei; valențele infernale (și implicit malefice) ale acestei păsări apar pregnant în bocete, în care, uneori, moartea ia chipul unei *negre corboaice*; alteori, corbul este numai vestitorul unor evenimente funeste: el provoacă ura în urma credinței generale că croncănitul său prevestește moartea printre vite; se consideră că, dacă croncănește când zboară pe deasupra unei ființe, aceea va muri și că, în general, atunci când își face auzit glasul, înseamnă că trage a hoit; nici o pasăre nu ciugulește dintr-un hoit, până nu este început de corb; legendele explică atributele funerare ale corbului, prin invocarea unei greșeli făptuite la începuturile omenirii: la vremea potopului, Noe l-a trimis să caute pământul, rugându-l să-i dea de veste de îndată ce îl va vedea; corbul a găsit pământ, însă lacom din fire, s-a oprit acolo să se înfrupte din

numeroasele hoituri ce zăceau pe mal; din această pricină, a fost blestemat: culoarea penelor din albe au devenit negre, să caute mereu numai hoituri, să clocească ouăle în anotimpul cel mai friguros și să bea apă numai din ploaie și rouă; într-o serie de alte narațiuni, corbul se manifestă ca un călător grăbit, pe care nimic nu-l poate opri din drum: el îi comunică lui Novac înfrângerea suferită de Gruia, povestește moartea eroului, aduce familiei mâna celui ucis; în balade și doine, cântecul corbului apare ca un semn de rău augur, ca prevestire funestă; corbul este blestemat să ocupe o poziție existențială marginală: el este obligat să mănânce numai hoituri (adică să folosească materie putredă, pe care clasificările populare o situează la polul opus al hranei normale) și să se înmulțească după un calendar aflat tot la antipodul ciclurilor firești ale firii; pasărea *cernită* a fost condamnată să scoată puii în februarie și să nu zboare puii săi, până nu le-o aduce caș de la nouă stâne și fragi coapte de la șapte stânci; corbul este, după cal, viețuitoarea cea mai frecventă în cântecul epic românesc; apare în șase subiecte diferite, ca ajutor al omului aflat la nevoie; unele atestări îl consideră pasăre sfântă, deoarece el a hrănit pe Sfântul Prooroc Ilie; altele susțin că este păcat să fie împușcat, pentru că are pe cerul gurii semnul crucii, iar cel care îl omoară zace bolnav un an, sau bate grindina; în concluzie, corbul este o pasăre de rău augur, mesager funerar și călător între două lumi, definind contururile unei figuri omogene, a cărei structură este dominată și subordonată dimensiunilor chthoniene, psihopompe; dincolo de considerațiile de mai sus, trebuie subliniată aici și o altă ipostază, aceea în care corbul este metamorfoza avimorfă a unui haiduc, care vine la curtea conducătorului să se răzbune pentru nedreptățile făcute, variantele epice care înfățișează o asemenea realitate fiind în exclusivitate transilvănene; evident că este vorba de aglutinarea textelor cu subiect haiducesc din Ardeal cu variantele *Corbea*, care circulă în Muntenia și Oltenia, din care una era reprodușă odinioară în manualele de școală, sub indicația de „baladă haiducească”, când cea mai simplă analiză a textului conducea la concluzia că ea pune în evidență un conflict de curte (COMAN, II, p. 17; 94-96; 98-99; NOTE, Antonescu). Cine visează corb înseamnă întristare, iar, dacă este visat croncănind, este prevestire de mult rău - Suceava (NOTE, Băncescu).

COROANĂ

Simbolul lui Kronos, zeul timpului, era coroana; hermeneutica heraldicii Brașovului, identificând *coroana* ca simbol al lui Kronos și *stejarul* ca simbol al lui Jupiter Tonans sugerează traducerea liberă a stemei orașului de la palele Tâmpiei prin „Înțelepciunea și puterea conduc de-a pururi cetatea” (PRESA). Cine visează coroană va avea parte de onoare și câștig; dacă o visează că o poartă el însuși înseamnă suferință din cauza vanității personale și mânie; dacă însă este purtată de o altă persoană, pentru cel care visează înseamnă că va deveni fericit cu ajutorul altora - Suceava (NOTE, Băncescu).

COROPIȘNIȚĂ (*Grillotalpa vulgaris* - DLRM, p. 189)

Legende spun că provine din metamorfoza unei femei bogate, care, chiar și la mănăstire, se ținea numai de chefuri și răutăți; sau din metamorfoza unei păsări hulpave, care a rupt florile din grădina Sfântului Ion; fiind, în același timp, și urâtă, și dăunătoare pentru agricultură, ea a trezit întotdeauna repulsie; este temută nu doar pentru pagubele pe care le produce, ci și pentru mușcătura ei foarte veninoasă, mai veninoasă decât a șarpelui; ca să scape de urmările mușcăturii, cel atins trebuie imediat să-i caute cuibul și să-i numere ouăle; sau să numere o oca de mac (demersuri care subliniază neputința medicinei populare de a găsi o terapie eficientă în acest caz); omorârea ei, oriunde este găsită, se face numai cu dosul palmei, deoarece numai un asemenea mod de a lovi sugerează disprețul și ura față de ea (COMAN, II, p. 134-135). Coropișnița găsită trebuie omorâtă cu călcâiul și apoi distrusă cu tălpile ambelor picioare, ca să nu se capete bătăturii (2. GOROVEI, p. 62).

CORP v. TRUP.

COSÂNZEANA

Una dintre zânele-fecioare, cu părul de aur, soră a Soarelui, prezentă în basmele și baladele populare cu acest nume sau cu dubla denumire de Ileana Cosânzeana, fiind totodată simbolul idealului de frumusețe feminină (ȘĂINEANU, I, p. 68).

COSITOR v. PLUMB.

COSTUM

Nu prezintă conotații simbolice decât costumele de mire și de mireasă, special confecționate pentru momentul de „trecere”, ceea ce le conferă valoare rituală; după nuntă, aceste costume se păstrează în lăzile de zestre și nu mai sunt purtate niciodată; în special femeile conservă cu deosebită grijă piesele costumului, pentru ca ele să fie folosite de cei din familie în momentul morții fostei posesoare a lor, fie pentru a fi îmbrăcată cu acestea, fie pentru a orna sicriul, ca în cazul năframelor - Banat; Hațeg; Dolj (ȘEULEANU, p. 128; 1. LARIONESCU, p. 450; NOTE, Antonescu). În general, confecționarea costumului de mireasă cade în sarcina mamei mirelui, care se apucă să-l facă pentru viitoarea sa noră imediat ce familiile celor doi tineri s-au înțeles asupra căsătoriei - Caraș-Severin (LĂPUȘTE, p. 69).

COȘCIUG v. SICRIU.

COT

Articulația dintre braț și antebraț nu atrage multe credințe; dacă se lovește cineva în cot înseamnă că este pomenit de cumnatul sau cumnata sa - Suceava; totuși, se crede că nu este bine să se mănânce la masă cu coatele așezate pe ea, pentru că, în caz contrar, îl va dura mijlocul pe cel care stă la masă într-o astfel de poziție - Tecuci (2. GOROVEI, p. 62; 134).

COTEȚ

Pentru că are legătură cu creșterea păsărilor, porcilor sau altor animale, construcția de scânduri sau cărămidă atrage după sine credința că este bine ca apa din albia copilului, după ce acesta a fost îmbăiat, să fie aruncată lângă un coteț, pentru ca pruncul să se îngrășe - Bucovina (2. GOROVEI, p. 213).

COȚOFANĂ (*Pica caudata* - DLRM, p. 193)

Simbolizează flecăreala și hoția (CHEVALIER, I, p. 379), cearta și gâlceava (ZAHACINSCHI, p. 43). Conform legendelor, coada coțofanei (țarcă) ar proveni de la lingura cu care a fost lovită drept pedeapsă când a sărit în blidele mesenilor invitați la ospățul oferit de pitulice (*aușel, împărățel*) după câștigarea probei de zbor în înălțime; sau pentru că a cântat „a rău” în fața unui om chemat la un ospăț domnesc; alte legende narează că țarca este metamorfoza unei chelărițe obraznice (COMAN, II, p. 72-73). Este uneori beneficiara unor puteri sacre: primăvara, înainte de a merge la vânat, este bine să se împuște o coțofană pentru a curăța arma și ca, peste an, să fie vânătoarea cu spor - Suceava; se mai crede că vin rudele la casa prin apropierea căreia cântă coțofana - Mehedinți (2. GOROVEI, p. 62; 234). În dimineața Anului Nou sau în prima zi de primăvară, până a nu se mânca, vânătorii împușcă o țarcă și își ung puștile cu sângele ei, în credința că vor avea noroc la vânat peste an și nu o să li se strice armele - Târnave; Țara Bârsei; Suceava (2. MARIAN, I, p. 112; 2. GOROVEI, p. 282). Dacă țarca împușcată este ținută în (pe) gard, caii nu se mai îmbolnăvesc, sau se dă cailor cenușă de țarcă, amestecată în hrană, pentru a-i îngrășa - Suceava; dacă se frige și se mănâncă, se curăță stomacul de venin și se mai crede că este bună de leac pentru cei bolnavi de

plămâni - Vaslui; ca albinele să roiască de mai multe ori într-o vară și să fie productive în miere este bine să se pună sub stupi o țarcă friptă - Bucovina; pentru a dezvăța pe cineva de darul beției, se ia o inimă de coțofană, se usucă, apoi se mărunțește puțin din ea într-un pahar de rachiu și i se dă de băut - Bucovina (2. GOROVEI, p. 6; 18; 234; 284). Prinsă și răstignită pe gard sau deasupra cotețului păsărilor domestice, ea apără, mai ales puii, de zburătoarele răpitoare - Prahova (NOTE, Antonescu). De aici credința că ea apără gospodăria de duhurile malefice, deoarece spiritul necurat nu se poate învoi cu țarca și se teme de ea (COMAN, II, p. 72-73). Când cântă prin pomii din curte, sosește veste - Teleorman (2. CHIVU, p. 246). Când cântă pe lângă casă sau pe acoperișul ei, vin vești, rude sau oaspeți din depărtare - Maramureș; Gorj; Mehedinți; Buzău; Iași; Suceava; Bucovina (2. GOROVEI, p. 62; 176; 234; CĂRĂBIȘ, p. 112; BOGDAN, p. 19). Dacă mănâncă porumbul, anunță secetă; dacă se adună în stol, e credința că vine furtună; dacă, în zbor, țipă strident, este iminentă o nenorocire (COMAN, p. 72-73). Dacă, în zorii zilei, zboară numai una afară din cuib, e semn că va ploua - Transilvania; dacă, tot în zori de zi, zboară amândouă țarcele din cuib afară, e semn că va fi vreme frumoasă - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 85; 87). Cine visează coțofană înseamnă că primește veste, iar dacă visează că prinde o coțofană înseamnă supărare - Suceava (NOTE, Băncescu).

COVATĂ v. ALBIE.

COVOR

Cine merge prin casă și se împiedică de covoare, scoarțe, lăicere să știe că va avea musafiri - Botoșani (2. GOROVEI, p. 156).

CRASNIC

Se crede că unele femei nasc, în loc de copii, purcei, cărora poporul le zice *crasnic*, adică drac; de cum se nasc, încep să țipe și să fugă prin casă; pentru a scăpa de ei, bătrânele pregătesc jar mult în sobă, apoi îi gonesc prin toată casa până când, neavând niciunde loc de refugiu, se ascund în sobă, care apoi este astupată la gură - Galați (2. GOROVEI, p. 64). Crasnic este și un alt nume dat zburătorului (EVSEEV, p. 147). v. ZBURĂTOR.

CRĂCIUN

Denumirea zilei de 25 decembrie, în care creștinii de pretutindeni celebrează Nașterea Domnului; personaj legendar, cu numele de Moș Crăciun, căruia îi revine sarcina de a aduce în casele oamenilor bradul împodobit și darurile pentru copii (ȘĂINEANU, I, p. 69). v. DECEMBRIE.

CREANGĂ v. POM.

CREIER

Se crede că aceluia care se hrănește cu creier îi va crește propriul creier și astfel va deveni mai mintos - Ilfov; Prahova; Suceava (2. GOROVEI, p. 64; NOTE, Antonescu).

CREMENE

Numele unui personaj fictiv, cu circulație mai accentuată în Muntenia, folosit în expresia „*Satul (târgul) lui Cremene*”, semnificând un loc unde sunt stăpâni toți și nici unul (ȘĂINEANU, I, p. 69). v. HOLBURĂ.

CRETĂ

Cine visează cretă (tibișir) înseamnă că datornicii nu-i vor plăti obligațiile promise - Suceava (NOTE, Băncescu).

CRIMINAL

Cine visează un om și îl știe ca fiind criminal este semn că îl așteaptă un pericol mare, iar dacă visează un ucigaș în timp ce făptuiește actul său antisocial înseamnă că norocul celui ce visează va veni din nenorocirea altora - Suceava (NOTE, Băncescu).

CRIN (*Lilium candidum* - DLRM, p. 198)

Întâlnită pe cozile lingurilor de lemn păstorești, floarea de crin simbolizează nevinovăția, fecioria, curățenia, dreptatea și pacea - Suceava (ȚUGUI, p. 38). Pentru cine visează crin înflorit este semn de mare speranță; dacă se visează rupând crini, va trebui să se păzească de înșelătorii - Suceava (NOTE, Băncescu).

CROCODIL (*Crocodilis vulgaris* - DLRM, p. 199)

Va fi urmărit de cineva cel care visează crocodil - Suceava (NOTE, Băncescu).

CROITOR

Cine se visează în postura de croitor și având de lucru este semn că se va preocupa constant, în următoarea perioadă de timp, să-și sporească starea materială pe care o are; dacă visează pur și simplu un croitor înseamnă că îl vor încerca multe griji; sărăcie înseamnă pentru cel care se visează cârpindu-și hainele - Suceava (NOTE, Băncescu).

CRUCE (A SE ÎNCHINA)

Într-o legendă culeasă de Elena Niculiță-Voronca, se povestește că, după alungarea lui Adam din Rai, se scursese destul de mult timp; într-o zi, în timp ce uda niște plantații tinere, obosit fiind, se întinse puțin și începu să se vaite gândindu-se la marile nenorociri ce se vor abate peste lume din cauza păcatelor pe care le făptuise; mâhnit peste măsură, îl chemă pe fiul său Seth și îi spuse: „Fiule, du-te la Heruvim, marele înger care păzește în Rai arborele vieții, străjuind cu o sabie cu două tăișuri, și spune-i că sunt sătul de viață și să-mi trimită mirul îndurării pe care Dumnezeu mi l-a făgăduit când m-a alungat din Paradis; mergi spre răsărit și vei găsi calea care merge spre Rai, dar, ca să fii sigur, observă urmele pașilor făcuți de mine și de mama ta când am venit prin această vale, pentru că iarba atinsă de pașii noștri a fost uscată și arsă, așa de mare a fost păcatul pe care noi l-am săvârșit”; Seth a plecat, găsește drumul, ajunge la înger, acesta îi deschide poarta grădinii pierdute în veci, unde vede mii de lucruri minunate, iar în mijlocul lor o fântână din care izvorau cele patru fluvii care udă pământul, iar pe marginea ei un arbore plin de ramuri, dar fără coajă și fără frunze, acesta fiind copacul păcatului părinților săi, Adam și Eva; și atunci îngerul îi spuse: „Din acest arbore va veni, pentru tatăl tău, mirul îndurării pe care Dumnezeu i l-a făgăduit, dar acea zi nu a sosit încă, ci ea va veni abia după 5. 500 de ani; iată un sâmbure din fructul său, ia-l cu tine și când tatăl tău va fi mort, ceea ce nu va întârzia să se întâmple, pune-i-l în gură; din el va încolți un arbore, care va sta mult timp până să aibă fruct, iar atunci va fi mântuirea”; Seth plecă plângând, apoi se întâmplă precum îi spusese îngerul și precum acesta îi poruncise, adică tatăl său muri peste trei zile și arborele creșcu pe mormântul său; se scurseră astfel mii de ani, poporul trecuse prin multe și se pierduse și amintirea acestor fapte; arborele creșcu mare și sub el îi plăcea lui David să se așeze la umbră și să-și compună psalmii, chiar dacă el nu avea fructe și deci nici semințe; era, fără să se mai știe, arborele lui Adam; după moartea lui David, Solomon clădi faimosul său templu; lucrarea era înaintată, dar mai lipsea o singură grindă, dar aceasta trebuia să fie mare și nici una din pădurile din jur nu putea oferi un asemenea copac și atunci se hotărâră să taie arborele, din care scoaseră o grindă de 31 de coți, adică un cot mai mult decât celelalte grinzi, dar când încercară să o pună la locul convenit ea era mai mică cu un cot decât ar fi trebuit; dar dată jos și

măsurată, grinda avea totuși 31 de coți; pusă din nou la loc, meseriașii constatară că acum măsoară doar 29 de coți și au crezut că la mijloc este vreo vrăjitorie și supărați l-au aruncat între două maluri ale râului Siloe, ca să servească drept punte trecătorilor; unul din acești trecători se întâmplă să fie regina din Saba, care tocmai venea să viziteze templul lui Solomon; dar când vru să treacă pe punte cu alaiul ei, în minte îi apărură imaginea Mântuitorului care era pironit pe lemnul punții și atunci solicită alaiului să venereze lemnul punții, apoi îl înștiință pe Solomon despre viziunea sa, dar Solomon interpretează aceasta ca un semn al distrugerii imperiului evreu și porunci ca puntea să fie luată și îngropată; în locul unde a fost îngropată, urmașii lui Solomon săpară baia Bethseda, vestită ulterior pentru faptul că aceia care se scăldau în ea se vindecau de orice boală, lemnul punții fiind așezat la fundul ei; dar avu loc un cutremur și lemnul ieși la suprafață și plutea pe apă; atunci trecu pe acolo un om care căuta să găsească un lemn pentru a face din el o cruce; acesta nu era altcineva decât călăul care trebuia să execute sentința crucificării; era în anul 785 de la fondarea Romei și sub domnia lui Tiberiu; călăul văzu lemnul, îl trase la mal și îl duse pe un munte, numit Golgotha, în preajma Ierusalimului, unde obișnuit aveau loc execuțiile; de această dată, lemnul s-a lăsat lucrat și pe el a fost pironit Iisus; crucea este simbolul iubirii lui Dumnezeu pentru oameni, simbolul jertfei lui Iisus Hristos pentru salvarea omenirii; crucea a fost declarată simbol al creștinătății de către împăratul Constantin, în cadrul Consiliului de la Niceea, în anul 325 d. Ch. (PRESA). Înainte de a fi preluată ca semn al creștinătății, crucea a fost venerată ca fetiș de către omul primitiv, brațele sale semnificând, în același timp, cele patru anotimpuri, sau cele patru puncte cardinale (ZAHACINSCHI, p. 39). Dacă un copil este bolnav, să se fure de la un magazin puțină vopsea albastră și să i se facă semnul crucii cu ea, pe frunte, pe piept, pe abdomen etc. și el se va însănătoși - Suceava; când copiii plâng în somn, să li se facă semnul crucii - Muntenia; Suceava; cel care pleacă la drum să-și facă mai întâi semnul crucii - Bihor; Oltenia; Dolj; Vâlcea; când se pleacă la prășit, omul să se închine, ca să aibă spor - Vâlcea; la crucile amplasate la răspântii, se pun cârpe din cânepă, se lasă acolo timp de șase săptămâni, după care se afumă cu ele cei bolnavi de friguri - Muntenia; se crede că se va îneca acela care, dorind să se scalde într-un lac sau apă curgătoare, nu-și face înainte semnul crucii, pentru că diavolul pune totdeauna în apă lanțuri de fier - Suceava; de asemenea, se face semnul crucii la trecerea peste o punte, pentru că diavolul trebuie să plece astfel de acolo - Muntenia; când se intenționează să se doarmă sub un copac, se crestează în coaja acestuia semnul crucii, pentru a feri locul de duhurile rele - Iași; femeile care muncesc la câmp și se așează să se culce fac în prealabil semnul crucii peste locul unde urmează să doarmă, ca să nu vină cumva șoimărițele să le schilodească - Muntenia; când se taie porcii la Ignat (20 decembrie), li se crestează la ceafă o cruce, apoi se presară sare, ca să fie primită de Dumnezeu carnea porcului sacrificat și să nu se strice - Muntenia; ca apa dintr-un iaz, o baltă sau lac să poată fi băută, fără teamă de vreo boală, se face mai întâi semnul crucii peste apă, de trei ori, și apoi se rostește un descântec - Sălaj; ca să plouă, este bine să se ia o cruce dintr-un cimitir și să se pună într-un râu, sau iaz, sau lac, fixată bine cu niște pietre, și să fie lăsată acolo, pentru că îndată începe să plouă și va ploua atâtea zile, câte va sta și crucea în apă, iar, dacă se dorește încetarea ploii, se scoate crucea din apă și se duce acolo de unde a fost luată - Suceava (2. GOROVEI, p. 35; 79; 82; 93; 114; 200; 217; 219; 267; 3. GOROVEI, p. 238; NOTE, Antonescu). Ca să plouă, șapte femei bătrâne, însoțite de șapte copii sau nouă fetițe, sau numai două femei în vârstă, aduc seara o cruce din cimitir, de la mormântul unui copil mic, și o fixează într-o apă curgătoare, unde este ținută până începe să plouă, după care o duc înapoi la locul de unde a fost luată; există și alte variante, amplificate sau simplificate de la sat la sat; de pildă, crucea poate fi adusă doar de o bătrână, împreună cu șapte copii, băieți și fete, sub vârsta de șapte ani, și o scufundă în apă curgătoare; dacă crucea se dezleagă este semn că va ploua mult și vor veni puhoai la vale; în acest caz, aceeași bătrână scoate crucea din râu și o pune într-o răchită, pentru ca, în caz că timpul secetos se repetă, crucea să fie din nou scufundată în apă; uneori obiceiul este practicat în ziua Sfântului Gheorghe (23 aprilie), dar fără să fie impus neapărat de această

sărbătoare - Bihor (ROMAN, p. 4). La capul mormântului bărbaților decedați se pune un stâlp funerar, cioplit în patru muchii, în registre de forma unor romburi (oarecum asemănători Coloanei Infinitului a lui Constantin Brâncuși), în vârful căruia se pune o cruce mică din lemn, dacă bărbatul a fost însurat și a avut vârsta de peste 18 ani; dacă tânărul a fost însurat i se pune un porumbel din lemn, iar dacă a fost neînsurat i se așează un cuc - Valea Sebeșului; când omul își face semnul crucii, diavolul fuge (PRESA). Crucea de la înmormântare se dublează cu o alta, care are pe ea pictat chipul lui Iisus, așezată la mormânt odată cu pomenirea de șase săptămâni; apoi crucile nu se mai înlocuiesc, dacă s-au înclinat sau au căzut, se mai îndreaptă un timp, apoi se pierd odată cu lemnul; după efectuarea tuturor pomenilor și putrezirea crucilor, morții nu mai lasă urme - Ținutul Pădurenilor (APOLZAN, p. 18). Există credința că o cruce putrezește, dacă crucerul care a făcut-o nu este un om drept și respectat - Dolj; prevestește ghinion pierderea unei cruciulițe (PRESA). Dacă din plumbul (cositorul) topit și turnat în apă, în seara Anului Nou, se formează o cruce, înseamnă că aceasta îi este ursita celui care vrea să-și cunoască viitorul și că nu mai are ce să aștepte altceva decât moartea (2. MARIAN, I, p. 53-54). În textele de colind, crucea este asimilată bătrânilor (HERSENI, p. 244). Visarea unei cruci răsturnate prevestește moarte, dar înseamnă trecerea peste un pericol iminent, când cineva se visează purtând cruce; speranțele sunt pe cale să se realizeze pentru cine visează un episcop purtând cruce la gât - Suceava (NOTE, Băncescu).

CRUCEA PAȘTEI v. ANAFURĂ.

CUC

În universul culturii tradiționale românești, cucul se bucură de un prestigiu deosebit, fiind considerat o pasăre „sfântă”, „a bucuriei”, „plăcută lui Dumnezeu, „haiducă”; în consecință, „e păcat să-l omori, căci nu face rău nimănui; îți seacă mâna, dacă-l omori”; firește, cucul nu este un demiurg, nu are rol cosmogonic; totuși, prin cântecul său, el consfințește și păstrează ordinea firii, fiind ca și cocoșul, un însemn al rânduielilor și al ritmurilor eterne ale naturii; G. Coșbuc observa că „este un fapt curios că românului nu-i place cântecul ciocârliei, al privighetorii etc. și nicăieri în poezia populară nu se vorbește despre aceste păsări cântărețe; cântăreți pentru români sunt numai cucul și mierla, probabil pentru că numai acestea cântă prin păduri...și nici o pasăre n-are cântec răsunător și puternic cum are cucul; ciocârlia are cântec slab, privighetoarea cântă numai noaptea”; practic lucrurile stau altfel, deoarece cucul cântă *numai* primăvara și *numai* în crengile proaspăt înfrunzite; de aceea, el a fost ipostaziat ca purtător al energiilor regeneratoare, o ființă care aduce puterile ce asigură renașterea naturii și care apoi dispare odată cu consumarea exploziei vegetale; conform credințelor populare, cucul nu cântă la întâmplare, ci după un „program”, aflat în consonanță cu marile cicluri ale naturii; el se face auzit la Bunavestire (25 martie, dată ce marchează, în calendarul tradițional, începerea primăverii), când „*i se dezleagă limba*”, fie pentru că a mâncat din primii muguri, fie pentru că a cântat în poarta Raiului și încetează să glăsuiească de Sânziene (24 iunie), ori de Sfinții Apostoli Petru și Pavel (29 iunie), momente care consfințesc pragul dintre primăvară și vară, creștere și coacere, înverzire și ofilire, când cucul „răgușește”, fie pentru că a mâncat boabe de cireș sau orz, fie pentru că a auzit șuieratul coasei; asociat deci primăverii, el preia atributele acesteia: putere, vitalitate, sănătate, promisiune a bogăției, elan tineresc; fiind un declanșator al renașterii firii, cucul este și un consacrat al ritmurilor și etapelor specifice muncilor câmpului; textele folclorice lirice îl descriu ca pe o pasăre protectoare, care, prin prezența sa, consfințește și așează sub o zodie benefică aratul și, prin acesta, întreaga activitate a gospodarului; astfel, cântecul cucului îndeplinește rolul unei urări, care anunță și consacră un eveniment, beneficiind deci de atribute augurale și propițiatorii; prin extensiune, cucul este considerat un „prevestitor de belșug” și un „înmulțitor” al roadelor; în virtutea unor asemenea atribute, cucul este frecvent opus morții și întrupărilor ei; el se opune astfel corbului și morții, acestea încercând mereu „*să schimbe glasurile*” cu cucul, sau

măcar să-l îngâne, să-i imite viersul sonor și vesel; deci cucul și corbul intră în antinomie, creând opoziție între renaștere, binefacere și bucuria vieții cu stricăciunile provocate de moarte; deci cucul funcționează ca un simbol al puterii naturii de a renaște mereu, al vitalității și tinereții; cu toate acestea, glasul său dispăre odată cu venirea verii; deoarece deține atributele și puterile specifice unei păsări-mesager, cucul este frecvent utilizat ca un mediator între un tărâm cunoscut și unul necunoscut, între aici și dincolo; nu are însă valorile unei viețuitoare psihopompe, din contră, el participă numai la un dialog, care are menirea să stabilească prăpastia dintre cei vii și cei plecați pe drumul fără întoarcere; în cântecele funerare, cucul, ca mediator între lumi, poartă veștile dintr-un tărâm în altul, dar nu permite trecerea protagonistului peste vămile hărăzite; în doine, el nu este numai un aducător de „informații”, ci și un declanșator al plecării și un însoțitor (temporar sau permanent) al celui ce se îndreaptă spre lumile străine; în cântecele epice, se comportă ca o pasăre-ghid, conducând eroina peste hotarele care separă lumea necunoscută de cea cunoscută; cucul și turturica reprezintă, în sistemul de simboluri, două imagini antinomice: cucul conotează iubirea nestatornică, în timp ce a doua întrupează „văduvia castă”; în schimb, asocierea cucului cu ciocârliia apare ca o alegorie a iubirii neîmplinite, a suferinței cauzată de plecarea ființei dragi; relația dintre cuc și mierlă permite o ipostaziere mai largă: prin ambiguitatea ei (cele două păsări se aseamănă ca penaj și mărime) generează valori emblematice, care exprimă și codifică situații dramatice ale existenței umane de zi cu zi; pot fi frate și soră, văr și vară, sau soț și soție, pețitor și pețită; în prima ipostază, fratele își întrebă sora ce boală are, în a doua, cucul preia atributele de nestatornicie și indiferență, iar mierla este victimă, având grijă de copiii cucului; cucul mascul nu trăiește împreună cu femela decât foarte puțin și în mod „tainic”; de asemenea, aceasta nu clocește ouăle, ci le depune în cuibul altor păsări (mierlă, graur, măcăleandru, presură), care îngrijesc și cresc puii cucului; de aici, nașterea atâtor credințe și imagini folclorice menite să-l ipostazieze în arhetip comportamental, ca simbol al infidelității, egoismului, înșelătoriei; „*Când auzi cucul întâi și nu vei fi mâncat, te spurcă și cucăi toată vara*”; „*Dacă te spurcă cucul, e rău de pagubă*”; conform unor credințe larg răspândite, cucul are puterea de a profeti mersul vieții, numărul de ani care vor trece până la un anumit eveniment, norocul sau nenorocul oamenilor, bogăția sau sărăcia, împlinirea erotică sau singurătatea, sănătatea sau moartea; funcția oraculară derivă din virtuțile augurale specifice cântecului (ori manifestărilor) tuturor păsărilor migratoare, pentru că ele venind primăvara, consfințind acest început, au puterea de a vesti rânduiala lucrurilor și (chiar) de a așeza evenimentele într-o anumită matcă; din perspectiva culturii populare, traiul și destinul cucului sunt sinonime cu ideea de singurătate, de neîmplinire și precaritate; fără a anunța un eveniment anume, cântecul cucului circumscrie o anumită situație de viață sau chiar o anumită condiție umană, marcată, de obicei, de pecetea eșecului și a suferinței; în aceste cazuri, pasărea nu vestește, ci impune o sentință existențială, declanșând uneori, prin însăși prezența ei, o succesiune de întâmplări nefericite; cu alte cuvinte, cucul nu anunță ceva situat în afara lui, ci asimilează omul în modul lui de a viețui; între toate viețuitoarele, cucul beneficiază și de cel mai bogat corpus de legende, încetarea bruscă, la începutul verii, a cântecului acestei păsări a fost pusă în legătură cu acea zi consacrată și acel patron eponim care se aflau, din perspectiva calendarului tradițional, cel mai aproape de acest eveniment; în consecință, legendele atrag în țesătura lor narativă figura Sfântului Petru, care determină pedeapsa acestuia, pentru că fură caii, vitele și chiar și cheile Raiului aflate în posesia sfântului; în obiceiurile populare, cucul este invocat în două contexte: „*Răscucitul*” și „*Jocul cucilor*”: primul obicei are ca scop apărarea manei oilor și vacilor și se bazează pe respectarea glasului apotropaic al acestei păsări; cea de a doua datină se practică primăvara, la Lăsata secului, și cuprinde o înscenare rituală: deghizarea în „cuci”, jocul măștilor, simulacrul unei nunți, lovirea sătenilor cu bețe sau bice (și multe alte gesturi cu virtuți magice, menite să asigure sănătatea și puterea), ruperea și distrugerea măștilor; prin intermediul măștii, cucul alungă, cu zgomotul clopotului, spiritele rele, iar atingerea cu opinca ori prin arderea fulgilor din glugă alungă boala; (COMAN, II, p. 44-51; 53-56; 12. GHINOIU, p. 73-74). Legendele

afirmă că animalele și păsările s-ar fi născut, prin metamorfozare, din oameni; cucul din femeie, câinele din bărbat, lupul din boieri, cocostârcul din oameni care s-au înrăit (VLĂDUȚESCU, p. 74). În povestiri populare, cucul apare antropomorfizat: argat, slugă, tâlhar, haiduc, părinte, soț, amant etc. ; Sfântul Petru blestemă pe Cucu (tâlhar de cai) să se prefacă în pasăre neagră, să fie cobe rea și singur să-și spună numele; de atunci, hoțul Cucu a rămas pasăre neagră și blestemată și când „*ți-a cânta în spate, pe casă ori în curte, moarte înseamnă*”; primul cântat al cucului este întâmpinat prin cuvinte care invocă sănătatea, fericirea, norocul și avuția: „*Mulți ani buni, cu sănătate/Și noroc să am la toate, /Să fiu orișicând voios, /Fericit și bucuos!*”; la auzul primului cântec al cucului, toți oamenii trebuie să fie veseli, curat îmbrăcați, bine mâncați și cu bani în buzunar; încetatul cântecului cucului la Sânziene indică vremea cositului, întrucât el „*părăsește țara și se duce de îndată ce aude bătutul și fâșâitul coasei*”; dar încetatul cântecului înainte de Sânziene poate să fie semn că vara debutează întâi cu căldură și apoi va fi secetoasă; supremul simbol al cucului este scurgerea neîntreruptă a timpului și repetarea anuală a scenariului din ciclul vieții; de aceea, el are tainice legături cu viața omului; în cântecele de dor și jale el este o sursă de inspirație melancolică (12. GHINOIU, 72-74). Cucul, conform credințelor tradiționale românești, este o pasăre misterioasă care are tainice legături cu soarta omului; când este auzit prima dată primăvara cântând, menește totdeauna de bine, dacă răsună în dreapta sau în fața celui care îl aude, dar menește de rău sau chiar de moarte, dacă răsună în stânga sau în spate - Suceava; în Muntenia, Moldova și Bucovina, se crede că prezice de rău dacă glăsuiește de pe vârful casei, înaintea sau în apropierea acesteia, precum și de pe o fântână, de pe o claie de fân sau otavă, de pe toaca din clopotniță și de pe crucile din cimitir sau sus, de pe o moară (3. MARIAN, III, p. 10-11). Se spune că, la origine, erau doi băieți pe lângă Sfântul Petru, dar, pentru că s-au apucat să taie un bou și l-au mâncat, au fost blestemați și prefăcuți în cuci - Vaslui; se crede că, de la Sânziene (Drăgaica, 24 iunie) și până la Bunavestire (25 martie), cucii se prefac în ulii și redevin cuci abia după 25 martie - Suceava; se mai crede că numai până la Sânziene cântă cucul, fiindcă după aceea mănâncă cireșe, vișine și semințe de orz, din care cauză răgușește - Suceava; în alte legende, ni se narează că băieții i-au furat calul Sfântului Petru, iar acesta încearcă să-i prindă și de aceea cucii cântă doar până la ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel (29 iunie) - Buzău; în general, se crede că ar fi ființe omenești fermecate - Suceava; semnalarea prezenței cucului primăvara trebuie salutăată cu multă bucurie, rostindu-se totodată: „*Sănătate, viață nouă și la mulți ani!*”, făcându-se concomitent semnul crucii - Ialomița; Galați; Neamț; Vaslui; Iași; se crede că este spurcat din clipa în care cineva aude, pe nemâncate, primăvara, pentru prima dată, cântecul cucului, motiv pentru care îi va miroși gura toată vara - Muntenia; Teleorman; Ilfov; sau va deveni un om păgubos în tot ceea ce face - Vâlcea; Argeș; Vaslui; de aceea este bine ca omul să ia ceva în gură, de dimineață, măcar puțină sare - Dolj; când este auzit primăvara, pentru prima dată, omul să aibă bani în buzunar, ca să îi aibă și peste tot anul - Galați; Suceava; de câte ori cântă cucul, când este auzit pentru prima oară, atâția ani va trăi cel ce îl ascultă - Ilfov; Ialomița; Suceava; fetele și flăcăii cred că pasărea le dă răspunsul, cu cântecul ei, asupra numărului de ani pe care trebuie să-i treacă până la căsătorie, dar, dacă pasărea tace, înseamnă că fericitul eveniment se va petrece în acel an - Suceava; nu va fi bine pentru acela căruia îi cântă cucul din partea stângă - Moldova; Galați; Iași; Suceava; dar îi va merge bine, dacă îi cântă cucul din partea dreaptă - Galați; Suceava; tot bine îi va merge și aceluia căruia îi cântă cucul din față - Moldova; Iași; Suceava; dacă omul, care a auzit pentru prima dată cântecul cucului, este bolnav de ceva, bolnav va fi de-a lungul întregului an - Suceava; când este văzut pentru prima oară primăvara, dacă stă cucul așezat pe o creangă verde, omul va fi sănătos peste an, dacă stă pe o creangă uscată, va fi bolnav, iar, dacă stă pe pământ, în acel loc va avea de pătimit unele neplăceri - Suceava; când cucul cântă în apropiere de casa în care se află un bolnav sau în grădina acestuia, acel om nu va mai trăi mult - Suceava; va muri sigur în acel an omul care vede cucul stând pe un lemn putregăit - Suceava; creanga, pe care stă cucul, să fie luată și purtată în sân, pentru ca purtătorul ei să fie ascultat de ceilalți oameni, cum este ascultat cucul - Dolj; sau

se ia creanga, pentru că ea este bună de făcut descântece de dragoste - Argeș; sau se pune de către fete în apa pe care o folosesc la spălat, ca să fie plăcute flăcăilor - Suceava; se ia craca și, împreună cu puțină sare, este folosită la făcutul farmecelor de dragoste - Vâlcea; tot la farmecele de dragoste sunt folosite picioarele, limba și penele cucului - Iași; este semn de moarte, când cântă cucul aproape de casă - Galați; sau se va muta familia din acea casă - Suceava; în cazul că se va auzi glas de cuc și după Sânziene sau pe timp de noapte, înseamnă că va urma un an de foamete și războaie - Suceava; dar se mai crede și că va fi un an îmbelșugat, dacă este auzit cântecul cucului noaptea - Suceava; îi mor părinții sau se prăpădesc din vitele celui care omoară ori împușcă un cuc - Suceava; dar, ca vorba omului să aibă trecere printre semenii săi, este indicat să se împuște un cuc, înainte de Sânziene, să fie fript și mâncat, fără pâine și sare, iar capul să fie purtat permanent cu sine - Suceava; ca să placă feciorilor, fetele să poarte cu ele un cap de cuc - Suceava; se crede că grăsimea de cuc vindecă durerile de inimă - Suceava; este semn că va ploua, când cucul cântă seara - Argeș (2. GOROVEI, p. 9; 64; 65-66; 146; 210; 259; 266; 281-282; 285; 287; NOTE, Antonescu). În Maramureș, se crede că atunci când se aude prima dată cucul, este bine ca omul să aibă în buzunar bani și, scuturându-i, să zică: „*Bani, cucule, bani, /Pe câți bolovani; /Ție frunza și iarba, /Mie bani toată vara; /Ție frunze și codru, /Mie bani cu felderu; /Ție frunza cea de tei, /Mie plin jăbu de lei!*”; dacă omul este surprins fără bani la el, nu va avea toată vara; pasărea cântă până când vede primul snop de bucate pe câmp, după care se face uliu; copiii și tinerii cred că pasărea le ghicește vârsta sau că peste atâți ani se vor mărita fetele câte glasuri cântă cucul o dată (BOGDAN, p. 48-51; 68). În Bucovina, se crede că atunci când cântă cucul pe un măr din grădină este semn că un membru al familiei din acea casă moare (COJOCARU, p. 163). În textele folclorice, cucul este mesager al dragostei, purtând vorba către mândra, la fel cum fac și rândunelele, dar într-un grad mai mic; este considerată și ca vietate oraculară, prezența lui fiind obsedantă în toată creația populară; este vestitor al primăverii, dar și pasăre misterioasă, care cunoaște destinele omului și are puterea de a-i determina soarta; dar este și imaginea omului înstrăinat și dezrădăcinat, pentru că el nu-și face cuib niciodată, femela lui fiind însoțită pentru o foarte scurtă perioadă, la împerechere, depunându-și ouăle în alte cuiburi; din cauza nestatorniciei sale, el este și întruchiparea dragostei senzuale și nestatornice, fiind în același timp ipostazierea dorului, sub formula *dorului-cuc* (EVSEEV, p. 89; 91; 94). Va auzi vorbe rele cel care visează cuc cântând - Suceava (NOTE, Băncescu).

CUCII

Numele „Cucii” este dat unui obicei atestat în sudul Munteniei și în Dobrogea, cu deosebire în satele în care trăiește și populație de etnie bulgară; obiceiul se desfășoară în ziua Lăsatului de sec pentru intrarea în Postul Mare sau în prima zi din acest post; în Muntenia (Giurgiu, Ialomița, Călărași), participă la obicei tinerii abia însurați; ei leagă de cumpăna unei fântâni un vas cu păcură, căruia îi dau foc și apoi îl coboară în puț; se umblă apoi prin sat până spre miezul nopții, purtând la spate un clopot mare; a doua zi apar îmbrăcați cu brâu roșu, fustă, iar unul dintre ei poartă pe cap o glugă, confecționată ca o traistă de cal, deasupra hârtie albă sau colorată, brodată cu lână, fiind prevăzută și cu orificii în dreptul ochilor și gurii; în dreptul urechilor, se fixează două coarne de cca. 1 m lungime, legate între ele ca o scară; se numesc „*coarnele glugii*” și sunt acoperite cu fulgi și pene, iar în vârf se pun 3-4 pene de cocoș sau spice de trestie; ei sperie copiii, femeile și fetele și aleargă pe toți cei întâlniți în cale și îi trântesc la pământ; poartă în mâini niște bâte, numite *chiulichiu*, îndoite în unghi obtuz la un capăt, atingând cu ele pe cei întâlniți în drumul lor; spre mijlocul zilei, mai pot avea în mână nuiiele de care leagă o opincă, alergând și atingând pe spate curioșii; în mod simbolic, „Cucii” se înhamă la un plug și trag trei brazde pentru belșug; după amiază, merg pe la case și joacă în horă; obiceiul se încheie la apusul soarelui; se crede că acela care se face „cuc” trebuie să se facă 3 sau 9 ani consecutiv, pentru că altfel, după ce moare, se va face diavol; fulgii luați de pe gluga Cucului sunt întrebuințați de femei ca să afume pe cei ce suferă

de frică; se mai crede că acela care nu primește nici o lovitură de bătă de la cuci nu va fi sănătos peste an; în Dobrogea, ceata este formată din 20 de flăcăi, din care unul este travestit în diavol, având coarne, haine pestrițe și viu colorate, fața înnegrită cu funingine; el se numește *Împărat*; se umblă din casă în casă și sunt recompensați cu bani (2. MARIAN, I, p. 215-217; 12. GHINOIU, p. 191-192; PRESA).

CUCUVEA (*Athene noctua* - DLRM, p. 203)

Cântă numai noaptea, la vremea întunerului, vestind evenimente nefaste; caracteristicile naturale ale păsării (regimul de viață nocturn, strigătul lugubru, zborul lin, „ca o nălucă”, penajul în culori închise) o predestinează la o simbolică depreciativă, asocierii cu orizontul întunerului și cu tărâmurile infernale; se spune că s-a născut din metamorfoza unei femei chinuite, pe care bărbatul o bătea mereu; de obicei, ea anunță o moarte iminentă, dar poate vesti și ploaia, când cântă două-trei seri consecutiv, ori chiar nașterea unui prunc, atunci când cântă pe casă și glasul ei seamănă cu scâncetul unui copil mic (COMAN, II, 1; 99-100). Este considerată sfântă și, din acest motiv, nu trebuie ucisă și nici ouăle ei distruse, când sunt găsite - Dolj; se crede că moare cineva din familie, când cântă cucuveaua pe acoperișul casei sau pe cel al altor acareturi ale gospodăriei - Muntenia; Teleorman; Prahova; Ialomița; Galați; Iași; Suceava; dacă într-o casă este un mort iar pe acoperișul ei cântă cucuveaua, este semn că va mai muri cineva din familie - Vaslui; i se întâmplă ceva rău celui care îngână cucuveaua - Suceava; totodată, cântecul cucuvelei poate să însemne și că fata din acea casă se va mărita - Muntenia; dacă strigătul ei este mai mult țipător, strident, și nu are o tonalitate jalnică, este semn că se va naște un prunc în casa aceea - Suceava; în schimb, dacă țipătul ei seamănă cu plânsetul prevestește moartea cuiva - Moldova (2. GOROVEI, p. 68; 145; 281-283; NOTE, Antonescu). În Sălaj, Teleorman și Bucovina, se crede că atunci când cucuveaua cântă deasupra unei case este semn că va muri cineva din acea casă (1. CHIVU, p. 245; COJOCARU, p. 163; PRESA). Este semn de pagubă pentru cel care visează cucuvea - Suceava (NOTE, Băncescu).

CUFĂR v. LADĂ DE ZESTRE.

CUI

Dacă la baterea primului cui într-o casă nouă ies scânteii este semn că acea casă va lua foc - Moldova; dacă vreunul din cuiele bătute la casă a fost drăcuit de către meșter, să fie aruncat și să nu fie bătut în continuare - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 46; 68). v. FIER.

CULOARE

Există un rol al culorilor ca semn magic prin care se face deosebirea între triburi; de pildă, la romani erau în general patru triburi: albați, russați, virides și veneti (albii, roșii, verzi și vineții), având fiecare zeii lor protectori: Jupiter, Marte, Venus, Quirinus; sezoanele sau anotimpurile, într-un cuvânt calendarul, puteau fi și ele exprimate prin culori, iarna fiind întotdeauna albă; asemănător erau colorate și cele patru elemente sau stihii ale cosmogoniei românești (aerul, apa, pământul și focul); culorile au fost folosite și la deosebirea claselor sociale: nobilii, preoții, magii aveau distinctivă culoarea albă; militarii aveau roșu, iar muncitorii și meșteșugarii aveau ca semne distinctive albastrul și verdele; culorile au căpătat funcții magice deosebite, de la o etnie la alta, în domeniul medicinei populare, dar mai ales în marcarea etapelor vieții, ca apartenență a generațiilor la clasele de etate; pentru toți oamenii, dar în special pentru crescătorii de animale, culorile diferitelor vietăți, domestice cu deosebire, au o importanță covârșitoare prin puterea magică pe care o pot declanșa; astfel, multe din credințele tradiționale și practicile rituale aduc în atenție un animal de o anumită culoare, în lipsa căruia misiunea sacrificiului (ofrandei) nu este îndeplinită (BUHOICIU, p. 360; 408). În acest context, interpretarea simbolurilor trebuie să țină seama, pentru o justă apreciere, de trei esențiale orizonturi: cel al ritualului (naștere, nuntă,

moarte, obiceiuri de peste an etc.); cel al viețuitoarei în cauză (bou, cal, capră, câine, cocoș, găină, oaie, pisică, vacă etc.); și cel al culorii (bou alb, capră roșie, găină neagră, pisică neagră etc.); de remarcat că, în general, sunt utilizate culorile opozabile (alb-negru), care, prin tradiție, dezvoltă semnificații benefice sau malefice (NOTE, Antonescu).

CUMINECĂTURĂ v. ÎMPĂRTĂȘANIE.

CUNUNĂ

De la termenul *cunună* derivă o serie de alți termeni: *a se cununa*, *cununie* etc. ; cununa reprezintă principalul atribut al miresei; funcția ei simbolică este complexă, căci ea (< lat. corona) este semn solar și celest, semnificând o anumită demnitate de ordin social sau spiritual de proveniență divină; ca orice cerc magic, ea are funcție apotropaică, dar și una de unificare; în simbolica nunții, ea întruchipează în general principiul feminin, în speță este o marcă a stadiului feciorelnic al miresei; faptul că o coroană, mai cu seamă cea împletită din flori, este un simbol al fetei de măritat îl atestă toate celelalte practici premaritale; de pildă, primirea unei coroane de flori de către un flăcău de la o fată este semnul acceptării căsătoriei; de asemenea, în Bucovina, împletită din cetină verde de brad și împodobită cu flori artificiale din hârtie colorată, cununa se bate pe marginea ușii de la intrare, în noaptea de dinaintea sărbătoririi onomasticii unei fete, iar deasupra se arborează două panglici late, cu tradiționala urare „La mulți ani!”; fata face o mică petrecere în cinstea celor ce au pus cununa la ușă (EVSEEV, p. 198; 204). Cununa este simbolul fetelor mari și în special al miresei, care o poartă efectiv în ceremonialul nunții, devenind astfel simbolul căsătoriei; baier roșu poartă fetițele până cresc de își pun mărgelile, ca să le apere de deochi, pentru că omul se uită și se miră de baierul roșu și nu de fată, încât cade asupra acestuia răul de deochi; în primul caz, fata e mare și în același timp pregătită pentru căsătorie, încât ceata junilor îi înapoiază baierul roșu al copilăriei, care devine fără importanță, dar opresc *cununa*, care o simbolizează chiar pe ea ca *mireasă*, semn deci că o vor de soție sau „*ii fac*” (un act magic), îi vrăjesc de măritis; în al doilea caz, fata nu este încă de măritat sau nu este încă pregătită pentru așa ceva, deci i se înapoiază *cununa*, dar nu i se dă *baiera*, pentru ca fata să depășească vârsta copilăriei sau dificultățile pregătirii și să devină cât mai curând fată de măritat, simbolic adică: „*cunună, nu baieră*”; deci cununa din colindele din Țara Oltului este simbolul cununiei (de unde și termenul acesteia); a da sau a lua o cunună de la o fată înseamnă a se cununa cu ea, nu numai cu cununa, ci și cu fata; cununa este în concluzie, în Țara Oltului, simbol al unirii, al nunții, al legăturii, al căsătoriei (HERSENI, p. 187; 190; 224). În Bihor și pe Valea Jiului, în drumul spre cununie, flăcăul și mireasa poartă câte o cunună, făcute din crenguțe de pomi fructiferi, cu deosebire din pruni, în forma unui cerc; același lucru rămâne valabil și pentru Câmpia Ardealului, unde cununile sunt făcute în Duminica Mare sau a doua zi de Rusalii, de către fete, din „*spice de grâu curat*” și flori de câmp și sunt folosite la toate cununile din acel an; în Sălaj și Năsăud, cununa se poartă ca decor de cap, peste învelitoare sau năframă, nu numai în timpul nunții, ci și după aceea un an întreg sau până ce are primul prunc; împletirea cununii la mireasă și purtarea ei are aceleași semnificații ca și la bărbieritul miresei, fiind făcute de *nune*, *druște*, *surori de mireasă*, fiind rituri de despărțire; riturile de inițiere și integrare se desfășoară când cununa este terminată și este așezată pe capul miresei de către părinți, după ce a fost luată din mâna *nunelor*; semnificația de fertilitate și propițiere rezidă din faptul că la confecționarea cununii sunt folosite flori de câmp și plante perene; semnificația de unire este dată de faptul că, în unele zone, florile sunt culese chiar de mire (ȘEULEANU, p. 102-103; 109). Pe Valea Jiului și în Bucovina, cununile de nuntă se fac dintr-un cerc îmbrăcat în lână colorată peste care sunt împletite flori; în satele din Câmpia Ardealului, acest fel de cununi le fac fetele în Duminica Mare sau a doua zi după Rusalii, când ies preoții cu crucea să sfințească hotarele; ele se fac din grâu curat și din felurite flori de câmp, apoi le agață fetele de praporii alaiului de sfințire și le duc cu acestea la biserică, unde se păstrează apoi pe la icoane

pentru toate cununile de peste an; în jurul Timișoarei, cununile se pun pe capul miresei după ce, în prealabil, li s-a pus pe cap un sovon lung din pânză albă; în Bucovina, cununa se pune pe capul gol; acest sovon se leagă, după cununie, pe după gâtul miresei; cununile se fac din rămurele de pomi roditori, cu deosebire din prun, la care se adaugă și alte plante; dacă tânăra pereche a fost lovită de multe neazuri ulterior, se spune că nu s-au cununat cu cunună de prun, ci cu una din rug, asociindu-se astfel rugul cu nefericirea și soarta aspră a vieții, poate și pentru că rugul are ghimpi și crește în locuri pietroase și sterpe; dacă unuia dintre tineri îi cade cununa de pe cap în timpul cununiei, se crede că viața lor nu va fi îndestulătoare și nici nu vor avea parte de pace și fericire, că vor avea foarte multe de suferit sau chiar că unul dintre ei va muri; nu este semn bun și când se pune cununa strâmb pe cap; cununa de mireasă, purtată la cununie, se coase, după ceremonie, într-o pernă, pe care tânăra nevestă nu trebuie să o mai descoasă și să o privească în vreun fel, fiindcă se crede că va muri curând - Suceava (**3. MARIAN**, I, p. 213; 314-315; **2. GOROVEI**, p. 174). În Bihor, obiceiul împletirii cununii de Sânziene (24 iunie) subsumează credințe legate de prevestirea norocului și a belșugului casei, când pe cunună se găsește a doua zi păr de animale, sau de prevestiri funeste, când a doua zi cununa este găsită căzută de pe acoperișul casei (**3. BOCȘE**, p. 113). În Maramureș, cununa desprinsă din vârful steagului de nuntă este dată miresei pentru a o păstra până la prima naștere, florile din ea fiind folosite în apa primei scalde a pruncului (**DĂNCUȘ**, p. 187). Tot în Maramureș, la ieșirea din biserică, mireasa își scoate cununa virginală și, uitându-se prin ea, își șterge fața cu steagul soțului ei, pentru ca pruncii pe care îi va avea să fie frumoși (**BOGDAN**, p. 22). Obiceiul legat de terminarea secerișului are în Transilvania o mare răspândire; el este prilej de manifestări folclorice pitorești și pline de semnificații; în celelalte regiuni ale României, nu are nici amploarea și nici vitalitatea din sudul, centrul și nord-estul Transilvaniei; obiectul ceremonial se face din spice, la sfârșitul secerișului, și se numește *cunună*, *buzdugan*, *cruce*, *peană*, *barba-popii*, *barba lui Dumnezeu*, *iepure*, după forma ce i se dă; el stă în centrul desfășurării ceremonialului și reprezintă mănunchiul sau cununa de spice pe care secerătorii o duc la casa gospodarului după ce au terminat seceratul; obiceiul cununii a fost poate la început o practică empirică de selecționare a semințelor; mai târziu, grâul din cunună a avut menirea să fertilizeze magic recolta viitoare; ele se treierau aparte, se băteau cu îmblăciul și se amestecau în sămânța anului viitor, punându-se în fiecare sac de sămânță câte un pumn de grâu din cunună; în unele locuri, grâul din cunună era folosit ca leac; în Maramureș, spicele de cunună se împletesc în cununile de căsătorie și se pun la steagul de nuntă; practica legată de fertilitate este asociată cu cele legate de relațiile matrimoniale; există mențiuni că altădată, în unele locuri, în scopul păstrării puterii de rodire a pământului, cununa se așeza în arătura proaspătă de toamnă; cea mai răspândită este denumirea de cunună, care, în vestul Țării Oltului, coexistă cu denumirea de *buzdugan*; denumirea de *peană* este cunoscută într-o zonă restrânsă din jurul Sebeșului și Albei Iulii; numele de *iepure* apare în unele părți din Muntenia și Moldova, ca și *barba-popii* sau *barba lui Dumnezeu* și este o expresie figurativă bazată pe forma în care sunt împletite spicele; cununa sau *buzduganul* se face din cele mai frumoase spice, alese din ultima parte a lanului; în unele locuri, se lasă întotdeauna neculese câteva spice, pentru a nu lua holdei întreaga putere roditoare; în sat, cununa este așteptată de către tot satul și udată la toate porțile; udatul are forme diferite; în Năsăud, de pildă, udă flăcăii, iar fata așteaptă să fie udată și după aceea se învârtește pe loc de trei ori; în sud, în Hunedoara, cea care poartă *buzduganul* trebuie să se ferească să fie udată (**4. POP**, p. 111-115; 118). Cine se visează având cunună pe cap va fi invidiat, uneori disprețuit; cine visează o cunună frumoasă înseamnă că va învinge neazurile; cine se visează primind o cunună de dafin are semn că în curând va fi promovată într-o funcție mai înaltă - Suceava (**NOTE**, Băncescu).

CUPĂ

Simbol al sânilor, în fond nu este altceva decât *cupa imortalității*, care a aparținut *mamei eterne*, mamei divine străvechi, umplută fiind firesc cu *lapte*, cel mult amestecat cu *miere*; *Dionysos*, *un*

zeu cu cupă, revoluționează mitul în sensul că înlocuiește conținutul recipientului cu *vinul tinereții veșnice* (HERSENI, p. 311).

CUPTOR

Ca oamenii să locuiască într-o casă nouă cu noroc în toate cele, la construcția cuptorului, se așează la baza lui o oală având drept capac o piatră, iar în oală se pune, vie, o pasăre de curte - Suceava; întors de la botez, cu pruncul în brațe, nașul sau nănașa lui îl lovesc de trei ori ușor cu capul de cuptor, crezând că gestul făcut va determina ca, în viață, copilul să fie bun, precum este și cuptorul; alții însă consideră că nu este bine, pentru că pruncul va fi toată viața un om retras, așa cum și cuptorul ocupă o poziție mai lăturalnică în spațiul gospodăresc - Țara Oltului; nu trebuie să se doarmă pe cuptor, pentru că, pe unde vine pisica de afară, vine și *lucrul-slab* în casă - Țara Oltului; femeia care doarme pe cuptor va naște greu - Tecuci; nimeni nu trebuie să se încalțe pe cuptor, pentru că îi mor porcii - Suceava; sau îi mănâncă lupul oile și uliul găinile - Suceava; mireasa, care vine în casa mirelui, să nu se uite din primul moment în cuptor, fiindcă îi moare soacra - Suceava; din acest motiv, soacrele acoperă gura cuptorului, înainte de sosirea miresei în casa soțului - Tecuci (2. GOROVEI, p. 70; 160; 173; GOLOPENȚIA, p. 73; 104; PRESA). Înainte ca mireasa adusă de la casa ei să intre în cea a mirelui, soacra mare se așează repede cu spatele la cuptor, pentru că nu este bine ca tânăra soție să se uite în cuptor - Bucovina (3. MARIAN, I, p. 447). Pentru cine visează cuptor în care se coc plăcinte urmează zile benefice; este semn bun, va primi vizite și îi vor înflori afacerile celui care visează un cuptor în care se coace pâine; va primi vești bune cel care visează sobă; cel care visează cuptor ars este prea cheltuitor, având permanent dorința de a obține ceva care îi lipsește; când se visează căzând în sau pe un cuptor înseamnă bătaie, ceartă, moarte - Suceava (NOTE, Băncescu). v. CASĂ.

CURĂȚENIE

De remarcat că, în majoritatea zonelor etno-folclorice din România, există credința că bărbatul care merge la arat și semănat nu trebuie să aibă, în zilele precedente, relații sexuale, pentru ca grâul să nu facă tăciune (mălură); abstenența sexuală este strictă pe toată durata aratului; de asemenea, în timpul semănatului (2. CHELCEA, p. 4-5; 3. p. 324). La începutul semănatului, ca și la începutul secerișului, agricultorul trebuie să fie spălat, îmbăiat și îmbrăcat cu o cămașă nouă (ADĂSCĂLIȚEI, p. 34). Gesturile pe care muncitorul pământului le făcea la debutul fiecărei lucrări agricole (arat, semănat, recoltat) vizează puritatea trupească și vestimentară (nu trebuie să aibă relații sexuale înainte, trebuie să se spele și să îmbrace cămașă nouă), cu scopul de a asigura sănătatea și abundența recoltei (VĂDUVA, p. 57). Pentru ca bucatele semănite primăvara să iasă curate, plugarul se spală mai întâi pe mâini și apoi aruncă sămânța pe ogor - Maramureș (BOGDAN, p. 44). Semănătorul îmbracă haine noi, sau pe acelea pe care le-a purtat, când a văzut prima oară, în acel an, *Găinușa* (constelația), pe care le păstrează ascunse într-un colț al casei; *Găinușa* este sorocul cel bun al plugarului, crezându-se că ea aduce mană bună peste grâu; de asemenea, omul care vântură sămânța trebuie să fie curat la haine și trup, deoarece, în credințele tradiționale, există un transfer între principiile esențiale ale unor obiecte către calitățile vegetației și recoltei; astfel, în timpul aratului și semănatului, se impun anumite restricții, cum ar fi: abstenența sexuală, să nu treacă femeie pe dinaintea boilor înjugați la plug, bărbatul să nu pună clopul (pălăria) pe masă, fiindcă va acoperi holda de tăciune etc. ; în unele sate, se crede că nu este bine să se semene în timp ce pâinea se coace în cuptor - Bihor (3. BOCȘE, p. 102). Pentru ca descântecul să-și atingă scopul, descântătoarea trebuie să fie bătrână, adică la adăpostul ispitelor lumești, iar, dacă nu este în vârstă, ea trebuie să fie *curată*, adică neatinsă de bărbat și nici să nu fie la ciclu („*la trei cireșe*”), să aibă cămașă curată - Moldova; să descante fiind nemâncată și să fi postit în acea zi - Transilvania (3. GOROVEI, p. 131). Nu este bine ca mirele și mireasa să aibă relații sexuale în noaptea nunții, fiindcă nu vor avea noroc la vite - Țara Oltului; când se seamănă grâu,

bărbatul și femeia să fie curați, să nu fi avut înainte raporturi sexuale, pentru ca grâul nou să nu facă tăciune, și nici să nu se întrețină relații sexuale pe câmp, fiindcă se spurcă lanurile și va bate și grindina - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 141; 163). Totuși, în Țara Oltului se mai păstrează amintirea unei practici magice de fertilizare a cânepei, prin săvârșirea unui act sexual chiar pe răzor (HERSENI, p. 284). Numeroase atestări folclorice relevă obligația ciobanului de a fi *curat*, de a respecta interdicțiile și obligațiile morale impuse de contactul permanent cu oaia, animal prin definiție fertil și pur, roditor și sacru; până la Sântilie (20 iulie); ciobanii nu au voie să coboare în sat, ori să se atingă de trup de femeie, abia după această dată ei putând să scoată fetele la joc, sau să contracteze viitoarele căsătorii; în general, oaia conotează în mod negativ erosul și universul feminin; ca și albina, oaia oferă produse vitale pentru economia rurală; totodată, ca și albina, ea este feminină, pentru că este fertilă; de aceea, exclude prezența femininului, solicită devoțiune și castitate; de Sântilie, când vara alunecă spre toamnă și când se apropie coborârea oilor din munte, pactul poate fi rupt și ciobanii pot fi reintegrați vieții sociale și îndeletnicirilor maritale; această trecere de la un ritm biologic la altul, de la un nivel ontologic la altul explică de ce, de abia de acum încolo, ciobanii coboară în sat (ori femeile urcă la stână), au loc horele și se pregătesc viitoarele căsătorii (COMAN, I, p. 23).

CURCAN (*Meleagris gallopavo* - DLRM, p. 208)

Se crede că, dacă se pun în borș „mărgelele” de la curcan, femeia care o face nu va avea noroc la curci - Galați (2. GOROVEI, p. 71). Își va zidi casă cel care visează curcan umflându-se în pene - Suceava (NOTE, Băncescu).

CURCUBEU

Personificat, curcubeul devine, în credințele tradiționale românești, Zmeu, Balaur, Sorb; uneori este *Brâul Pământului*, ulterior și *Brâul lui Dumnezeu* sau *Brâul Maicii Domnului* (Suceava), care oprește ploaia; i se atribuie puterea de a sorbi apa mărilor și a râurilor (1. KERNBACH, p. 127; 2. p. 156; 2. GOROVEI, p. 71). Este drumul balaurilor, pe care îl străbat aceștia când se duc la apă ca să se adape (VLĂDUȚESCU, p. 92). Ca să păstreze echilibrul apei între cer și pământ, curcubeul își fixează un capăt al său într-un râu mare, de unde sugerează apă; când norii au pierdut prea multă apă înseamnă că au acționat două curcubeie, cel de dedesubt fiind mai puternic, pentru că ia mai multă apă, cel de deasupra mai slab - Tecuci; Prutul este adăpostul curcubeului de răsărit, iar Siretul al celui de apus - Tecuci; femeile, care vor să aibă pielea albă și lucioasă, trebuie să se spele cu apă din coada curcubeului - Suceava; cine bea apă din același loc cu el va fi, până într-o lună, prunc în uterul altei fete - Bihor; cine merge în genunchi să bea apă de unde bea și curcubeul, de va fi fată, flăcău se va face, iar, de va fi flăcău, fată va deveni - Suceava; cine vede curcubeul să ia două coafe cu apă, să se târască pe coate până unde bea curcubeul apă și acolo va descoperi o comoară - Suceava; când plouă și apare pe cer este semn că ploaia va sta - Teleorman; Bucovina; când apare în cursul dimineții este semn de secetă în perioada următoare - Tecuci; când are culoarea dominantă roșie, se crede că va fi mult vin în anul acela; când verdele e predominant, se va face mult grâu; când e mai mult albastru, va fi secetă și foamete grea - Dâmbovița (2. GOROVEI, p. 57; 71; 267). Când culoarea roșie predomină, se vor face multe cereale, iar, dacă e verde, vara viitoare va fi bogată în fân - Chioar (1. POP, p. 377). Curcubeul de primăvară este prevestitor al vremii: dacă are culorile limpezi, va fi belșug; dacă îi sunt tulburi, se crede că anunță un an excesiv de ploios (2. KERNBACH, p. 156). Unde apare curcubeul este semn că nu va mai ploua și că aduce secetă; cât timp se vede arcuit pe cer, el bea apa dintr-un pârâu, râu, baltă, șanț etc.; capul lui este din lemn; cine vrea să-l prindă, trebuie să meargă într-un picior și cu ochii închiși, iar, dacă îl prinde, bărbatul se face femeie, iar femeia devine bărbat - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 106). Când se arată curcubeul dimineața, pe pâclă (ceață), atunci este semn că o perioadă lungă de timp vor fi zile cu ceață și burnițe - Suceava (2. MARIAN, I, p. 86). I se mai spune, în popor, „*brâul popii*”; se crede că,

dacă a apărut curcubeul, nu va mai ploua (2. CHIVU, p. 247). Se spune că apariția curcubeului pe cer e semn că a potolit Dumnezeu apele după o ploaie intensă - Suceava (NOTE, Băncescu). Cine are gușă și vrea să se vindece de ea, când vede curcubeul vara, să se dea de trei ori peste cap, rostind totodată o invocație prin care curcubeului i se impune să bea apa din gușa celui bolnav - Maramureș; Suceava (2. GOROVEI, p. 108; BOGDAN, p. 46). Pentru cine visează curcubeu, cu o deschidere foarte mare pe bolta cerească, este semn de moarte - Suceava (NOTE, Băncescu).

CUREA

Cine se culcă seara să nu-și pună cureaua la cap, pentru că vine diavolul și îl sugrumă cu ea - Tecuci (2. GOROVEI, p. 78).

CURMAL (*Phoenix dactylifera* - DLRM, p. 209)

Pentru cine se visează dăruind curmale este semn că, în curând, va primi niște vizite - Suceava (NOTE, Băncescu).

CURTE

Pentru cine visează curtea unei gospodării și îl izbește aspectul ei de neorânduială și necurățenie înseamnă că, pentru o perioadă de timp, va dovedi lipsă de voință și dorința de a trândăvi - Suceava (NOTE, Băncescu).

CUSĂTURĂ (A COASE)

Nu se coase nici un obiect de îmbrăcăminte după ce a fost pus deja pe om, pentru că acesta uită tot ceea ce a învățat, sau pentru că i se coase mintea, sau i se încurcă mintea - Țara Oltului; Dolj; Prahova; Ilfov; în caz că este absolut necesar, i se poate țese descusătura sau ruptura numai după ce i s-a pus în gură un capăt de ață, iar în timpul coaserii trebuie să nu vorbească - Muntenia; Tecuci; Galați; Vrancea; Suceava; sau să se țină cu mâna dreaptă de ceva - Vâlcea (GOLOPENȚIA, p. 108; 2. GOROVEI, p. 44; 141; NOTE, Antonescu). v. FIR.

CUȘMĂ v. PĂLĂRIE.

CUTREMUR (A SE CUTREMURA)

Credințele tradiționale românești rețin numai cutremurele de pământ și nu atestă pe cele de origine vulcanică; astfel, un bou ține în coarnele sale Pământul; diavolul vine de i-l cere, boul se scutură și în acest fel au loc cutremurele; sau diavolul introduce un țânțar pe o nară a taurului care susține Pământul, efectul fiind același (COMAN, I, p. 10; II, p. 119). Cutremurele se produc pentru că: peștii pe care stă pământul mișcă din cozi - Suceava; Dumnezeu se uită la pământ și el, pământul, de frică tremură - Suceava; pământul nu mai poate suferi păcatele oamenilor și vrea să se scuture de ele - Muntenia; când se cutremură pământul, înseamnă că Dumnezeu se uită pe pământ și vede păcatele oamenilor - Vaslui; se mai crede că acela care pune urechea la pământ, în timp ce acesta se mișcă, poate auzi tot ce se întâmplă pe lumea cealaltă: oamenii cum vorbesc între ei, dangățul clopotelor, răgetul vitelor etc. - Iași; când cutremurul se petrece în timpul nopții, înseamnă belșug, dar este semn de pagubă, dacă se petrece în timpul zilei - Tecuci (2. GOROVEI, p. 72; 184). Pentru cine visează cutremur de pământ este semn că poziția sa socială se va schimba în curând - Suceava (NOTE, Băncescu).

CUȚIT

Cuțitul se întrebuițează în multe descântece, în cadrul cărora are un rol important, el însuși fiind de mai multe feluri: *cuțit de găsit*, *cuțit de furat*, *cuțit spurcat* (care nu a mai fost folosit la tăierea alimentelor), *cuțit alămat*, *cuțit cununat* etc. ; dintre toate, *cuțitul cununat* are o importanță

deosebită, pentru că el este acela care este purtat de către mire la brâu sau la cizmă în timpul cununiei; există și cuțit cununat de șapte ori, sau cuțit cununat de nouă popi; în general, în timp ce se descântă, cu el se face un cerc deasupra locului reclamat de bolnav ca fiind dureros, apoi se atinge cu el în cruciș, iar în final se înfige într-o pâine caldă; uneori se întrebuițează două cuțite încrucișate; după realizarea descântecului, cuțitul se împlântă după ușă, sau aiurea, sau în pământ, unde trebuie să stea cam o jumătate de oră sau trei zile; dacă atunci când este scos este ruginit înseamnă că bolnavul nu are leac (3. GOROVEI, p. 144; PRESA). Se crede că imediat după nașterea unui copil este bine să se înfigă un cuțit în pragul ușii, pentru ca să nu se deoache noul născut și să nu se apropie de el necuratul - Moldova; când mama pleacă de acasă cu copilul nou născut, pentru a primi rugăciunea de curățire, să calce peste un cuțit și peste un cărbune, ca să nu se prindă de ea și de copil nici deochiul, nici altfel de rele - Bucovina; nu este bine a lăsa copilul singur în casă, pentru că intră necuratul în el și, pentru a-l proteja, se așează lângă albia sau leagănul, în care stă, un cuțit - Suceava; ca să fie apărați de tot felul de rele (ură, foc etc.), mamele lasă să cadă un cuțit cu vârful în jos prin gura fiecărei cămăși noi, înainte de a fi îmbrăcată prima dată de copilul pentru care a fost confecționată - Transilvania; dacă, în timpul desfășurării mesei de botez, cuiva dintre invitați îi cade cuțitul pe jos și se înfige în pământ este semn că pruncul va muri de moarte nenaturală - Moldova; ca să încurce drumul cocorilor și să-i oprească din calea lor spre sud, toamna, copiii înfig un cuțit în pământ și apoi se dau peste cap - Bacău; în drum spre biserică pentru slujba de cununie, ginerele să poarte în cizmă un cuțit și usturoi, iar mireasa să aibă în sân o păpușă, spunându-se că aceasta din urmă este bună de cuțit, evident cuțitul reprezentând simbolic principiul masculin, iar păpușa pe cel feminin - Dolj; să nu se amenințe niciodată cu cuțitul pe altcineva, pentru că fuge îngerul care stă pe lângă fiecare om încă de la nașterea sa - Muntenia; Suceava; când se amenință cu cuțitul, fuge îngerul de lângă acela ce o face timp de 40 de zile, luând cu el și șapte păcate dintre cele săvârșite de cel amenințat - Tecuci; să nu se amenințe cu cuțitul o femeie gravidă, pentru că pruncul care se va naște va fi fricos - Tecuci; când unuia îi cade cuțitul și acesta se înfige cu vârful în pământ sau în podele înseamnă că acela va culege o mare izbândă - Suceava; dacă îi cade cuțitul și se înfige în pământ, în timp ce stă la masă, înseamnă că îi vor sosi oaspeți - Suceava; Bucovina; ca o fată să fie jucată, curtată și apoi luată de soție de către un anumit flăcău, se duce și înfige un cuțit în pământ, în dreptul unuia din colțurile casei, rostind totodată dorințele ei - Bucovina; dacă un cuțit ruginește mereu înseamnă că unul de-ai casei a tăiat în prealabil cu el ceva de furat - Tecuci; Galați; când se cumpără un cuțit nou, prima bucată care se taie trebuie dată câinelui, ca acesta să nu-l fure - Moldova; brânza nu se sărează cu cuțitul, ci numai cu lingura, crezându-se că astfel se împuținează cantitatea ei - Suceava; când bate grindina, este bine să se înfigă un cuțit în pământ și aceasta va înceta imediat - Mehedinți; grindina se poate îndepărta și înfigând un cuțit în pământ, peste hotarul sau în marginea satului, sau cu o vârguță de răchită sau salcie, de care s-au ajutat pentru a scăpa o broască din gura unui șarpe (2. GOROVEI, p. 20; 37; 60; 66; 72; 80; 97; 106; 114; 148; 165; 173; 177; 261; 1. MARIAN, p. 34; NOTE, Antonescu). Tăierea buricului se face de către moașă cu un cuțit bine ascuțit, pe un ban de argint, dacă este fată, ca să fie curată și frumoasă ca argintul; dacă este băiat, tăierea se face cu un cuțit sau cu toporul pe restul boului de hăis (dreapta) de la jug, ca el să întâmpine în viață toate greutatea cu tăria și răbdarea boului - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 60). Când un copil are *junghiuri*, se ia un cuțit găsit, cu ajutorul căruia se atinge copilul, în cruce, peste locul afectat de durere, concomitent cu rostirea unui descântec, după care cuțitul se înfige în pământ, iar copilul este mutat din locul unde a stat - Ilfov (3. MARIAN, II, p. 249-250). În Banat, a doua zi după înmormântare (uneori chiar și a treia sau a patra zi), cinci-șapte femei se deplasează la cimitir, spre revărsatul zorilor, și acolo cântă *Ziorile (Zorile)*, apoi pun în jurul mormântului măracini cărora le dau foc; cea mai în vârstă dintre ele ia un cuțit în mâna dreaptă, înconjoară mormântul de trei ori și apoi înfige cuțitul alături de cruce, gestul indicând mortului că atâta îi este hotarul de umblat, în caz că se va transforma în strigoi (3. MARIAN, III, p. 221). În cadrul jocurilor de aflare a destinului (ursitei), care se desfășoară

cu prilejul Vergelului, indicarea blidului sau farfuriei sub care se află un cuțit semnifică, în satele din jurul Turdei, că viitorul soț va fi un om cu suflet rău, iar, în Munții Apuseni, înseamnă soț sau soție rea de gură și cu un limbaj colorat (2. MARIAN, I, p. 66; 123). În lapte și smântână nu se folosește niciodată cuțitul, pentru că nu este bine; când cineva așează cuțitul pe masă, dacă va fi cu tăișul în sus, înseamnă că acela va face un drum în direcția spre care arată vârful cuțitului - Maramureș (BOGDAN, p. 22; 90). Dacă strigoaicele au luat laptele de la vreo vacă, se ia o covățică cu tărățe și acestea sunt mestecate cu un cuțit în timp ce se rostește un descântec, apoi cu vârful cuțitului se ia de trei ori spuză din vatră și iar se descântă, după care se ia, tot de trei ori, puțin gunoi și femeia zice un descântec, în fine, se dă apoi de mâncare animalului; sau se mestecă în covata cu mălai cu un cuțit și un ac, rostindu-se de trei ori un descântec, după care se dă vacii să mănânce - Suceava (2. MARIAN, II, p. 266-270). Văzând în vis cuțit înseamnă primirea unei vești sau defăimarea propriei persoane; tăind cu el semnifică rănirea cu un obiect oarecare; primind în vis un cuțit de la cineva înseamnă vorbe rele, minciuni, uneltiri - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *cuțit-pământ; cuțit-prag; cuțit-cărbune; cuțit-usturoi; mărăcine-cuțit-cruce; cuțit-tărățe-descântec-cărbune-gunoi*.

CUVÂNT v. **VORBĂ**.